

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-
ДОРОЖНІЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

за матеріалами
НАУКОВОЇ ІНТЕРНЕТ - КОНФЕРЕНЦІЇ З ПРОБЛЕМ ВИЩОЇ
ОСВІТИ І НАУКИ

«ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ
ВИРІШЕННЯ У ОРГАНІЗАЦІЙНО -
МЕТОДОЛОГІЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ»

18 ЛИСТОПАДА 2021 Р.

<https://dl.khadi.kharkov.ua/course/view.php?id=2624>

ХАРКІВ

УДК 001; 004;165; 303; 351;354; 357; 37; 371;372-374; 376- 378; 614; 621; 657

Голова організаційного комітету:

Богомолов В.О. Заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України, академік Транспортної академії України, ректор ХНАДУ, доктор технічних наук, професор

Заступники Голови

Батракова А.Г. - проректор з науково-педагогічної роботи ХНАДУ, професор, доктор технічних наук

Шевченко І.Ю. – лауреат Премії Верховної Ради України, почесний викладач ХНАДУ, декан факультету управління та бізнесу ХНАДУ, доктор економічних наук, професор

Маліков В.В. – професор кафедри обліку і оподаткування ХНАДУ, доктор наук з державного управління

Члени оргкомітету:

Шинкаренко В.Г. - Заслужений діяч науки і техніки України, заступник завідувача кафедри менеджменту ХНАДУ, доктор економічних наук, професор

Криворучко О.М. – завідувач кафедри менеджменту ХНАДУ, доктор економічних наук, професор

Дмитрієва О.І. - завідувач кафедри економіки і підприємництва ХНАДУ, доктор економічних наук, доцент

Домбровська С.М. – Заслужений працівник освіти України, проректор НУЦЗУ навчально-науково-виробничого центру, доктор наук з державного управління, професор

Дорошенко Г.О. – завідувач кафедри економіки та менеджменту ХНУ ім.В.Н.Каразіна, доктор економічних наук, професор

Калініченко Л.Л. – професор кафедри економіки та менеджменту ХНУ ім.В.Н.Каразіна, доктор економічних наук, професор

Ковальов П.А. - начальник кафедри пожежної та рятувальної підготовки НУЦЗУ, полковник служби цивільного захисту, кандидат технічних наук, доцент

Вербицька В.І. - доцент кафедри обліку і оподаткування ХНАДУ, кандидат економічних наук, доцент, *відповідальний секретар*

Ковальова Т.В. - доцент кафедри обліку і оподаткування ХНАДУ, кандидат економічних наук, доцент

Друкується за рішенням Ради факультету управління та бізнесу Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. Протокол № 4 від 15.11.2021р.

Тенденції, проблеми та шляхи їх вирішення у організаційно-методологічному забезпеченні підготовки фахівців : *Збірник наукових праць за матеріалами наукової інтернет - конференції з проблем вищої освіти і науки* (18 листопада 2021 р.). Харків, ХНАДУ, 2021. 357 с. URL: <https://dl.khadi.kharkov.ua/course/view.php?id=2624>

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1.

ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Криворучко О.М.

АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «МЕНЕДЖМЕНТ».....14

Дорошенко Г.О., Калініченко Л.Л.

ХОЛІСТИЧНИЙ ПІДХІД В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....18

Кропивницький В.С.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....21

Нечипоренко М.О.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ СТУДЕНТСЬКИХ ОЛІМПІАД.....24

Сновидович І.Г.

ОПИТУВАННЯ ВИПУСКНИКІВ ЯК МЕТОД ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ Й АНАЛІЗУ ЯКОСТІ ОСВІТИ.....26

Єна А.С.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ.....30

Гончаренко Н.Г.

НАВЧАЛЬНІ ТРЕНІНГИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....33

Полєжасєв Ю. Г.

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ....36

Павленко О.В.

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ОСНОВІ ВИМОГ СТЕЙКХОЛДЕРІВ.....40

Долгіх Я.В. ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ МЕТОДОМ DEA.....	44
Левковець Н.П. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНOSTІ ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ.....	46
Федорова В.О., Шуляк М.Л. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ.....	50
Voronova Ye.M. COMPREHENSIVE EDUCATIONAL METHOD.....	52
Волошина О. В, Маласай І. В. ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО- ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ.....	56
Калініченко О.П. ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА ПРИКЛАДІ ДИСЦИПЛІНИ «ВАНТАЖНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ».....	60
Бугаєвська Ю.В. ВИВЧЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПРИ ОВОЛОДІННІ КОРПОРАТИВНОЮ КУЛЬТУРОЮ.....	63
Смірнова Л.Л. РОЛЬ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ.....	65
Брославська Г.М., Філь Л.Я. TOLKS – ЗАСІБ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ КОМУНІКУВАННЯ.....	69
Поворознюк С.В., Марценюк А. М. ПЕДАГОГІЧНА ОЦІНКА АЛГОРИТМУ КОМПЛЕКСНОЇ ЕКСПЕРТНО- СТАТИСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ З ОЦІНКИ ОПЕРАТИВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ.....	73
Дяченко І. М. ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З РЕКЛАМИ ТА ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ.....	76

Мисюра М.І. АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	79
Решетняк О.І. СУЧАСНІ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ..	83
Дяченко М. Д. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ТА РЕДАГУВАННЯ.....	88
Маліков В.В. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ КОРОТКИХ ФОРМАТІВ В ОСВІТІ.....	91
Ачкасова Л.М. СУЧАСНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ТА ІНТЕГРАЦІЯ ОСВІТИ І БІЗНЕСУ.....	95
Романова Т. А. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ.....	99
Орда О.О. НАВЧАЛЬНА ДИСКУСІЯ ЯК АКТИВНИЙ МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....	103
Комар О.С. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРАЦІЇ ЛІНГВІСТИЧНИХ І ПРОФЕСІЙНИХ ЗНАНЬ І ВМІНЬ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	106
Догадайло Я.В., Водолажська Т.О. СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «МЕНЕДЖМЕНТ».....	114

Секція 2.

**САМОСТІЙНА ТА НАУКОВА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК
ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ**

Момот В.Є., Литвиненко О.М.

ЗАСТОСУВАННЯ ГІБРИДНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ДЛЯ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ШИРОКОГО ДОСТУПУ ДО ЗААВАНСОВАНОГО
ОСВІТНЬОГО КОНТЕНТУ.....120

Бредіхін В.М., Яновська С.Г., Бредіхіна М.В.

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ЯК
ПСИХОЛОГІЧНИЙ ДРАЙВЕР СУЧАСНОСТІ.....124

Тесленко Н.Г.

КУРСОВА РОБОТА – ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ.....128

Волкова Т.В., Бережна Н.Г.

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 275 – ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ
(НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ).....130

Дмітренко Н. Є.

КРИТЕРІЇ І РІВНІ ОЦІНЮВАННЯ АВТОНОМНОГО НАВЧАННЯ
ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО АНГЛОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....133

Леонтьєва Л.В.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В ЯКОСТІ РОЗВИТКУ
САМОСТІЙНИХ НАВИЧОК НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....136

Щербак С.М.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОТРИМАННЯ ПРАКТИЧНИХ
НАВИЧОК ГАСІННЯ ПОЖЕЖ У ВИСОТНИХ ЖИТЛОВИХ БУДІВЛЯХ
ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ПОЖЕЖНИХ КРАН-КОМПЛЕКТІВ.....139

Чернуха А.А.

ОСОБЛИВОСТІ ВИПРОБУВАННЯ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ
МАСОК ДИХАЛЬНИХ АПАРАТІВ НА ГЕРМЕТИЧНІСТЬ.....142

Безуглов О.Є.

РОЗРОБКА КРИТЕРІЇВ КОНТРОЛЮ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕННОСТІ
ВЕРХОЛАЗА.....143

Белюченко Д. Ю., Бібік С.В.

ОСОБЛИВОСТІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ЗАГАЛЬНО-ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ РЯТУВАЛЬНИКІВ ДО ВИКОНАННЯ ОПЕРАТИВНИХ ДІЙ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ.....147

Черкашин О.В.

ОСНОВНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ РЯТУВАЛЬНИКІВ ПІД ЧАС БЕСІД З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ З ПИТАНЬ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ.....150

Бородич П.Ю., Глущенко М.Р.

РОЗРОБКА НОРМАТИВУ РЯТУВАННЯ ПОСТРАЖДАЛОГО З ПРИМІЩЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ НОШ РЯТУВАЛЬНИХ ВОГНЕЗАХИСНИХ.....154

Мелещенко Р. Г.

ВИХОВНА РОБОТА ПРИ НАВЧАННІ ОСНОВ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ.....159

Бородич П.Ю., Довгополов Р.І.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКА ЛЕГЕНЕВОЇ ВЕНТИЛЯЦІЇ ПРИ РІЗНИХ УМОВАХ РОБОТИ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ.....161

Секція 3.

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Ніколайчук Т.О.

ПІДГОТОВКА ВУЗЬКОГАЛУЗЕВИХ ФАХІВЦІВ ЯК ВЕКТОР ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН У ЦАРИНІ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ.....166

Юр'єва І.А.

ПРОБЛЕМИ КОНСОЛІДАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....169

Нестеренко І.Б.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩІЙ ОСВІТІ.....172

Фісун К.А. ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ОБМЕЖЕНЬ СИСТЕМ.....	178
Штеба Р.Ю. СУЧАСНІ ОСВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	181
Клеба А.І. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....	183
Бочарова Н.А., Федотова І.В. ЗАСТОСУВАННЯ ФОРМАЛЬНОГО ТА НЕФОРМАЛЬНОГО ПІДХОДІВ ПЕРЕВІРКИ РУКОПИСІВ НА ПЛАГІАТ.....	186
Томашук І.В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ.....	190
Круглов О.А. ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ЕКОНОМІКО- МАТЕМАТИЧНОГО ПРОФІЛЮ.....	194
Вербицька В.І., Стороженко Т.В. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.....	201
Рябець С. І., Рябець І. С. ДРУГЕ ЖИТТЯ СТАРИХ СМАРТФОНІВ.....	207
Бсляєва Л.А., Пеняк Ю.С. АКТУАЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТІВ ТРЕТЬОГО ВІКУ В УКРАЇНІ.....	210
Оніщенко К.С. ЗАСТОСУВАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ БІЗНЕС-СТАТИСТИКИ DATA MINING В ОЦІНЮВАННІ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	215
Бражник М. О., Вдовиченко І. Н. ПОГЛЯД НА СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ.....	218

Пономаренко Р.В.

ПЕРВИННА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ДСНС НА ОСНОВІ АВТОМАТИЗОВАНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ СИСТЕМИ.....221

Шищенко І.В.

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....223

Майборода Ю.В.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ.....226

Khoroshylova I.O., Baidala V.V.

INNOVATIVE APPROACHES IN THE TRAINING OF APPLICANTS HIGHER EDUCATION.....228

Камишнікова Г.В.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ.....232

Кравченко Д. В., Комар О. С.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....234

Прокопенко М.В.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ.....240

Секція 4.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Колєсніченко А.С.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ОСВІТИ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ОБЛІКУ.....247

Соломіна Г.В.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ.....250

Ковальова Т.В.

ПРО МЕТОДИКУ ВИКЛАДАННЯ ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН.....254

Вербицька В.І., Якушкіна В.Р., Якімова В.О., Осадчий Д.Г.

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І
ОПОДАТКУВАННЯ.....259

Приймак С.В., Гончарук С.М.

ПРО ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО І МЕТОДИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ПРОФЕСІОНАЛІВ З ОБЛІКУ І
ОПОДАТКУВАННЯ.....263

Вербицька В.І., Насоненко Я.С.

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І
ОПОДАТКУВАННЯ.....267

Байдала В.В., Хорошилова І.О.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ФОРМ В ПІДГОТОВЦІ
ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ.....271

Васильчук В. В.

ЯКІСТЬ І ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ БУХГАЛТЕРА-АНАЛІТИКА.....274

Сук П.Л.

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МЕТОДИЧНИМ ЗАСАДАМ НАРАХУВАННЯ
АМОРТИЗАЦІЇ МАЛОЦІННИХ ТА ШВИДКОЗНОШУВАНИХ
ПРЕДМЕТІВ ОБЕРНЕНИМИ МЕТОДАМИ ЗМЕНШЕННЯ
ЗАЛИШКОВОЇ ВАРТОСТІ.....278

Ророва А.М.

ACCOUNTING AND TAXATION SPECIALISTS AT RESPONSIBLE AND
INTERNATIONAL COMPANIES: PROBLEMS AND TASKS OF
TRAINING.....284

Секція 5.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЇ І ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЩОДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ У МІЖНАРОДНИЙ ПРОСТІР

Давидченко І. Д.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЇ І ОРГАНІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ У МІЖНАРОДНИЙ ПРОСТІР.....289

Ковальов П.А., Ковальова Т.В.

КЕЙС-МЕТОД: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ.....293

Водолажська Т.О., Догадайло Я.В.

ЗАЛУЧЕННЯ РОБОТОДАВЦІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....297

Ковальов П.А., Кальмус О.В.

ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗНАНЬ ПРО ПОЖЕЖНУ БЕЗПЕКУ У ШКОЛЯРІВ В РЕЗУЛЬТАТІ БЕСІД З РЯТУВАЛЬНИКАМИ.....301

Перунова О.М.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЇ І ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН ЩОДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ У МІЖНАРОДНИЙ ПРОСТІР.....306

Зарудна І.А.

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТІВ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ НА ПРИКЛАДІ ОКСФОРДСЬКОГО ДИСКУСІЙНОГО КЛУБУ.....311

О. Kushchenko

CONTRIBUTION TO INTERNATIONAL BUSINESS EDUCATION OF FOLLOWERS OF E.G. LIEBERMAN.....315

Болдовська К.П., Проскура А.С.

ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО
ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ НА ЗАСАДАХ
ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ.....325

Verbytska V.I., Malikov V.V.

PROSPECTS OF UNIVERSITY COOPERATION AND ED-TECH.....328

Бурменко О. А.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПРОТЕХНІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОПЕРАТИВНО-
РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ.....332

Андренко І. Б.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «СПЕЦІАЛІЗОВАНІ
ВИДИ ТУРИЗМУ» МОДУЛЬ «ДІЛОВИЙ ТУРИЗМ» В УМОВАХ
ЗМІЩАНОГО НАВЧАННЯ.....336

Іщук В.М.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОБЛЕМ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ
КАДРІВ ДЛЯ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ.....340

Болдовська К.П., Лівенцова Я.О.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ
ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ.....343

Ророва А.М.

ASPECTS OF INTRODUCING MODERN MEANS OF COMMUNICATION
INTO THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT.....346

Остапенко В.М.

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА
ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.....350

Богашко О. Л.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ
ВИЩОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД США.....355

СЕКЦІЯ 1
ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ
ЗАКЛАДІ

АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «МЕНЕДЖМЕНТ»

*Криворучко О.М., д.е.н., професор
Харківський національний автомобільно-дорожній
університет*

На сьогоднішній день найбільш затребуваною професією є менеджер. Так, на сайті <https://www.work.ua/career> пропонують різні вакансії щодо менеджера з продажів, менеджера з персоналу, офіс-менеджера та інші. В кожному підприємстві, організації, що займається виробництвом, наданням послуг або продажами, є в штаті та працюють менеджери. На сайті <https://www.work.ua/career> налічується понад 6300 вакансій. При цьому заробітна плата менеджерів, що приваблює пошукувачів, формується зі ставки та процентів від вартості проданих товарів або наданих послуг та додаткових бонусів за виконання або перевиконання плану тощо.

В Україні середній заробіток менеджера становить 17500 грн. Це медіана заробітних плат за даними з 17286 вакансій, розміщених на Work.ua із заголовком «Менеджер з продажу» і за схожими запитами-синонімами «Sales Executive», «Sales manager», «Менеджер зі збуту» та ін. В Харківській області діапазон заробітних плат складає від 9 до 30 тисяч гривень. За даними Державної служби зайнятості, Державної служби статистики України, даними кадрових агентств та інформаційних ресурсів з пошуку роботи [1] сформовані попередні оцінки потреби в кадрах на перспективу.

За результатами попередніх оцінок щодо додаткової потреби роботодавців у працівниках на 2021 рік, передбачається, що кількість вакансій, зареєстрованих у державній службі зайнятості, становитиме 862 тис. одиниць, що на 4% більше, ніж за фактом 2020 року (у 2020 році, у

порівнянні з 2019 роком, відбулося зниження кількості вакансій на 28%).

Ці тенденції відповідають Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2021-2023 роки, розробленого Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (постанова КМУ № 671) щодо зростання ВВП у 2021 році. Передбачається, що як і в минулі роки, понад 40% загальної потреби у кадрах будуть сконцентровані у м. Києві, Дніпропетровській, Харківській, Полтавській, Львівській та Івано-Франківській областях.

За видами економічної діяльності переважатиме потреба у кадрах на транспорті та складському господарстві. Така потреба становитиме 7% від всіх вакансій. Майже половина вакансій транспортних та складських підприємств буде зосереджена у м. Києві, Харківській, Дніпропетровській, Львівській, Київській та Полтавській областях.

Щодо потреби в 2021 році у розрізі професій, то структура попиту на працівників наступна: 6% - це потреба у керівниках та менеджерах (менеджер, начальник відділення зв'язку, керівник структурних підрозділів, головний бухгалтер, головний інженер, завідувач складу) – таблиця. Стосовно співвідношення потреби і вакансій за багатьма професіями має місце неузгодженість. З одного боку, представники сфер зайнятості скаржаться на брак кадрів (за даними [2]), а з іншого боку – існує думка, що вищі заклади освіти випускають дуже багато економістів та інших фахівців.

Міністерство економіки розвитку України розробило середньостроковий прогноз, згідно з яким формуються державні замовлення у ЗВО. Цей прогноз створено відповідно до Закону України “Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів”. Прогноз охоплює період з 2019 по 2022 роки.

Кількість вакансій та кількість зареєстрованих безробітних у професійному розрізі (за січень - серпень 2021 року)

Назва професії (посади)	Кількість вакансій, одиниць	Кількість осіб, які мали статус безробітного, осіб
Усього	530 239	949 765
Менеджер (управитель) з транспортно-експедиторської діяльності	49	226
Менеджер (управитель) на автомобільному транспорті	26	120
Менеджер (управитель) в торгівлі транспортними засобами	20	65
Менеджер (управитель) з маркетингу	4	11
менеджер (управитель) з постачання	664	1 821
менеджер (управитель) із збуту	3 090	8 230
Менеджер (управитель) з адміністративної діяльності	188	1 115
Менеджер (управитель) з логістики	306	1 202

Інформаційною базою для середньострокового прогнозу потреби у фахівцях виступають дані Державної статистики, а саме кількість зайнятого населення за видами економічної діяльності, за окремими професійними групами. З 2022 році за даними цього прогнозу зростатиме потреба у керівниках підприємств, установ та організації з 25,54 тис. осіб у 2019 році до 29,7 тис. осіб, тобто в середньому на 16,5%.

Також буде існувати потреба у керівниках малих підприємств без апарату управління та менеджерах підприємств, установ, організацій та їх підрозділів. Загалом вона становитиме близько 8,72 тис. осіб у 2019 році та збільшиться до 12,67 тис. осіб у 2022 році (на 45,3 %).

Відносно попиту на фахівців, задіяних у сфері освіти (що актуально для впровадження освітньо-наукових програм), то попит на викладачів прогнозується на відносно стабільному рівні від 6,52 тис. осіб у 2019 до 9,07 тис. осіб у 2022 році.

Аналіз компетенцій, якими повинні володіти менеджери, показує, що для виконання поставлених перед ними завдань необхідні: вміння

спілкуватися з людьми; неконфліктність; вміння налаштувати до себе та знаходити спільну мову з різними людьми; грамотність тощо.

На майбутнє, до компетенцій менеджерів долучаться: *Lebenslanges Lernen* - навчання впродовж усього життя. витривалість, стійкість до стресів, а також гнучкість. Загалом близько 70% роботодавців до 2025 року планують запропонувати своїм працівникам можливість підвищення чи зміни кваліфікації.

За сучасних умов функціонування ринків праці зростає попит на аналітиків та дослідників даних, фахівців із машинного навчання та штучного інтелекту, спеціалістів з робототехніки, розробників програмного забезпечення та фахівців з цифрової трансформації. Незмінною популярністю серед роботодавців користуються критичне мислення та вміння аналізувати, поряд із здатністю вирішувати проблеми. Так, до ТОП-5 навичок, які знадобляться до 2025 року, відносяться: аналітичне мислення та сприйняття інновації; здатність до активного навчання та стратегія отримання нових знань; вміння комплексно вирішувати проблеми; критичне мислення та вміння аналізувати; креативність, оригінальність та ініціатива.

Таким чином, результати проведеного аналізу ринку праці фахівців зі спеціальності "Менеджмент" доводять актуальність та необхідність реалізації освітніх програм за цією спеціальністю.

Література:

1. Аналітична та статистична інформація. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/69>

2. Мамаєва М. Брак кадрів: в яких галузях відчувається нестача працівників і що буде далі. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1819615-brak-kadriv-v-yakikh-galuzyakh-vidchuvayetsya-nestacha-pratsivnikiv-i-scho-bude-dali>

3. Зануда А. Ринок праці майбутнього: кого шукатимуть і звільнять. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-55816369>

ХОЛІСТИЧНИЙ ПІДХІД В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

*Дорошенко Г.О. д.е.н., професор
Калініченко Л.Л. д.е.н., професор
Харківський національний університет ім. Каразіна В. Н.*

Сучасна освітня система повинна ґрунтуватись на трьох взаємопов'язаних аспектах:

- постійний розвиток освіти;
- перетворення освіти в механізм розвитку особистості;
- перетворення освіти в дієвий фактор розвитку суспільства.

Відповідно, сучасний освітній процес у вищій школі направлений на формування гармонійно розвиненої особистості шляхом інтегрального поєднання наукових, навчальних, виховних і методичних заходів які спрямовані на професійну підготовку активних, креативно мислячих фахівців з високими морально-етичними цінностями і громадською відповідальністю та здатних до ефективної, результативної діяльності.

Цілісність сприйняття здобувачами вищої освіти інформації через поєднання інформаційного, естетичного, фізичного, емоційного, та духовного джерел відображення інформації, визначається холістичним підходом до освітнього процесу.

Холістичний підхід (від давньогрецького «цілий, цілісний») в освітньому процесі можна розглядати як взаємозв'язок, взаємовплив, взаєморозвиток усіх компонентів і системоутворюючих чинників педагогічної системи в цілому. Структурними компонентами і чинниками холістичної освіти є:

- засоби побудови інтегральної педагогічної моделі, структурними елементами якої є: інформаційна, формуюча, розвиваюча, активізуюча, збагачувальна, мотиваційна моделі навчання;
- засоби організації, конструювання і структурування змісту освіти;
- засоби здобування освіти;
- засоби технологій вивчення навчального матеріалу та напрямку формування й розвитку особистості;
- відповідність цілей і результатів освіти на всіх рівнях системи освіти;
- відповідність навчально-матеріальної бази й навчально-методичного, організаційно-управлінського, фінансово-економічного, технічного й кадрового забезпечення, які гарантують можливості закладу вищої освіти до інноваційної діяльності;
- встановлення оптимального співвідношення загальнолюдських і національних цінностей у вихованні та навчанні;
- інтеграція соціального, психологічного, педагогічного, наукового та методичного компонентів в освіті;
- інтеграція знань про цінність духовної культури, розвиток духовного світу молоді людини, збагачення духовних потреб, розширення досвіду духовного пізнання на основі активізації духовно-практичної діяльності та прагнення до духовного самовдосконалення.
- взаємний зв'язок навчальної та позанавчальної діяльності студентів в професійну освіту;
- формування у здобувачів вищої освіти світогляду, про тісний взаємозв'язок профілактичної культури з іншими цінностями, що визначають вплив образу, стилю життя на стан здоров'я та досягнення поставлених життєвих цілей.

Всі ці елементи холістичного підходу направлені на формування цілісної особистості з високим творчим потенціалом, вимогливою до

активного саморозвитку, прагненням здорового способу життя, здатної та готової до ефективної, результативної професійної діяльності.

Отже, вводячи холістичний принцип освіти, слід враховувати, що внутрішній світ для молодого людини не менш важливий за зовнішній. І від ступеня успішності додержання цього принципу залежить забезпечення держави висококваліфікованими спеціалістами, готовими не тільки до виконання складних професійних завдань, але й до забезпечення комплексного підходу вирішення різних питань усіх рівнів, що і є дієвим фактором розвитку суспільства.

Література:

1. Про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна : Положення Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна від 25.04.2016 р., URL: <http://profkom.ua/normativni-dokumenti/polozhennya-pro-organizatsiyu-osvitnogo-protsesu-harkivskomu-natsionalnomu-universiteti-imeni-v-n-karazina/> (дата звернення: 10.11.2020)

2. Калініченко Л. Л. Федорець К. Креативний потенціал особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства. *Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток* : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 27-28 травня 2020 р. С. 50–53.

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ У ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

*Кропивницький В.С., к.т.н., докторант
Національний університет цивільного захисту України*

В сучасних умовах глобальних викликів і загроз, в тому числі в сфері цивільного захисту відбуваються значні системні перетворення, трансформація законодавчої та нормативно-правової бази, реформування органів управління і сил цивільного захисту, навчальних закладів та наукових установ. Значні системні зміни відбуваються також в системі освіти держави.

Тому, дослідження особливостей функціонування системи підготовки фахівців у сфері цивільного захисту у закладах вищої освіти (ЗВО) має важливе значення для запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій, як в сучасних умовах, так і в майбутньому.

Слід зазначити, що у питаннях освіти, підготовки кадрів і підвищення кваліфікації фахівців, в тому числі у сфері цивільного захисту залишається ціла низка проблемних питань, які пов'язані з епідемією коронавірусу, яка триває в Україні з початку 2020 р.

Зазначені проблеми та суперечності полягають в недосконалої сутності, змісту, методики викладання навчальних дисциплін за змішаною або дистанційною формою навчання в навчальних закладах, а також в особливостях функціонування навчальних закладів та їх структурних підрозділів (в тому числі в системі підготовки кадрів у сфері цивільного захисту) у сучасних умовах пандемії COVID-19.

На жаль, комплексному вивченню та вирішенню питань підготовки кадрів і підвищення кваліфікації фахівців у сфері цивільного захисту, в тому числі шляхом формування та реалізації концепції дистанційного навчання, ще не приділяється достатньої уваги.

Тому з метою належної організації освітнього процесу в період пандемії необхідно забезпечити чітке дотримання існуючого законодавства та виконання внутрішніх нормативно-правових актів та положень в закладах вищої освіти України, в тому числі у сфері цивільного захисту, а саме: вимог Закону України «Про вищу освіту»; положення про організацію освітнього процесу в закладі вищої освіти, затвердженого рішенням вченої ради; відповідного наказу по закладу вищої освіти.

Також, необхідною передумовою під час організації освітнього процесу в умовах епідеміологічних обмежень, є врахування встановлених Постановою Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2020 р. № 1236 «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» вимоги [1].

Тобто закладам вищої освіти, в тому числі у сфері цивільного захисту необхідно забезпечити прийняття вченими радами рішень щодо організації освітнього процесу в визначений період погіршення епідеміологічної ситуації за змішаною або дистанційною формою навчання відповідно до положення про організацію освітнього процесу в тому чи іншому закладі вищої освіти, затвердженого відповідного рішення вченої ради ЗВО, введеним в дію відповідним наказом.

Забезпечення дієвої, ефективної та результативної змішаної або дистанційної форми навчання в умовах обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-

2 вимагає запровадження елементів зазначеного навчання із застосуванням відповідних інформаційно-комунікаційних технологій при опрацюванні теоретичного матеріалу, виконанні практичних та індивідуальних завдань, написанні кваліфікаційної роботи тощо.

Окрім того, надзвичайно важливим є неухильне дотримання існуючих нормативів навчального навантаження на одну ставку науково-педагогічного працівника і додержання загального навантаження на одну ставку науково-педагогічного працівника на навчальний рік, а також неухильне дотримання вимог щодо нормування робочого часу навчально-допоміжного персоналу ЗВО.

Отже, для належного забезпечення ефективності підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України в сучасних умовах, система закладів вищої освіти, в тому числі зі специфічними умовами навчання (які, в тому числі, здійснюють підготовку фахівців у сфері цивільного захисту) має відповідати принципу здатності до адаптації в умовах існуючих глобальних загроз і викликів, пов'язаних зі встановленням карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2020 р. № 1236 «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2». URL.:

zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2020-%D0%BF#Text.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ СТУДЕНТСЬКИХ ОЛІМПІАД

*Нечипоренко М.О., викладач
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Для підвищення якості підготовки кваліфікованих фахівців, пошуку обдарованої студентської молоді, стимулювання їх творчої праці у закладах вищої освіти проводяться студентські олімпіади та конкурси.

В Україні здобувачі вищої освіти можуть брати участь в олімпіадах як з освітнього компоненту, так і з спеціальностей (спеціалізацій).

Олімпіада з освітнього компоненту – це творче змагання з освітнього компоненту, що формують інтегральні, загальні, спеціальні компетентності підготовки учасників, які вивчають відповідний компонент в поточному навчальному році [2].

Олімпіада зі спеціальностей (спеціалізацій) – це творче змагання з професійної та практичної підготовки учасників старших курсів з спеціальностей (спеціалізацій), за якими здійснюється їх підготовка у закладах вищої освіти за відповідним ступенем вищої освіти бакалавр, магістр [1].

В Олімпіаді можуть брати участь всі бажаючі студенти денної форми навчання закладу вищої освіти.

Головним органом і засновником Олімпіади є Міністерство освіти і науки України. Для організації і проведення Олімпіади створюється Оргкомітет, апеляційна комісія та журі. У кожного сектора є свої обов'язки та функції, які мають виконуватись під час організації та проведення Олімпіади у закладі вищої освіти.

Для того, щоб студент взяв участь в Олімпіаді, заклад вищої освіти проводить відбір і направляє студента до закладу, де буде відбуватись творче змагання. Листи-запрошення надсилаються до інших закладів вищої освіти, де учасники Олімпіади мають бути ознайомлені з надісланою інформацією. Керівники закладів мають забезпечити участь цих студентів.

Олімпіада, зазвичай, складається з декількох турів. Кількість турів, форми їх проведення визначають оргкомітети. Окрім цього, Олімпіада може бути організована з використанням ресурсів Internet та інформаційно-комунікаційних технологій.

Під час проведення самої Олімпіади учасникам забороняється користуватися посібниками та іншими рукописними матеріалами, електронним приладдям, якщо це не передбачено процедурою проведення Олімпіади, визначеною оргкомітетом.

Переможцями творчого змагання вважаються учасники, які посіли перше, друге, третє місце в особистому або командному заліку. Переможці нагороджуються дипломами I-III ступенів відповідно. Дипломом I ступеня нагороджується один учасник. Якщо декілька учасників набрали однакову кількість балів між ними призначається додатковий тур. Дипломи переможців підписуються головами оргкомітетів та журі базового закладу вищої освіти. Також дозволяється нагородження переможців та учасників іншими призами, подарунками, сертифікатами.

Для заохочення учасників Олімпіади оргкомітети базового закладу вищої освіти видають їм сертифікати як учасника Олімпіади.

Отже, головним завданням Олімпіади є підвищення інтелектуальних здібностей, виховує наполегливість, поглиблений інтерес до навчання у певній галузі. Тому заклади вищої освіти мають забезпечити всебічний розвиток здобувачів освіти, сприяти виявленню та підтримки обдарованих і талановитих студентів.

Література:

1. Міністерство освіти і науки України. Проект Положення про проведення Всеукраїнської студентської олімпіади. URL : <https://mon.gov.ua>
2. Про затвердження Положення про проведення Всеукраїнської студентської олімпіади. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2207-12>

УДК 378.37.06 005.33

ОПИТУВАННЯ ВИПУСКНИКІВ ЯК МЕТОД ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ Й АНАЛІЗУ ЯКОСТІ ОСВІТИ

*Сновидович І.Г., аспірантка
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Якість освіти - така фраза на сьогоднішній день досить актуальна та часто вживана, а її значення широке та включає у себе чималу систему понять, напрямів і характеристик. До системи якості освіти, а зокрема, вищої освіти, залучено чимало інструментів і процедур, що сприяють послідовному підвищенню її якості. У Законі України “Про освіту” термін “якість освіти” прописується, як відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг [1]. Отож, щоб забезпечити якісний освітній процес варто застосовувати систему зовнішніх і внутрішніх чинників, які активно впливають і формують його.

Опитування випускників є одним з таких важливих напрямів у внутрішній системі забезпечення якості освіти. Відповідно до рекомендацій НАЗЯВО стосовно запровадження внутрішньої системи забезпечення якості опитування випускників має відбуватися через

анкетування, що враховує питання якості підготовки студентів, зокрема рівень їх знань та навичок, які сприяють працевлаштуванню і професійному зростанню [2]. Проте, важливо наголосити, що процес опитування випускників є досить об'ємним і водночас делікатним напрямом. Він передбачає тривалу підготовку та взаємодію багатьох учасників, які долучаються до цього процесу. Для того, щоб процес опитування відбувався ефективно закладам вищої освіти потрібно напрацювати якісну інформаційно-довідкову базу даних про випускників, яка має містити перелік такої інформації, як: факультет на якому навчався випускник, спеціальність чи кваліфікацію, яку отримав, джерело фінансування, форма навчання та освітньо-науковий чи освітньо-професійний ступінь, який отримав випускник.

Враховуючи особливості сьогодення, варто зазначити, що одним з основних способів проведення опитування є опитування випускників за допомогою Google форм, які дають можливість використовувати різні типи запитань, а також комунікувати з випускниками за допомогою телефонного опитування. І для впровадження вищезгаданих методів опитування у інформаційно-довідковій базі даних випускників мають бути такі дані, як електронна скринька та телефон. До процесу опитування потрібно долучати різноманітні структурні підрозділи, які взаємодіють і доповнюють роботу один одного, зокрема, кафедри, відділи або ж центри працевлаштування, які є у кожному закладі вищої освіти, студентські підрозділи й організації. Також важлива залученість гарантів освітніх програм та членів робочої групи, які відповідальні за впровадження освітньої програми.

Щодо самого наповнення анкети-опитувальника, то вона може включати різний перелік питань і блоків. Для прикладу наведемо анкету для опитування випускників Львівського національного університету імені Івана Франка [3], що включає такі блоки питань:

Таблиця 1 - Приклад анкети для опитування випускників

Поділ анкети на блоки	Перелік запитань
1. Блок навчання	Включає перелік факультетів, спеціальностей, рік закінчення навчання, форма навчання і джерело фінансування, а також який освітньо-професійний чи освітньо-науковий ступінь отримав випускник. У цьому блоці також є перелік питань, які стосуються якості наданої освіти та рівня здобутих у процесі навчання навичок та компетентностей.
2. Блок працевлаштування	Включає перелік питань, які пов'язані із працевлаштуванням. А саме чи працювали випускники під час навчання, чи була ця робота за спеціальністю та ін. Також тут є окремі блоки запитань для випускників, які працюють або ж не працюють.
3. Загальний блок	Включає перелік питань щодо джерел пошуку роботи та необхідними знаннями і навичками, які допоможуть випускникам успішно працевлаштуватися

Джерело: розроблено та проаналізовано автором на основі анкети для опитування випускників ЛНУ ім. Івана Франка.

Варто наголосити, що до роботи над розробкою анкет, які будуть використовуватись у процесі опитування, а також до аналізу відповідей випускників мають долучатися фахові спеціалісти-соціологи, які якісно підготують матеріал та аналітичну інформацію за результатами проведеного опитування. Випускники - це одні з основних стейкхолдерів закладів освіти, а зокрема освітніх програм, на яких вони навчалися. Тому результати опитувань випускників є дуже важливі. Ці результати варто враховувати у процесі перегляду й оновлення освітніх програм, а також з метою покращення якості навчального процесу. Також організація опитування потребує індивідуального підходу у кожному конкретному випадку, бо кожна з груп стейкхолдерів має свої індивідуальні особливості, обсяг вільного часу та ступінь зацікавленості у підвищенні якості освітнього процесу [4]. Адже сучасний напрям реалізації системи вищої освіти в Україні змушує враховувати вимоги до розвитку суспільних відносин, які періодично трансформуються. У ході освітньої діяльності

змінюються цілі функціонування закладів вищої освіти, відбувається спрямування зусиль на формування конкурентоспроможного молодого фахівця, індивідуальності та особистості [5].

Підсумовуючи, також потрібно наголосити на тому, що у нашому суспільстві варто ще працювати над формуванням культури якісної комунікації й ефективного долучення до процесу опитування випускників. Здобувачів освіти ще у процесі навчання потрібно інформувати, про те, що їх думка та відгуки щодо якості отриманої освіти дуже важливі для закладу вищої освіти з метою удосконалення навчального процесу та оновлення освітніх програм відповідно до потреб ринку праці. Сам напрямок опитування є досить об'ємним і потребує синергії зусиль багатьох учасників. Проте отриманий результат буде дуже цінним у процесі формування якісної освіти та налагодженні ефективної комунікації із випускниками.

Література:

1. Закон України про освіту. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html (дата звернення: 29.10.2021).
2. Рекомендації Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти стосовно запровадження внутрішньої системи забезпечення якості. URL: <https://cutt.ly/XRLViWv> (дата звернення: 29.10.2021).
3. Анкета для опитування випускників ЛНУ ім. І. Франка. URL: <https://docs.google.com/forms/d/1ybjZIElg5OY0uF6VDrG9vzIFYeR0RkcRNtFe9CMT9-s/edit> (дата звернення: 30.10.2021).
4. Федорова В. О., Шуляк М. Л. Опитування різних груп стейкхолдерів як засіб підвищення якості освіти за освітньою програмою. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія "Педагогічні науки"*. Вип. № 1. 2021. с. 36 - 43. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4167> (дата звернення: 30.10.2021).
5. Юринець З.В. Сновидович І.Г. Компетентнісний підхід у сфері вищої освіти України. *Стратегія економічного розвитку України*. № 46.

2020. С. 208 - 219. URL:
[https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/34078/16-6023-
PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/34078/16-6023-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y) (дата звернення: 30.10.2021).

УДК 371

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ

*Єна А.С., студентка 2 курсу освітнього ступеня «магістр»
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

На сьогодні головною тенденцією сучасної вищої педагогічної освіти є підготовка майбутнього покоління до безперервного професійного саморозвитку, оскільки бажання розвиватися в професії є нині особливо актуальним і характеризує суспільні потреби громадян нашої країни. Тому, організація освітнього процесу повинна бути такою, щоб випускники могли не лише адаптуватися в швидкозмінному світі, але й були спроможними до перетворення цього світу, отже - володіли не лише знаннями, але й уміли застосовувати їх у процесі власної самостійної наукової, дослідницької й творчої діяльності.

Метою вищої педагогічної освіти в Україні є не лише здобуття ґрунтовних професійних знань майбутніх фахівців, а й формування в них готовності до подальшого професійного та особистісного розвитку, самореалізації.

Професійний саморозвиток є невід'ємною частиною особистісного саморозвитку. Він реалізовується за допомогою механізмів самоосвіти, самооцінки, самоорганізації, самопізнання, саморегуляції як прагнення до

зростання професійного мислення, творчого потенціалу, дослідницької діяльності та способів інтенсифікації цього процесу [4].

Сучасне українське суспільство вимагає від особистості конкурентоспроможного педагога, орієнтованого на безупинний саморозвиток і самовдосконалення. Тому важливою складовою освітнього процесу в педагогічних закладах вищої освіти має бути забезпечення відповідної підготовки майбутніх педагогів, формування їхньої готовності до професійного вдосконалення [2].

Необхідно, щоб сучасний учитель теоретично й практично був здатний проаналізувати свої професійні можливості й на цьому зміг сформулювати власну програму професійного підвищення.

Визначаючи структуру готовності до професійного зростання студентів, виділяють ціннісний, мотиваційний, когнітивний, операційний і вольовий компоненти, наповнивши їх конкретним функціональним змістом, що відображає особливості процесу формування готовності здобувачів освіти до професійного саморозвитку. Ціннісний компонент вказує на розуміння студентом своєї ролі в соціумі, особистісних і фахових якостей для досягнення успіху в професійній діяльності. Мотиваційний компонент спрямований на прагнення до кар'єрного зростання, самовдосконалення знань, умінь, навичок і особистісних якостей. Когнітивний компонент передбачає оволодіння здобувачами освіти педагогічними, психологічними, загальнокультурними, предметними і спеціальними знаннями. Психолого-педагогічні знання дають фахівцеві уявлення про специфіку професії, особливості процесу саморозвитку особистості та ін. Операційний компонент включає володіння студентом комплексом умінь, необхідних для професійної діяльності, які надалі він зможе вдосконалювати [2].

Одне з вагомих завдань підготовки майбутніх педагогів полягає у формуванні в них ціннісного усвідомлення необхідності реалізовувати свої

можливості; забезпеченні інтегративно-теоретичної підготовки, належного рівня одержаних професійно спрямованих знань, практично-операційної підготовки, підвищення рівня сформованості практичних умінь і навичок, потрібних для професійного саморозвитку; розвиток сукупності індивідуально-психологічних якостей, важливих для професійного зростання й майбутньої професійної діяльності загалом, спрямованості на самоаналіз, самооцінку власного професійного саморозвитку [4].

Готовність до саморозвитку особистості майбутнього фахівця розуміють як усвідомлення потреби в найбільш повній реалізації, розвитку і використанні своїх здібностей і потенційних можливостей у практичній діяльності, їх самовдосконаленні. Вона розглядається як комплексна характеристика, що включає в себе низку показників: здатність до саморозвитку; мотиваційно-ціннісне ставлення студента до саморозвитку як найважливіша умова розкриття та використання всіх його можливостей; здатність до самопізнання (рефлексія); самооцінку; впевненість у собі і повагу; самоконтроль і саморегуляцію; самоефективність [1].

Отже, сучасний педагог має постійно навчатися, постійно поліпшувати свої знання з нових технологій, працювати над собою, швидко змінюватися, щоб відповідати сьогоденним вимогам суспільства.

Література:

1. Михайличенко В. Є., Канівець М. В. Готовність студентів до саморозвитку: сутність і структура: зб. наук. пр. Харків: 2011, 304-310 с.

URL: <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2788/1/11mvedes.pdf>

2. Фрицюк В. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку : дис.. д-ра пед.. наук: спец. 13.00.04. Вінниця: ВДПУ імені М. Коцюбинського, 2017. 532 с.

3. Теоретико-методичні засади формування творчого мислення майбутнього вчителя в умовах університетської освіти : монографія. Вінниця: 2007. 351 с.

4. Смолюк А. І. Професійний саморозвиток майбутніх учителів початкової школи в освітньому середовищі педагогічного коледжу: дис.. канд. пед.. наук 13.00.04 Луцьк: СНУ ім. Л. Українки, НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. 240 с.

5. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: метод. посіб. для студ. магістратури. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.

6. Ковальчук В. А. Професійний саморозвиток майбутнього фахівця: монографія. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 204 с.

УДК: 378.1

НАВЧАЛЬНІ ТРЕНІНГИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Гончаренко Н.Г., к.е.н., доцент
Національна академія Національної гвардії України*

Найбільш активним та дієвим засобом отримання практичних навичок під час занять є навчальні тренінги. Тренінг дає можливість поєднати теоретичний матеріал з конкретною практичною ситуацією, а якщо він передбачає використання спеціальних комп'ютерних програм (зокрема при підготовці спеціалістів з бухгалтерського обліку, фінансів тощо) то реалізуються саме практичні напрацювання наскрізної задачі. Таким чином здобувачі вищої освіти мають змогу опанувати та реалізувати

свої компетентності, які вони отримували на заняттях по кожній освітній компоненті, що визначена планом підготовки.

Як відмічає Оніщенко О.В. «тренінг – це одночасно практичний та ефективний метод опанування новими знаннями; конструктивне спілкування; спосіб формування бажаних, більш ефективних умінь і навичок а також більш успішних моделей поведінки; форма розширення власного набутого досвіду» [1, с. 108].

Корисність від навчальних тренінгів полягає в тому, що він дає можливість активно залучати до вирішення конкретної ситуації всіх учасників навчального процесу.

В своєму дослідженні Якимчикас Є. звертає увагу на те, що навчальні тренінги здатні спонукати здобувачів вищої освіти до самостійності, системності, комплексності та вмінні приймати обґрунтовані рішення до конкретної ситуації. Він відмічає, що: «здобувачі освіти звикають до систематичного, якісного і вдумливого освоєння навчального матеріалу; можуть раціонально розподіляти час на вивчення дисципліни; виявляють свої схильності до професійної діяльності; мають можливість розвивати творчий потенціал, професійно значущі особистісні якості; вільно інтегрують знання з різних дисциплін для вирішення професійних проблем» [2, С. 370].

Під час проведення навчальних тренінгів необхідно досить ретельно визначати мету заняття, обирати форми та способи її реалізації, розподіляти час на огляд теоретичного матеріалу, вирішення спільного конкретного завдання та аналіз ситуації, виконання індивідуального завдання кожним здобувачем вищої освіти. Бажано проведення вхідного та вихідного тестового контролю з застосуванням спеціальних програмних продуктів, або ж експрес контролю на знання попереднього та опанування пройдено матеріалу.

Зокрема на необхідності високої підготовки до проведення навчальних тренінгів, які будуть впливати на його якість наголошують у своєму дослідженні Гришина О. та Лукаш Ю. Так вони відмічають, що «Навчальний практичний тренінг як форма навчального заняття має специфічні властивості й потребує дотримання відповідної методики розроблення, організації та проведення.

Підготовка навчального практичного тренінгу за визначеними етапами сприятиме виробленню якісного навчального продукту» [3, с. 62].

Варто виділити наступні етапи реалізації навчальних тренінгів:

1. Постановка мети та завдання навчального тренінгу;
2. Розробка відповідного методичного забезпечення його проведення;
3. Наявність спеціального інструментарію проведення (лабораторія, комп'ютерний клас із спеціальними програмними продуктами тощо);
4. Вибір завдань, які одночасно будуть сприяти залученню всіх здобувачів вищої освіти до вирішення завдання;
5. Формування сприятливого мікроклімату та творчої атмосфери для роботи в колективі;
6. Ініціювання можливості до прийняття обґрунтованих рішень при конкретній заданій ситуації з детальним її аналізом;
7. Підведення підсумків роботи групи.

Результативність навчальних тренінгів може досягатися і бути ефективною за умови роботи в малих групах. Де викладач має змогу приділити час кожному здобувачеві вищої освіти під час практичного вирішення завдань.

Таким чином, навчальні тренінги на сьогодні можна вважати однією з найактивніших форм навчання та дієвим засобом реалізації практичної спрямованості в підготовці висококваліфікованого спеціаліста в закладах

вищої освіти. Саме навчальні тренінги найбільш направлені на досягнення результатів навчання.

Література:

1. Оніщенко О.В. Тренінг як інноваційна методика навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки.* 2015. Вип. 132. с. 106-109.

2. Якимчикас Є. Навчально-педагогічні тренінги як засіб формування компетентності педагогічного партнерства. *ГРААЛЬ НАУК.* 2021. № (1). с. 365-370.

3. Гришина О. С., Лукаш Ю. М. Методичні засади організації та проведення навчального практичного тренінгу. *Zu den Materialien der internationalen wissenschaftlich praktischen konferenz. Tendenze attuali della moderna ricerca scientifica: der Sammlung wissenschaftlicher Arbeiten «ΛΟΓΟΣ» zu den Materialien der internationalen wissenschaftlich – praktischen Konferenz (B. 2), 5. Juni, 2020. Stuttgart, Deutschland: Europäische Wissenschaftsplattform. ΛΟΓΟΣ.* 2020. с. 61-63.

УДК 378:379.85(477.86)

**ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

*Полежаєв Ю. Г., к.н.соц.ком., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»*

‘Туризм є найдинамічнішим сектором сфери послуг, особливим видом споживання матеріальних і духовних благ, послуг і товарів, що поступово виокремлюється в самостійну галузь господарства [2].

Туризм – це «складна система, в якій тісно переплетені інтереси багатьох галузей економіки, екології, культури, безпеки, зайнятості населення, розвитку туристської інфраструктури. Саме туристична індустрія є тим потужним соціально-економічним і політичним чинником, який визначає розвиток економіки та політику багатьох країн і регіонів світу, їхню міжнародну інтеграцію» [5, с. 8].

Одним зі складників професіоналізму майбутніх фахівців з туризму є культурна грамотність. Як зазначає М. Чорна, «розвиток комунікативних здібностей у вищих навчальних закладах має бути спрямований на реалізацію особистісних потреб майбутніх фахівців сфери туризму: розвиток мовленнєвої активності, творчого мислення, пізнавальних процесів як невід’ємних ознак майбутніх професіоналів, формування вмінь практичного використання першої та другої іноземних мов у професійних цілях» [3, с. 256].

Під час вивчення іноземної мови студентам необхідно надати розуміння того, що в процесі передавання інформації іншою мовою потрібно дотримуватися певних правил перекладу, що допоможе зберегти її зміст. «Метою комунікації виступає розуміння та осмислення переданої інформації. Для успішної реалізації даної мети у процесі комунікації повинні бути задіяні комунікативно компетентні учасники. Відтак, комунікативна компетенція – здатність вирішувати засобами мови актуальні при її вивченні задачі спілкування у побуті, навчанні, виробничій сфері, культурному житті тощо; вміння користуватися фактами мови та мовлення для реалізації цілей спілкування. Володіти комунікативною компетенцією означає в умовах прямого чи опосередкованого контакту успішно вирішувати задачі взаєморозуміння і взаємодії з носіями іноземної мови, якої навчають відповідно до норм та традицій культури цієї мови» [4, с. 109].

На заняттях іноземної мови необхідно створити такі організаційно-педагогічні умови, які б забезпечили виконання поставлених комунікативних завдань, спрямованих на мотивацію майбутніх фахівців з туризму до свідомого засвоєння знань і творчого застосування набутих умінь та навичок у спеціально змодельованих проблемних ситуаціях, засвоївши які студенти мають: «зрозуміти важливість комунікативної компетенції у професійній діяльності; оволодіти нормами професійного мовлення; засвоїти основні поняття і критерії культури фахової мови і мовлення; формувати уміння і навички правильного мовлення, набути знання про особливості професійного спілкування, його функції, види, етапи та роль у сфері туризму; засвоїти норми етикету ділового спілкування й забезпечити дотримання вимог загальної культури ділового мовлення» [3, с. 257].

Туризм допомагає поєднати двохфазовий характер активного відпочинку людини: «зусилля – релаксація», «робота – відпочинок», «виснажливий вид активності – відновлювальний вид активності» тощо. «Звідси формується уявлення про відпочинок як про діяльність, що має багатофункціональне значення і набуває складного змісту та різноманітних форм організації. Дозвілля спрямоване на задоволення: вроджених потреб (відпочинку, їжі, повітрі, воді та ін.); соціальних потреб (спілкуванні, соціальному обслуговуванні, транспортному перевезенні та ін.); культурних потреб (освіті, духовному розвитку, художніх цінностях тощо)» [1, с. 56].

Тому майбутні фахівці з туризму в процесі професійної підготовки повинні зрозуміти змістовий та діяльнісний аспекти професійно-орієнтованого спілкування іноземною мовою, спрямованого на зарубіжних туристів; розвивати свій творчий потенціал і проявляти креативність, вдосконалювати комунікативні й організаційні здібності, розвивати своє мислення, тренувати пам'ять, уяву, винахідливість, культурну грамотність.

Перед майбутніми фахівцями з туризму стоїть складне завдання – зацікавити туристів своєю організацією подорожей, екскурсій, цікавими розповідями під час них, культурною міжмовною комунікацією, компетентними відповідями на запитання тощо.

Комунікативна майстерність працівників туристичної сфери – це безперервне професійне й особистісне самовдосконалення впродовж усього життя; збагачення набутих знань з ділового етикету в туризмі, з ораторської майстерності тощо.

Література:

1. Аванесова Г.А. Культурно-досуговая деятельность: Теория и практика организации : учебное пособие для студентов вузов. Москва : Аспект Пресс, 2006. 236 с.

2. Мальська М. П., Худо В. В., Цибух В. І. Основи туристичного бізнесу : навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 360 с.

3. Чорна М. Підготовка майбутніх менеджерів туризму до професійної діяльності на Прикарпатті. *Гірська школа українських Карпат*. 2015. № 12–13. С. 255–258.

4. Щукин А.Н. Лингводидактический энциклопедический словарь: более 2000 единиц. Москва : Астрель: АСТ: Хранитель, 2007. 746 с.

5. Юрченко С. А. Инфраструктура мира : учебное пособие. Харьков : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2006. 328 с.

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ОСНОВІ ВИМОГ СТЕЙКХОЛДЕРІВ

*Павленко О.В., к.т.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Підготовка фахівців на кафедрі транспортних технологій проводиться згідно з освітньо-професійними програмами відповідних рівнів вищої освіти – бакалавр та магістр. Ці нормативні документи регламентують нормативні, компетентні, кваліфікаційні, організаційні, навчальні та методичні вимоги до підготовки фахівців у галузі знань 27 «Транспорт» спеціальності 275.03 «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)». Формування фахових компетентностей спеціальності відбувається під впливом потреб роботодавців (стейкхолдерів). Але потреби стейкхолдерів постійно змінюються за умовами зміни на ринку праці, потреб галузі та впровадженні інноваційних технологій. Тому кафедра транспортних технологій прийняла рішення для підвищення якості підготовки фахівців та розуміння реальних вимог стейкхолдерів періодично оцінювати потреби на ринку праці.

Для аналізу рекомендацій стейкхолдерів була розіслана електронною поштою анкета, яка розроблена та затверджена в ХНАДУ. До основних стейкхолдерів відносяться підприємства, які є провідними в сфері організації перевезень пасажирів та вантажів, транспортно-експедиторської діяльності, складського господарства, міжнародної логістичної діяльності. Наприклад, комунальне підприємство «Тролейбусне депо №2 – провідне підприємства в сфері пасажирських перевезень.

Результати опитування стейкхолдерів за анкетною:

1. Чи працюють/працювали у Вашій установі випускники ХНАДУ з наданого переліку освітніх програм?

- так – 100 %;
- ні – 0 %.

2. Як справляється випускник в цілому з роботою?

- успішно – 54 %;
- бувають ускладнення, але в цілому справляється – 38 %;
- справляється з важкістю – 8 %.

3. Рівень професійної підготовки фахівця:

- високий – 64 %;
- середній – 23 %;
- низький – 13 %.

4. Чи володіє випускник навичками організаторської діяльності?

- в цілому володіє – 58%;
- не зовсім володіє – 34 %;
- не володіє взагалі – 8 %.

5. Чи забезпечує освітня програма формування тих компетентностей, які потрібні фахівцям для ефективної роботи у Вашій установі?

- так – 52 %;
- частково – 44 %;
- ні – 4 %.

6. Наскільки Ви зацікавлені в прийомі на роботу випускників даної спеціальності:

- дуже зацікавлені – 82 %;
- зацікавлені – 18 %;
- не дуже зацікавлені – 0 %;
- не зацікавлені – 0 %.

7. Чи зацікавлені Ви у співпраці з нашим університетом щодо організації практик, стажування, а також дуальної освіти здобувачів, що навчаються на даній спеціальності:

- так – 64 %;
- частково – 36 %;
- ні – 0%.

8. Чи вважаєте Ви, що підготовка фахівців за даною освітньою програмою є актуальною на ринку праці?

- так – 100 %;
- ні – 0 %.

9. Які з Вашої точки зору освітні компоненти (результати навчання) необхідно додати до освітніх програм?

На це питання підприємствами було надано перелік освітніх компонентів, які необхідно врахувати при підготовці фахівців. Так, наприклад, компанії, що займаються міжнародною діяльністю в сфері вантажних перевезень представили перелік вимог:

- 1) вільне володіння іноземною (англійською) мовою, вміння працювати з іншомовною документацією;
- 2) вміння організовувати нові напрямки діяльності підприємства в умовах кризи;
- 3) здатність приймати рішення в нестандартних ситуаціях;
- 4) знати перелік документів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) та вміти їх обробляти при виконанні експортних відправлень, а також здійснювати контроль за цими операціями;
- 5) здатність використовувати сучасні інформаційні технології та ефективно використовувати програмні комплекси (1С Перевезення);
- 6) здатність визначати ефективні схеми організації доставки вантажів у міжнародному сполученні за різними критеріями та з урахуванням ризиків;

7) вміти визначати ефективне використання ресурсів при організації доставки вантажів у міжнародному сполученні;

8) здатність контролювати дотримання водієм графіку роботи та правил трудового розпорядку;

9) здатність до комунікації та уважності при роботі з клієнтами (замовленнями).

На основі отриманих вимог запропоновані заходи по реалізації результатів опитування.

1) розвивати відповідальність здобувача до всіх рівнів завдань;

2) розвивати навички організаційних здібностей;

3) збільшувати рівень самооцінки та вміння працювати в команді;

4) здійснювати підготовку здобувача до стресових ситуацій в професійній діяльності.

5) підвищити знання іноземної мови в професійній сфері;

6) додати в теми прикладних дисциплін рішення аналітичних задач за відповідними сферами діяльності транспортних підприємств;

7) змінити зміст та організацію проведення практичних занять з урахуванням підвищення навиків ділового спілкування;

8) збільшити кількість тем лекцій пов'язаних із використанням сучасних інформаційних технологій та їх реалізації в рішенні практичних завдань;

9) на практичних заняттях розвивати здатність адаптуватись та використовувати методологію для розв'язання незнайомих задач.

ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ МЕТОДОМ DEA

*Долгих Я.В., к.е.н., доцент
Сумський національний аграрний університет*

Постановка проблеми. На даний час відсутня єдина визначена методика оцінювання ефективності діяльності закладів вищої освіти (ЗВО). Метод DEA є сучасним методом оцінювання відносної ефективності господарюючих суб'єктів, в тому числі і ЗВО. Незважаючи на велику кількість наукових робіт, в яких досліджується теорія і практика застосування методу DEA, – ще недостатньо досліджені питання його практичного використання для оцінки ефективності діяльності ЗВО, виявлення причин їх неефективності. Тому дослідження є актуальним.

Викладення основного матеріалу. Метод DEA базується на використанні моделей CRS та VRS, які враховують ефект від масштабу: сталий та змінний відповідно. Сталий ефект від масштабу діяльності характеризується пропорційною зміною вихідних параметрів при зміні вхідних. Змінний ефект від масштабу, – непропорційною зміною вихідних параметрів при зміні вхідних параметрів. Ефективність, яка визначена за VRS-моделлю, називається чистою технічною ефективністю (PTE), а за CRS-моделлю – технічною ефективністю (TE). Відношення TE до PTE називається масштабною ефективністю (SE). Порівнюючи внесок величин PTE та SE у величину TE , можна виявити джерела неефективності ЗВО: занадто великий або недостатній масштаб їх діяльності, неефективне управління освітнім процесом.

Для аналізу ефективності підготовки фахівців ЗВО пропонується використовувати наступний алгоритм:

- 1) задається період часу t для визначення відносної ефективності;
  - 2) обираються вхідні $i = \overline{1, m}$ та вихідні $j = \overline{1, n}$ показники. У якості вхідних параметрів оцінки ефективності підготовки фахівців ЗВО можна обрати наступні: 1) кількість студентів на початок навчального року; 2) середній бал ЗНО студентів першого курсу; 3) кількість кандидатів, докторів наук серед викладацького складу на початок навчального року; 4) площа учбово-лабораторних будинків. Вихідні параметри: 1) частка випускників, які працевлаштувалися протягом календарного року, наступного за роком випуску, в загальній чисельності випускників; 2) кількість аспірантів, докторантів; 3) кількість осіб, які закінчили аспірантуру, докторантуру із захистом дисертації;
  - 3) формується множина $k = \overline{1, K}$ ЗВО, які порівнюються;
  - 4) перевіряється умова [1]: $K \geq \max\{m \times n; 3(n + m)\}$, (1)
- якщо умова (1) не виконується, то повертаються до пп. 2), 3);
- 5) розраховуються PTE , TE та SE кожного ЗВО;
  - 6) для $t > 1$, використовується індекс Малмквіста [2], який враховує, що зміна ефективності може бути внаслідок зміни ефективності ЗВО, так і зміни межі ефективності;
  - 7) проводиться аналіз отриманих оцінок.

Література:

1. Farrell M. J. The Measurement of Productive Efficiency. *Journal of the Royal Statistical Society. Series A*. 1957. Vol. 120. No. 3. Pp. 253–290.
2. Cooper W. W., Seiford L. M., Tone K. Data envelopment analysis. A Comprehensive Text with Models, Applications, References and DEA-Solver Software. Second Edition. New York: Springer Science&Business Media, LLC, 2007. 490 p.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНOSTI ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Левковець Н.П., к.е.н., доцент

Національний транспортний університет

Аналіз результатів моніторингу якості надання освітніх послуг у сфері вищої освіти, вимог ринку праці до вмінь випускників вищих навчальних закладів, звернень та пропозицій роботодавців з питань забезпечення якості професійної підготовки випускників показує, що в умовах ринкової економіки ситуація з організацією практичної підготовки у вищих навчальних закладах суттєво погіршилась.

У результаті цього, між вимогами ринку праці та практичними результатами освітньої діяльності вищих навчальних закладів утворився відчутний розрив, що призводить до численних нарікань з боку споживачів освітніх послуг та роботодавців, зокрема, на відсутність навичок практичної роботи за обраним напрямом або спеціальністю, знань сучасних технологій та роботи підприємств, їх діючої нормативної бази і, як наслідок, зростання часу адаптації випускників на первинних посадах, ускладнення працевлаштування і зниження престижу вищої освіти в цілому.

У багатьох вищих навчальних закладах зв'язки з відповідними галузями економіки значною мірою втрачені, а дії з їх відновлення, на жаль, не проводяться. Обсяги практичної підготовки, незважаючи на встановлені стандартами вищої освіти нормативи, часто скорочуються на всіх етапах навчання за рахунок корегування навчальних планів. Особливо це стосується напрямів підготовки фахівців для виробничої сфери та сфери

обслуговування. У переважній більшості нині діючих навчальних планів співвідношення приблизно розподіляється між теоретичними заняттями (85%) і практикою (15%), що не може сформувати готовність випускника до роботи.

Основним напрямом практичної підготовки студентів є закріплення теоретичних знань та практичних вмінь, одержаних під час вивчення дисциплін з фаху, формування практичної майстерності відповідно до кваліфікаційної характеристики спеціальності. Вона повинна сприяти максимальній підготовці майбутніх спеціалістів до практичної роботи, формуванню у них професійних якостей та отриманню навичок роботи у трудових колективах.

В цьому контексті, основним завданням всіх видів практики є:

- формування у студентів розуміння практичного значення та прикладного характеру теоретичних знань, одержаних під час навчання;
- оволодіння студентами сучасними методами і формами організації та професійним інструментарієм майбутньої професійної діяльності;
- формування у студентів, на базі одержаних в навчальних закладах знань, професійних умінь та навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних економічних умовах;
- виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо

застосовувати їх у своїй практичній діяльності, набуття вмінь самостійно працювати над літературними, статистичними, графічними та іншими матеріалами, опрацювання первинних матеріалів, виконання аналітичних розрахункових робіт тощо. [2]

У цілому, практична підготовка студентів передбачає систему заходів, спрямовану на формування молодого фахівця як соціально адаптованої і соціально відповідальної особистості. [3] Адже під час

практики студенти отримують нові знання, уміння і навички, в основному, при виконанні конкретних практичних завдань.

Подальше підвищення ефективності практичної підготовки студентів можна здійснювати за напрямками:

1. Побудова якісно нових відносин з базами практики.

2. Посилення соціально-психологічного аспекту практичної підготовки шляхом:

- участі студентів у міждисциплінарних семінарах із залученням викладачів профільних дисциплін, керівників підприємств, тощо;

- організації тренінгів для розвитку професійних якостей, умінь працювати в колективі, команді, спеціальних тренінгів з розвитку навичок оцінки ситуацій і побудови алгоритму реалізації професійних завдань.

3. Удосконалення методології практичної підготовки через:

- створення послідовної системи розвитку практичних навичок та вмій від першого до останнього етапів практики;

- орієнтація не тільки на професійну, а й на особистісну складову. [1, 4]

На сьогодні гостро стоїть питання відповідності належного рівня професійно-практичної підготовки у кожному вищому навчальному закладі і спрямування роботи відповідних структурних підрозділів на розробку нових підходів до її реалізації, перетворення вищих навчальних закладів на партнерів роботодавців, зацікавлених у кінцевому і якісному результаті, а саме:

- вдосконалити навчальні плани з метою відновлення та подальшого підвищення рівня практичної підготовки;

- забезпечити розробку та впровадження у навчальний процес новітніх програм практик для студентів;

- сформувати систему галузевих зв'язків між вищими навчальними закладами та роботодавцями для забезпечення здобуття студентами професійних навичок під час проходження виробничої практики.

Перегляду змісту навчального процесу, запровадження нових форм його організації, спрямованих на швидку адаптацію випускників на первинних посадах, стануть рушійними важелями в усуненні дисбалансу між викладанням теоретичних знань та ефективним застосуванням їх на практиці.

Література:

1. Васирина М., Майборода В. Актуальні проблеми практичної підготовки студентів вищої школи України. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. № 2. 2010. С. 235-239. URL:

http://library.udpu.org.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2010/2/visnuk_37.pdf

2. Вища освіта України і Болонський процес : навчальний посібник / За редакцією В.Г. Кременя. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2014. 384 с.

3. Закон України « Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1406640904988178>

4. Іщенко Т.Д. Організаційно-методичне забезпечення практичної підготовки студентів. *Нові технології навчання : науково-методичний збірник / редкол.: Є.М. Суліма (голов. ред.) та ін. К., 2012. Вип. 72. С. 117-122.*

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

*Федорова В.О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Шуляк М.Л., д.т.н., професор
Державний біотехнологічний університет*

Одним із критеріїв оцінювання якості освітньої програми, за якою здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, є забезпечення академічної доброчесності під час її реалізації (критерій 5, підкритерій 5.4) [1, с. 37].

Відповідно до проєкту закону «Про академічну доброчесність» [2] під академічною доброчесністю розуміється «сукупність етичних принципів та визначених законом правил провадження освітньої (освітньо-творчої) та наукової (науково-технічної) діяльності, які є обов'язковими для всіх учасників (суб'єктів) такої діяльності та мають на меті забезпечувати довіру до результатів навчання, творчості, науково-дослідної діяльності». Забезпечення академічної доброчесності повинно бути частиною внутрішньої системи забезпечення якості та академічної культури закладу вищої освіти.

Серед основних заходів її забезпечення можна виділити наступні.

1. Створення внутрішньої нормативної бази закладу вищої освіти, яка описує механізми впровадження принципів академічної доброчесності в науковий та освітній процеси; заходи, що забезпечують дотримання принципів академічної доброчесності, попередження та боротьбу з порушенням її принципів. До основних нормативних документів можна віднести, наприклад, Кодекс академічної доброчесності, Морально-

етичний кодекс освітнього процесу, Положення про Комісію з академічної доброчесності тощо [3, с. 4]. Ці документи повинні бути розміщені на офіційному сайті закладу вищої освіти, щоб усі охочі могли ознайомитись з їх змістом.

2. Створення структурних підрозділів та/або спеціальних комісій, які виконують популяризаційну, наглядову та контролюючу функцію. Як приклад можна навести групу сприяння академічній доброчесності, комісію з академічної доброчесності, морально-етичної комісії тощо.

3. Створення Декларації про дотримання академічної доброчесності, яка підписується здобувачами та співробітниками закладу вищої освіти.

4. Організація заходів з популяризації академічної доброчесності, зокрема тематичних семінарів, курсів, тренінгів із запрошенням авторитетних фахівців (зокрема представників компаній-розробників програм перевірки робіт на унікальність) та залученням до цього процесу представників студентського самоврядування, Наукового товариства аспірантів, докторантів і молодих вчених тощо.

5. Організація регулярних опитувань на предмет порушень академічної доброчесності як серед здобувачів вищої освіти, так і серед викладачів з обов'язковим оприлюдненням результатів таких опитувань на сайті університету.

6. Введення в освітню програму окремих освітніх компонентів, присвячених академічній доброчесності та навичкам академічного письма («Основи академічного письма» або «Основи академічної доброчесності»).

7. Створення окремої сторінки на офіційному веб-сайті закладу, яка містить матеріали про академічну доброчесність, контакти осіб, до яких можна звернутися у разі виникнення питань (з обов'язковим дотриманням анонімності).

8. Обов'язкова перевірка наукових, навчально-методичних, кваліфікаційних та навчальних робіт на наявність ознак академічного плагіату із застосуванням спеціальних програмних засобів.

Окреслені заходи дозволять створити добросовісне середовище, інформувати учасників освітньо-наукового процесу стосовно значення академічної добросовісності, переконати їх у її важливості для успішного розвитку закладу вищої освіти й забезпечення якості освіти в цілому.

Література:

1. Рекомендації щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми. URL: <https://cutt.ly/QlDeaQ6> (дата звернення: 10.01.2021).

2. Про академічну добросовісність: Закон України (проект) / Національне агентство із забезпечення якості освіти. URL: <https://cutt.ly/pR3Xpsk> (дата звернення: 04.11.2021).

3. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної добросовісності / Національне агентство із забезпечення якості освіти. URL: <https://cutt.ly/OR3XYOZ> (дата звернення: 04.11.2021).

УДК 348.147

COMPREHENSIVE EDUCATIONAL METHOD

*Voronova Ye.M., Associate Professor
Kharkiv National Automobile and Highway University*

Recently, the interest of students of non-philological universities in teaching a foreign language has been growing. It becomes obvious that decent

English language proficiency raises the candidate's rating for a vacant position and helps professional growth.

The task of a teacher here is to maintain and develop students' interest, to increase learning activity. This requires the use of methods that allow not only to improve the basic level of English proficiency, but also to simulate natural situations that increases student`s professional activities. Nowadays, the principle of humanization of education, especially technical, is becoming one of the leading ones, because the practice of teaching foreign languages requires certain technologies that would ensure its implementation.

One of these technologies to have been widely used recently in teaching foreign languages is the project method. And although this method isn`t new, the project method becomes an integrated component of a fully developed and structured system of modern education.

The project is a set of actions specially organized by the teacher and independently performed by students to solve a problem significant for the student, ending with the creation of a product. Nowadays, the principle of humanization of education, especially technical, is becoming one of the leading directions, because the practice of teaching foreign languages requires certain technologies that would ensure its implementation. Project method can be attributed to one of these modern technologies, despite the fact that it is rooted in the past century.

The project method arose at the beginning of the 20th century, when the thoughts of teachers and philosophers were aimed at finding ways to develop active independent thinking of a child. John Dewey (1850 – 1952), an American teacher and psychologist, proposed a new system of school education at that time, according to which the child's knowledge should have been acquired through independent activity and personal experience [1]. At the same time, D. Dewey is distinguished by a number of requirements for successful learning:

the problematization of educational material, the activity of the child, the connection between learning and the child's life, play, work.

The project method itself was developed by the American teacher H.V. Kilpatrick as a practical implementation of the concept of instrumentalism by J. Dewey, this method has been actively and very successfully developed in foreign educational institutions.

At the beginning of the twentieth century, N. Krupskaya, S. Shatsky, B. Ignatiev, V. Shulgin paid great attention to the project method. Teachers believed that a critically revised method of projects could ensure the development of creative initiative and students' independence in learning and would facilitate a direct link between the acquisition of knowledge and skills and their application for solving practical problems [2].

Today it is becoming obvious that this process should be carried out within the framework of the concept of personality-oriented education, the content of which includes axiological, cognitive, activity-creative and personality-semantic components against the background of the integration of professionally oriented education. The development of communicative competence of students of technical universities using the project methodology involves resistance and on pedagogical theories of learning self-initiation and self-commitment

Numerous studies have found that project activity acts as an important component of the system of productive education and represents a non-standard, non-traditional way of organizing educational processes through active methods of action (planning, forecasting, analysis, synthesis) aimed at implementing a personality-oriented approach.

Thus, the main goal of the project method is to provide students with the opportunity to independently acquire knowledge in the process of solving practical problems or problems requiring the integration of knowledge from

various subject areas. The teacher in the project is given the role of coordinator, expert, additional source of information.

By project method, we mean a comprehensive educational method that allows students to be independent in planning, organizing, correcting and monitoring their activities.

Unlike other technologies practiced in universities, the project methodology gives the teacher an opportunity to include students in real communication, the most saturated with foreign contacts, which are based on research activities, collaboration and see its real results, form a secondary linguistic personality and its professional competence.

The application of the project method is extremely relevant in higher education. Indeed, it is precisely at the stage of establishing the communicative and professional competence of students of technical specialties of universities that the independent use of foreign languages in higher education comes to the forefront as a means of obtaining new information, enriching the vocabulary, expanding linguistic knowledge, and applying them in future professional activities [3].

Thus, the main goal of the project method is to provide students with the opportunity to independently acquire knowledge in the process of solving practical problems or problems requiring the integration of knowledge from various subject areas.

References:

1. Dewey M. Help with Your Project. London. Arnold, 2007. 39 p.
2. Лузік Е. Креативність як критерій якості в системі підготовки фахівців профільних ВНЗ України. *Вища освіта України*. 2006. № 3. С. 76–82.
3. Нехорошева А.В. Из опыта работы по проектной методике. *Иностранный язык в школе*. 2012. № 1. С. 18–21.

**ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ**

*Волошина О. В., к.п.н., доцент,
Маласай І. В., магістр,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

У системі підготовки майбутнього вчителя педагогічна практика визнається однією з основних форм професійного становлення, оскільки дає можливість об'єднати знання теорії та досвід практичної діяльності. Засвоєння професії вчителя можливе тільки при поєднанні теоретичної та практичної діяльності, саме тому ми впроваджували в контексті проходження майбутніми вчителями педагогічної практики комплекс практико-орієнтованих завдань художньо-естетичної спрямованості [1, С.86].

Майбутні вчителі були розподілені по базах практики і закріплені за певними класами в школах, виконували низку практико-орієнтованих завдань художньо-естетичної спрямованості.

У процесі проходження майбутніми вчителями педагогічної практики в школі було визначено рівень естетичної вихованості учнів класу. Розроблено програму вивчення естетичної вихованості школярів, яка включала: оцінку естетичного світогляду; емоційну чуйність до прояву прекрасного; естетичні захоплення, смаки, досягнення; художньо-творчі здібності, активність у відвідуванні театрів, музеїв, залучення до навчання у художній школі, студії, гуртках тощо. Майбутні вчителі застосовувалися такі методи, як педагогічне спостереження та проведення індивідуальних

бесід з учнями, батьками та викладачами школи; анкетування; дослідження творчих робіт учнів.

Майбутні педагоги, вивчаючи шкільні робочі програми та навчальні посібники з дисципліни своєї спеціальності, проаналізували, наскільки відображені в них естетичні аспекти викладання дисципліни.

Під час відвідування уроків, які проводили вчителі школи, інші здобувачі вищої педагогічної освіти, майбутнім учителям було поставлено завдання проаналізувати наявність на цих уроках складової художньо-естетичної спрямованості освітнього процесу, та визначити засоби, які застосовував учитель.

Після ознайомчого етапу практики майбутні вчителі готували та проводили уроки зі своєї спеціальності з використанням засобів естетичного виховання. Попередньо були проведені консультації з методистами, був вивчений кращий педагогічний досвід, опрацьована спеціальна література.

Разом з класними керівниками був складений план залучення до естетичної культури учнів у позаурочний час. Ураховуючи рівень естетичного розвитку та захоплення учнів, ресурси бази практики, були визначені вектори та певні завдання майбутньої роботи, заплановані заходи, що сприятли формування естетичного світогляду здобувачів середньої освіти.

Проведені години спілкування художньо-естетичної тематики стали першими в низці цих заходів, до підготовки та проведенні яких був залучений актив класу, якому надавалася необхідна допомога. Студенти проводили години спілкування в різних класах. Було обрана така тематика: «Істинна краса людини – у чому вона?», «Хто він – герой нашого часу?», «Про прояв краси зовнішньої і внутрішньої», «Про почуття» (любов і дружба в підлітковому віці), «Естетика поведінки», «Про смаки... посперечаємося», «Люди у світі речей», «Мода ХХІ століття», «Про

справжні і хибні цінності», «Естетика дозвілля», «Мистецтво і людина», «Поговоримо про музику», «Чи актуальна класика сьогодні?», «Як стати естетично вихованою людиною?». У процесі проведення годин спілкування відбувалася постійна взаємодія учнів та вчителя.

Практиканти розподілили обов'язки між учнями: були обрані групи дітей, які безпосередньо відповідали за проведення години спілкування, виконуючи конкретне завдання (готували питання для обговорення, підбирали інформацію, музику, відеоролики за обраною тематикою, здійснювали пошук цікавих людей для участі у годині спілкування, відповідали за оформлення інтер'єру класу). Перед проведенням години спілкування, а саме за декілька днів, було проведено анкетування, в якому були цікаво сформульовані питання з тематики заходу. Отримані відповіді учнів, у свою чергу, допомогли з'ясувати та співвіднести різні думки щодо обраної проблематики.

У дискусійній розмові з учнями про проблеми естетичного виховання студенти-практиканти поводитися тактовно, уникали «тиску» на школярів. Майбутні вчителі займали позицію старшого наставника, який поважає погляди школярів і вміє грамотно висловлювати власну думку.

Ще одним цікавим заходом був «Вечір хорошого смаку», який підготували та провели майбутні вчителі. У програму вечора був включений показ моделей сучасного одягу для молоді, актуальних зачісок, дизайнерських інтер'єрних рішень, а також конкурси: «Хто вміє зі смаком одягатися?», «Краща зачіска», «Що говорять про нас подарунки», «У чому полягає домашній затишок», «Поведінка» за столом», «Краса в танці».

Були також організовані екскурсії з дітьми до обласного краєзнавчого музею та на концерт в філармонію, після чого було проведено обговорення; школярі свої враження відобразили в творах-мініатюрах.

Завершальним етапом проходження педагогічної практики був виступ майбутніх вчителів на заключній конференції з педагогічної практики в школі і на своєму факультеті в педагогічному університеті. Здобувачі вищої освіти представили доповіді на такі теми: «Реалізація художньо-естетичного виховання на заняттях у школі», «Мистецтво як засіб навчання і виховання», «Художньо-естетичний розвиток школярів у позанавчальній діяльності», «Технологія організації години спілкування художньо-естетичної тематики», «Технологія організації конкурсів художньої творчості», «Засоби виховання етико-естетичних основ поведінки учнів середнього шкільного віку», «Активізація художньо-естетичної діяльності учнів у позанавчальний час».

На наш погляд, такі форми роботи, які застосовували в процесі проходження практики дозволили, зокрема, ознайомити школярів з матеріалом у цікавому форматі, формуючи у них естетичний смак, прищеплюючи інтерес до мистецтва, цінностей культури. У свою чергу, для майбутніх вчителів виконання цих завдань відіграло роль індикатора наявності компетенцій у сфері естетичного виховання і того, як свої знання вони можуть передати учням шкільного віку.

Література:

1. Волошина О. В. Педагогіка інновацій у вищій школі : навчально-методичний посібник. Вінниця: Твори , 2015. 161 с.

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА ПРИКЛАДІ ДИСЦИПЛІНИ «ВАНТАЖНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ»

*Калініченко О.П., к.т.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Якість підготовки випускника закладу вищої освіти залежить від багатьох факторів. Це професіоналізм викладачів, умови та забезпеченість навчального процесу, склад елементів в освітньому процесі, мотивація здобувача, сучасні технології навчання, системи контролю знань, мотивація педагогічної праці та багато іншого.

На сьогоднішній день до випускників закладів вищої освіти пред'являються підвищені вимоги з точки зору наявності у них основних структурних компетентностей (загальних, фахових та інтегральної), їх комунікабельності, знання та вміння застосовувати сучасні комп'ютерні технології, володіння іноземними мовами.

Дисципліна «вантажні перевезення» є базовою дисципліною при підготовці фахівців у галузі знань 27 «Транспорт» спеціальності 275.03 «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)». Метою вивчення дисципліни є підготовка фахівців до самостійного рішення виробничих функцій та типових задач діяльності в галузі раціональної організації транспортного процесу та керівництва ним при вантажних перевезеннях [1].

Конкурентна сфера, розукрупнення транспортних підприємств та їх приватизація вимагають від фахівців цієї галузі широкого використання економіко-математичних методів, сучасних інформаційних технологій на вирішення широкого спектра завдань різних рівнях. Важливим напрямом

підвищення конкурентоспроможності випускників є здобуття ними знань та умінь у галузі вдосконалення планування, аналізу, обліку та контролю перевезень з використанням сучасних підходів та використанні сучасних програмних комплексів.

Для підвищення якості професійної підготовки здобувачів вищої освіти у напрямі «вантажні перевезення» велика увага приділяється застосуванню сучасних економіко-математичних методів та комп'ютерному моделюванню. З точки зору придбання навичок планування та організації транспортного процесу вантажних автомобільних перевезень та застосування досягнень науки та техніки для підвищення ефективності транспортного процесу найбільш ефективними повинні бути практичні та лабораторні заняття, а також курсове проектування.

Якщо згрупувати існуючі класи економіко-математичних методів, які застосовуються для вирішення завдань на автомобільному транспорті, то на сьогоднішній день в курсі дисципліни «вантажні перевезення» при виконанні здобувачами курсової роботи, та практичних робіт застосовуються такі економіко-математичні методи:

- лінійне програмування;
- дискретне програмування;
- динамічне програмування;
- математична статистика;
- теорія масового обслуговування;
- стохастичне програмування;
- теорія графів.

Слід зазначити, що здобувачі мають можливість використовувати ЕОМ для вирішення поставлених завдань із застосуванням розроблених на кафедрі прикладних програм, що пов'язані з імітацією роботи транспортного комплексу у складі вантажних автомобілів та

навантажувально-розвантажувальних пунктів, плануванням роботи вантажних автомобілів на змінно-добовому рівні, розробкою маршрутів руху та визначенням економічних результатів виконання транспортного процесу [2].

Для підвищення якості підготовки випускників у лекційних курсах дисципліни «вантажні перевезення» розглядаються сучасні автоматизовані комплекси, що дозволяють вирішувати завдання організації перевезень вантажів, такі як TransTrade, Packer3d, Tracker, WideCoup Route Analyst, ArcLogistics.

Для підвищення комунікативної компетентності, з погляду узагальнюючої комунікативної властивості особистості, що включає у собі комунікативні здібності, знання, вміння і навички, чуттєвий і соціальний досвід у сфері ділового спілкування, використовуються «ділові ігри» на практичних заняттях з використанням комп'ютерної та організаційної техніки, з використанням мережі «Internet», що полягають у колективному пошуку оптимальних рішень задач з організації, планування транспортного процесу, контролю за його виконанням та за всіма учасниками транспортного процесу у «online»-режимі.

Література:

1. Калініченко О.П. Проблемы интеграции национальных ВУЗов в европейскую систему на примере профессионально-ориентированной дисциплины "Грузовые перевозки". *Проблеми підготовки кадрів автомобільної галузі та шляхи їх вирішення: збірник матеріалів Міжнародної науково-методичної конференції, 7-8 листопада 2013 р. Х.: ХНАДУ, 2013. 252 с. С. 193-195.*

2. Калініченко О.П. Досвід використання інтерактивних технологій навчання. *Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції з проблем вищої освіти "Підвищення якості освітньої діяльності у вищих*

навчальних закладах за рахунок інтерактивних форм навчання" (9 квітня 2018 р., м. Харків). Харків, ХНАДУ. 2018. С.22-24.

УДК 371.134

ВИВЧЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПРИ ОВОЛОДІННІ КОРПОРАТИВНОЮ КУЛЬТУРОЮ

*Бугаєвська Ю.В., к.п.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

При вивченні успішності формування корпоративної культури майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі у процесі професійної підготовки було організовано педагогічний експеримент.

Проводилася діагностика характеру сформованості мотивів студентів щодо оволодіння корпоративною культурою, рівня усвідомлення ними її ролі та значущості в житті людей. Із цією метою застосовувалися такі методи, як спостереження, анкетування, бесіди, різні методики вивчення мотивації навчання у закладах вищої освіти.

Відповіді студентів диференціювалися за такими трьома шкалами: «набуття знань» (відображає пізнавальну мотивацію), «оволодіння професією» (прагнення майбутнього фахівця оволодівати професійними знаннями, вміннями та формувати професійно важливі якості); «отримання диплому» (відбиває бажання студента отримати диплом, не докладаючи для цього особливих зусиль, що проявляється у формальному засвоєнні ним знань та складанні іспитів і заліків на мінімально допустимі оцінки, використовуючи для цього різноманітні обхідні шляхи) [1].

Учасники опитування мали визначити, які саме шляхи мотивації діяльності в процесі навчання вони вважають для себе найбільш значущими. Визначені шляхи об'єднувалися в групи за такими аспектами: постановка цілей; формування й підтримування установки на досягнення успіху; наявність заохочень; розвиток студентських традицій; якість занять; особливості викладання [2].

Крім цього, студенти могли дописати і власні варіанти шляхів мотивації. Отримані результати дозволили констатувати у студентів обох груп незадовільний рівень розвиненості мотивації щодо оволодіння корпоративною культурою.

Оцінювання шляхів відбувалося за 10-бальною шкалою, де 10 балів були найвищою оцінкою, а 1 бал – найнижчою. Після завершення роботи зі шкалою, з урахуванням виставлених оцінок, студенти поділялися на дві групи, в кожній із яких об'єднувалися прибічники близьких точок зору на шляхи мотивації.

Потім у групах обиралися доповідачі, які мали в коротких виступах довести доцільність та ефективність обраних групою шляхів мотивації. Решта студентів виступали як співдоповідачі чи опоненти. Після закінчення дискусії у студентів забирали бланки та видавали нові, в яких вони повторювали процедуру оцінювання, пізніше отримані результати порівнювали з початковими оцінками.

Додатково також застосовувалася методика «Карта інтересів» [3, с. 573-580], яка дозволяла уточнити загальні професійні уподобання та індивідуальні схильності людини.

Взагалі, на констатувальному етапі експерименту тільки 17,6 % студентів експериментальної групи та 16,9 % студентів контрольної групи обрали для себе як значущі ті шляхи мотивації, які були пов'язані з їхнім професійним становленням, оволодінням певними аспектами корпоративної культури.

Було встановлено, що біля 30 % студентів експериментальної та контрольної груп основні переваги майбутньої професії вбачають у площині матеріальних благ, недооцінюючи інші її важливі аспекти.

Тоді як стійкий характер вищевказаних мотивів діагностувався тільки у 3,9 % студентів експериментальної групи та у 3,8 % студентів контрольної групи, тобто у переважної меншості студентів.

Література

1. Разумова Е. Д. Формирование основ корпоративной культуры будущих менеджеров в процессе профессиональной подготовки в вузе: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Москва, 2008. 157 с.

2. Саєнко Н. В. Формування компетентного фахівця у процесі культурологічної підготовки студентів технічних ВНЗ. *Нова педагогічна думка*. Київ, 2012. № 1. С. 230-233.

3. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тексты : учебное пособие. Самара, 2002. 672 с.

УДК 378.1

РОЛЬ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

*Смірнова Л.Л., к.пед.н., доцент
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені
Володимира Винниченка*

Дослідження демонструють, що економічний розвиток країн дуже залежить від знання громадянами іноземної мови, в першу чергу англійської. В цьому сучасному глобальному світі, який пов'язується

економічними та науковими стосунками в різних сферах, зростає важливість знання англійської мови всіма спеціалістами. В умовах таких глобалізаційно-інтеграційних процесів, які вже стали ознакою XXI століття, актуалізуються завдання кардинального підвищення якості іншомовної освіти в системі шкільної і вищої освіти України.

Реалізація прагнення нашої держави ввійти до числа розвинених країн світу, євроінтеграційні процеси неможливі без забезпечення умов для вільного пересування людей, товарів та послуг у європейському просторі. Останнє, своєю чергою, зумовлює потребу якнайшвидшої адаптації української системи освіти до єдиних європейських критеріїв і стандартів. Фундаментальні положення модернізації загальної середньої освіти в Україні визначені у Проекті Закону України «Про освіту». «Метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності» [2].

Концепція розвитку вищої освіти визначена Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки була орієнтована на підготовку компетентних фахівців, які не лише володіють певним набором компетентностей, а й спроможні відповідати викликам часу. Наразі ж, місія вищої освіти відповідно до стратегії розвитку вищої освіти України на 2021– 2031 роки – забезпечення сталого інноваційного розвитку України через підготовку висококваліфікованих фахівців, створення та поширення знань, формування інтелектуального, соціального та духовного капіталу суспільства, готового до викликів майбутнього. У новому Законі України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII основною метою вищої освіти встановлено підготовку «...

конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях»

Головною проблемою розвитку вищої освіти, у цьому контексті, залишається відсутність довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку України, що ускладнює створення моделі вищої освіти, адекватної цілям майбутнього країни.

Одним із пріоритетних напрямів реформування української освіти є насамперед посилення іншомовної підготовки майбутніх фахівців, оскільки від якості освітнього процесу залежить, наскільки успішними будуть молоді спеціалісти у подальшому саморозвитку та професійному самоствердженні, чи вдалим буде їхній професійний вибір, чи зможуть вони в майбутньому набути готовності до професійної мобільності, конкурентоздатності на ринку праці в умовах швидких соціально-економічних змін [1].

З огляду на це стає очевидною вирішальна роль поетапного реформування системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців, адже саме від нього залежить, наскільки ефективно й дієво буде реалізована нова стратегія вищої освіти.

Найважливішим результатом успішного втілення стратегії в життя стане створення сучасної ефективної системи іншомовної освіти, яка дозволяє забезпечити кадровий і науково-технічний супровід розвитку національної економіки, задовольняє потреби суспільства, посідає гідне місце у світі, є конкурентоспроможною на внутрішньому та світовому ринках освітніх послуг. Очевидно, що розвиток системи іншомовної освіти зумовлюють глобалізаційні, економічні та соціолінгвістичні чинники, а також фактично узгоджене визначення спільних орієнтирів і практичних рішень щодо розвитку освітньої сфери [3].

У контексті означеної проблеми в системі вищої освіти визначено план пріоритетних дій: створення відкритого освітнього простору; урахування економічних пріоритетів при визначенні освітніх цілей; акцентування освітнього й розвивального потенціалу вивчення іноземних мов і соціальних комунікативних умінь для налагодження ефективного спілкування; розробка можливих моделей забезпечення ефективної іншомовної освіти молоді у вищих освітніх закладах.

Якісні іншомовні вміння та навички також визначаються потребами й різноманітними завданнями, які можуть виникати у студентів, науковців, тощо. Такі потреби передбачають отримання доступу до спеціальних матеріалів, представлених іноземною мовою. Також, із розвитком дистанційного навчання, впровадженням програм подвійних дипломів на здобуття вищої освіти, забезпеченням мобільності студентів і викладачів зростає роль умінь, що дозволяють сприймати лекції, вести конспекти, брати участь у семінарах тощо іноземною мовою.

Участь у програмах академічних обмінів з точки зору специфіки наукових сфер, а також з точки зору соціальних умінь передбачає готовність вести професійне і соціальне життя під час навчання чи викладання в іншій країні. Також необхідними є професійні комунікативні вміння для участі в конференціях, представленні наукових доповідей і презентацій, підготовки наукових статей.

В процесі сучасного розвитку іншомовної освіти надзвичайно важливим є і те, що розв'язання проблеми мобільності та інтернаціоналізації у вищій освіті пов'язане з прийняттям кожним освітнім закладом заходів, пов'язаних із підвищенням рівня іншомовної освіти, що в свою чергу, вимагає від навчального закладу створення відповідного освітнього середовища та розробки спеціалізованих освітніх програм.

Література:

1. Smirnova L. Employability Skills in the Context of ESP // Матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Іноземна мова у професійній підготовці спеціалістів: проблеми та стратегії», 20 лютого 2020 року. Кропивницький, PDF format, ISSN 2522-4743. С. 195–198. URL : https://www.cuspu.edu.ua/images/conferences/2020/02/maket_materconf2020_1103.pdf
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Шандрук С. І. Реформування Системи Підготовки Вчителів іноземних мов в Україні : Світовий Досвід. Наукові записки / Ред.кол. В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. Випуск 161. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград: РВВ КДПУ ім.В.Винниченка, 2018. С.49–54.

УДК 378

TOLKS – ЗАСІБ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ КОМУНІКУВАННЯ

Брославська Г.М., к.п.н., доцент

Філь Л.Я., к.ф.н.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Сьогодні, внаслідок пандемії Covid-19, багато часу здобувачі освіти та педагогічні працівники змушені проводити в режимі Online. Внаслідок цього, у залежності від потреб та власної підготовки кожен викладач закладу освіти обирає найбільш оптимальну, доступну для студентів форму дистанційного навчання:

- асинхронну (заздалегідь підготовлені лекції, завдання для виконання практичних робіт педагог розміщує на освітньому ресурсі, а здобувач освіти по можливості самостійно вивчає наданий йому матеріал);

- синхронну (відбувається подібно до звичайного очного навчання, коли матеріал освітнього компоненту викладається педагогом здобувачам освіти у реальному часі. Відмінність полягає тільки в тому, що студенти та викладач спілкуються, обмінюються інформацією на відстані);

- змішану (містить у собі елементи асинхронної подачі матеріалу та елементи синхронного навчання: проведення конференції, форуму, диспуту, круглого столу тощо).

Освітній процес під час дистанційного навчання, а саме: спілкування, проведення практичних занять, консультацій, семінарів тощо відбувається із використанням електронних освітніх платформ, онлайн-сервісів: Moodle, Google Classroom, Zoom тощо.

Під час проведення занять нами було виявлено, що багато здобувачів освіти не вміють: комунікувати, спілкуватися, вирішувати між собою конфліктні ситуації. Хоча, на нашу думку, саме вищеназвані вміння визначають рівень особистісного розвитку кожного студента.

«Уміння спілкуватися з іншими людьми не просто важливе — критично важливе і затребуване завжди. Є небезпека, що світ настільки піде у віртуальну реальність і штучний інтелект буде все більше головним. Тому тих, хто зможе налагоджувати контакт з іншими, залишаться одиниці. Якщо це будете ви – професію завжди можна поміняти і все одно залишатися затребуваним. Нагадаю Дейла Карнегі з його формулою успіху, де 15% – професійні навички, 85% – вміння комунікувати» [1].

Для рішення проблеми комунікації здобувачів освіти автори пропонують використовувати програму TOLKS, яка є одним із

інструментів створення анімованого діалогу. Ця програмка є простою у застосуванні, дає можливість користувачам створювати моменти спілкування, комунікації між собою людей, тварин тощо. Користувач сам обирає героїв для обміну інформацією із представленої у програмі колекції або завантажує свої зображення, створює діалог між ними. Одержаним діалогом можна поділитися з іншими зацікавленими здобувачами освіти, використовуючи URL-адрес.

Наприклад, автор створила діалог між викладачем та здобувачем освіти для вивчення теми «Магнітне поле струму» (рис.1, рис. 2, рис.3).

Під час перегляду діалогу, який відтворюється у вигляді відео, можна його зупинити, робити перерви для того, щоб поставити запитання здобувачам освіти по темі. Пізніше перевірити правильність відповіді, подивившись відео-діалог до кінця.

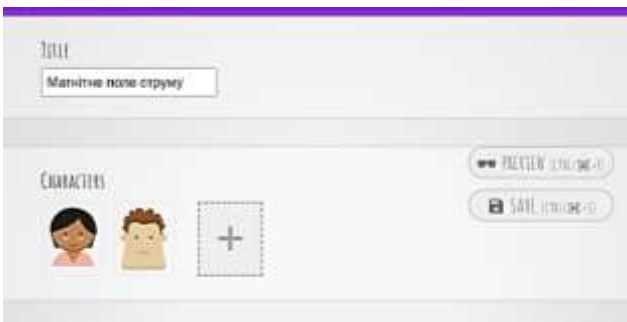

Рисунок 1- Приклад діалогу

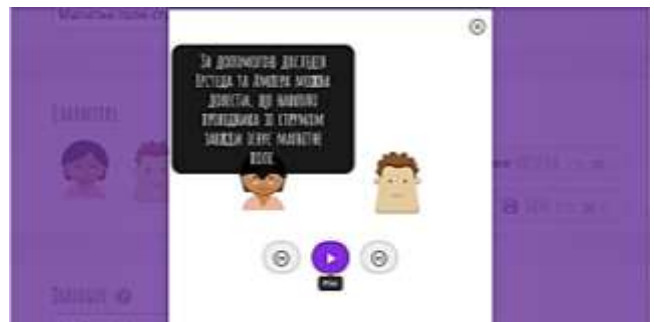

Рисунок 2- Приклад діалогу

Рисунок 3- Приклад діалогу

Із допомогою програми TOLKS можна створювати не тільки діалоги, а й охарактеризувати будь-яке явище, процес, видатну особистість, його вислови тощо.

Ми вважаємо, що кожен викладач-предметник може знайти свій варіант використання цієї простої, надзвичайно корисної програми. Адже із її допомогою можна:

- анімувати популярний сократівський метод, задаючи запитання здобувачам освіти;
- створювати діалоги між видуманими або реальними персонажами;
- запропонувати здобувачам освіти створити власні анімовані діалоги на задану тему.

«Розвинений комунікативний навик — це ключова компетенція сучасної людини» [2].

Автори вважають, що в наш час саме вмінню вести діалог, спілкуватися між собою потрібно приділяти велику увагу, адже саме від цього залежить успіх, ефективність розвитку особистості.

Література:

1. Вікторія Єсауленко «Спілкуйся або помреш. Десять навичок, без яких не побудувати кар'єру в майбутньому». URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/obshchaysya-ili-vymresh-desyat-navykov-bez-kotoryh-ne-postroit-kareru-v-budushchem-50053762.html> (дата звернення: 12.11.2021).

2. Наталія Корольова «Комунікації: Залучити! Розташувати! Переконати!». URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/news-2/2020/communications> (дата звернення: 12.11.2021).

3. URL: <https://www.tolks.io/#!/tolk/-MoAZAmtgz0LIzSaV5wu/edit> (дата звернення: 12.11.2021).

**ПЕДАГОГІЧНА ОЦІНКА АЛГОРИТМУ КОМПЛЕКСНОЇ
ЕКСПЕРТНО-СТАТИСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ З ОЦІНКИ
ОПЕРАТИВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ
ПІДРОЗДІЛІВ**

*Поворознюк С.В., здобувач вищої освіти
Марценюк А. М., здобувач вищої освіти
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла
Коцюбинського*

Вступ. Аналіз існуючого стану питання щодо прогнозування ефективності дій аварійно-рятувальних підрозділів дозволив визначити наявну проблему у сфері цивільного захисту, а саме відсутність на цей час адекватного математичного апарату, який дозволив би формувати короткострокові та довгострокові прогнози динаміки змін оперативного потенціалу та оперативної здатності аварійно-рятувальних підрозділів виходячи до постійно змінної інформації щодо кількості та якості регіональних небезпек. Автори вважають, що наведене питання можливо вирішити шляхом формування комплексної експертно-статистичної методики, яка у свою чергу базується на керуючому алгоритмі.

Мета роботи полягає у розробці керуючого алгоритму експертно-статистичної методики з визначення потреб та оперативних можливостей територіальних аварійно-рятувальних підрозділів з урахуванням існуючих на сьогодні прогнозних методик з оцінки динаміки зміни рівня природної, техногенної, соціальної та воєнної територіальної безпеки.

Матеріали та методи. Базовими методами дослідження є методи теорії алгоритмів, теорії експертних оцінок та методи статистичного аналізу.

Результати та обговорення. Загальний вигляд алгоритму наведено на рис. 1

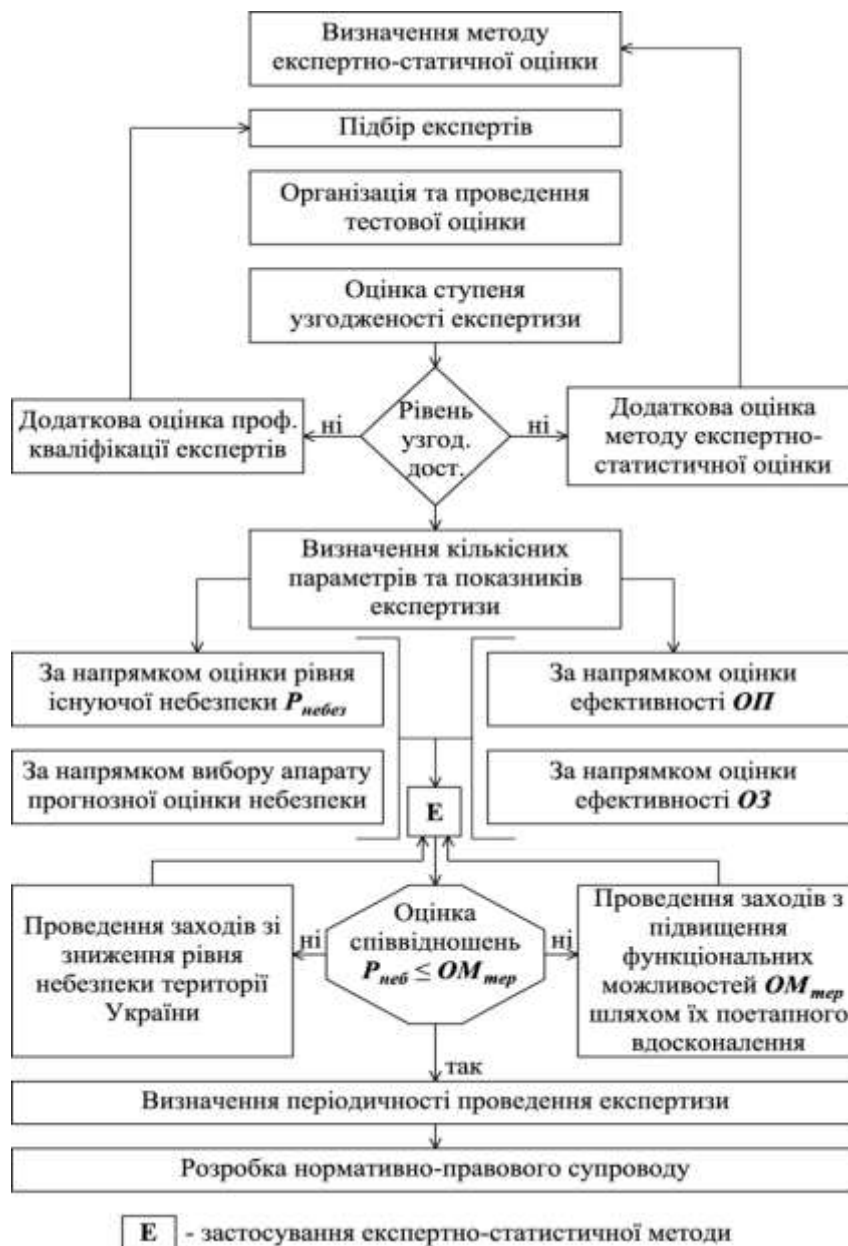

Рис. 1. Керуючий алгоритм експертно-статистичної методики оцінки оперативної можливості аварійно-рятувальних підрозділів

Наведений на рис. 1 керуючий алгоритм експертно-статистичної методики з визначення потреб та оперативних можливостей територіальних аварійно-рятувальних підрозділів має наступні основні

властивості, які забезпечують: по-перше – дискретність за рахунок високого рівня деталізації процесу отримання варіаційних параметрів; по-друге - зрозумілість, визначеність та результативність за рахунок внутрішньої узгодженості використаного математичного апарату; по-третє - масовість за рахунок адаптації структури алгоритму до неоднорідності інформації яка надходить від експертів з оцінки рівня існуючої небезпеки, що у свою чергу дозволяє охопити увесь спектр загроз природного та техногенного характеру.

Висновки. Таким чином керуючий алгоритм експертно-статистичної методики оцінки оперативної можливості територіальних підрозділів ДСНС України складається з 19 блоків, які розміщено на 5 ієрархічних рівнях (добір експертів та методу проведення експертизи; визначення показників експертної оцінки та їх діапазонів; безпосереднє застосування експертно-статистичної методики; формування пропозицій щодо забезпечення необхідного рівня ефективності оперативних можливостей територіальних підрозділів; визначення періодичності проведення експертно-статистичної оцінки та розробка відповідного нормативно-правового супроводу) та пов'язані прямими та зворотними аналітичними зв'язками.

Література:

1. Аналітичний огляд стану техногенної та природної безпеки в Україні за 2018 рік. Київ. 2019. Available at: <https://www.dsns.gov.ua/ua/Analitichniy-oglyadstanu-tehnogennoyi-ta-prirodnoyi-bezpeki-v--Ukrayini-za-2018-rik.html>

2. Шевченко Р. І. Визначення теоретичних основ інформаційно-комунікативного підходу до формування та аналізу систем моніторингу надзвичайних ситуацій. *Системи обробки інформації*. 2016. 5(142). С. 202–206.

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З РЕКЛАМИ ТА ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

*Дяченко І. М., к.н.соц.ком., доцент
Класичний приватний університет*

У сучасних умовах глобалізації та потужного розвитку інформаційного суспільства проблема підготовки майбутніх фахівців з реклами та зв'язків з громадськістю набуває дедалі більшої актуальності.

Наразі завданням фахівців зі зв'язків з громадськістю є не просто вивчення й дослідження певного явища, але й пошук нових шляхів, розроблення нових методів коригування ситуації залежно від поставлених цілей.

Перед фахівцями з PR стоїть мета – розробляти та впроваджувати різні підходи для встановлення взаємовідносин між різними соціальними групами, що ґрунтуються на інформованості й довірі. Тому часто зв'язки з громадськістю називають ще й мистецтвом.

Поняття «зв'язки з громадськістю» (англ. «public relations» – «паблік рилейшнз» – PR) є багатограним, але тлумачення його загалом зводиться до такого: сприяння встановленню взаєморозуміння і доброзичливості між особою, організацією та іншими людьми, групами людей або суспільством в цілому за допомогою поширення роз'яснювального матеріалу, розвитку обміну інформацією і оцінки суспільної реакції [5].

Зв'язки з громадськістю – це «наука і мистецтво управління процесом комунікації між організацією та її цільовими групами

громадськості з метою формування громадської думки в бажаному для організації напрямку за підтримки засобів масової комунікації» (Л. Руїс Мендісабаль [2, с. 12]).

Як зауважує О. Кононовець, паблік рилейшенз – на перший погляд, це рекламна діяльність, яка припускає поєднання науки і мистецтва, проте PR і реклама пов'язані між собою лише функцією дії на широку аудиторію – переконання у взаємовигідній та гармонійній співпраці. Основною метою ПР-діяльності є організація комунікативного простору сучасного світу, когнітивних зв'язків між реальними та віртуальними подіями [1].

Серед принципів, за якими повинні формуватися зв'язки з громадськістю – відкритість інформації; рішуча відмова від суб'єктивізму, тиску на громадськість, маніпулятивних спроб видавати бажане за дійсне тощо [3].

Теорія і практика зв'язків із громадськістю ґрунтуються на таких принципах: демократичності (оскільки передбачає двосторонній діалог); цілеспрямованості здійснення зв'язків з громадськістю; системності й циклічності (адже розробляються довгострокові стратегії та оперативні плани); оперативності (передбачає швидке реагування на зміни громадської думки, запобігання ескалації конфлікту); об'єктивності (що спрямовано на неупереджене ставлення до представників громадськості й достовірне інформування їх); транспарентності (включають інформаційну доступність, відкритість та прозорість); послідовність (передбачає поетапний постійний процес забезпечення громадськості інформацією).

Як зазначає Є. Тихомирова, «діяльність фахівця зі зв'язків з громадськістю завжди має творчий характер та розрахована на розробку цікавих, нестандартних методів роботи з широкою громадськістю» [4, с. 21].

Це також потрібно враховувати під час професійної підготовки майбутніх фахівців з реклами та зв'язків з громадськістю, орієнтуючись на те, що «соціальне середовище має здатність до постійних змін, що примушує публік рилейшнз адаптуватись до оточення, виконуючи роль своєрідної «соціальної мімікрії», щоб досягти стану динамічної рівноваги з навколишнім середовищем» [2, с. 8].

Отже, в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з реклами та зв'язків з громадськістю необхідно донести до студентів, що зв'язки з громадськістю в сучасному суспільстві є і самостійною науковою галуззю з об'єктом і предметом дослідження; категоріями, які описують соціальну реальність; методами наукового пізнання та впливу на соціальну практику тощо.

Професійна підготовка майбутніх фахівців з реклами та зв'язків з громадськістю є процесом не лише опанування досвідом майбутньої професійної діяльності, й особистісного та професійного розвитку.

Література:

1. Коновець О. Ф. Масова комунікація: теорії, моделі, технології : навч. посіб. Київ : Абрис, 2007. 266 с.
2. Руїс Мендісабаль Л. М. Зв'язки з громадськістю як комунікативний аспект державного управління : автореферат дис.. ... канд. наук з держ. управл. : 25.00.01. Київ, 2001. 16 с.
3. Сущность публик рилейшнз. Задачи и функции СО в современном гражданском обществе и рыночной экономике. URL: <http://cool-pr.ru/index.php?request=full&id=192>.
4. Тихомирова Є. Б. Зв'язки з громадськістю. Київ : НМЦВО. 2014. 96 с.
5. Webster's International CD-ROM Encyclopedia'99. Washington : Multimedia 2000 and Webster's publishing, 1999. URL: <http://elektr.opt.dysk>.

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Мисюра М.І., к.т.н., доцент
Харківського національного автомобільно-дорожнього університету*

Сучасний стан суспільства відображає значні зміни у суспільній, економічній та політичній сфері життя. Ці зміни відповідно значним чином вплинули на всю галузь освіти та заклади вищої освіти зокрема. Вища освіта постала перед необхідністю не тільки навчання здобувачів вищої освіти, але й створення можливостей для розвитку творчого, індивідуального вискоефективного вирішення встановлених перед здобувачем завдань освоєння додаткової компетентності (або декількох) та можливість реалізації інтересів в обраній професії, що дозволяє зробити можливість вибирати на певних етапах дисципліни до вивчення. Все вищезгадане вказує на зміни у керуванні та організації навчального процесу.

Останні роки реалізуються вищезгадані зміни у всій освітній галузі країни. Визначимося з пізнавальною діяльністю, як процесом впливу людини на навколишній світ та відповідний вплив навколишнього середовища на людину.

У вищій освіті можливо визначити наступні етапи, котрі можуть призвести здобувача вищої освіти до необхідності нового пізнання.

По-перше попереднє виконання дій чи досліджень, котрі призводять до осмислення недостатності наявних знань, інформації для аналізу явищ, процесів, іншого. Що в свою чергу викликає практичні дії по вивченню, пошуку, дослідженню нових знань. Співставлення раніше відомого та

вивченого дає можливість для самостійної побудови гіпотез з використанням наявних знань, умінь, компетенцій.

По-друге це призводить до накопичення нової інформації, а відповідно переосмислення вже вивчених раніше фактів та закономірностей.

По-третє узагальнення основної думки (ідей), котра є основою вивченого факту, принципу, дисципліни в цілому. Тут вмикається процес представлення, протиставлення та співставлення фактів, як створення перших узагальнень базуючись на порівнянні наявної інформації. Відповідно у подальшому процесі навчання відбуватиметься новий етап даного процесу заснованого на попередньому узагальненні та отриманих попередньо знань на ранніх етапах навчання.

Останнім є об'єднання виявлених узагальнень з навколишнім світом. Наслідком відповідно може бути виявлення нових випадків узагальнень у вже раніше відомих фактах. Можливе також виявлення змінних ситуацій, їх взаємозалежності, принципи роботи.

Сумуючі всі етапи можемо констатувати, що активність як особиста якість та характеристика діяльності формується в процесі навчання. При цьому пізнавальна активність є внутрішнім, а не зовнішнім відтворенням змін особистості здобувача вищої освіти. Так пізнавальна активність притаманна людині з народження і проявляється в потребі нових вражень та знань.

Можна виділити три рівні активності пізнавальної діяльності тих, хто навчається:

- низький, що характеризується відсутністю самостійного включення в навчальну діяльність на лекційних, практичних чи лабораторних заняттях, ігнорування участі у дискусіях чи відсутність відповідей на питання до аудиторії. Також тут можна виділити несистемність виконання завдань з поточного курсу чи курсового проектування, що відповідно

призводить до зниження обсягу та якості набутих знань. Характерні неувага при освоєнні нового матеріалу, млявість при виконанні практичних завдань, відсутність мотивації в навчальному процесі;

- середня характеризується вибіркоким відношенням до окремих дисциплін, виказують зацікавлення в діях викладачів, котрі направиленні як спонування до дії, мають переважно пошукових характер дії. Пізнавальний процес не є визначеним при мотивації до здобуття знань та корисних вмінь;

- високий характеризується стабільністю, глибокою та сильною пізнавальною активністю. В цьому випадку здобувачу вищої освіти притаманні наступні риси: інтелектуальна активність, позитивні емоції при навчанні, зосередженість та зацікавленість у процесі навчання.

Загалом варто зазначити, що позитивна мотивація у процесі навчання має безпосередній вплив значно підвищуючи активність пізнавальної діяльності у тих хто навчається ступінь впливу диференціюється в залежності від особистих якостей персони, що отримує освіту.

Можна визначити наступні маркери пізнавальної активності в навчальному процесі, які допоможуть дослідити зміни у сприйнятті навчального матеріалу аудиторією: мотиваційна, змістовно-операційна, особиста та емоційно-вольова. Розглянемо окремо кожний маркер, його сфери впливу та ступінь на підключення до навчального процесу.

Мотиваційна складова впливає безпосередньо на активність пізнавальної діяльності тих хто навчається, при цьому навчальна активність може бути викликана широким спектром нерівнозначних мотивів. Ступінь їх впливу на особистість можна розділити на три ступені: слабо залежну, підпорядковану та домінантну. Значній вплив на того, хто навчається, мають саме важливі мотиви особистого характеру, котрі прискорюють або ж навпаки сповільнюють пізнавальну активність. Тобто

встановлюється пряма залежність між позитивною мотивацією та включення до активної пізнавальної діяльності здобувача вищої освіти.

Змістовно-операційна у свою чергу містить освоєння систем знань, вмінь та компетенцій, методи та методики їх здобуття, постійну сталу необхідність освоєння нових знань, засвоєння нових можливості аспектів прикладного застосування отриманих компетенцій. Узагальнюючи можна відзначити, що система отримання знань нерозривно пов'язана з процесом їх використання та реалізації.

Особистий - виділяється суб'єктивний характер пізнавальної діяльності, пріоритетний вплив на який має індивідуальні особливості суб'єкта навчання. Узагальнюючим фактором впливу є особистий характер.

Емоційно-вольовий пов'язаний з успішністю навчального процесу, який складається з подолання виникаючих ускладнень та труднощів.

На основі досліджених аспектів, факторів, методів та іншого можна узагальнити пріоритетні аспекти роботи з підвищення ефективності роботи пізнавальної активності.

Побудова системи засобів активізації орієнтується на врахування чіткої мети кожного етапу навчального процесу і у своєму поєднанні на всі компоненти пізнавальної активності, серед них: формування пізнавальних мотивів, формування системи знань та засобів впливу на базі самоуправління навчальним процесом, врахування параметрів особисті здобувачів вищої освіти, включення кожного до навчального процесу.

Аналіз сучасних тенденцій освітнього процесу характерного у наш час притаманні до усього світового співтовариства і є визначальними в галузі освіти у багатьох країнах, все більше факторів котрі змінюються вказують на становлення нової системи освіти з використанням можливостей інформаційних та комунікаційних технологій.

СУЧАСНІ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Решетняк О.І., д.е.н., доцент

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України

Сучасні тенденції соціально-економічного розвитку у розвинутих країнах світу характеризується активізацією інтеграційних процесів, які дають синергетичні ефекти за рахунок координації зусиль освіти, науки та промисловості. Як показав попередній аналіз, між освітньою, науковою та інноваційною діяльністю існують деякі розриви, що негативно впливає як на сферу науки, так і на економічну систему України в цілому. Це обумовлює необхідність скорочення розриву між наукою та освітою в Україні [1]. У заявку з чим, недостатнє чи неефективне використання механізму інтеграції та неузгодженість цілей наукової спільноти та реального сектору економіки мають реальні загрози, як деградації науково-освітньої сфери, так й технологічної відсталості підприємств України в цілому [2]. Що у свою чергу, загрожує безпеці національної економіки в умовах світових викликів та глобальної нестабільності, які загострюються останнім часом. Як показує досвід розвинених країн світу, взаємодія освіти, науки та реального сектору економіки за державним посередництвом сприяє не лише розвитку людського капіталу та появи нових технологій та продуктів, а й дозволяє задовольнити інноваційні запити ринку праці, сприяє появі та впровадженню інновацій, підвищуючи рівень конкурентоспроможності як окремих регіонів країни, так й національної економіки у цілому [3]. У зв'язку з цим науковцями висловлюються ідеї використання досвіду передових країн світу, в яких

цей механізм взаємодії має суттєві позитивні результати. Але необґрунтоване копіювання зарубіжних моделей та механізмів інтеграції науки та освіти може призвести до остаточного руйнування тих надбань, які має вітчизняна освітньо-наукова сфера. Тому необхідно не тільки вивчати накопичений зарубіжний досвід, але й ураховувати можливість розвитку вже існуючих в країні форм інтеграції; запроваджує нові прогресивні форми інтеграції, підводячи їх під відповідну правову базу; нарощувати науковий потенціал ЗВО.

Саме тому, дослідження теоретичних надбань щодо існування форм та механізмів взаємодії та інтеграції освіти та науки є дуже актуальним та своєчасним.

Форми та механізми інтеграції освіти, науки та бізнесу мають бути спрямовані на створення сприятливих умов для генерації знань у цілях подальшого їх поширення та використання та базуватися на глибокому дослідженні наукових розробок та практичних досягнень у цьому напрямі. В даний час вітчизняні та зарубіжні дослідники велику увагу приділяють рівням інтеграції науки та освіти у соціально-економічній системі. Тому розглянемо основні підходи до інтеграції освіти та науки більш детально.

Науковцями виділяються мікро-, мезо- та макrorівні інтеграції [4]. Так, на мікрорівні під інтеграцією науки і освіти розуміється взаємодія даних компонентів у межах однієї організації або на рівні внутрішньовідомчої інтеграції (взаємодія науково-освітніх установ, які мають однакову відомчу належність). Інтеграція на мезорівні відбиває міжгалузеву (міжвідомчу) інтеграцію та передбачаю партнерські взаємодії наукових та освітніх установ різної відомчої належності (наприклад, здійснення спільних досліджень державних ЗВО та наукових установ НАНУ). На макrorівні інтеграційні процеси представлені цілісною системою освітньо-наукової діяльності у масштабах національної економіки [3].

У контексті аналізу процесів інтеграції освітньої та наукової діяльності розрізняють типи, види та форми інтеграції. За типом виділяється: інституційна інтеграція (освіта нових інститутів) та функціональна інтеграція (спільна діяльність). Залежно від параметрів систем та середовища функціонування визначаються такі види інтеграції: структурно-організаційна, матеріально-технічна та кадрова інтеграція [3]. Форми інтеграції різняться з погляду структурних ознак науково-освітньої взаємодії; по глибині протікання інтеграційних процесів відзначається три напрями інтеграції науки та освіти: повна, часткова, тимчасова (договірні).

Розглянемо класифікаційні ознаки та їх зміст більш детально.

Класифікація форм науково-освітньої взаємодії за структурною ознакою:

1.1 Повна інтеграція науки та освіти (з формуванням юридичної особи): університет – установи, які поєднують освітню та наукову діяльність, здебільшого це великі за розміром наукові центри в секторі вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців з усіх рівнів вищої освіти, а також здійснюють наукові дослідження та розробки. Найбільш визнаною формою інтеграції за цією ознакою є дослідницькі університети. Освітня та наукова діяльності в дослідницьких університетах є рівноцінною; науково-освітні центри – організації, які здійснюють підготовку фахівців вищої кваліфікації (магістр, кандидат чи доктор філософії та докторів наук) в нерозривному зв'язку з проведенням наукових досліджень. Дані центри створюються на основі партнерської взаємодії між закладами вищої освіти, академічними і галузевими науковими організаціями (мають як широкий, так і вузький профіль).

1.2. Часткова інтеграція науки і освіти: науково-дослідні інститути (НДІ) чи центри при закладах вищої освіти; базові кафедри закладів вищої освіти в наукових організаціях; базові лабораторії НДІ в закладах вищої освіти.

1.3. Тимчасові договірні об'єднання (асоціації, консорціуми): НДІ-ЗВО, які є юридично незалежні один від одного; ЗВО-НДІ, які створюються при навчальних закладах; об'єднання за моделлю «медичний ВУЗ - клініка».

2. Класифікація форм науково-освітньої взаємодії за формами та функціями структур, що створюються: центри передових досліджень (технологій) – структура, яка створюється на базі об'єднання провідних закладів вищої освіти, академічних і галузевих наукових установ та фінансування яких здійснюється на конкурсній основі; «проектна інтеграція», що припускає формування ефективних партнерських взаємовідносин між науковими установами, конструкторськими бюро, закладами вищої освіти та бізнесом; випробувальні (науково-випробувальні) центри – науково-виробничі структури, які утворюються з метою розробки та впровадження новітніх технологій та продуктів в різних галузях промисловості і сільського господарства; технопарки – об'єднання наукомістких компаній, які групуються навколо крупного університету, інституту чи науковій лабораторії; науково-технічні та інноваційні підприємства – поширена форма даної інтеграції малих підприємств, які функціонують при закладах вищої освіти (університетах) і дозволяють вирішувати задачі працевлаштування випускників, стимулювання інноваційної діяльності в економіці країни шляхом створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу; інноваційні консорціуми - об'єднання закладів вищої освіти, університетів, наукових установ, підприємств, фінансових структур та ін.. (організацій різних форм власності, розміру та профілю) з метою вирішення певних задач, реалізації конкретних програм, здійснення проєктів; інноваційні кластери – прогресивна форма інтеграційної взаємодії освітніх, наукових, підприємницьких структур з залученням органів влади. Ефективність цієї моделі інтеграції пов'язана зі: стійкими зв'язками між суб'єктами кластера;

наявністю інноваційної інфраструктури, яка сприяє зниженню витрат на дослідження і розробки, а також подальшої комерціалізації та просування інноваційних технологій та продуктів; спільними зусиллями організацій, що входять до складу інноваційного кластера, що дозволяють прискорити розробку та поширення інноваційних технологій та продуктів /послуг [5].

Таким чином, вивчення сучасних форм інтеграції науки та освіти надасть можливість скоротити розрив між процесом підготовки кадрів вищої кваліфікації та процесами розробки й трансферу нових технологій задля створення умов інноваційного розвитку країни.

Література:

1. Решетняк О. І. Аналіз впливу наукової та науково-технічної діяльності на рівень економічного та соціального розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 55. Частина 1. С 34- 39. URL: <https://doi.org/10.32843/bses.55-5>
2. Решетняк О. І. Особливості підготовки наукових кадрів у системах вищої освіти країн світу. *Економіка та держава*. 2020. № 4. С. 96–103. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.4.96
3. Цигляев В. А. Теоретические основы интеграции вузовской науки в национальную инновационную систему. *Корпоративное управление и инновационное развитие экономики Севера*. URL : <http://koet.syktso.ru/vestnik/2011/2011-2/15/15.htm>
4. Тягунова Ю.В., Крикунов К.Н. Субъекты и цели интеграции науки и образования в высшей школе. URL: http://www.hetoday.org/arxiv/VOS/5_2010/21_26.pdf.
5. Решетняк О. І., Заїка Ю. А. Організаційно-економічний механізм формування освітніх кластерів в Україні. *Проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 158–163.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ТА РЕДАГУВАННЯ

*Дяченко М. Д., д.п.н., доцент
Класичний приватний університет*

Професійна компетентність фахівця з видавничої справи та редагування – особистісні можливості, завдяки яким фахівець має змогу ефективно реалізовувати завдання редакторського процесу; гармонійне поєднання теоретичних і практичних напрацювань, які необхідні для здійснення діяльності в цій сфері.

У галузі видавничої справи та редагування спостерігається приналежність трьох типів професій: «людина-людина», «людина-знакова система», «людина-художній образ». Ця приналежність допомагає визначити діапазон особистісних характеристик, необхідних для фахівця, функції якого сьогодні – дуже широкі.

Проблема якісної професійної підготовки фахівців видавничої справи та редагування в сучасних умовах зростання ролі інформації і повсюдного домінування інформаційно-комунікаційних технологій, посідає особливе місце в ряду проблем професійної освіти. Зумовлено це особливою соціокультурною роллю фахівців поліграфічного профілю в умовах інформаційного суспільства, що стрімко розвивається [3].

Варто відзначити й розширення спектру поліграфічної продукції, що сьогодні включає не лише книги, газети і журнали, а й плакати, афіші, листівки, банкноти, рекламу, візитівки, упаковку та етикетку. Разом із тим, змінюється не лише обсяг друкованої продукції за її видами,

призначенням, оформленням, а й спостерігається одночасне зниження накладів і підвищення якості та оперативності випуску [1].

Оскільки суттєвою ознакою видавничої справи та редагування сьогодення є широке впровадження високопродуктивних технологій, які ґрунтуються на найновіших досягненнях електроніки, комп'ютерної техніки, хімії, цифрової оптики, спектроскопії та інших галузей науки [2, с. 51], то однією з ключових педагогічних умов якісної професійної підготовки майбутніх фахівців видавничо-поліграфічної галузі є створення інформаційного освітнього середовища.

Сучасні інформаційні системи дозволяють інтегрувати освітні ресурси та засоби презентації навчального контенту з мультимедійними ефектами, що інтенсифікує процеси ознайомлення студентів з теоретичним матеріалом різними способами, дозволяє використовувати програмне забезпечення для виконання практичних (лабораторних) робіт, розробки творчих проєктів, інфографічного продукту.

З метою модернізації освітнього середовища закладу вищої освіти здійснюється ідентифікація організаторів освітнього процесу, які забезпечують інфраструктуру освітнього процесу; розподіляються функції та обов'язки між ними, розробляються освітні та освітньо-професійні програми за спеціальностями, навчальні плани, навчально-методичні комплекси дисциплін тощо.

З метою оновлення освітнього середовища професійної підготовки майбутніх фахівців видавничо-поліграфічної галузі впроваджуються системні інновації в ЗВО, забезпечується організація освітнього процесу на основі студентоцентризму; забезпечується належна інформаційна та електронна підтримка освітнього процесу тощо.

Для забезпечення ефективності інформаційного освітнього середовища створюється система підтримки навчальних програм

(наприклад, на базі програмного комплексу Moodle як потужного чинника модернізації професійної освіти).

Переваги інформаційного освітнього середовища полягають у тому, що студент може мати програмне забезпечення, що задовольняє європейські стандарти з організації освітнього процесу; використовувати текстові, графічні, аудіо- та відео-матеріали; бути включеним до Європейського реєстру власників авторських курсів; розширений доступ до Internet-ресурсів; можливість дистанційно опановувати навчальний матеріал; достроково скласти заліково-екзаменаційну сесію тощо [4].

Для створення та підтримки такого інформаційного освітньо-професійного середовища необхідно вирішити комплекс проблем організаційного, технологічного та методичного супроводу освітнього процесу.

Використання в навчальному процесі новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, використання комп'ютерів нових поколінь, створенням умов для широкого використання можливостей Інтернету, що дозволить не лише забезпечити підвищення змістовності навчального процесу, але й використання їх як засобу навчання і як робочого інструментарію майбутнього фахівця [1].

Отже, професійні вимоги до сучасного фахівця з видавничої справи та редагування спонукають до пошуку нових шляхів і методів у підготовці майбутніх фахівців, створенні сприятливих умов для їх творчої самореалізації та формування професійної готовності до роботи в професійній сфері. Основним об'єктом у діяльності будь-якого фахівця видавничо-поліграфічної справи є поліграфічний виріб як продукт, який треба кваліфіковано підготувати з метою підготовки, випуску, опублікування, успішного просування на ринок і задоволення потреб суспільства. важливою педагогічною умовою ефективної підготовки майбутніх фахівців видавничо-поліграфічної галузі до формування

медіапростору є створення інформаційного освітнього середовища у закладі вищої освіти.

Література:

1. Боженко О. М. Підготовка фахівців для видавничо-поліграфічного комплексу в Українській академії друкарства: досягнення, проблеми, перспективи. *Поліграфія і видавнича справа*. 2002. № 39. С. 198–203.

2. Денисенко С. М. Професійна підготовка фахівців видавництва і поліграфії у ВНЗ: стан, проблеми, шляхи вдосконалення. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2017. № 56–57. С. 49–57.

3. Матросова И. Г. Проблемы подготовки будущих специалистов полиграфического профиля в условиях информационного общества. *Педагогический альманах*. 2013. № 20. С. 123–129.

4. Система електронного навчання ВНЗ на базі MOODLE : методичний посібник / Ю. В. Триус, І. В. Герасименко, В. М. Франчук. Черкаси. 220 с.

УДК 378

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ КОРОТКИХ ФОРМАТІВ В ОСВІТІ

*Маліков В.В., доктор наук з держуправління, професор
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Навчання у формі коротких уроків допомагає краще запам'ятовувати інформацію, проте застосування мікроформатів в освіті не завжди є ефективним.

Мікронавчання — це підхід, у якому учень отримує нову інформацію дрібними порціями, та потім регулярно повторює її. Так, короткі навчальні відеоролики TED-Ed і додаток для вивчення мови Duolingo, в якій кожна вправа триває не більше п'яти хвилин, - приклади мікронавчання. А ось триденні воркшопи та читання величезних посібників один раз — його протилежність.

Хоча мікронавчання стало трендом в останні роки, насправді ця ідея не нова. Ефективність поділу великих обсягів інформації на маленькі блоки усвідомили принаймні 65 років тому. Джордж Міллер, один із творців когнітивної психології, у науковій роботі 1956 року «Магічне число сім плюс-мінус два» описав виявлену ним закономірність, згідно з якою людина одночасно утримує в пам'яті в середньому сім блоків (плюс-мінус два) елементів інформації.

Розвитку мікронавчання передувала теорія про криву забування Еббінгауза. Німецький вчений Герман Еббінгауз багато років проводив експерименти над власною пам'яттю — наприклад, заучував безглузді набори звуків. А в 1880-х роках він в результаті досліджень дійшов висновку, що понад 50% нової інформації учні забувають через 20 хвилин після закінчення уроку. Через дев'ять годин у пам'яті залишається не більше 40% вивченого, а за місяць цей показник скорочується до 24%, якщо учень не повторює інформацію. Результати своїх спостережень Еббінгауз зафіксував на графіку, який отримав назву «крива забування». В 1991 експеримент Еббінгауза вдалося повторити вченим з Німеччини. А 2015-го криву забування змогли відтворити дослідники з Нідерландів. Впоратися із забуванням допомагає повторення інформації через певні проміжки часу. Такі інтервальні повторення і лежать в основі мікронавчання.

Полегшують повернення до раніше вивченого матеріалу мобільні програми та онлайн-курси, в яких застосовується цей підхід. Крім того,

вони дозволяють учневі рухатися у власному темпі та переглядати вже вивчені матеріали. В результаті повторень у мозку учня зміцнюються нейронні зв'язки, в яких збереглася нова інформація, і згодом ці знання переходять із короткочасної пам'яті у довготривалу.

Користь навчання у мікрорежимі підкріплена деякими сучасними дослідженнями. Наприклад, вчені з Дрезденського технічного університету з'ясували: випробувані, яким ставили по одному питанню після прочитання кожного розділу тексту, відповідали на 28% швидше, ніж ті, кому ставили вісім питань після прочитання восьми розділів.

Подібний підхід до навчання сприятливо впливає і на мотивацію. Американська технологічна компанія Software Advice провела опитування серед 385 своїх співробітників, поцікавившись зокрема тим, з якою ймовірністю вони пройдуть корпоративне навчання, якщо уроки будуть короткими. На думку 58% із них, ймовірність підвищиться. Ще 31% відповіли, що формат не вплине на їхнє відношення. І лише 11% сказали, що мікроформат їх відштовхне.

На сайті ELM Learning, який розглядає різні навчальні підходи з наукового погляду, наведено кілька вдалих способів мікронавчання та ідей для його організації.

Відео. Освітні відеоролики, побудовані за моделлю мікронавчання, як правило, короткі, а інформація в них подається максимально доступно. До того ж, відео легко поділитися з іншими. До речі, згідно з опитуванням компанії Kaltura, результати якого були опубліковані в доповіді State of Video in Education 2019 («Стан відеоконтенту в освіті в 2019 році»), відео ще й сприяє успіхам у навчанні. Так вважають 82% з 1 400 викладачів, інших працівників освіти та учнів, які брали участь в анкетуванні. А на думку 91% опитаних, відеоконтент, крім того, підвищує задоволеність студентів та школярів навчанням.

Додатки. Згідно з щорічним галузевим звітом App Annie, «Стан мобільного зв'язку», за 2020 рік користувачі по всьому світу завантажили різні мобільні додатки близько 218 мільярдів разів, це рекордна кількість. Така популярність програм робить мобільні гаджети вдалими платформами для мікронавчання. Ринок пропонує безліч рішень для навчання будь-чого: від програмування до гри на гітарі.

Ігри. Дослідження 2020 року, проведене за участю 365 учнів, показало, що гейміфікація покращила успіхи піддослідних у навчанні майже на 35%. Ділові ігри, квести, головоломки можуть стати ефективним засобом мікронавчання.

Інфографіка Такий формат робить інформацію гранично наочною. Щоб засвоїти нове знання, учневі не потрібно вивчати великий обсяг тексту — достатньо лише подивитися на графік або таблицю.

Соціальні мережі. По всьому світу соціальними медіа користуються понад 3,6 мільярда людей. Чому б не вбудувати програму для мікронавчання в одну з таких платформ, якщо потенційні учні і так користуються нею щодня?

Мікронавчання, що навіть використовується грамотно, не можна назвати універсальним. Ось кілька основних недоліків мікроформатів освіти.

- Не підходить для глибокого занурення у тему.

Мобільний додаток з мікроуроками може допомогти вам розібратися, наприклад, з основами розмовної німецької мови, але навряд чи буде корисним для вивчення німецької літератури.

- неоптимально для пояснення складних концепцій

Мікроуроки чудово підходять для повідомлення простої інформації, але не завжди допомагають передати складні концепції. Щоб донести їх до учнів, такі концепції доведеться розбирати на простіші складові. Це може вимагати багато зусиль. До того ж тут з'являється ще один недолік, на який

звертають увагу автори блогу Matrix, присвяченого навчанню із застосуванням сучасних технологій: «Якщо ви надто зосереджені на окремих точках, легко упустити картину цілком».

Отже, мікронавчання не можна назвати універсальним трендом, який підійде для будь-яких освітніх цілей. Однак воно може відіграти важливу роль у мотивації та залученні студентів, підвищити відсоток інформації, що запам'ятовується.

УДК 378

СУЧАСНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ТА ІНТЕГРАЦІЯ ОСВІТИ І БІЗНЕСУ

*Ачкасова Л.М., к.е.н, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Сучасні ВНЗ ставлять завдання підготовки фахівців, орієнтованих на сферу практичної діяльності. Вони повинні бути здатні не тільки генерувати ідеї, а й впроваджувати їх у вигляді нових технологій у виробництво. У зв'язку з цим вища вузівська і фундаментальна наукова освіта вимагають відповідної перебудови.

У зв'язку з цим одним із головних завдань, що стоять перед університетом, є вдосконалення практичної підготовки випускників, створення необхідної для виконання наукових досліджень бази шляхом інтеграції науки і бізнесу. Виконання поставленого завдання має забезпечуватися не тільки кафедрами, а й самими роботодавцями - представниками бізнес структур.

Якість підготовки фахівця багато в чому залежить від викладача, але формування практичних умінь і навичок відповідно до запитів сучасного виробництва можуть забезпечити фахівці в певних областях діяльності. Разом вони покликані забезпечити реалізацію компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців.

В даний час проблема встановлення тісного взаємозв'язку з виробничою сферою є однією з гострих і актуальних. Багато законодавчих документів в галузі професійної освіти моделюють завдання і в сфері вищої освіти, оскільки відображають необхідні напрямки діяльності для інтеграції системи освіти і науки з виробництвом.

Викладач вузу, який практикує навчання у відриві від виробництва і не спирається при передачі знань студентів на сучасні технології та наукові впровадження, не може в повній мірі забезпечити оптимальний рівень компетенцій майбутнього фахівця. Тому з урахуванням швидко мінливого науково-технічного прогресу, дана форма обміну досвідом повинна бути постійною і безперервною, що може бути досягнуто за допомогою укладення відповідних договорів з підприємствами роботодавцями.

Якість підготовки випускників, їх відповідність сучасним кваліфікаційним вимогам залежить від багатьох факторів: професіоналізму кадрового та наукового потенціалів, задіяного в навчальному процесі; якості навчальної програми; рівня підготовки абітурієнтів; якості освітніх технологій; матеріально-технічної оснащеності та навчально-методичного забезпечення навчального процесу [1, с. 32].

У цій області пріоритетним напрямком також стає вдосконалення методик організації виконання різних видів завдань, які націлені на придбання глибоких знань та вироблення вмінь і навичок в досліджуваній предметній області. Від викладача потрібен більш глибокий і ретельний підхід до формування завдань по самостійним видам робіт. Ці роботи

повинні бути досить складними для вирішення студентами, а результати мати креативний характер. Такий підхід до формування самостійних завдань дозволяє виробляти навички до самоосвіти і потребу в пошуку нових і цікавих рішень. Важлива роль в цьому питанні належить залученню до процесу навчання фахівців - працівників підприємств і виробництв, здатних поділитися реальним досвідом роботи у відповідних напрямках спеціальності та спеціалізацій, а також дати критичну оцінку освітньої підготовки за цими напрямками.

Важливо, щоб завдання відрізнялися за ступенем складності і не виключали можливість бути вирішеними частково. Даний підхід може бути реалізований шляхом застосування ділових ігор, рішення ситуаційних завдань, методу проектів і т.д. Це сприяє виробленню необхідної мотивації до вирішення поставлених завдань.

Здійснення групових проектів створює атмосферу невимушеності, вчить діалоговій формі спілкування, а студенти методом проб і помилок можуть ближче підійти до розуміння поставленого перед ними завдання і придбати додаткові теоретичні знання, практичні вміння та навички.

Крім того, метод групового проектування сприятиме виробленню комунікативних навичок взаємодії студентів. Цей метод добре зарекомендував себе як вид самостійної роботи, розрахований на тривалий період часу. Він повинен реалізовуватися поетапно. Як підсумкова форма контролю можуть бути представлені готові проекти, з висновками і рекомендаціями, озвученими розробниками в формі захисту.

Залучення фахівців-практиків відповідної кваліфікації до організації та проведення практичних занять дозволить перенести навчання з віртуальної площини в реальну, що є більш важливим при формуванні компетенцій майбутнього фахівця.

Крім творчого підходу до розробки і формування різних видів завдань, важливо посилення системи оцінювання результативності їх

виконання. Важлива ще й своєчасність здачі завдань для самостійного контролю знань. Тут має місце виховний характер організації самостійного навчання.

Для вироблення необхідних умінь і навичок професійної діяльності необхідна правильна організація практичної підготовки. Відомо, що багато підприємств не беруть студентів для проходження виробничих практик, тому ці питання повинні вирішуватися на державному рівні, шляхом внесенням пільг для таких підприємств.

Раніше, в рамках традиційного підходу, управління освітнім процесом проводилося за оцінкою кінцевого результату. На сьогоднішній день треба вдосконалювати механізм підготовки фахівців, і сучасні тенденції в галузі управління освітнім процесом повинні базуватися на створенні комплексної системи управління якістю підготовки фахівців. І в цьому відношенні інтеграція освіти з наукою і виробництвом є фундаментальною умовою досягнення цілей, спрямованих на отримання сучасних компетентних фахівців.

Література

1. Глущенко Л.Ф., Глущенко Н.А., Лебедев А.С. Основы интеграции науки, образования и производства. *Успехи современного естествознания*. 2009. № 5. С. 32-33.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ

*Романова Т. А., ст. викладач,
Національний університет «Запорізька політехніка»*

Сучасні умови детермінують повагу до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повне інтегрування в соціум усіх верств населення, в тому числі – дітей з особливими освітніми потребами.

Інклюзивна освіта – це: 1) соціокультурний феномен та процес, що трансформує культуру, політику і практику у всіх навчальних середовищах для врахування відмінних потреб учнів, зобов'язує усувати бар'єри, які перешкоджають такій можливості; 2) система різноманітних закладів освіти, які надають освітні послуги для дітей з особливими освітніми потребами; 3) соціальний інститут, що впливає на стан свідомості суспільства; 4) є цінністю: державною, суспільною, особистісною [1, с. 50];
Методологічним підґрунтям концепції підготовки фахівців зі спеціальної освіти до діяльності в умовах інклюзивної групи дошкільного навчального закладу виступає принцип студентоцентризму та гуманізму, а також компетентнісний, аксіологічний, особистісно-орієнтований, культурологічний, діяльнісний підходи. А сформованість компетенцій, означена в освітньо-кваліфікаційній характеристиці виступає показником сформованості вищезазначеної готовності.

У процесі професійної підготовки майбутніх фахівців зі спеціальної освіти значна увага має приділятися розвитку та підтримці мотивації щодо участі в корекційних заняттях, де враховуються інтереси дітей,

добираються цікаві й доступні завдання, застосовуються прийоми позитивного заохочення, стимулюється прагнення до подолання труднощів і саморозвитку, підтримується віра у власні можливості.

Реалізація інклюзивної моделі школи потребує розв'язання таких завдань: організувати навчально-виховний процес, який би задовольняв освітні потреби всіх дітей; розробити систему надання спеціальних освітніх і фахових послуг для дітей з особливими освітніми потребами; створити позитивний клімат у шкільному середовищі та поза його межами.

Для успішного виконання цих завдань важливу роль відіграють засоби активізації процесу інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Поняття «педагогічна умова» – це «обставини, що сприяють розвитку людини, формуванню її особистості та забезпечують ефективне й цілісне здійснення навчально-виховного процесу [2, с. 418];

Успішність корекційної роботи залежить від таких умов: підготовки учасників виховного процесу (вихователів, батьків, учнів без відхилень у психофізичному розвитку) до інтеграції; забезпечення тісної взаємодії психолога з вихователями та логопедом; створення доброзичливої психологічної атмосфери; підтримки психічної активності дітей під час заняття; урахування динаміки втомлюваності; поєднання різних методів психокорекції на одному занятті; додержання принципу системності в корекційній роботі за рахунок гармонійного поєднання усіх напрямів психокорекції на кожному занятті; створення ситуації успіху для кожної дитини.

Для забезпечення поступального психокорекційного впливу виховна робота має проводитися поетапно.

Для проведення психокорекційної роботи доцільними будуть такі методи: вправи розвивального характеру; сюжетно-рольові ігри; арт-терапія; психогімнастика. Наприклад, корекція зв'язного мовлення. Ігри та

вправи на розвиток розуміння мовлення, уточнення та збагачення словника, формування навичок зв'язного висловлювання: словникова робота, опис предметів і малюнків, складання розповіді за серією сюжетних малюнків, відповіді на запитання, формулювання запитань дитиною з опорою на унаочнення і без нього, перекази текстів, складання розповідей на задану тему (одноосібно та колективно).

Сюжетно-рольові ігри сприяють інтенсивному розвитку наочно-образного мислення, довільності психічних процесів, створюють умови для формування власного соціального статусу, волі, підтримують мотивацію участі у корекційних заняттях.

Доцільно використовувати сюжетно-рольову гру як форму організації дітей для виконання вправ і завдань розвивального характеру. Сюжетно-рольова гра використовується також для відреагування різних емоційних станів, зокрема, тривожності, агресивності, радості, здивування; для пошуку способів конструктивного розв'язання конфліктів. У процесі гри відбувається засвоєння соціальних ролей дітьми, формування навичок соціальної взаємодії.

Для корекції можуть використовуватися казкові ігрові сюжети (як загальновідомі, так і створені дітьми), відтворення реальних типових подій з учнівського життя.

Професійна компетентність спеціального педагога у сфері інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами – це «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність фахівця успішно проводити професійну діяльність в умовах інклюзивного освітнього середовища; інтегроване поняття, що включає: світоглядні позиції педагога як базисну основу розвитку всіх компонентів професіоналізму, глибоку обізнаність і практичні уміння в галузі

інклюзивного навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами, розвинені професійно-значущі якості» [1, с. 50].

Отже, Професійна освіта – це не тільки підготовка студентів до професійного життя, але саме життя. Навчання майбутніх фахівців зі спеціальної освіти в сучасних умовах повинно мати творчий характер і бути спрямованим на успішну професійну самореалізацію кожного учасника педагогічного процесу, а оволодіння стандартом освіти – це лише умова життєвого і професійного самовизначення студентів.

Формування готовності до роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивної групи – особливий тип змін, який пов'язаний зі структурним і функціональним оновленням діяльності того, хто навчається, перетворення її в дещо нове, більш досконале, виражене в нових результатах праці.

Література:

1. Мартинчук О. В. Концепція підготовки майбутніх фахівців у галузі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій університету «Україна»*. 2018. № (1) 15. С. 49–53.
2. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике. Москва : Высш. шк., 2004. 512 с.

НАВЧАЛЬНА ДИСКУСІЯ ЯК АКТИВНИЙ МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Орда О.О., к.т.н., доцент,

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Ефективна організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти під час дистанційного навчання дозволяє не тільки поліпшити навчальний процес, але й підвищити рівень якості освітнього процесу в цілому.

Зміна традиційних моделей навчання в умовах карантину, заснованих на передачі «готових» знань від викладача здобувачам, обумовлює пошук ефективних форм та методів, переважно інтерактивних, які базуються на взаємодії учасників навчального процесу.

Серед типових труднощів, з якими зіштовхнулася переважна більшість викладачів і здобувачів під час онлайн-навчання, в роботі [1] зазначається недостатня взаємодія на рівні «студент-студент». Взаємодія на рівні «викладач-студент», переважно, проявляється під час виконання завдань на взаємооцінювання та коментування робіт одногрупників. Авторами зазначається, що у випадку запису лекційного матеріалу, сприйняття на слух здобувачами матеріалу ускладнюється відсутністю «живого» спілкування з емоційною складовою, підтримкою, дискусій тощо.

Одним із найважливіших методів освітньої діяльності, які стимулюють ініціативність здобувачів та розвиток їхнього мислення, визначається дискусія. [2] Досвід європейських університетів доводить можливість та ефективність сполучення форм проведення проблемних лекцій за участю здобувачів для забезпечення взаємодії та участі них у

процесі навчання. Як приклад, розглянемо часткову дискусію, яка організовується наступним чином: прочитується текст, що вивчається, або дається відеозапис, у певних місцях процес переривається і члени групи починають обговорення проблемних питань з матеріалу, який вони прослухали.

Актуальність впровадження форми дискусій на рівні «студент-студент» під час проведення занять через залучення всіх учасників до процесу пізнання обумовлено необхідністю формування інтегральних, загальних та фахових компетентностей особистостей. При правильно організованій навчальній дискусії викладач виступає в ролі ментора, а у здобувачів розвиваються комунікативні уміння та навички, вміння працювати у команді, формується здатність вирішувати проблемні питання з урахуванням їх комплексності.

Взаємодія учасників повинна бути побудована на процесі їх самоосвіти (самостійному пошуку, синтезу та аналізу інформації тощо), самоорганізації та самоконтролю. Учасники дискусії через визначення та поглиблене обговорення проблеми вчаться критично мислити та виражати свої думки в різні способи, сприймати інші точки зору та проявляти ініціативу. Не менш важливим результатом застосування такого методу є навчання здобувача рефлексії своєї навчальної діяльності в рамках компетентнісного підходу.

Зі свого боку викладач повинен створити та підтримувати в аудиторії атмосферу, яка б заохочувала всю аудиторію приймати участь у дискусіях, спонукала до активної самостійної роботи з оволодіння матеріалом заняття на передодні. Дискусія дозволяє здобувачу не лише ліпше запам'ятати матеріал, але й наблизити його до себе через формулювання запитання, глибше вникаючи у процес мислення співрозмовника. [3]

Розрізняють різні форми проведення навчальних дискусій – лінійна, керована, публічна, вільна та дискусія у підгрупах. Вони відрізняються між

собою за роллю викладача (ведучого), ступенем інтерактивності та за кількістю учасників.

За певним алгоритмом повинно бути заздалегідь підготовлене викладачем заняття для проведення у формі дискусії. Найскладнішою формою обговорення проблемних питань є дебати, так як цей процес вимагає дотримання доброзичливої атмосфери в аудиторії, поглибленої проробки питання учасниками та публічної презентації та обґрунтування ними своєї точки зору.

Інтерактивні методи, до яких належить навчальна дискусія, повинні ефективно використовуватись в освітньому процесі комплексно з іншими методами, базуючись на активізації самостійної роботи здобувачів.

Навчальні дискусії не тільки сприяють вивченню теоретичного матеріалу всією аудиторією та формуванню необхідних компетентностей, при певному ступені залученості учасників, але й забезпечує зворотній зв'язок, який особливо необхідний в умовах дистанційного навчання.

Література:

1. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія. Харків. 2020. 409 с. URL: https://duan.edu.ua/images/News/UA/Departments/Management/2020/monograph_ekstr_dyst_navch.pdf.
2. Лукашенко Л. Е. Використання кейс-методу у викладанні спеціальних будівельних дисциплін. Теорія педагогіки. Вип. 21. Т. 3. 2020. с.214-217. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.3-46>.
3. Демків Р. Я., Євхутич І. М., Курило Т. В. Використання інтерактивних методів навчання під час проведення занять з цивільного права та процесу : навч.-метод. посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 188 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРАЦІЇ ЛІНГВІСТИЧНИХ І ПРОФЕСІЙНИХ ЗНАНЬ І ВМІНЬ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

*Комар О.С., викладач
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини*

Іноземна мова поєднує, інтегрує в собі і сферу пізнання професійної діяльності, і сферу пізнання самих учасників навчального процесу.

Для студентів немовних спеціальностей предмет «Іноземна мова» є непрофільним, а тому, щоб зробити процес навчання найбільш ефективним та цілеспрямованим, викладач має чітко уявляти роль та місце іноземної мови в житті та діяльності майбутнього фахівця. Для студентів технічних спеціальностей як сферою застосування іноземної мови виступають: читання (література зі спеціальності, періодичні видання, іноді художня література з країнознавства); спілкування (як правило, офіційно-ділове, неофіційно-ділове, а за певних умов і розмовне); навчальна та науково-дослідна робота.

Зміст дисципліни «Іноземна мова» включає навчальну інформацію про різні аспекти мови (фонетика, лексика, граматики, стилістика), яка складає основу формування та розвитку навичок та умінь, пов'язаних із оволодінням чотирма видами мовної діяльності – читанням, аудіюванням, говорінням та письмом – зумовленими конкретною ситуацією спілкування.

Особливої актуальності набувають принципи комунікативності та принципи інтегративності професійних та іншомовних знань у навчанні іноземної мови. Володіння іноземною мовою як засобом спілкування вимагає вміння орієнтуватися у певній ситуації, знаходити найефективніші

шляхи та засоби вирішення завдань, що прогнозують результати навчально-комунікативної діяльності.

Під час дослідно-експериментальної роботи виявилася необхідність переглянути зміст навчальної роботи студентів в процесі оволодіння ними іноземною мовою. Мається на увазі переорієнтація педагогічної спрямованості навчальної роботи студентів: від суто навчальної діяльності до професійної, в якій поєднуються риси учіння та професійної діяльності.

Необхідно створення відповідного середовища професійної діяльності в навчальних умовах. У цьому випадку навчальна інформація виконує не лише функцію сприяння іншомовному сприйняттю, але є засобом оптимізації професійної діяльності.

Іноземну мову та іншомовні знання слід розглядати і як особливий вид діяльності. У цьому випадку у студентів є вміння керувати своїми знаннями та проектувати майбутню діяльність. У цьому контексті особлива увага приділялася розвитку абстрактного мислення студентів, умінню співвідносити когнітивний потенціал з реальними запитами суспільства, як і збагаченню емоційно ціннісної сфери особистості учня. Ми розглядали іноземну мову як джерело розвитку та передачі індивідуальних знань, і перехід його в колективні знання. Іноземна мова, іншомовні знання складають основу іншомовного когнітивного потенціалу, а він, у свою чергу, – іншомовній компетентності і створюють передумови для розвитку мовної діяльності, а це визначає вміння студента керувати своїми знаннями та діяльністю.

Аналіз проведеного дослідження показує, що залучення студентів до професійних фрагментів англомовної картини світу істотно обмежене відсутністю в їхній картині світу багатьох стереотипних ситуацій спілкування, властивих соціуму країни мова, якої вивчається. Найбільші труднощі під час навчання іноземних мов викликали такі ситуації ділового спілкування: встановлення особистих контактів, написання ділових листів,

розмови по телефону тощо; студенти мають обмежені знання комунікативного розвитку вищезгаданих ситуацій на когнітивному рівні.

Предметом пізнавальної діяльності студентів, які вивчають іноземну мову, стали типові ситуації, що виникають у діловому спілкуванні в англomовному соціумі. Виявили ми це шляхом моделювання в навчальному процесі ситуацій професійного співробітництва, в яких іноземна мова постає як інструмент соціальної взаємодії особистості та професійного колективу.

Професійна комунікація передбачає такі мовні дії, як презентація матеріалу, письмовий та усний обмін інформацією, висловлювання власної думки, обговорення тощо.

Таким чином, розвиток іншомовного когнітивного потенціалу особистості у студентів немовних спеціальностей є лінгво-педагогічним явищем, обумовленим наявністю певних фундаментальних, інженерних та лінгвістичних знань, взятих у певних пропорціях та у певній послідовності.

Процес перетворення індивідуальних іншомовних знань студента в суспільно орієнтовані знання безпосередньо пов'язане із системою ціннісних особливостей студента.

Водночас іншомовні знання, інформація надходять до того, хто навчається в рамках педагогічної взаємодії «викладач – студент» у вигляді трансформації під впливом ціннісної взаємодії викладача. Отже, особистість викладача також виступає як соціально значуща, хоча у дещо іншому баченні – з погляду генератора ціннісних орієнтацій, іншомовних знань та інформації [5; 3].

Особистість студентів у плані соціальної значущості скоріше відображає позицію реципієнта. Водночас не можна заперечувати взаємовплив особистості студента та викладача в аспекті обміну іншомовними знаннями, інформацією, ціннісними уявленнями.

Отже, закономірність розвитку іншомовного когнітивного потенціалу пояснюється розвитком системи ціннісних відносин особистості в процесі лінгвістично спрямованого навчання.

З метою дотримання організаційно-педагогічних умов, необхідного комплексу методичних прийомів, забезпечується успішний розвиток іншомовного когнітивного потенціалу.

Методичний прийом сприймається як засіб організації освітнього процесу у єдності його складових: змісту навчання, форм навчання, засобів навчання, форм та засобів виховної позанавчальної роботи.

Необхідно розглянути такі методичні прийоми: цілісність, системність іншомовних знань та умінь, інтеграцію навчальних дисциплін, інтенсивність, комунікативність та прагматичність, досягнення емоційно-ціннісної взаємодії «викладач-студент», автономність.

Розглянемо означені методичні прийоми. Цілісність, як взаємозв'язок продуктивних та рецептивних видів іншомовної діяльності, що розглядається в єдності психічних і фізіологічних процесів, що лежать в основі формування та розвитку мовних здібностей під час спілкування. Розвиток мовленнєвих здібностей під час говоріння, письмовій діяльності (продуктивна мовна діяльність) та аудіювання, читання (рецептивна мовна діяльність) реалізується в єдності всіх названих аспектів під час освітнього процесу, спрямованого на розвиток іншомовного когнітивного потенціалу [4].

Мовна діяльність - складне явище, що поєднує психологічні, фізіологічні, інтелектуальні аспекти розвитку особистості. Іншомовна мовна діяльність - складне і своєрідне явище, що базується на принципах зіставлення, порівняння, інтерференції рідної та іноземної мови. Складність мовної діяльності полягає у ієрархічності структурних елементів, що у своїй сукупності утворюють систему. Системність, як

основна характеристика іншомовної мовної діяльності [1, с. 15], забезпечується актуалізацією цілісної функції.

У структурі цілісного освітнього процесу, орієнтованого на розвиток іншомовного когнітивного потенціалу як системно-ціннісного новоутворення інформаційно-когнітивного, діяльнісного, ціннісного блоків, навчання різних видів, підвидів та форм іншомовної мовної діяльності є цілісний інтегрований процес.

Цілісність слід розглядати як єдність видів, форм іншомовної мовної діяльності та особистісного аспекту навчання з урахуванням системи ціннісних відносин, що реалізується в навчальному процесі в ході формування активної особистісної позиції, розвитку творчого потенціалу, вмінні приймати самостійні рішення, конструювати та керувати іншомовною діяльністю.

Практична реалізація цілісності як методичного прийому розвитку іншомовного когнітивного потенціалу, можлива за умови створення конкретних педагогічних умов:

- автономізація («автономія учня», learner autonomy);
- комплексне подання іншомовного матеріалу, спрямованого на розвиток всіх видів та форм мовної діяльності.

Інтеграція як методичний прийом розвитку іншомовного когнітивного потенціалу передбачає міждисциплінарний зв'язок:

- теоретичних та практичних дисциплін, пов'язаних з вивченням іноземної мови;
- іншомовних та спеціальних професійних дисциплін на рівні синтезу знань двох типів

Інтенсивність як методичний прийом передбачає якісне зростання:

- іншомовного когнітивного потенціалу, налаштованого на особистісну індивідуальну систему ціннісних відносин;

- високий рівень присвоєння особистістю студента мовних комунікативних засобів з метою ціннісного самовизначення та проектування вербальної та креативної діяльності, загалом.

Досягнення емоційно-ціннісної взаємодії є методичним прийомом та засобом активізації розвитку іншомовного когнітивного потенціалу студентів.

Педагогічна взаємодія, заснована на відносинах фасилітації з боку викладача, що враховує інтеграцію ціннісних уявлень викладача та учня, що викликає інтерес до предмету, що вивчається, і стимулює мотиваційну сферу студента, представляє необхідне зовнішнє середовище для розвитку системи іншомовної компетентності.

Завдання педагога у тому, щоб сформувати передумови для розвитку актуальних (тобто усвідомлених) потреб особистості, які в згодом, послужать основою формування інтересу до пізнавальної діяльності.

Передумови для формування актуальних іншомовних потреб, можливо створити якщо:

- враховувати у процесі навчання вікові, психологічні, лінгвістичні особливості розвитку особистості;

- вивчати потреби, ціннісні орієнтири, цілі, мотиви діяльності учнів.

З метою створення емоційно-ціннісної взаємодії, як необхідної умови розвитку іншомовного когнітивного потенціалу студентів, у нашому дослідженні використовувалися різні форми організації освітнього процесу, спрямовані на розвиток емоційної відкритості, співтворчості з боку викладача:

- дискусії, бесіди на теми, обумовлені цілями практичних, лекційних, семінарських занять;

- обговорення зі студентами відкритих занять, лекцій;

- проведення позанавчальних заходів, пов'язаних з використанням викладачем та студентами іноземних мов: зустрічей з носіями мови, презентацій навчальних посібників, підручників.

Формування емоційно-ціннісної взаємодії викладач-студент опосередковує створення атмосфери творчості, самовираження, самоактуалізації особистості викладача та студента. Методичний прийом автономності, що реалізується на практиці оволодіння іноземними мовами, забезпечує можливості для самоактуалізації та самовираження особистості учня. Практична реалізація автономності виявляється у створенні педагогічних умов у навчальній та позанавчальній роботі, що сприяють розвитку відповідальності особистості за очікуваний результат іншомовної мовної діяльності. Автономність учня в педагогічному контексті означає стимулювання особистості її творчому пошуку, спрямованому на конструювання, проектування іншомовної діяльності з перспективою її управління.

Створення організаційно-педагогічних умов, які забезпечують самоактуалізацію особистості засобами іноземної мови, у нашому дослідженні стає можливим у діалогічній моделі освіти, яка багато в чому спрямована на розвиток автономності особистості.

Діалог у загальному розумінні трактується нами як спосіб подання та сприйняття іншомовного матеріалу, трансформованого під дією системи ціннісних відносин викладача та студента. Ціннісна трансформація іншомовного матеріалу сприяє його наближенню до потреб особистості, особистість самостійно, автономно його надає, пропускаючи через призму ціннісних відносин. В результаті іншомовний матеріал набуває рис персоналізму, який стає «реальною ціннісною альтернативою антиособистісним світоглядним орієнтирам, продуктом та результатом яких є руйнування комунікації» [2, с.109].

Особистісний аспект навчання іноземних мов на немовних спеціальностях обумовлює використання методичного прийому комунікативності та прагматики в організації освітнього процесу, орієнтованого в розвитку системи іншомовної компетентності. Ми вважаємо, що іншомовні знання та іншомовна комунікація, що розвивається на їх основі діяльність, встановлюють «дійсний зв'язок між людиною та світом, завдяки якому буття постає як реальна єдність і взаємодія суб'єкта та об'єкта» [3. с. 167].

Література:

1. Леонтьев А. А. Психолого-педагогические основы обновления методики преподавания иностранного языка. *Вестник высшей школы*. 1998. № 12. с. 13-18.
2. Логунова Н. Обучение как общение и сотворчество. *Высшее образование в России*. 2000. № 3 . С.108-110.
3. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург: ЗАО «Издательство«Питер»», 1999. 720 с.
4. Faerch C., Kasper Et.G. Strategic Competence in Foreign Language Teaching. 1986.
5. Piepho H. Some basic principles of communicative foreign language learning. C. Edelhoff(ed). *Report on Council of Europe*. 1986. Workshop 2. 6 p.

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «МЕНЕДЖМЕНТ»

*Догадайло Я.В., к.е.н., доцент,
Водолажська Т.О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

На сьогодні мета вищої освіти полягає у розвитку особистісного потенціалу майбутніх фахівців, формуванні необхідних умінь і навичок та здатності студентів застосовувати їх на практиці. Здійснюється перехід від традиційного підходу, де викладач виступав головною ланкою, до студентоцентрованого, коли навчання сфокусовано на студенті [1]. Взагалі концепція студентоцентрованого навчання передбачає як розвиток компетенцій студента в рамках освітнього процесу, так і його комплексний особистісний розвиток. Виникає нагальна потреба перемістити студента у центр освітнього процесу та забезпечити його не лише професійними знаннями, вміннями та навичками, а й розвинути такі якості, як самостійність та оригінальність мислення, креативність, здатність до незалежної генерації ідей, організації свого режиму навчання, комунікації у суспільстві, вміння виходити із «зони комфорту» [1].

Студентоцентроване навчання - підхід до організації освітнього процесу, що передбачає [2,3]:

- заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу;
- створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії;

- побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу.

Згідно «Положенню про порядок розробки, затвердження, реалізації, моніторингу та перегляду освітніх програм» в ХНАДУ студентоцентрований підхід розглядає здобувача вищої освіти як суб'єкта з власними унікальними інтересами, потребами і досвідом, спроможного бути самостійним і відповідальним учасником освітнього процесу. Згідно «Положенню про організацію освітнього процесу в ХНАДУ» (СТВНЗ 7.1-02:2018) [4] студентоцентрований підхід передбачає розроблення освітніх програм, які зосереджено на результатах навчання, ураховують особливості пріоритетів особи, що навчається, ґрунтуються на реалістичного запланованого навчального навантаження, що узгоджується із тривалістю освітньої програми. При цьому здобувачеві надаються більші можливості щодо вибору змісту, темпу, способу та місця навчання.

Під час підготовки докторів філософії за спеціальністю «Менеджмент» в ХНАДУ студентоцентрований підхід реалізується через надання здобувачеві можливості: вибору форми навчання (денної, вечірньої чи заочної), формування індивідуальної траєкторії навчання, ознайомлення на сайті ХНАДУ з формами, методами навчання, критеріями оцінювання та переліком рекомендованої літератури за кожною освітньою компонентою (силабуси, робочі програми навчальних дисциплін, методичне забезпечення), отримання індивідуальних консультацій і методичного забезпечення самостійної роботи, участі у формуванні ОНП. До структури освітніх компонент ОНП входить блок рекомендованих для вибору здобувачем дисциплін, він забезпечує умови обліку індивідуальних вимог здобувача та посилює отримання ним загальних та спеціальних компетентностей. Здобувачі з 2020 р. мають можливість обирати дисципліни з інших ОНП університету або освітніх програм магістрів. Вибіркова складова підготовки відображається в індивідуальних планах

здобувачів. Перелік вибіркового компонентів та їх силабуси представлено у вільному доступі у каталозі вибіркового дисциплін PhD. Результати опитування здобувачів ОНП показали достатній рівень їх задоволеності методами навчання і викладання. Усі респонденти вказали, що викладач на освітніх програмах використовував сучасні та цікаві методи навчання, тобто намагався зробити заняття різноманітними. Також усі викладачі для проведення занять використовують аудіовізуальні засоби (проектори, презентації тощо), намагаючись зробити їх більш цікавими. Викладач намагається організувати навчальний процес таким чином, щоб залучити до участі у ньому якомога більше здобувачів. Так вважають всі респонденти.

Вибір форм і методів навчання відповідає принципам академічної свободи для всіх учасників освітнього процесу. На початку кожного семестру завідувач відділом аспірантури роз'яснює, які форми і методи навчання можливі під час опанування ОНП.

Методи навчання і викладання на ОНП відповідають принципам академічної свободи (АС) (п. 4.3.12 «Положення про порядок розробки, затвердження, реалізації, моніторингу та перегляду освітніх програм ХНАДУ»). Педагогічна, науково-методична і наукова діяльність на ОНП здійснюється за принципами АС (п. 3.1.1 та п. 3.1.2. СТВНЗ 62.1-01:2018 «Організація дуальної форми навчання в ХНАДУ»). Дотримання принципів АС в ХНАДУ також закріплено в СТВНЗ 70.0-01:2019 «Порядок реалізації права на академічну мобільність учасників освітнього процесу ХНАДУ». Міжнародну академічну мобільність забезпечено створеними умовами викладання дисциплін англійською мовою (є викладачі з сертифікатами рівня B2 щодо знання мови). Викладачі мають: свободу викладання (в т.ч. самостійно обирати форму вивчення окремих тем, проводити заняття із застосуванням сучасних технологій); свободу від втручання в творчу складову їх професійної діяльності; право на вільний

вибір форм і методів навчання і викладання; розробку робочих програм навчальних дисциплін (творча науково-методична розробка викладача, змістовне наповнення якої реалізоване на основі принципів свободи та творчості). АС здобувачів досягається шляхом надання їм права вільно обирати форму навчання; тему дисертаційного дослідження із переліку тем, рекомендованих кафедрою або запропонувати власну; права на академічну мобільність; на вибір певних компонентів ОНП, враховуючи свої професійні та освітньо-культурні інтереси тощо. На лекціях і практичних заняттях передбачено обговорення проблемних питань у формі дискусії, де кожен з учасників освітнього процесу має рівне право на відстоювання своєї думки.

Інформацію щодо цілей, змісту та очікуваних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання у межах окремих освітніх компонентів висвітлено в їх робочих програмах та силабусах, доступ до яких надається через: каталог освітніх програм; інформування здобувачів викладачем на 1 занятті, їх науковим керівником при складанні індивідуального плану; сайт кафедри менеджменту, де також у вкладці «Методичне забезпечення» відображені посилання на курс-ресурси (КР) кожної дисципліни, в них окрім цих документів є дані про автора курсу, перелік рекомендованої літератури, критерії оцінювання, лекційні матеріали, тестові завдання тощо. КР розміщені у вкладці «Аспірантура» на навчальному сайті ХНАДУ, що працює на основі СДН LMS «Moodle», яка забезпечує інтерактивність викладання, об'єктивність оцінювання знань, ін. Інформація про КР надається на початку 1 курсу, далі за запитом. Вільний доступ до навчальних матеріалів дисциплін також реалізовано через: корисні посилання, Scopus/WoS/українська наука, електронну наукову бібліотеку, ін. Інформування про організацію навчального процесу здійснюється через АСУ навчальним процесом «МКР», а саме: розклад занять учасників навчального процесу; списки академічних, віртуальних

груп тощо. Є мобільний додаток. Результати опитування здобувачів: повністю забезпечений безоплатний доступ до інформаційних ресурсів; всі задоволені рівнем інформаційної підтримки; рівнем дистанційного навчання повністю задоволені 25%, решта - частково.

Таким чином реалізація студентоцентрованого підходу під час підготовки докторів філософії за спеціальністю «Менеджмент» забезпечує підвищення відповідальності за одержувану освіту; розвиток здібностей для самоорганізації й самоконтролю; постановку чітких цілей навчання, розроблення стратегій навчання, які включають аудиторну й позааудиторну роботу, оцінку досягнень у рамках освітнього процесу та багато іншого.

Література:

1. Єрмоменко І. В., Мягка М. М. Реалізація студентоцентрованого підходу до навчання іноземної мови в закладі вищої освіти. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2021. № 1 (37). Ч. II. С. 124–129.

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти: Закон України від 18 грудня 2019 р. № 392-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-20#Text> (дата звернення: 08.11.2021).

3. Довгань Л. «Перевернуте навчання» як студентоцентрований підхід до викладання іноземних мов. *Молодь і ринок*. 2021. № 5-6 (191-192). С. 104–108.

4. СТВНЗ 7.1-02:2018 «Положення про організацію освітнього процесу в ХНАДУ» Харків, ХНАДУ, 2019. 55 с.

СЕКЦІЯ 2

САМОСТІЙНА ТА НАУКОВА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

ЗАСТОСУВАННЯ ГІБРИДНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ШИРОКОГО ДОСТУПУ ДО ЗААВАНСОВАНОГО ОСВІТНЬОГО КОНТЕНТУ

*Момот В.Є., д.е.н., професор
Литвиненко О.М., к.е.н., доцент
Університет імені Альфреда Нобеля*

Досвід організації та проведення онлайн-навчання у вищій школі, який автори накопичують вже з 2018 року (тобто майже за 2 роки до першої хвилі карантину, коли уся освітня спільнота разом відчула шок від раптового переходу на дистанційну форму), свідчить про суттєві складнощі пов'язані з такою формою, котрі полягають у зниженні мотивації та залученості, утрудненості застосування інтерактивних методів та організації зворотного зв'язку, вплив ефекту «відкладеної комунікації» під час спілкування зі студентами (учнями) у «позааудиторний час», недостатній автономності та відповідальності учнів, поганих навичок до самоорганізації, зменшенні довіри до «віртуального викладача», практична неможливість адаптувати до онлайн-використання значну частку матеріалу, що використовувався під час практичних занять та ін. Перелічені перешкоди об'єктивно призводять до помітного падіння рівню якості освіти.

Зрозуміло, що під час перших хвиль пандемії альтернативи онлайн-навчанню не існувало, але наприклад напочатку осені 2021 року у середній освіті демонстративно відмовилися від цього підходу, вища освіта «до останнього» прагнула зберегти звичну форму, та здійснила перехід до онлайн тільки після потрапляння цілої низки регіонів до «красної зони». На думку авторів це є стратегічною помилкою, адже онлайн-компонента

вочевидь сприяє підвищенню доступності навчання, інклюзії, забезпечує можливість повноправної участі у навчальному процесі студентів або учнів, які тимчасово хворіють та не можуть відвідувати ЗВО або школу, сприяє розповсюдженню передових методик та практик у міжрегіональному/надрегіональному вимірі, забезпечує більш щільний контакт між вчителем (викладачем) та учнями (студентами), обміну передовим досвідом між педагогічними (викладацькими) колективами, створенню нових методик навчання. У певних випадках збільшення онлайн-компоненти може забезпечити навіть економію часу, що викладачі мають витратити на шлях до місця праці (особливе це стосується ЗВО). Низка навчальних дисциплін, особливо ті, що розраховані на широке використання сучасної комп'ютерної техніки значною мірою виграють від гібридного підходу, тому що студенти (учні) знаходячись вдома досить часто мають доступ до значно потужнішої техніки, ніж спроможні забезпечити ЗВО й особливо школи (слід зауважити, що концепція BYOD – *bring your own device*, коли студенти та учні під час навчального розраховують переважно на власну комп'ютерну та комунікаційну техніку почала розповсюджуватися у передових освітніх закладах Європи ще початку першої декади XXI століття, тобто задовго до карантину).

Разом з тим для вивільнення потенціалу «гібридного навчання», що поєднує у єдиному просторі два потоки – підключених та фізично присутніх – потрібно вирішити низку проблем, які ніяк не є суто технічними: подолання комунікаційних бар'єрів, забезпечення рівноправної участі «підключених» та присутніх фізично на психологічному рівні, організація спільного виконання навчальних завдань (вправ), що передбачують фізичну взаємодію учасників навчального процесу.

Розрізненість та ізольованість частини студентської (учнівської) аудиторії, що виникають завдяки несиметричному доступу до звиклих

каналів комунікації у змішаному навчанні мають бути подолані на основі відбору методик, які залучують до більш щільного спілкування, включення «віртуальної» до сумісної діяльності. До таких методик на думку авторів належать фасилітація, що сама по собі є справжнім всесвітом, де існують сотні підходів, які спрямовані на забезпечення безпосередньої участі студентів (учнів) у процесі здобуття знань, набуття практичних навичок; гейміфікація, що спирається на використання ефектів гри під час навчання та *peer learning*, де кожний з учасників навчального процесу має змогу відчувати себе у ролі навчителя. Мотивація учнів до навчання забезпечується завдяки потужному змагальному ефекту у аудиторії без фізичних меж. Довіра студентів (учнів) до викладачів, що може втрачатися завдяки тому, що викладачі зазвичай мають меншій досвід «мережевого існування», ніж студенти й особливо учні, котрі живуть у мережі майже з народження, зростає на основі рівноправної «включеності» до навчального процесу попри традиційні бар'єри та межі.

Саме тому створення та апробація (а також подальший розвиток й вдосконалення) методики дистанційного навчання для ЗВО та шкіл що нівелює різницю між студентами (учнями), котрі є присутніми у шкільній аудиторії та учнями, які з різних причин повинні підключатися до навчального процесу у режимі онлайн є гостро актуальним питанням поточного порядку денного. Реалізація такого підходу націлена на опанування вчителям середніх та спеціалізованих шкіл, ліцеїв, гімназій а також ЗВО засобів та підходів до одночасного керування учнями (студентами), що знаходяться в аудиторії та учнями (студентами), які підключені через відеоконференцію. Обидві категорії повинні мати змогу спілкуватися один з одним та з вчителем (викладачем), брати участь у дискусіях та обговореннях, виконувати спільні проекти і т. п. Учні (студенти) після реалізації цього підходу будуть залучені до інтерактивного процесу спільного отримання знань на основі сучасних

засобів та технік гейміфікації, фасілітації, мозкового штурму, *peer learning* та інших актуальних методик, що передбачають активну взаємодію під час навчального процесу, без обмежень, котрі пов'язані з їх станом здоров'я, особливими потребами, географічним розташуванням й т. ін. У наслідку реалізації пропонованого підходу викладач (вчитель) засвоює принципово нову роль модератора процесу набуття знань у змішаному реальному/віртуальному середовищі, а сам навчальний процес набуває іншої цінності, яка полягає у ліквідації перешкод, що пов'язані з станом фізичного здоров'я учасників, їх особливими потребами чи географічною віддаленістю. До задач реалізації пропонованого підходу також входить вирішення методологічних проблем керування взаємодією учасників навчального процесу на основі фасілітації, гейміфікації, *peer learning* та інших засобів активізації під час проведення навчального процесу у гібридному середовищі. Крім того, учасники проекту будуть набувати навички пошуку відповідей на проблемні питання у суспільстві в умовах найширшої конкуренції ідей за рахунок постійної «підключеності» усіх зацікавлених сторін, що доповнює або навіть заміщує фізичну присутність. Реалізація пропонованого підходу сприяє розвитку толерантності, плюралізму та поваги до особистих думок усіх зацікавлених сторін. Після послідовної реалізації вивільняє змагальний ефект різних думок та позицій у новому безмежному середовищі спілкування без меж та створює нову цінність знань, що отримані у середовищі навчання без перешкод, що пов'язані з станом фізичного здоров'я учасників, їх особливими потребами чи географічною віддаленістю.

Таким чином, можна зробити висновок, що гібридна форма навчання не тільки забезпечує доступ до актуального освітнього контенту, але й надає можливості для формування нової суспільної цінності передових знань.

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ДРАЙВЕР СУЧАСНОСТІ

Бредіхін В.М., к.т.н., доцент

Харківський національний університет міського господарства ім. Бекетова

Яновська С.Г., ст. викл.

Бредіхіна М.В., студентка 2 курсу

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Незважаючи на всі заходи вжиті щодо державної підтримки участі молоді в науковому житті суспільства, конкурси наукових робіт та встановлені стипендії талановитим молодим вченим, хоча вони і грають позитивну роль, але сприймаються як моральне заохочення та тимчасове вирішення матеріальних проблем. В цих умовах «молодь не прагне науки, а розробники молодіжної політики, як і раніше, адресують свої прагнення не до молодих вчених, а до керівників наукових установ. Практичний інтерес до діяльності молодих вчених пов'язано із необхідністю збереження потенціалу фундаментальної науки та проведення послідовної інноваційної політики держави.

Нині молоді люди схильні бачити своє професійне майбутнє не в бюджетних організаціях, а комерційних фірмах та іноземних компаніях. Наукова кар'єра часто асоціюється з низьким рівнем життя та слабким соціальним забезпеченням. Однак молодь, що йде в науку, високо цінує самостійність, незалежність поглядів, свободу та можливість реалізації своїх талантів. Але творчий підхід наукової молоді реалізується у вирішенні далеко ненаукових проблем – пристосовані до існуючих умов роботи та підтримання гідного рівня життя.

Визначення вірних орієнтирів майбутнього розвитку та шляхів досягнення поставленої мети неможливе без участі кваліфікованих молодих кадрів. Але як досягти того, щоб наукова молодь брала участь у розробці нових технологій та впровадженні їх у виробництво, взяла на себе відповідальність за становлення економіки, яка базується на знаннях?

Отже, об'єктом дослідження є лідерство як психологічний чинник розвитку молодих вчених в сучасному суспільстві.

Проблема лідерства є комплексною і вирішується у межах різних наук. Існують різні рівні вирішення проблеми лідерства: філософсько-історичний, соціологічний, соціально-психологічний, що аналізує лідерство як елемент міжособистісних відносин у соціальних групах; психологічний, що розглядає особливості особистості лідера. [1].

Сучасні уявлення про лідерство викладено у роботах К. Левіна, Г.К. Ашина Н.Н., Моїсеєва, Колесник Л.Л та ін. [2].

В умовах молодим фахівцям практично неможливо працювати над новою концепцією, бо це тягне за собою певний ризик, пов'язаний з втратою гарантованої матеріальної віддачі, а накопичень у молодих вчених ще немає. Недарма, «на перше місце» молоді вчені поставили надто низьку зарплату і недостатнє фінансування їх наукової діяльності.

Під час дослідження та проведення опитування зайнятості молоді у колективних та індивідуальних проектах, у ролі керівника чи виконавця, виявилось чотири групи. Найбільш численна група (44.6%) зайнята у колективних проектах у ролі виконавця, (21.4%) працюють у індивідуальних проектах поза колективом. Друга за чисельністю група (28.6%) бере участь як у колективних, так і в індивідуальних проектах, поєднуючи різні форми співробітництва та прагнучі заробити на життя. Молоді лідери це, як виявилось, найменша група (5,4%) – управляють колективними проектами [3].

Лідером вважають ініціатора, "генератора ідей" більшість молодих фахівців (52,2%), які взяли участь в опитуванні. З визначеннями лідера як «розвідника майбутнього», що йде попереду, згодні 15,2%; лідером вважають новатора, «першопрохідця» 21,7% респондентів (у всіх випадках – переважно представники фізико-технічних наук).

Це говорить про те, що наукова молодь у лідері бачить джерело ідей, що є детонатором процесу наукового пізнання і спрямовує цей процес у потрібне русло.

Слід зауважити, що серед відповідей, досить багато зустрічалося варіацій на тему про те, що життя досить різноманітне і аж ніяк не варто загострювати увагу лише на одній його грані, на шкоду іншим.

Гендерна відмінність виявилася у групі, яка переважно працює в індивідуальних проектах поза колективом, тут переважають чоловіки. У колективних же проектах як виконавці переважають жінки. Це говорить не лише про те, що чоловіки – керівники проектів високо цінують уважність, акуратність та відповідальність своїх співробітниць, їх вирішальний внесок у роботу групи, а й про те, що зараз, як і за старих часів, на керівні ролі насамперед просуваються чоловіків.

Здається, що молоді наукові співробітниці більш схильні до роботи «під захистом», у групі колег, і воліють спиратися на авторитети у своїй науковій роботі. Але дослідження показали, що молоді жінки більше думають про розвиток свого колективу і науки в цілому, їх ідеї про способи вирішення проблем заслуговують на пильну увагу і є свідченням певної зрілості та наявності лідерського потенціалу.

Для молодих чоловіків важлива приналежність до відомої школи, але не менш важлива свобода дій, вони частіше ідентифікують себе з авторитетною групою, але більш схильні працювати індивідуально, а також брати на себе роль лідера в колективних проектах.

На питання про авторитет наукового керівника переважна більшість (89.2%) погодилася з тим, що погляди та думка керівника впливають на наукову діяльність молодого фахівця. Не згодних із цим немає. Хоча 7.1% не відчувають впливу наукового керівника, і при вирішенні завдань вони спираються лише на свою думку та погляди. Мала кількість респондентів опинилася в незалежній позиції через відсутність наукового керівника.

На основі емпіричних даних вдалося встановити, що дія формальних та неформальних інститутів суспільства не створює сприятливих умов для лідерського становища молодих вчених у науці як специфічної соціальної групи, здатної прискорити перехід держави на інноваційний шлях розвитку.

Загалом, як висновок, слід зазначити обмеженість існуючих у сучасній соціології підходів до дослідження факторів, що сприяють переходу до економіки, що ґрунтується на знаннях, оскільки не враховується роль ключових суб'єктів цього процесу, одним із яких є наукова молодь та їх лідерські якості як драйвер сучасності.

Література:

1. Бакке Д. Робота в задоволення. Бізнес-модель майбутнього. Київ : Друк, 2017. 224 с.
2. Колесник Л.Л. Сучасні підходи до розвитку лідерства на державній службі. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 3 (89). С. 174–177.
3. Лідерство в молодежной среде : учеб. пособие / А. В. Пономарёв, А. О. Ланцев, М. С. Кырчиков ; Мин-во науки и высшего образования РФ. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2020. 216 с.

КУРСОВА РОБОТА – ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

*Тесленко Н.Г., викладач
Відокремлений структурний підрозділ
«Житлово-комунальний фаховий коледж
Харківського національного університету міського
господарства імені О.М. Бекетова»*

Самостійна робота студента – це форма організації навчального процесу, при якій заплановані завдання виконуються студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі.
[1]

Самостійна робота – це важливий елемент у вивченні будь-якої дисципліни, яка передбачає додаткову роботу студентів для покращення своїх знань та вмінь.

На мою думку, самостійна робота допомагає студентам покращити свою самодисципліну, уважність, відповідальність, що є невід’ємними якостями майбутнього спеціаліста. Набуті навички такої роботи надають впевненості в майбутній професії й дозволяють не лякатися неочікуваних ситуацій, а навпаки спонукають знаходити варіанти їх розв’язання й приймати ефективні рішення.

Самостійна робота може включати багато елементів, починаючи з підбору літератури та написання рефератів, й закінчуючи виконанням дипломних робіт.

Потрібно розуміти, що навчання неможливе без додаткової роботи студентів. Викладач повинен мотивувати студентів навчатися не тільки на заняттях, але й у вільний час, що є викликом із професійної точки зору та

складною задачею. Звісно, спочатку потрібно надати студентам засоби для ефективної самостійної роботи у вигляді детальних методичних рекомендацій, інструкцій. Також студент повинен в разі потреби отримувати консультації, які б направляли його навчання в потрібному напрямі.

У методичних рекомендаціях важливо надати не тільки детальні інструкції й рекомендації, але й чітко сформулювати вимоги до оформлення роботи, визначити терміни виконання та порядок здачі (захисту) робіт.

Одним з етапів самостійної роботи при вивченні дисципліни «Економічний аналіз» є виконання курсової роботи, що дозволяє закріпити набуті теоретичні знання, зрозуміти можливість їх застосування на практиці та в майбутній професії.

Важко переоцінити важливість і корисність виконання курсової роботи. Її виконання неможливе без достатнього рівня теоретичних знань, вмінь пошуку інформації, практичних розрахунків показників та інтерпретації отриманих результатів. Не менш важливим є привчання студентів до правильного й охайного оформлення виконаної роботи. Ми розуміємо, що це також є показником професійності майбутнього спеціаліста.

Перед викладачем ставиться задача – розробити доступні завдання за складністю виконання, обсягом. Вони мають бути доцільними й цікавими. Бажано, щоб робота одразу привертала увагу студентів, що дозволить їм швидко розпочати її виконання й вчасно закінчити. Завдання потрібно розробити таким чином, щоб вони перетиналися з майбутніми професійними обов'язками, що дозволить студентам краще зрозуміти особливості обраної професії та надати більшої впевненості у своєму виборі.

Курсова робота з економічного аналізу має можливість не тільки покращити практичні вміння, але й ще раз довести студентам правильність зробленого ними вибору майбутньої професії. Вона дозволяє зрозуміти важливість проведення аналізу на будь-якому підприємстві та неможливість прийняття ефективних управлінських рішень без його результатів. Можливо, хтось зі студентів впевниться, що не все так складно, як це здавалося в теорії.

Література:

1. Гусак Т. М., Малінко О. Г. Підвищення самостійності студентів під час вивчення іноземних мов. Педагогіка і психологія. К., 2000. 56 с.

УДК 371.84

**НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 275 – ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ
(НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ)**

*Волкова Т.В., к.т.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Бережна Н.Г., к.т.н., доцент
Харківський державний біотехнологічний університет*

Сучасна вітчизняна вища освіта знаходиться в умовах постійно реформування та інтеграції у міжнародний простір. Запровадження новітніх досягнень передбачає самостійну дослідну роботу здобувачів вищої освіти, яка повинна супроводжуватися постійним моніторинговим контролем та оцінкою її результатів.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології дозволяють користувачам (здобувачів вищої освіти) створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію, а також якісно та ефективно інтегрувати самостійну роботу у навчальний процес закладів вищої освіти та реалізовувати самоосвітню діяльність [1].

Особливої уваги потребує самостійна робота здобувачів вищої освіти при виконанні науково-дослідницької роботи. Уміння проводити наукові дослідження для здобувачів вищої освіти та майбутніх фахів з транспортних технологій на сучасному етапі розвитку транспортного ринку стають необхідною складовою фахових компетенцій. Дуже часто синергуючи компетенції (загальні, фахові, інтегральні), стає можливим ідентифікувати та врахувати особливості конкретних умов транспортно-технологічного процесу та виявити резерви щодо підвищення його ефективності, якості при міських, міжміських, міжнародних перевезеннях пасажирів та вантажів та керуванні цими процесами.

Здобувачам вищої освіти з транспортних технологій у майбутній практичній діяльності доведеться приймати ряд організаційних, технологічних, управлінських рішень, що будуть вимагати наукового обґрунтування:

- формування раціональної структури автопарку в умовах випадкових характеристик потоку замовлення;
- оптимізація рішення задач оперативного планування вантажних перевезень на автомобільному транспорті;
- підвищення ефективності спільної роботи вантажних автомобілів і вантажно-розвантажувальних засобів;
- підвищення ефективності автомобільних перевезень партійних, тарно-штучних, швидкопсувних та інших видів вантажів при змінному попиті на перевезення;

- оцінка ризиків при формуванні логістичного ланцюга доставки вантажів з використанням терміналів;
- вибір зони економічної доцільності діяльності транспортної фірми в умовах конкуренції на транспортному ринку;
- формування раціональної системи управління запасами підприємства;
- формування раціональних маршрутів доставки готової продукції до кінцевого споживача;
- вибір раціональної стратегії обслуговування вантажовласників;
- визначення раціональних режимів руху автобусів на маршрутах;
- дослідження залежності сумарних витрат на виконання навантажувально-розвантажувальних робіт від основних показників роботи засобів механізації;
- ситуаційні методи планування та управління перевезеннями вантажів;
- управління стратегічним розвитком вантажних, пасажирських, транспортно-експедиторських підприємств автомобільного транспорту;
- вибір раціональної транспортно-технологічної схеми доставки вантажів;
- застосування інноваційні технології на пасажирському автомобільному транспорті;
- формування системної ефективності громадського пасажирського транспорту в умовах сталого розвитку та ряд інших проблемних питань.

Отримані компетенції з теоретичних питань на лекціях, набуті навички на семінарських, практичних, лабораторних заняттях та доповнення їх самостійною робота у сучасному інформаційно-комунікаційному просторі, допоможуть здобувачам вищої освіти правильно орієнтуватися в складній структурі взаємозв'язків між окремими ланками процесу наукового пізнання та при виконанні наукових

досліджень. Орієнтована організація науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти дозволяє їм проявити індивідуальність та сформувати компетенції щодо кожної професійно-орієнтованої дисципліни. Особливого значення набуває залучення здобувачів вищої освіти до практичних аспектів цієї роботи (обстеження, маркетингові дослідження, експертні опитування тощо).

Література:

1. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології : навчальний посібник / Г. Г. Швачич та ін. Дніпро, 2017. 230 с.

УДК 378.041:811.111

**КРИТЕРІЇ І РІВНІ ОЦІНЮВАННЯ АВТОНОМНОГО НАВЧАННЯ
ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО АНГЛОМОВНОГО
СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ**

*Дмітренко Н. Є., д.пед.н., доцент,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

Ефективному впровадженню автономного навчання професійно орієнтованого англomовного спілкування майбутніх фахівців сприятиме створення організаційних умов, до яких відносимо: діагностичну оцінку майбутніх фахівців (визначення навчальної мотивації, індивідуального навчального стилю, рівень оволодіння комунікативними і навчальними стратегіями), розвиток навичок і вмінь автономного навчання та користування навчальними і комунікативними стратегіями, формування у майбутніх фахівців почуття відповідальності за власне навчання професійного орієнтованого англomовного спілкування, залучення суб'єкт-

суб'єктної педагогічної взаємодії у процесі вивчення іноземної мови, створення ефективного навчального середовища.

Реалізація автономного навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування потребує від майбутніх фахівців усвідомлення мовних і мовленнєвих феноменів, володіння фонетичною, лексичною і граматичною сторонами англомовного професійно орієнтованого спілкування, розвитку навичок і вмінь в аудіюванні, читанні, говорінні і письмі та вибору ефективної комунікативної і навчальної стратегій мовленнєвої поведінки, оцінки отриманої інформації та здійснення рефлексії мовленнєвої ситуації.

Критеріями і їх показниками автономного навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування майбутніх фахівців визначено: 1) знання, 2) уміння і навички, 3) комунікація, 4) автономність та відповідальність.

Показниками критерію *«знання»* є: мовні й мовленнєві знання і їх критичне осмислення, які були отримані у умовах автономного навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування.

Показниками критерію *«уміння й навички»* виступають: уміння й навички в аудіюванні, говорінні, читанні й письмі автономного навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування.

Показниками критерію *«комунікація»* є: представлення і передача думок, інформації, ідей, проблем і власного досвіду майбутнього фахівця у професійно орієнтованому англомовному спілкуванні, а також здатність ефективно формувати і реалізовувати комунікативну і навчальну стратегії.

До показників критерію *«автономність і відповідальність»* відносять: керування майбутнім фахівцем власним процесом навчання, відповідальність за прийняття рішень у комунікативних ситуаціях, здатність до подальшого професійного розвитку і автономії навчання.

Рівнями кожного із зазначених показників автономного навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування визначено: низький, середній і високий.

Низький рівень характеризується недооцінкою значущості автономного навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування, примусом у застосуванні знань і навичок з іноземної мови, обмеженням професійно орієнтованих мовних і мовленнєвих знань, навичок і умінь, низька готовність до іншомовного спілкування в освітньому середовищі.

Середній рівень має виражену усвідомленість важливості автономного навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування, ініціативність у користуванні знаннями, навичками і вміннями в комунікативних ситуаціях з певними неточностями, розуміння професійно орієнтованого тексту з деякими помилками, адекватна реакція у процесі інтерактивного спілкування, готовність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії в автономному навчання.

Високий рівень передбачає наявність розвинутих вмінь застосовування професійно орієнтованих мовних і мовленнєвих знань і навичок у підготовленому і непідготовленому англомовному професійно орієнтованому спілкуванні, чітко визначеною впевненістю у важливості автономного навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування, намагання розвивати й удосконалювати стратегії оволодіння і користування іноземною мовою, готовність до активного творчого автономного навчання і професійного саморозвитку.

Література:

1. Дмітренко Н. Є. Методичні засади автономного навчання майбутніх учителів професійно орієнтованого англомовного спілкування.

Вісник КНЛУ. Серія: Педагогіка та психологія, 2021, 34, 41-47.
<https://doi.org/10.32589/2412-9283.34.2021.236902>

2. Дмітренко Н. Є. Теоретико-методичний аспект професійно орієнтованого англомовного спілкування. *Іноземні мови, 2020, №1, 3-9.*
<https://doi.org/10.32589/1817-8510.2020.1.197498>

УДК 001.89(075.8)

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В ЯКОСТІ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНИХ НАВИЧОК НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

*Леонтєва Л.В., к.ю.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

В умовах сьогодення, в контексті Болонського процесу та кредитно-трансферної системи навчання, вища освіта вимагає від педагогів ознайомлення та опанування, вивчення і впровадження інноваційних методів навчання й викладання, які в свою чергу вимагають застосування мультимедійних, інформаційних програм. Дана проблема в сучасному освітньому процесі проблема інноваційних методів навчання залишається однією із актуальних у світовій педагогічній і науково-дослідній діяльності

В зв'язку з тим, що ми живемо в епоху максимального отримання інформації з різних носіїв, тому саме задача вищої освіти - стати основоположним взірцем прогресу, а інновації у різних сферах суспільної діяльності, повинні в цьому тільки допомагати і теж містити в собі високий рівень знань сьогодення, володіти сучасними тенденціями, досить швидко пристосовуватись до змін знань, інформації, технологій.

Що стосується законодавчих документів, національних програм розвитку та становлення інноваційних програм в вищій освіті, то наголошується на недопущенні зниження якості освіти, падіння рівня знань але при цьому не допускається забувати про установлені раніше методи і методики навчання. Освіта повинна залишатись головним виміром інноваційного розвитку молоді та навчити їх стратегічного вирішення завдань і забезпечення системного реформування своїх навиків, своєчасного розуміння стосовно інтеграції її до європейського економічного, культурного та інформаційного простору.

Сутність впровадження інноваційних методів навчання у вищій школі України вивчаються на досить високому рівні. Особлива увага приділяється у дослідженнях І. І. Доброскок, Г. П. Коцури, С. В. Г. Кременя, П. Ю. Сауха та ін.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» інновації – це новостворені і вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що суттєво покращують структуру та якість виробництва і соціальної сфери.

Проблеми інноваційних технологій і методів навчання в сучасній вищій освіті актуальні, оскільки посилилася тенденція до гуманізації і гуманітаризації змісту технічної освіти, ліцензовано нові навчальні дисципліни і, як наслідок, зросла потреба в науково-педагогічних працівниках, які змогли б забезпечити інноваційний підхід до реалізації цих тенденцій під час навчально-виховного процесу.

Показово, що викладачі отримали можливість створювати і втілювати власні інноваційні методики.

Інноваційні методи навчання під час впровадження й утвердження в освітній практиці повинні стати методом для вирішення найбільш болючих і актуальних питань для конкретного навчального закладу та

конкретної спеціальності, а в деяких випадках і спеціалізації. Також вони повинні витримати експериментальну перевірку для остаточного їх застосування. Передусім це має полягати:

- у сучасному викладанні матеріалу з залученням прикладів та наведення конкретних вирішень питань;
- організації нестандартних лекційних, практичних, лабораторних семінарських занять;
- індивідуалізації засобів навчання під кожен конкретну дисципліну;
- використанні виїзних, групових і додаткових занять;
- факультативного, за вибором студентів, поглиблення знань;
- проблемно-орієнтованого навчання;
- використання експериментального навчання;
- при вивченні нового матеріалу потрібно розроблювати нову систему контролю знань.

Саме основне це застосуванні комп'ютерних, мультимедійних технологій і навчально-методичної засобів нового покоління.

На нашу думку, не дивлячись на розмаїття сучасних технологій навчання, своєчасність і корисність яких підтверджена досвідом роботи в вищій школі слід зазначити, що вони орієнтовані та направлені на роботу викладача разом із студентом. Тобто сучасні технології це все одно колективної дії в аудиторії чи дистанційно, які направлені допомагати отримувати інформацію, розкривати творчо-креативні здібності тощо. Вони мають стати основою для ефективної дидактико-методичної, психологічної, комунікативної взаємодії студента і викладача та прояву компетентнісних навичок. Саме задача цих технологій розкрити особистість студента, навчити мислити креативно, логічно, знаходити нестандартні шляхи вирішення завдань та досягати результатів.

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОТРИМАННЯ
ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ГАСІННЯ ПОЖЕЖ У ВИСОТНИХ
ЖИТЛОВИХ БУДІВЛЯХ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ
ПОЖЕЖНИХ КРАН-КОМПЛЕКТІВ**

*Щербак С.М, к.т.н., доцент
Національний університет цивільного захисту України*

Пожежні кран-комплекти (ПКК), які на сьогоднішній день обов'язкові для установки в житлових будівлях висотою більше 26,5 м, дають можливість ввести вогнегасну речовину в осередок пожежі безпосередньо після її виявлення, а конструкція ПКК підвищити ефективність використання води за рахунок її розпилення. Питання використання внутрішнього водопроводу при гасінні пожеж у житлових будівлях на сьогоднішній день регламентуються рядом нормативних документів [1–4].

Шляхи підвищення ефективності використання внутрішнього водопроводу при гасінні пожеж, які розглядаються в дисертаційних дослідженнях останнього десятиліття, спрямовані на рішення питань зменшення часу подачі пожежно-технічного обладнання на верхні поверхи будівель, удосконалювання тактики гасіння з використанням конструктивних особливостей будівель, тобто – на гасіння пожеж у будівлях з використанням насосно-рукавних систем. Однак такий підхід дає ряд обмежень у реалізації напрямку мінімізації часу початку гасіння пожежі.

За вимогами сучасних нормативних документів, основні характеристики елементів ПКК – довжина, тип і діаметр рукава; діаметр насадка ствола; спосіб одержання розпорошеного або компактного

струменя; підключення до господарчо-питного або протипожежного водопроводу, – варіюються в значних межах. Крім цього, аналіз ПКК, присутніх на сьогоднішній день на ринках РФ, України та Західної Європи, показує, що далеко не всі виробники випускають обладнання, що відповідає вимогам нормативних документів. Таким чином, для вирішення питань ефективного використання ПКК з визначеними характеристиками у конкретних умовах їх експлуатації, необхідно провести дослідження не лише ПКК з характеристиками, які рекомендуються діючими нормативними документами, а і ПКК із характеристиками, що виходять за рамки вимог норм, але існують на ринках України, та відповідно використовуються в оснащенні будівель.

Невідповідність характеристик ПКК по таких позиціях, як тип рукава, може мати принципове значення при використанні ПКК у житлових висотних будівлях через гідравлічні характеристики систем водопостачання, на якій вони встановлюються. Так, за вимогами [1], тиск у господарчо-питному водопроводі будівлі може бути в межах (2 – 45) м, а в протипожежному – досягати 90 м. Це означає, що фактичний напір перед ПКК може змінюватися в десятки разів. При цьому, у найгірших умовах розміщення ПКК (верхні поверхи будівлі при нижній розводці або нижні – при верхній), якщо використовувати обладнання з максимальним опором, може виявитися, що кількість води, отримана із ПКК із напівжорстким рукавом або із ПКК із плоскозгорнутим, не може забезпечити відвід такої кількості тепла, що виділяється при пожежі в конкретній будівлі.

Фактична витрата, одержувана із ПКК із різними характеристиками його елементів і тиском у мережі, до якої він підключений, може становити:

– 0,05 л/с – при максимальних значеннях опорів (довжина рукава 30 м, діаметр насадка ствола 4 мм, тип рукава – плоскозгорнутий, тип струменя – розпорошений), при цьому сумарний опір ПКК досягає 80 (при витратах у

л/с);

– 6 л/с – при мінімальних значеннях опорів (довжина рукава 15 м, діаметр насадка ствола 12 мм, тип рукава –напівжорсткий, тип струменя – компактний), при цьому сумарний опір ПКК не перевищує 2 (при витратах у л/с).

Аналізуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що зміна характеристик елементів ПКК приводить до значних змін фактичних витрат, які можливо використовувати для гасіння пожежі в будівлі, що у свою чергу впливає на ефективність використання системи внутрішнього водопостачання. У нормативній документації відсутні вимоги з визначення конкретних значень елементів ПКК, а значить може скластися ситуація, коли встановлений ПКК не зможе взагалі ліквідувати виниклу пожежу або його використання в ряді випадків буде неефективно.

Висновки. Для підвищення ефективності використання внутрішнього водопроводу при гасінні пожежі в житлових будівлях доцільно використовувати ПКК, вибираючи характеристики їхнього складових залежно від умов їхньої експлуатації в рамках вимог нормативної документації.

Література:

1. Будинки і споруди. Житлові будинки. Основні положення: ДБН В.2.2-15-2005. К. : Держбуд України, 2005. 44 с. (Державні будівельні норми України).
2. Будинки і споруди. Проектування висотних житлових і громадських будинків: ДБН В.2.2-24-2009. К.: Держбуд України, 2009.105
3. Внутрішній водопровод та каналізація. Частина I. Проектування. Частина II. Будівництво. ДБН В.2.5.-64-2012 . К. : Держбуд України, 2013. – 135 с. (Державні будівельні норми України).
4. Пожежна техніка. Кран-комплекти пожежні. Частина 1. Кран-комплекти пожежні з напівжорсткими рукавами. Загальні вимоги (EN 671-1:2001, MOD): ДСТУ 4401-1-2005. К. : Держспоживстандарту України, 2005. – 22 с. (Національний стандарт України)

ОСОБЛИВОСТІ ВИПРОБУВАННЯ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ МАСОК ДИХАЛЬНИХ АПАРАТІВ НА ГЕРМЕТИЧНІСТЬ

*Чернуха А.А., к.т.н., доцент
Національний університет цивільного захисту України*

Експлуатація захисних дихальних апаратів та їх обслуговування повинні здійснюватись відповідно до вимог Правил безпеки праці, Правил будови та безпечної експлуатації посудин, що працюють під тиском (ДНАОП 0.00-1.07-94), інструкцій заводу-виробника та положень Настанови з організації газодимозахисної служби. Всі ці вимоги повинні бути суворо дотримані під час проведення практичних занять.

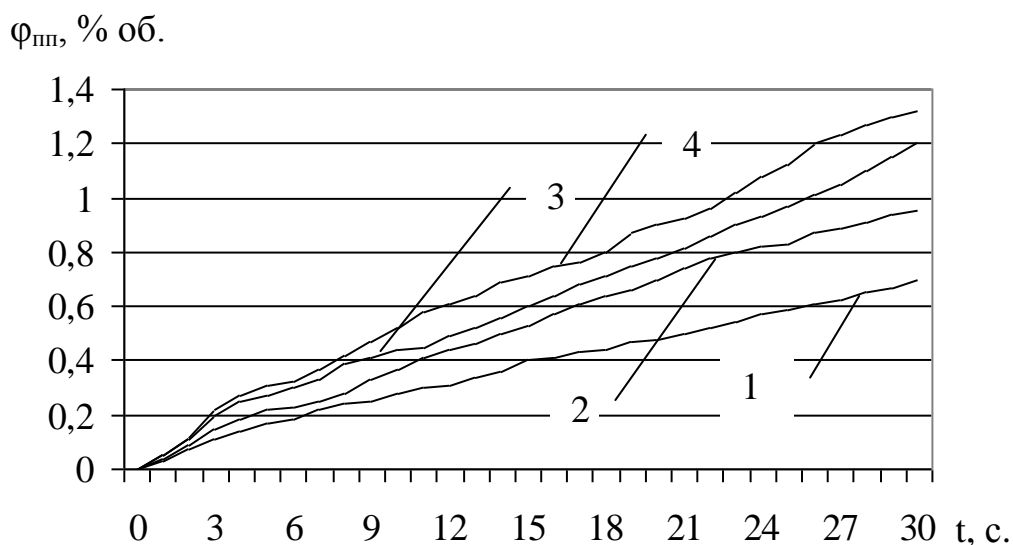

Рис 1. – Концентрація CO_2 в підмасочному просторі для лицьової частини різного типу: 1 – шолом-маска; 2 – шолом-маска (переговорний пристрій); 3 – лицьова частина панорамного типу (MSA AUER); 4 – лицьова частина панорамного типу (МП-88).

Для забезпечення постійної готовності й високої надійності повітряні протигази підлягають регулярному проведенню комплексу технічних робіт. «Аеротест».

Також було створено лабораторну установку для дослідження герметичності лицьових частин апаратів. Принцип роботи пристрою полягає у одночасному вимірюванні концентрацій газів або парів в забрудненому навколишньому середовищі та у підмасочному просторі під час імітації подиху.

Зростання концентрації CO₂ в підмасочному просторі постійно зростає в залежності від складності конструкції лицьової частини та знижується при зростанні площі обтюрації.

Встановлено, що найбільш безпечними для використання є маски з великою площею обтюрації та які менш складні за конструкцією. В подальшому необхідно розробити спосіб покращення захисту лицьових частин при наявності панорамного скла та переговорного пристрою.

Література

1. Чернов С.М., Ковалишин В.В. Ізолюючі апарати. Обслуговування та використання : навчальний посібник. Львів, “СПОЛОМ”, 2002. 194 с.
2. Рекомендації для вивчення повітряних протигазів “Drager” PA 90 SERIES {PA 92} у підрозділах гарнізонів пожежної охорони. К.: УДПО МВС України, 1995. 19 с.

УДК 371

РОЗРОБКА КРИТЕРІВ КОНТРОЛЮ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕННОСТІ ВЕРХОЛАЗА

*Безуглов О.Є., к.т.н., доцент
Національний університет цивільного захисту України*

Необхідно визнати, що засоби порятунку з висоти є не тільки останньою, а часто і єдиною можливістю провести безпечну евакуацію людей із зони надзвичайної ситуації. На підставі проведеного дослідження

закордонного досвіду визначені основні критерії контролю фізичної підготовки верхолаза. При розгляді цієї проблеми на сучасному етапі необхідно враховувати обставини і причини, зв'язані з розширенням спектра небезпечних факторів у традиційних областях промисловості за рахунок використання нових процесів, методів і засобів.

Контроль фізичної підготовленості здійснюється з метою об'єктивної оцінки рівня фізичних якостей - швидкості, координації, витривалості, сили, гнучкості.

Контроль швидкості. Використовуються показники, які визначають комплексні та елементарні форми її прояви. Перші контролюються часом виконання вправи (наприклад, час подолання спринтерських дистанцій, проходження контрольних трас), другі - шляхом реєстрації часу рухової реакції в різноманітних умовах виконання руху, часу одиночних рухів, частоти рухів.

При організації контролю та виборі тестів для оцінки швидкості потрібно звертати увагу на такі загальні положення:

- показники простої неспецифічної реакції на різні подразники є еквівалентними: спортсмени, які показують кращі показники в одній ситуації, більш швидкі також в інших;

- показники простої специфічної реакції мало взаємопов'язані, тому що моторний компонент реакції істотно впливає на загальний термін реакції;

- немає прямої залежності показників простої реакції від аналогічних показників складної реакції.

У спортивній практиці перевага надається швидкості, яка проявляється у процесі виконання змагальних вправ або у засобах спеціальної підготовки, що дозволяє спортсмену розвинути потрібну швидкість у виді програми скелелазіння (швидкість).

Для розвитку швидкості використовують змагальні вправи, а також засоби спеціальної підготовки, за допомогою яких полегшують дії спортсмена, і спеціально-підготовчі вправи. У скелелазінні широко використовуються відрізки, дещо коротші змагальних (пробігання відрізків 30 та 60 м.).

Теорією та методикою фізичного виховання визначено, що для розвитку швидкості доцільно використовувати переважно тренувальне навантаження інтенсивністю 80% і більше від максимальної.

Обсяг тренувальних навантажень інтенсивністю 90-95% від максимальної й вище звичайно перевершує 20% загального обсягу тренувальної роботи.

Зона тренувального навантаження інтенсивністю 80-90% від максимальної вважається зоною розвитку.

Протягом річного циклу підготовки потрібно включати тренувальні навантаження у зоні 90-100%.

Тренувальні навантаження у зонах 80-90%, 90-100% безпосередньо впливають на розвиток швидкості.

Контроль координації визначає:

- уміння спортсмена виконувати координаційно-складні вправи;
- точність виконання координаційно-складних вправ;
- швидкість оволодіння новими навичками;
- швидкість перебудови рухової діяльності, координацію рухів, пов'язаних із зміною зовнішніх умов.

При тестуванні координаційних можливостей використовуються два різновиди рухів:

- відносно стереотипні, добре знайомі рухи. У цьому випадку оцінюється відповідність техніки, показаної спортсменом, її раціональній структурі;

- нестереотипні, пов'язані з ефективністю виконання рухів у складних варіантних ситуаціях.

При виконанні таких тестів оцінюються точність реакцій, раціональність окремих рухів та їх узгодженість, час виконання тесту.

Контроль витривалості здійснюється з урахуванням чинників, що визначають працездатність і розвиток стомлення.

Умовно виділяють і оцінюють чотири різновиди спеціальної витривалості:

- фізичну, що залежить від м'язової діяльності;
- емоційну, яка залежить від змагальної та тренувальної діяльності, пов'язаних з емоційними переживаннями;
- сенсорну, що залежить від діяльності аналізаторних систем і центральної нервової системи;
- розумову, пов'язану з постійним самоконтролем, вибором вірних рішень залежно від ситуації під час проходження змагальних і тренувальних трас.

Контроль сили здійснюється шляхом кількісної оцінки силових можливостей спортсменів, які визначаються при статичному та динамічному режимах м'язової роботи.

Динамічна сила оцінюється за терміном виконання спортсменом того або іншого руху з повним навантаженням (50, 75 або 100% від максимальної інтенсивності).

Статична сила вимірюється в режимі ізометричного скорочення м'язів.

Контроль гнучкості проводиться з метою визначення здібностей спортсмена виконувати рухи з великою амплітудою, яку оцінюють у градусах і лінійних мірах.

Активна гнучкість оцінюється за амплітудою рухів, які виконуються за рахунок активності скелетних м'язів, пасивна - за амплітудою рухів, що

виконуються з використанням зовнішніх сил (допомога партнера, використання обтяжень і т. ін.).

Література

1. Пожежно - рятувальна підготовка: навч. посіб./ О.Є.Безуглов, О.М. Семків, А.А. Чернуха. Х.: НУЦЗУ, 2020. С. 159 – 163.
2. Martens, R. Coaches guide to sport psychology. Champaign, IL: Human Kinetics, 1987.98 -112с.Gould D., Krane V., / The arousal-athletic performance relationship: Current status and future direction. Champaign, IL: Human Kinetics, 1992, pp. 119 – 141.

УДК 371

ОСОБЛИВОСТІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ЗАГАЛЬНО-ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ РЯТУВАЛЬНИКІВ ДО ВИКОНАННЯ ОПЕРАТИВНИХ ДІЙ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ

*Белюченко Д. Ю., к.т.н., доцент
Бібік С.В., магістр
Національний університет цивільного захисту України*

Проведений аналіз науково-методичної літератури, включаючи патентний огляд вітчизняних та іноземних джерел, було визначено, що при підготовці рятувальників та пожежних у провідних країнах світу особливе значення приділяється підвищенню рівня професійної та фізичної підготовки, психологічної готовності. При цьому основна частина практичних тренувальних занять здійснюється з використанням різних тренажерних комплексів, що створюють обстановку, наближену до умов роботи при ліквідації пожежі або іншої надзвичайної ситуації.

Так у багатьох штатах США для підготовки пожежних використовують тренувальні комплекси, які включає лекційні зали, класи та сучасні симулятори різних можливих надзвичайних ситуацій: «приміщення будівель різного призначення», «палаюча будівля» і «ліквідація надзвичайної ситуації у метро». Тренувальний комплекс вчить пожежних США мислити стратегічно в екстрених ситуаціях, створюючи імітацію різних надзвичайних ситуації та пожеж за своїми параметрами. Головною перевагою даного комплексу є те, що він дозволяє створити елементи раптовості та небезпеки, які можливі під час виконання оперативної роботи рятувальників при ліквідації надзвичайних ситуацій. Однак, незважаючи на низку переваг передбачених тренажерів, використання комплексу не сприяє розвитку таких фізичних якостей як витривалість та сила.

Для підготовки рятувальників в умовах наближеної до оперативної обстановки у пожежно-рятувальних підрозділах ДСНС України використовується смуга психологічної підготовки. Смуга складається із шести секцій, на кожній з яких відпрацьовуються окремі вправи. Секція номер один призначена для проведення аварійно-рятувальних робіт на пошкоджених ємностях із вибухонебезпечною рідиною. Друга секція імітує евакуацію бочок із вибухонебезпечними хімічними продуктами. Третя секція служить для відпрацювання навичок транспортування потерпілих, роботі в середовищі непридатною для дихання та в умовах обмеженої видимості та простору; пошуку та евакуації постраждалих при безпосередньому впливі (контактуванні) небезпечних факторів пожежі. Четверта секція імітує спалах у резервуарному парку. На п'ятій секції проводяться піротехнічні роботи по вилученню та знищенню боєприпасів. На шостій секції передбачено майданчик для розвантаження вибухонебезпечних контейнерів. Таким чином відбувається наближення середовища тренувань до оперативної роботи. Недоліком передбаченої

смуги є відсутність можливості формування навичок роботи рятувальників з спеціальним оснащенням та страхувальними засобами, альпіністським спорядженням та обладнанням при виконанні дій з підйому на висоту та проведення робіт з порятунку людей з висотних об'єктах; а також недостатній розвиток професійних якостей необхідних рятувальникам при виконанні аварійно-рятувальних робіт при дорожньо-транспортних пригодах.

Завданнями професійної підготовки рятувальників включає в себе: розвиток та постійна підтримка на належному рівні основних професійних якостей (м'язова сила, серцево-дихальна витривалість, динаміка витривалості рухових можливостей, гнучкість), а також покращення фізичного розвитку, підвищення стійкості організму до впливу несприятливих факторів професійної діяльності, контроль втоми та психологічного вигорання.

Література

1. Белюченко Д. Ю., Стрілець В. М., Стецюк Є. В., Іванов Є. В. Розробка науково-методичного апарату обґрунтування нормативів для оцінювання рівня підготовки особового складу підрозділів ОРС ЦЗ. *Стратегії реформування організації цивільного захисту. Науково-практична конференція, м. Київ, 16 травня 2018 року*. Київ: ІДУЦЗ, 2018. С. 277-279.

2. Белюченко Д. Ю. Оцінка ефективності виконання оперативних розгортань на пожежних автоцистернах легкого та важкого класу з використанням нормативів. *Науково-технічний збірник «Комунальне господарство міст»*. 2018. №. 146. С. 151-156.

3. Belyuchenko D., Maksymov A., StreletcV. Analysis of the influence of the time of the year on the operational deployment of fire truck tanks of different class. *Problems of Emergency Situations. Scientific Journal*. 2019. №2 (30) Pp. 42-53.

**ОСНОВНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ
РЯТУВАЛЬНИКІВ ПІД ЧАС БЕСІД З МОЛОДШИМИ
ШКОЛЯРАМИ З ПИТАНЬ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ**

*Черкашин О.В., к.пед.н., викладач
Національний університет цивільного захисту України*

Незнання дітьми елементарних правил пожежної безпеки сьогодні призводить до виникнення пожеж, травмування та загибелі у них дітей. Згідно зі статистичними даними [1], тільки за останні п'ять років в Україні виникло 272411 пожеж, на яких загинуло 16756 людей, у тому числі 484 дитини; отримали травми 8396 людей, з них 722 дитини; було врятовано 19157 людей та 1499 дітей. У більшості випадків поверхове знання учнями теоретичного матеріалу щодо пожежної безпеки, не завжди коректні поради деяких дослідників цієї теми про правильні дії під час виникнення пожежі, нечіткість у послідовності пропонованих алгоритмів дій, відсутність постійних тренінгів та відпрацювань з пожежної безпеки і є причинами неправильних дій дітей у разі виникнення пожежної небезпеки. Ці підстави свідчать про необхідність вибору та обґрунтування ефективних форм та методів виховної роботи з школярами для удосконалення знань про пожежну безпеку та впровадження їх у виховний процес.

Тож наша стаття присвячена етапам впровадження обґрунтованих нами у попередніх дослідженнях форм та методів бесіди, екскурсій до місцевих пожежних частин, навчальних евакуацій, ігор та тренінгів з пожежної безпеки, визначених як найбільш ефективними для формування у молодших школярів протипожежних знань. З огляду на специфіку виховної роботи з молодшими школярами, зазначені форми та методи мають бути інтегрованими в уже створену та функціонуючу виховну

систему в позакласній роботі, що реалізується як один з основних напрямів формування у молодших школярів знань.

Основою для проведення формувального експерименту стала співпраця автора цього наукового дослідження з Департаментом освіти і науки Луганської обласної державної адміністрації та Луганським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти у впровадженні форм та методів виховної роботи з молодшими школярами при навчанні основ пожежної безпеки. За нашої безпосередньої участі було послідовно реалізовано завдання двох етапів. До першого етапу ми віднесли навчання суб'єктів виховання, до другого, – впровадження обґрунтованих нами форм та методів об'єктам виховання.

Перший етап включав таку роботу:

1. Робота з вчителями навчальних закладів (проведення круглого столу; презентація попередніх результатів дослідження, визначення організаційних моментів подальшої співпраці; презентація авторського методичного матеріалу з підготовки вихованця до самостійного прийняття рішень в умовах пожежної небезпеки; обговорення організаційних моментів впровадження такої роботи, координації зусиль спеціалістів навчальних закладів та батьків; надання фахівцям навчальних закладів методичних рекомендацій у вигляді посібників; затвердження порядку проведення тренінгів для батьків; узгодження порядку вирішення (у телефонному режимі) поточних питань щодо впровадження форм та методів; визначення необхідності проведення нарад (не рідше одного разу на місяць) для координації процесу й обміну досвідом між спеціалістами Державної служби України з надзвичайних ситуацій та педагогічним складом.

2. Залучення до експерименту батьків молодших школярів та надання їм інформаційної, методичної та посередницької допомоги з метою їх підготовки до використання форм та методів з дітьми для

формування їх готовності до прийняття самостійних рішень в умовах пожежної небезпеки: проведення соціально-педагогічних тренінгів та індивідуальних консультацій, надання методичних посібників. Погодження тематики проведення бесід, роз'яснень, консультування, застосування ігор та тренінгів у вигляді практичних відпрацювань, визначення необхідності використання тієї чи тієї діагностичної тестової методики на певному етапі.

3. Проведення на базі Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти регулярних нарад (один раз на місяць) для обміну досвідом між спеціалістами, що супроводжують молодших школярів під час експериментів та визначення оптимальних варіантів вирішення різноманітних проблем, що виникають під час підготовки молодших школярів до формування протипожежних знань.

4. Проведення на базі Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти підсумкової конференції за результатами впровадження форм та методів виховної роботи з формування у молодших школярів знань про пожежну безпеку та визначення динаміки рівня їх готовності до самозахисту в умовах виникнення пожежної небезпеки після формувального експерименту.

Подальші зусилля були спрямовані вже на безпосереднє впровадження форм та методів виховної роботи з молодшими школярами. Як засвідчила практика, робота з молодшими школярами давалася фахівцям нелегко, тому вони намагалися на початку впровадження форм та методів відмовитися від використання масиву діагностичних методик. Завдяки високій кваліфікації спеціалістів закладів освіти, співпраця з дитиною будувалася на основі встановлених раніше позитивних взаємовідносин, а безпосередня підготовка до формування знань з пожежної безпеки, хоч і передбачала першим своїм етапом діагностику, все ж починалася зі зміцнення довіри.

Співпраця з батьками дозволяла спрямувати активність молодших школярів у позитивне русло, сприяла виробленню у них необхідних навичок вирішення ситуаційних пожежонебезпечних ситуацій шляхом прийняття самостійних рішень з самозахисту та рятування, що, своєю чергою, стало засобом формування у дітей знань у сфері пожежної безпеки. У результаті виконання суспільно-корисної діяльності відбувалося становлення відповідальної особистості учня з протипожежного напрямку.

Слід зазначити, що процес впровадження описаного переліку форм та методів роботи у сфері протипожежного захисту передбачав ненав'язливий вплив на дитину для того, щоб не викликати у неї внутрішній протест проти масованої інформаційної, психологічної та методичної атаки, направленої на її підготовку до самозахисту в умовах пожежної небезпеки. Саме тому спеціалісти закладів освіти та батьки систематично розподіляли впровадження індивідуальних та групових форм роботи, намагалися використовувати відповідні методи у максимально природній атмосфері, а також прагнули при цьому спонукати молодшого школяра до співпраці.

Такий підхід сприяв можливості адекватно сприйняти молодшими школярами запропонований матеріал, осмислити його та зробити правильні висновки, поступово виробити необхідні уміння та оволодіти навичками, навчитися застосовувати свої знання на практиці у правильному виборі алгоритму дій під час виникнення життєвих пожежонебезпечних ситуацій. Все це стало альтернативою розв'язування поставлених завдань.

Таким чином, експериментальна робота з впровадження форм та методів виховної роботи з молодшими школярами при навчанні основ пожежної безпеки передбачала спільну роботу фахівців закладів освіти, батьків та рятувальників, направлену на вдосконалення молодшими

школярами знань, вмінь та навичок у сфері пожежної безпеки та формування в них психологічної та професійної готовності до самозахисту в умовах пожежної небезпеки шляхом правильного та безпечного вибору алгоритму дій. А отже на часі діагностика ефективності впроваджених нами форм та методів.

Література:

1. Національна доповідь про стан пожежної та техногенної безпеки в Україні URL: <http://mns.gov.ua/>.

УДК 371. 101

**РОЗРОБКА НОРМАТИВУ РЯТУВАННЯ ПОСТРАЖДАЛОГО З
ПРИМІЩЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ НОШ РЯТУВАЛЬНИХ
ВОГНЕЗАХИСНИХ**

*Бородич П.Ю., к.т.н., доцент,
Глуценко М.Р. , здобувач
Національний університет цивільного захисту України*

В доповіді вирішується задача по розробці науково обґрунтованих нормативів рятування постраждалого з приміщення за допомогою носів рятувальних вогнезахисних (НРВ-1) [1]. Розробка нормативів має у своїй основі порівняння результатів одного випробуваного з результатами інших випробуваних. Порівняльні норми можуть бути побудовані за допомогою віднесення відповідного відсотка розглянутого особового складу до нормативу, що йому посильний.

Процес рятування постраждалого з приміщення за допомогою НРВ-1 містить досить велику кількість різноманітних операцій, що підлягають виконанню, відповідно до центральної граничної теореми можна вважати, що закон розподілу часу оперативного розгортання буде нормальним незалежно від закону розподілу часу виконання окремих операцій [2]. Використовуючи значення зворотної функції Φ^{-1} стандартного нормального розподілу, шукані оцінки часу рятування можуть бути визначені як [2]

$$t_5 = \bar{t} + G \cdot \Phi^{-1}(\tilde{P}_5), \quad (1)$$

$$t_4 = \bar{t} + G \cdot \Phi^{-1}(\tilde{P}_4 + \tilde{P}_5), \quad (2)$$

$$t_3 = \bar{t} + G \cdot \Phi^{-1}(\tilde{P}_3 + \tilde{P}_4 + \tilde{P}_5), \quad (3)$$

де $\bar{t}$ математичне очікування виконання процесу рятування, с;
 G середньоквадратичне відхилення, с;
 $\tilde{P}_3, \tilde{P}_4, \tilde{P}_5$ середньозважені оцінки відповідних часток (частот) можливих результатів віднесених, відповідно, до оцінки «відмінно», «добре», «задовільно».

Для визначення середньозважених оцінок відповідних часток можливих результатів був використаний метод експертної оцінки. В якості експертів виступили викладачі Національного університету цивільного захисту України та співробітники оперативно-координаційного центру Головного управління ДСНС у Харківській області. Їм було запропоновано надати відповідну частку усіх можливих результатів, віднесених, відповідно (як це прийнято в оперативно-рятувальній служб в даний час), до оцінки «відмінно», «добре», «задовільно» або «незадовільно». В той же час, експертні оцінки характеризуються тим, що думки конкретних експертів можуть суттєво відрізнятись між собою. Щоб зменшити вплив

некомпетентних експертів на підсумкову оцінку, яка і буде використовуватись для визначення частки результатів, що відповідають конкретній оцінці нормативу, пропонується метод визначення усередненої оцінки експертів, в основі якого лежить середньозважене значення тих оцінок, які надали експерти.

В основі розрахунку вагового коефіцієнта конкретного експерта лежить розрахунок суми квадратів відхилень запропонованих ним значень від середніх значень, отриманих в результаті аналізу всіх результатів ваговий коефіцієнт вище в того експерта, у якого результати менше відрізняються від відповідних середніх значень.

Щоб накопичити вихідні дані, необхідні для експертної оцінки, доцільно використовувати спеціальну форму, в якій зазначається оцінка, яку i -ий ($i = 1, 2, \dots, k$, де k кількість експертів) експерт вважає за доцільне виділити для оцінки j -ї частки ($j = 5, 4, 3$ та 2) всіх можливих результатів виконання нормативу.

За аналогією з підходом, викладеним в [3], де для оцінки середньозваженого часу виконання даної операції використовуються вагові коефіцієнти експертів, що спираються на оцінки дисперсій часу її виконання, обробку результатів експертного опитування було проведено в наступній послідовності.

Розрахунок величин середньої оцінки, яку пропонується виділити для оцінки j -ї частки всіх можливих результатів виконання нормативу:

$$\bar{P}_j = \frac{\sum_{i=1}^k P_{ij}}{k} . \quad (4)$$

Розрахунок суми квадратів відхилень по кожній частки всіх можливих результатів виконання нормативу між оцінкою, яку пропонує i -ий експерт, і її середнім значенням:

$$S_i = \sum_{j=1}^l (P_{ij} - \bar{P}_j)^2 \quad (5)$$

Визначення усередненої оцінки експертів по j-ій частки всіх можливих результатів, яке здійснюється шляхом знаходження середньозваженого значення за оцінками всіх експертів

$$\tilde{P}_j = \sum_{i=1}^l q_i \cdot P_{ji} \quad (6)$$

Оцінки, які надали експерти наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. - Експертні оцінки часток всіх можливих результатів виконання нормативу та їх аналіз

Оцінка	Експерт					$\bar{P}_j$
	1	2	3	4	5	
5	0,2	0,1	0,15	0,1	0,25	0,16
4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,25	0,35
3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,25	0,35
2	0,2	0,1	0,05	0,1	0,25	0,14
S_i	0,0102	0,0102	0,0132	0,0102	0,0402	
$\frac{1}{S_i}$	98,03922	98,03922	75,75758	98,03922	24,87562	
q_i	0,248357	0,248357	0,191912	0,248357	0,063016	
Оцінка	Експерт					$\tilde{P}_j$
	1	2	3	4	5	
5	0,05	0,025	0,029	0,025	0,016	0,144
4	0,075	0,099	0,077	0,099	0,016	0,366
3	0,075	0,099	0,077	0,099	0,016	0,366
2	0,05	0,025	0,01	0,025	0,016	0,125

Використовуючи (1), (2), (3) та дані [1] були розраховані оцінки часу рятування постраждалого з використанням НРВ-1

$$t_5 = 911,5 + 98,5 \cdot \Phi^{-1}(0,144) = 809,7 \text{ с};$$

$$t_4 = 911,5 + 98,5 \cdot \Phi^{-1}(0,366 + 0,144) = 913,9 \text{ с};$$

$$t_3 = 911,5 + 98,5 \cdot \Phi^{-1}(0,366 + 0,366 + 0,144) = 1022,2 \text{ с}.$$

Використовуючи підходи, що запропоновані в [4] були розроблені нормативи рятування постраждалого з приміщення з використанням нош рятувальних вогнезахисних:

$$t_5 = 810 \text{ с};$$

$$t_4 = 910 \text{ с};$$

$$t_3 = 1020 \text{ с}.$$

Література:

1. Бородич П.Ю., Пономаренко Р.В., Ковальов П.А. Імітаційне моделювання рятування постраждалого з приміщення з використанням нош рятувальних вогнезахисних. *Проблеми надзвичайних ситуацій. Зб. наук. пр. НУЦЗ України.* вип. 22. Харків: НУЦЗУ, 2015. с 8-13.

<http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfEmergencies/vol22/Borodich.pdf>

2. Стрелец В.М., Ковалев П.А., Нередков Р.А. Закономерности использования аварийно-спасательной техники. *Проблеми надзвичайних ситуацій: зб.наук.пр.* Вип. 6. X., 2008. С. 127-132.

3. Стрілець В.М., Лобойченко В.М. Оцінка фільтрувальних протигазів-саморятівників за результатами полігонних випробувань. *Проблеми пожежної безпеки. Зб. наук. пр. НУЦЗ України.* вип. 33. Харків: НУЦЗУ, 2013. с 175-182.

<http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfFireSafety/vol33/srelec.pdf>

4. Зациорский В.М. Основы спортивной метрологии.: учеб. для ин-тов физ. культ. М.: Физкультура и спорт, 1982. 256 с.

ВИХОВНА РОБОТА ПРИ НАВЧАННІ ОСНОВ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ

*Мелещенко Р. Г., д.т.н., доцент
Національний університет цивільного захисту України*

Важливим складником формування навичок з основ пожежної безпеки є ефективний добір форм та методів виховної роботи. На мою думку, найбільш дієвими будуть ті форми й методи, які зможуть найбільше вплинути на свідомість і поведінку дітей молодшого шкільного віку, оскільки виявляться цікавими й доступними для їх вікової категорії, сприятимуть творчому пошуку та розвитку мислення, даватимуть можливість не лише отримувати знання, а й застосувати їх на практиці для реалізації завдань, пов'язаних із самозахистом у разі виникнення небезпеки життю. Під час навчання дітей молодшого шкільного віку основ пожежної безпеки доцільним, на мою думку, буде акцентування уваги школярів на профілактиці виникнення пожеж та порядку дій у разі їх виникнення. Важливо не лише опановувати теоретичні знання, а й відпрацьовувати практично відповідні вміння за допомогою різноманітних форм та засобів навчання й виховання.

Найпоширенішим методом виховної роботи з дітьми у сфері пожежної безпеки є бесіда, яка є найбільш доступною для дітей молодшого шкільного віку. Бесіда відіграє передусім інформаційну та комунікативну роль при освоєнні дітьми основ пожежної безпеки. Застосування цього методу дає можливість ознайомлювати дітей з головними правилами пожежної безпеки, причинами виникнення пожеж, із тим, що таке безпечно чи небезпечно, основними правилами запобігання пожежам, порядком дій у разі виникнення загорання чи пожежі. Доповненням бесіди

може виступати роздача інструкцій та пам'яток з інформацією та кольоровими зображеннями, що є відповідними віковим особливостям молодших школярів. Важливою є подальша інформаційна підтримка – створення особистої та шкільної протипожежної бібліотеки, яка забезпечить молодшим школярам доступ до інформації з основ пожежної безпеки не лише на слуховому, а й на візуальному рівнях.

Більш ефективним метод бесіди буде у випадку співпраці вчителя та учнів із спеціалістами Державної служби України з надзвичайних ситуацій під час екскурсії школярів до пожежної частини, виступів представників пожежної охорони на класних годинах, у пришкільних таборах та в період літньої оздоровчої кампанії. Це дасть змогу сформувати почуття відповідальності за збереження майна та речей, усвідомити можливість загрози виникнення пожежі, виробити необхідну обережність у поводженні з вогнем, електроприладами, газовими приладами, свічками, сірниками тощо.

Література:

1. Національна доповідь про стан пожежної та техногенної безпеки в Україні URL : <http://mns.gov.ua/>.
2. Ващенко О. М. Формування у молодших школярів компетенцій безпеки життєдіяльності : теоретичний аспект. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2014. Вип. 18. С. 99–106.
3. Гуріненко І. О. Дидактичні умови навчання правилам пожежної безпеки молодших школярів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені П. Тичини. Педагогічні науки*. 2010. № 1. С. 60–69.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКА ЛЕГЕНЕВОЇ ВЕНТИЛЯЦІЇ ПРИ РІЗНИХ УМОВАХ РОБОТИ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ

Бородич П.Ю., к.т.н., доцент,

Довгополов Р.І., магістр

Національний університет цивільного захисту України

В доповіді наведено що процес дихання характеризується великою кількістю різноманітних показників, найбільш важливими з яких є частота дихання, життєва ємність легень, легенева вентиляція, мертвий простір, газообмін у легенях людини, доза споживання кисню. В залежності від важкості роботи та інших впливів всі ці показники змінюються. Дослідження зміни цих показників при впливі різноманітних факторів дозволить оцінити рівень підготовки людини. Особу актуальність дослідження цих показників набуває при роботі в засобах індивідуального захисту органів дихання. Тому що, час захисної дії апаратів розрахований при нормованих значеннях цих показників і не враховує впливу зовнішніх факторів на них.

В основі розрахунків лежить перехід від застосування показника легеневої вентиляції до швидкості падіння тиску в балонах. Цьому сприяє те, що ізолюючий апарат, в якому працює газодимозахисник, має конкретну конструкцію з визначеним v_0 об'ємом балона. Внаслідок чого, враховуючи закон Бойля–Маріота (1) та відносно постійний ($\approx 0,1$ МПа) рівень p_a атмосферного тиску, для АСП можна записати

$$P \cdot V = \text{Const} \quad (1)$$

де P – абсолютний тиск;

V – об'єм газу.

$$P_{\text{б}} \cdot V_{\text{б}} = Q \cdot P_{\text{а}} \quad (2)$$

де $P_{\text{б}}$ – тиск повітря в балоні (балонах) АСП, МПа;

$V_{\text{б}}$ – об'єм балона (балонів) АСП, л;

Враховуючи, що легенева вентиляція – це кількість повітря, що циркулює за одиницю часу рівняння (2) може мати вигляд:

$$P_{\text{б}} \cdot V_{\text{б}} = t \cdot \omega_{\text{л}} \cdot P_{\text{а}} \quad (3)$$

Відкіля значення показника легеневої вентиляції можна розрахувати:

$$\omega_{\text{л}} = \frac{(P_{\text{поч}} - P_{\text{кін}}) \cdot V_{\text{б}}}{P_{\text{а}} \cdot t} \quad (4)$$

де $P_{\text{поч}}$ – тиск в балоні на початку роботи, МПа;

$P_{\text{кін}}$ – тиск в балоні на прикінці роботи, МПа;

$P_{\text{а}}$ – атмосферний тиск ($P_{\text{а}} = 0,1$ МПа);

$V_{\text{б}}$ – об'єм балону, л.

Дослідження проводилися з курсантами Національного університету цивільного захисту України. Для дослідження були відібрані курсанти з 1-го по 5-ий курси, роботи вони виконували в звичайних умовах, в умовах задимлення, підвищеної температури та шуму. Були вибрані наступні вправи: 1. *Спокій у положенні лежачи (Спокій)*. 2. *Спуск по сходовій*

клітині (Легка робота). 3. Пересування на півкарачках (Робота середньої ваги). 4. Біг по горизонтальній поверхні (Важка робота). 5. Схід з потерпілим по сходовій клітині (Важка робота). Використовуючи (5) було розраховано середнє значення показника легеневої вентиляції для кожного виду робіт при кожній умові.

$$\bar{\omega}_{л(1..5)} = \frac{1}{n} \cdot \sum_{i=1}^n \omega_{il(1..5)} \quad (5)$$

де n – кількість курсантів, що брали участь в дослідженні – 30 чоловік.

Аналіз одержаних експериментальних результатів показує, що для всіх видів робіт отримане середнє значення в 1,5 рази вище, ніж те, що пропонується в Системі стандартів безпеки праці. Але близько 10% курсантів виконали роботу зі значенням легеневої вентиляції нижче нормованого, а до 15 % виконали згідно нормам. Це були курсанти, що фізично добре раз вені та займаються спортом. Тобто можна зробити висновки, що Система стандартів безпеки праці орієнтується на фізично розвинутих та тренуваних газодимозахисників.

Враховуючи це, необхідно по-перше приділяти увагу при відборі газодимозахисників, по-друге – на практичних заняттях в ізолюючих апаратах тренувати особовий склад рівному та спокійному диханню, по-третє - постовому на посту безпеки при розрахунках часу роботи в захисних апаратах враховувати реальні значення показника легеневої вентиляції.

Вплив екстремальних умов на легеневу вентиляцію, дозволив зробити наступні висновки. На курсантів перших курсів (газодимозахисники, які тільки почали працювати в апаратах) впливають всі прояви екстремального середовища (шум, підвищена температура, задимленість). Це пояснюється тим, що ці рятувальники лише почали

навчання, вони зіткнулися з новим, невідомим, яке несе загрозу, тому вони відчують страх, можливо частково паніку, які проявляються в порушенні нормального дихання. На другому та третьому курсі найкращі показники легеневої вентиляції при всі навантаженнях. Це пояснюється тим, що курсанти вже пройшли первинну підготовку, адаптувалися до екстремальних умов та мають багато час практики (практичні заняття в апаратах, чергування в навчальній пожежно-рятувальній частині). На старших курсах – четвертому та п'ятому значення показника легеневої вентиляції погіршується. Фактор шуму вже фактично не впливає на показник легеневої вентиляції, але задимлення, а особливо підвищена температура значно погіршують цей показник. Це пояснюється тим, що по-перше в програмі зменшується кількість практичних занять, а звертається увага на роботу з документами та керуванням особовим складом, по-друге курсанти вже втратили зацікавленість в практичній роботі в апаратах, по-третє настає деякий спад в фізичній підготовці курсантів.

Література:

1. Настанова з організації газодимозахисної служби в підрозділах Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України. Наказ МНС України № 1342 від 16.12.2011 р.
2. Основи створення та експлуатації засобів індивідуального захисту : навч. посіб. / В. М.Стрілець, П. А.Ковальов, П. Ю.Бородич, С. В.Росоха. Харків, НУЦЗУ, 2014. 325 с.

СЕКЦІЯ 3
. СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ
ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

**ПІДГОТОВКА ВУЗЬКОГАЛУЗЕВИХ ФАХІВЦІВ ЯК ВЕКТОР
ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН У ЦАРИНІ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ УКРАЇНИ**

*Ніколайчук Т.О., магістр правознавства, аспірант,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних
досліджень НАН України*

Станом на сьогоднішній день, об'єкти та території природно-заповідного фонду України розглядають з точки зору традиційного природоохоронного підходу, однак, відповідні території мають неабиякий ресурсний потенціал для економіко-екологічного розвитку регіонів, співпраці з територіальними громадами та представниками бізнес-груп. Однак, через недостатньо розвинуті інструменти підготовки галузевих фахівців, що можуть не тільки виконувати свої трудові обов'язки, а також мати достатній професійний та діловий рівень для запровадження економіко-екологічних, організаційних ініціатив, що сприятимуть економіко-ефективних трансформація всієї галузі заповідної справи, існуючий трудовий потенціал не використовується у повному обсязі.

Йогана Піркер, Марія Ріффналлер-Шифер, Ліза-Марія Томас, Крістіан Гютль стверджують, що сучасні навчальні процеси повинні мати не тільки практичний підхід, але й також комплексну стратегію мотивації споживачів освітніх послуг, в тому числі інструменти гейміфікації [1].

На думку таких дослідників, як Тапіа-Морено, Франсіско Хав'єр; Вілла-Мартінес, Гектор Антоніо саме цифрові інструменти є найсуттєвішою формою підтримки під час навчання, оскільки надають студента та іншим особам можливість продовжувати свої навчання як без відриву від трудової діяльності, так і, без урахування місця перебування власне студента та місця розташування навчального закладу [2].

В той же час Чіп Дохоньйо слушно зазначає, що інформаційно-технологічні та цифрові технології несуть у собі чимало латентних ризиків під час начального процесу, оскільки не завжди мають високий рівень безпеки для споживача освітніх послуг, тому цей освітній інструмент має залишатися під контролем педагогічних працівників [3].

Отже, на сьогоднішній день, не існує уніфікованого погляду на освітню систему в цілому, а також на систему перепідготовки кадрів, чи дуальної освіти. Враховуючи існуючі загальноосвітні соціально-економічні перетворення, вектор розвитку вузькогалузевих спеціалістів надасть можливість здійснювати оперативний моніторинг кризових явищ в галузі та мінімалізувати їх негативні прояви та наслідки. Зокрема, для сфери природно-заповідного фонду, пропонується запровадження окремої категорії фахівців, як "кризовий N-менеджер" або "ND- менеджер з розвитку" (Natural Fund Crisis manager/ Natural Fund Development manager), які будуть залучатись у випадках створення нових установ ПЗФ або розширення існуючих територій. Відповідні трудові фігури є тимчасовими (можуть залучатись на умовах "фрілансу" за контрактом або договором підряду); вони виконують обсяг завдань, передбачених планом реформування або бізнес-планом та передають право управління постійному керівнику.

Відповідно до п. 291.4 ст.291 Податкового кодексу України [4] такі особи можуть надавати послуги, і як власне, суб'єкти, що здійснюють господарську діяльність за КВЕД-2010, «Секції S. Надання інших видів послуг. Розділу 96. Надання інших індивідуальних послуг» [5], а також, можуть бути зареєстровані, як фізичні особи – підприємці – платники єдиного податку на I-III групах; що суттєво знизить податкове навантаження як на державні чи комунальні установи, так і на інших приватних підприємців.

Забезпечення креативними, дисциплінованими, відповідальними співробітниками це завдання не тільки власне освітніх закладів, це комплексна система співпраці з потенційними роботодавцями, в тому числі, адміністраціями установ заповідного фонду, та, територіальними громадами, які повинні мати чіткі орієнтири щодо необхідності створення окремої освітньо-кваліфікаційної програми за новими спеціальностями або запити на формування системи дуальної освіти для фахівців з суміжних секторів національного господарства, зокрема з туристичної галузі.

Література:

1. Pirker J., Riffnaller-Schiefer M., Tomes L.-M. & Gütl C. Motivational Active Learning in Blended and Virtual Learning Scenarios: Engaging Students in Digital Learning. Online Course Management: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications. 2018.Vol. 47. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/motivational-active-learning-in-blended-and-virtual-learning-scenarios/199248>.<https://doi.org/10.4018/978-1-5225-5472-1.ch047>

2. Moreno T., Javier Fr.; Martinez V., Antonio H. Digital Learning Tools for Mobile Devices for Accomplish Hypothesis Testing of Statistical Parameters. International Journal of Interactive Mobile Technologies . 2019. Vol. 13 (6). P15-26. URL: <https://web.p.ebscohost.com/abstract?direct=true&profile=ehost&scope=site&authtype=crawler&jrnl=18657923&AN=137107713&h=rawler%26jrnl%3d18657923%26AN%26AN=137107713>

3. Chip Donohue. Technology and Digital Media as Tools for Teaching and Learning in the Digital Age. Technology and Digital Media in the Early Years. Routledge.2014.URL:<https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/978315856575-15/technology-digital-media-tools-teaching-learning-digital-age-chip-donohue>

4. Податковий кодекс України від ід 02.12.2010 № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. ст.112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

5. Наказ Держспоживстандарту «Про затвердження Національного класифікатору України» Класифікація видів економічної діяльності. ДК 009:2010 від 11.10.2010 N 457. URL: <https://minfin.com.ua/taxes/-/normdoc/kved2010.html>

УДК 351

ПРОБЛЕМИ КОНСОЛІДАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

*Юр'єва І.А. к.е.н., доцент
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Сучасний світ розбудовується нелінійно. Антропологічні дані підтверджують феномен цефалізації в процесі еволюції. Перехід від одного типу суспільства до іншого (індустріальне, постіндустріальне, інформаційне, ноосферне) характеризується геометричним збільшенням видів і обсягу інтелектуальної діяльності, результатом якого ставало одержання, використання й обмін новими знаннями [1]. Безпрецедентну роль у сучасному прискоренні всіх процесів життєдіяльності людини відіграють інформаційні технології. Боротьба за владу, сфери впливу, контроль і домінування на національному, міжнародному і глобальному рівні неможливо без ефективної інформаційно-комунікаційної складової. Формується нове суспільне бачення освіти в Україні, інформаційне суспільство, у якому інформаційні цінності пріоритетні над матеріальними.

Інститут економічної діяльності в такому суспільстві повинен будуватися за новими нормами, у яких "інформаційний ресурс" безпосередньо впливає на матеріальні фактори прогресу і забезпечує ефективність обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством, виробництва і будь-яких управлінських рішень. Основу "інформаційного ресурсу" становить інформація, здатна зробити розуміння, що спонукує до дій. Перетинаючись функціонально з науковою (виробництво нового знання) і управлінською (розробка варіантів рішень) діяльністю, процес консолідації інформації вирішує завдання якісно-змістовного перетворення інформації в інтелектуальні активи [2]. Необхідність такого процесу обумовлена величезним обсягом інформації, яку необхідно аналізувати для вибору і обґрунтування правильних рішень, особливо в аналізі та аудиті.

Накопичені і систематизовані інтелектуальні активи, і результат їх використання в управлінських рішеннях становлять корпоративне знання організації. Використання корпоративного знання в щоденній роботі організації повинно бути імplementовано на рівні процесу з найвищим пріоритетом. Щоб успішно конкурувати будь-яка організація, що займається наданням освітніх послуг, повинна створити і безупинно відтворювати систему ключових областей компетентності, кожна з яких відображає галузь знань. Важлива властивість ключових областей компетентності - їх неминуче старіння. Це означає, що процеси, які протікають в організації, треба організувати таким чином, щоб вони змогли забезпечити безперервне відтворення цих ключових областей.

Для максимізації конкурентної переваги процес консолідації інформації повинен містити наступні складові: виявлення вихідних вимог даних; формування інформаційних ресурсів; витяг і придбання знань (створення нових знань, забезпечення доступу до унікальних зовнішніх знань, використання наявних знань); формування інтелектуальних архівів організації, що веде (напрямної) інформації і знаннях про учасників і

предмети виробництва; використання знань в організаційних процесах і продуктах; уявлення знань в інформаційних документах організації; стимулювання росту знань за допомогою організаційної культури і заохочень; передачі існуючих знань із однієї частини організації в іншу; виміру цінності інтелектуальних активів і впливу управління знаннями на результати діяльності організації [3]. У цих складових і проявляється необхідність в аналізі і моделюванні діяльності організацій, стратегічному прогнозуванні перспектив розвитку - професійному застосуванні інформаційних технологій з урахуванням змісту аналізованої предметної області. А це вже не просто аналіз і моделювання, а коригувальний інформаційно-аналітичний супровід діяльності організації, який здійснюється шляхом дослідження, створення і використання інформаційних ресурсів на базі застосування системних методів і технологій, заснованих на знаннях.

Література:

1. Журавський В. Л. Управління знаннями в професійному розвитку людських ресурсів фіскальної служби. *Держава та регіони. Сер. «Державне управління»* 2016. Вип. 1. С. 151 – 156.

2. Юр'єва І. А. Застосування провідних інформаційно-комунікаційних технологій на сучасних підприємствах. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. Х. : НТУ «ХПІ», 2021. № 3 (20). С.40 – 43   Бібліогр.: 9 назв.   ISSN   .   2519-4461   URL: <http://journals.urau.ua/index.php/2519-4461>

3. Юр'єва І. А. Теоретичні основи підвищення якості вищої економічної освіти в Україні : том 4» Під редакцією проф.Лернера Ю.І.: кол.монографія за ред..Лернера Ю.І.. Х: «гл. 2 [(2.1, 2.2, 2.3)]», 2018 р.. (15)

Х.: Издательство ООО «Планета-принт», печать ФОП Заночкин Д. Л.,
2018. –732 с

УДК 378:[004.9:316.77]

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

*Нестеренко І.Б., к.п.н., доцент
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Сьогодні освітяни багатьох країн світу досліджують питання інформатизації суспільства з якими пов'язаний розвиток інтелектуального потенціалу учасників освітнього процесу, їх самореалізація та самовдосконалення, підготовка до повноцінної професійної діяльності та життя в інформаційному суспільстві.

Апробація та впровадження в системі освіти нових комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання (комп'ютерно-орієнтовані технології навчання, створення умов для їх розробки, раціональне поєднання нових інформаційних технологій навчання з традиційними) дало змогу відкрити нові можливості для реструктуризації змісту освіти в Україні. Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання дають можливість самостійно приймати рішення, створюють власний темп, забезпечують більшу свободу та гнучкість під час підготовки. Це сприяє навчанню протягом усього життя, де використання Інтернету представляє всесвітній бібліотечно-ресурсний центр зі швидким та ефективним доступом до

інформації. Студент таким чином отримує доступ до широкого кола автентичних мовних матеріалів та ресурсів, які можуть бути обрані відповідно до навчальних потреб, цілей, стилів, стратегій та уподобань.

Не зважаючи на достатню кількість комп'ютерних технологій, що використовуються у навчальному процесі, викладачі та освітяни почали цікавитися новими технологіями, які б слугували підвищенню мотивації та автономії студентів. Автономія в таких випадках розуміється як здатність взяти на себе відповідальність за власне навчання. Іншими словами, учасники навчального процесу повинні мати можливість приймати всі рішення, що стосуються їх навчання: визначення цілей та завдань, вибір змісту та матеріалів, методів та прийомів, організація навчання та оцінка їхнього прогресу.

За даними ЮНЕСКО [6], у цьому столітті від випускників вищих навчальних закладів вимагаються дві передові навички – майстерність експертного мислення та вміння складного спілкування. Експертне мислення – це вміння вирішувати проблеми, у яких немає чітких рішень на основі правил, отримуючи інформацію від інших. Майстерність складного спілкування – це здатність наводити ефективні усні та письмові аргументи, отримуючи інформацію від інших. Ці дві навички закладені в інформаційній, візуальній та технологічній грамотності, які рідко набуваються за допомогою педагогіки, орієнтованої на вчителя. Для цілковитого забезпечення цієї мети педагог має орієнтуватися на студента, на проектне навчання, а також на колаборативне навчання у всіх програмах. Роль інформаційно-комунікаційних технологій (далі ІКТ) у цьому напрямку є надзвичайно важливою. У зв'язку з цим, особливого значення набуває переорієнтація мислення сучасного педагога на усвідомлення принципово нових вимог до його діяльності, готовність використовувати ІКТ як новий навчальний ресурс.

Існує чимало визначень ІКТ, більшість з яких не розкривають всієї суті багатьох технологій. Вони створюють враження, що це лише комп'ютери та комп'ютерні системами, але ЮНЕСКО [4, с. 10] визначає ІКТ як «форми технології, які використовуються для передачі, обробки, зберігання, створення, відображення, обміну інформації за допомогою засобів обчислювальної техніки». Це визначення охоплює такі технології як: радіо, телебачення, відеокасети, аудіокасети, магнітофон, компакт-диск (CD), універсальний цифровий диск (DVD), флешка, телефон (як стаціонарний так і мобільний), супутникові системи та комп'ютерне обладнання, програмне забезпечення та мережі. Сюди можна віднести також послуги, пов'язані з цими пристроями, такі як відеоконференція, електронна пошта та блог. Відомий дослідник Трайнев В. А під інформаційними технологіями розуміє способи і засоби збирання, оброблення та передавання інформації з метою одержання нових відомостей про об'єкт, що вивчається, або – це сукупність знань про способи і засоби роботи з інформаційними ресурсами [3, с. 43].

Глибокому осмисленню проблем інформаційно-комунікаційних технологій в освіті та рекомендаціям викладачам і вчителям по використанню ІКТ для трансформації педагогічної діяльності, шкільної та освітньої системи присвячено роботу Дж. Андерсона «ІКТ трансформація освіти: регіональний путівник» («ICT transforming education: A regional guide»). Науковець зазначає, що ІКТ – всеосяжний термін, який включає в себе повний спектр електронних інструментів, за допомогою якого ми збираємо, записуємо і зберігаємо інформацію, а потім обмінюємося нею і поширюємо її, а саме, це: ноутбуки, мобільні телефони, камерафони, CDs, DVDs, GPS, електронні книги, модеми, комп'ютери, ігри, настільні комп'ютери, мережі Wi-Fi, Інтернет, записні книги, нетбуки, планшети, жорсткі диски, маршрутизатори, персональні цифрові помічники, цифрові фотоапарати, відеокамери, карти пам'яті, Mp3-плеєри, принтери, сканери,

радіо, телебачення, сенсори, флеш-диски, проектори, інтерактивні дошки, супутникові зображення, E-mail, обмін миттєвими повідомленнями, відео-конференції, передача голосу по IP-протоколу. Автор наголошує, що Інтернет і такі послуги як Google і електронна пошта, разом з численними новими продуктами, такими як Wikipedia, Skype, Facebook і Twitter, трансформують майбутнє життя, навчання, працю та ігри, дозволяючи впроваджувати інноваційні способи навчання, такі як мобільне навчання, усюдисуще навчання, позааудиторне навчання, перевернутий клас [5].

Сьогодні швидкий прогрес інформаційно-комунікаційних технологій розглядається як один із ключових факторів зміни в людському суспільстві, а їх стрімкий розвиток поєднується із різними аспектами життя, включаючи вплив на освіту, охорону здоров'я, дослідження та зв'язок. Стосовно вищої освітньої сфери, варто відзначити, що це велике досягнення, яке є позитивним елементом змін у вищій освіті, де широко використовуються Інтернет та мережеві технології. Інтернет став інструментом пошуку інформації, соціально-міжнародної взаємодії та підтримки наукових досліджень, і це відіграє фундаментальну роль у навчальному процесі.

XXI століття вимагає навичок використання ІКТ у всіх галузях, а особливо для освіти, працевлаштування та повсякденного життя. Роботодавці вимагають впевненості та ефективності при застосуванні ІКТ, що означає вміти використовувати їх як на академічному рівні, так і на галузевому, оскільки такі навички мають вирішальне значення у контексті попиту на професійну майстерність.

Закони України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки», «Про освіту», Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті та інші офіційні документи передбачають забезпечення ефективного впровадження й використання ІКТ на всіх освітніх рівнях усіх форм навчання. Тому, освіта

в Україні перебуває в стані трансформації, а саме в процесі становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий інформаційно-освітній простір, відбуваються істотні зміни в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу. Це передбачає внесення коректив у зміст технологій навчання, адекватних сучасним технічним можливостям і сприяння гармонійному входженню студента в інформаційне суспільство.

Вступ студентів до ЗВО в Україні неухильно зростає, що призводить до того, що в аудиторії може знаходитися велика кількість учасників освітнього процесу одночасно. Якщо не використовуються певні інструменти для сприйняття, розуміння та засвоєння змісту предмета це погіршує якість навчання. Забезпечення навчання на основі проектів дає змогу уникнути подібних проблем, пов'язаних з управлінням великим класом, а комп'ютерні технології покликані стати невід'ємною частиною цілісного освітнього процесу та значно підвищити його ефективність.

До переваг використання ІКТ, окрім перерахованих вище, можна віднести також те, що нові технології дають студентам можливість жити де завгодно, а лектори можуть бути на зв'язку, перебуваючи в цей час в різних частинах світу. Із введення ІКТ в освітній процес змінюються звичайні способи отримання інформації, що послабило роль бібліотек, конкуруючими серед яких є такі форми публікацій в Інтернеті:

- електронні книги з великим обсягом зберігання;
- книги на вимогу (роздруковуються та підшиваються, продаються дешевше ніж книги в книжковому магазині);
- інтернет-видавництва, куди надходять статті та окремі журнали через мережу (вважається, що ціна в таких видавництвах є значно меншою). На сьогодні є тисячі наукових журналів, що виходять виключно в режимі онлайн, більшість з яких проходять рецензування;

- американська фірма «Questia» готує онлайн-бібліотеку наукових досліджень світового рівня, в якій більше ніж 250 000 книг і журналів будуть доступні протягом трьох років.

В результаті вищезазначених фактів у багатьох дослідженнях знаходимо таке поняття як «електронна бібліотека» (англомовний аналог «digital library») – складно-компонентна інформаційна структура, єдино визначеного трактування якого на сьогодні немає, що зумовлено, насамперед, залежністю тлумачення терміну від наукових поглядів дослідників та галузі його використання [1]. Зокрема, електронна бібліотека – це зібрання матеріалів збережених у електронній (цифровій) версії, доступ до яких здійснюється із використанням комп’ютерної технік [2].

Таким чином, використання ІКТ вносить істотні зміни у діяльність педагога, а також представляє величезний виклик для нього, оскільки саме педагоги мають дати студентам відповідний, сучасний та високоякісний досвід використання ІКТ до того, як вони потраплять у світ зайнятості. ІКТ ставлять нові вимоги до професійної майстерності викладання предмета, вимагають чіткої організації та індивідуальної роботи з кожним студентом під час навчально-виховного процесу. Основним завдання використання ІКТ в освітньому процесі є підвищити пізнавальний інтерес студентів до вивчення предмета, а також ефективність його опанування.

Оскільки успішна інтеграція ІКТ в освітній процес може не досягатися раптово, потрібно забезпечити ефективне та належне його впровадження.

Література:

1. Використання потенціалу електронних бібліотек та відкритого доступу для українських освіти та науки URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/877>. (Дата звернення: 15.11.2021 р.).

2. Кочетова Л. Б. Электронная библиотека как часть единого информационного пространства URL: http://www.elibconsult.ru/page.jsp?pk=node_1254233287280. (Дата звернення: 15.11.2021 р.).
3. Трайнев В. А., Трайнев И. В. Информационные коммуникационные педагогические технологии. Москва : Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2008. С. 43.
4. Anderson J. ICT transforming education: A regional guide. UNESCO, 2010. 120 р. URL: https://erte.dge.mec.pt/sites/default/files/Recursos/Estudos/ict_transforming_education.pdf.
5. Anderson J., T. van Weent. Information and Communication Technology in Education: A Curriculum for Schools and Program of Teacher Development. Paris, 2002. UNESCO. URL: <https://unesdoc.unesco.org/image/0012/001295/129538e.pdf>.
6. ICT in Education in the Asia-Pacific Region: Progress and Plans. Bangkok, Thailand, 2007. UNESCO. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001567/156757e.pdf>.

УДК 303.02.01

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ОБМЕЖЕНЬ СИСТЕМ

*Фісун К.А., д. е. н., професор
Національна академія Національної гвардії України*

Складність управління і кількість конфліктів при розподілі ресурсів в умовах мультипроектного середовища, в яких одні і ті ж ресурси, задіяні в декількох проектах, зростають на порядок.

Останнім часом до числа популярних теорій додалася теорія обмежень систем (Theory of Constraints (ТОС)). Успіх цієї теорії в західному світі обумовлений її виключній прагматичністю. Методологія ТОС визначає загальний шлях мислення, що дозволяє проаналізувати поточну ситуацію розвитку подій і змодельовати шляхи поліпшення.

Таким чином, планування необхідно побудувати так, щоб ця система працювала в циклічному режимі, включаючи п'ять основних кроків: встановлення обмежень системи; прийняття рішення про максимальне використання обмеження; всі етапи і роботи по часу і ресурсів налаштовуються на ці обмеження; знаходиться спосіб усунути обмеження (перевести в розряд керуючих впливів); повернутися до початку процесу (пошук нового обмеження).

Методологічна основа регіональних досліджень ґрунтується на загальнонаукових підходах (моделюванні, аналізі, синтезі, систематизації), типологізації (галузевої, районної, картографічної, місцевої) і розрахункових методах (статистичних, балансових, економіко-математичних). Зупинимося детальніше на сутності деяких з них.

Розвиток процесів економічної інтеграції створює умови для виходу регіональної економіки на міжнародний рівень.

В рамках регіональних досліджень вивчаються механізми економічного управління при розміщенні продуктивних сил, визначається економічна ефективність регіонального розвитку, а також аналізуються економічні чинники, зокрема: динаміка продуктивності роботи, регіональний розподіл національного доходу, структура і ефективність основних фондів, територіальна диференціація цін і тарифів.

Таким чином, раціональне розміщення продуктивних сил країни в період формування ринкових відносин, поглиблення спеціалізації господарства регіонів передбачає ефективне використання тих чинників і

умов розвитку виробництва, які найбільш сприятливі для певних територій.

Під моделюванням розуміють дослідження суб'єктів і об'єктів планування, процесів і явищ, в яких реалізовано спрощене уявлення дійсності, абстрактне узагальнення, втілене у формі моделі. У моделюванні регіональних систем знаходиться відображення складності взаємопов'язаних елементів і процесів їх об'єднання, що протікають в просторово-часовому вимірі. Передбачається, що модель повинна бути максимально адекватна і придатна для практичного використання.

Розглянемо два прийоми побудови економічних моделей. Суть першого полягає в поступовому переході від пошуку і знаходження найпростіших залежностей, які описують різні сторони досліджуваної системи, до залежностей, які б були їм адекватні. На основі емпіричних досліджень регіональних процесів знаходять статистичну залежність. Після цього, на основі синтезу отримують більш об'єктивну і цілісну картину. Другий прийом моделювання полягає в поступовому переході від узагальненої моделі, яка враховує тільки головні характеристики в моделі (розкривається в більш детальному вигляді досліджуваного об'єкта).

Моделювання має значні переваги в порівнянні з іншими методами дослідження в економіці, оскільки дозволяє абстрагуватися від несуттєвих властивостей досліджуваного об'єкта і отримати нові знання про оригінал, які при безпосередньому вивченні були недоступні дослідникові або через неможливість безпосередньо вивчити оригінал або внаслідок занадто великих витрат, необхідних для його безпосереднього дослідження. Побудова моделі економічного об'єкта і формалізація відносин і зв'язків між елементами системи часто дозволяють усунути наявні недоліки в плануванні та управлінні, виявити нові якісні проблеми, що характеризують досліджувану економічну систему, які спочатку не могли бути передбачені.

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

*Штеба Р.Ю., здобувач навчально-науково-виробничого центру
Національний університет цивільного захисту України*

В сучасних умовах людство вступає в інформаційну епоху. Не стоїть осторонь цього процесу й наша держава, де останніми роками питанням інформатизації суспільства приділяється особлива увага. У широкому розумінні в процесі формування самодостатнього суспільства значна роль належить інформації, освіті, забезпеченню національної безпеки держави шляхом запровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Загалом, інформаційно – комунікаційні технології можна визначити як сукупність різноманітних технологічних інструментів і ресурсів, які використовуються для забезпечення процесу комунікації та створення, розповсюдження, збереження та управління інформацією [1].

Поширення інформаційних технологій в усьому світі, зумовило не тільки швидкий розвиток і ефективне застосування інформаційних мереж в повсякденному житті, а й зростання нових загроз. Тому в умовах глобальних викликів і загроз сьогодення, в тому числі в сфері забезпечення національної безпеки тривають значні системні перетворення, відбувається трансформація процесів в освітній сфері, в тому числі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Запровадження сучасних освітніх інформаційно-комунікаційних технологій має важливе значення для запобігання та подолання ризиків, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки України, як в сучасних умовах, так і в майбутньому.

Так, наприклад, необхідність запровадження сучасних освітніх інформаційно-комунікаційних технологій обумовлена необхідністю протидії наявних загроз та викликів, які в тому числі пов'язані з військовою агресією Росії проти України та пандемією COVID-19.

Забезпечення необхідного рівня національної безпеки України у питаннях протидії агресії Росії має відбуватися шляхом застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (захист кордонів, повітряного простору, формування проукраїнської громадської думки, протидія російській пропаганді в медіа сфері тощо).

Також вимагає запровадження сучасних освітніх інформаційно-комунікаційних технологій необхідність забезпечення дієвої, ефективної та результативної змішаної або дистанційної форми навчання в умовах обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 [2].

Отже, інформатизація українського суспільства в сучасних умовах – це перспективний шлях не тільки до економічного, соціального та освітнього розвитку, а й до забезпечення національної безпеки країни.

Література:

1. Гудирева О. М. Використання сучасних інформаційних технологій в освітній програмі “Intel ® Навчання для майбутнього” *Комп'ютер в школі та сім'ї*. 2006. № 5. С. 27–29.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2020 р. № 1236 «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2». URL.: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2020-%D0%BF#Text.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

*Клеба А.І., к.п.н., доцент
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-
педагогічна академія» Харківської обласної ради*

Сьогодні пов'язане з комп'ютером та інформаційними технологіями. Сучасна молодь не уявляє своє життя без Інтернету. Ми живемо у час розквіту інформаційних технологій, коли майже всі професії, так чи інакше, пов'язані з інформаційними носіями. Дивлячись на це, не викликає ніякого подиву новина, що найпопулярнішими та найбільш затребуваними фахівцями в Україні є фахівці, які пов'язані з ІТ-технологіями [4].

Наш світ з кожним днем все більше пізнає інформаційний простір. Ця участь не оминула й освітній процес. Через швидкий розвиток інформаційних технологій та їх використання молодим поколінням, закладам освіти довелося швидкими темпами знайомитися з ІТ та вчитися використовувати їх у своїй професійній діяльності. Сьогодні не є новиною використання у закладах освіти телевізора чи інтерактивної дошки. З кожним днем викладачі все частіше стикаються з явищем діджиталізації, яке виникло відносно недавно і поступово підходить до періоду свого найбільшого розквіту.

Зв'язок змін у закладах освіти із загальною діджиталізацією суспільства та самих закладів став загальноприйнятою ідеєю. Обговорюються різні компоненти діджиталізації закладів освіти: 1) онлайн освіта, 2) електронні освітні ресурси, 3) електронний документообіг, 4)

навчання за допомогою тренажерів, віртуальної реальності, 5) формування компетенцій, необхідних у цифровому світі [5].

Діджиталізація (у загальному понятті) – це спосіб приведення будь-якого різновиду інформації в цифрову форму [3]. У більш вузькому розумінні слова, діджиталізація – це усвідомлений підхід докорінного перетворення будь-яких процесів на основі використання цифрових технологій, зокрема, процесу педагогіки партнерства в новій українській школі [2].

Раніше використовувались картонні таблиці, малюнки й роздатковий матеріал. Нині це все перейшло у електронний варіант, бо сучасна молодь використовує у навчанні та освіті інформаційні технології й не цікавиться чимось звичайним, таким як зображення на папері. Вони прагнуть вивчати матеріал не відриваючись від постійних супутників їхнього життя – інформаційних технологій. Зараз майже кожне заняття проходить із використанням інформаційних технологій, бо молоді так цікавіше, звичніше й легше опановувати освітні компоненти. Щоб стабільно отримували якісні знання у професійній діяльності викладачі використовують готові мультимедійні презентації, створюють власні мультимедійні навчальні програми та презентації, проекти, використовують засоби мережі Інтернет у навчальній та позакласній роботі [1]. Особливого розквіту діджиталізація набула у 2020 році, під час карантину через збільшення захворюваності на COVID-19, коли заклади освіти на певний період часу були відправлені на дистанційну освіту. Щоб забезпечити неперервність навчання було задіяно багато навчальних програм, найбільш популярними серед яких є: Viber, Zoom, Classroom і Google Meet тощо.

Сьогодні явище діджиталізації набуває особливої популярності. Це відбувається через активний розвиток інформаційних технологій та потребу молоді у новій, цікавій, сучасній подачі навчального матеріалу.

Пандемія й перехід на «навчання на відстані» значно пришвидшили розвиток діджиталізації, бо всім учасникам освітнього процесу довелося швидко орієнтуватися у ситуації, яка склалася, та вчитися працювати у нових умовах. Дистанційне навчання – це гарний досвід використання інформаційних технологій у навчанні як для тих, хто навчається, так і для тих, хто навчає. Таким чином, усі учасники освітнього процесу відкрили для себе нові можливості сучасного освітнього простору і можуть і надалі використовувати їх у навчанні після повернення до офлайн навчання в аудиторіях.

Отже, діджиталізація – це невід’ємна і дуже важлива складова сучасного освітнього процесу, без якої навчання вже не матиме таких гарних результатів як раніше.

Література

1. Діджиталізація освіти – компетенції XXI століття. URL : <https://vseosvita.ua/library/didzitalizacia-osviti-kompetencii-hhi-stolitta-172970.html/> (дата звернення: 25.10.2021).
2. Діджиталізація процесу педагогіки партнерства в умовах нової української школи. URL : <https://conf.zippo.net.ua/> (дата звернення: 27.10.2021).
3. Діджиталізація та діджиталізація в контексті віртуалізації господарської діяльності. URL : <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/Teteriatnyk.pdf> (дата звернення: 25.10.2021).
4. Найпопулярніші професії ринку праці України. URL : <https://mik.dcz.gov.ua/publikaciya/naupopulyarnishi-profesiyi-rynku-praci-ukrayiny> (дата звернення: 26.10.2021).
5. Trends Shaping Education 2016. Paris, OECD Publishing. 2016. URL : <https://meyda.education.gov.il/files/Planning/TrendsshapingEducationOECD2016.pdf> (дата звернення: 26.10.2021).

ЗАСТОСУВАННЯ ФОРМАЛЬНОГО ТА НЕФОРМАЛЬНОГО ПІДХОДІВ ПЕРЕВІРКИ РУКОПИСІВ НА ПЛАГІАТ

*Бочарова Н.А., к.е.н., доцент,
Федотова І.В., д.е.н., доцент
Харківській національній автомобільно-дорожній університет*

Ті зміни, що зараз відбуваються у суспільстві та у свідомості, не могли не позначитися на доброчесності. Існує безліч програм та методів перевірки рукописів на плагіат. Але умови їхнього застосування різні. Основна причина неможливості виростання більшості програм у вільному доступі їхня економічна вартість. Різні фірми пропонують різні типи передплат як для індивідуальних користувачів, так і для вищих навчальних закладів. У першому випадку пропонується поділити між собою витрати на реалізацію університетської політики, зазвичай як добровільні дії, у спробі оптимізувати власний робочий процес. З університетською підпискою всі викладачі мають доступ до служби виявлення плагіату, але для цього потрібна передплата великого обсягу, яка коштує дорого. У будь-якому випадку, якщо скласти, вартість підписки для використання комерційних служб плагіату на всіх рівнях навчання в університеті може бути значно високою.

Ще одна причина, через яку вищі навчальні заклади неохоче використовують комерційні служби виявлення плагіату, пов'язана з дотриманням законів про конфіденційність та права власності, а також із політиками зберігання документів, поданих на перевірку. У таких умовах зазначено, що постачальнику послуг надаються права на постійне зберігання копій документів для інших цілей, крім фактичної перевірки документа, або що викладач/ВНЗ несе відповідальність за дотримання всіх

законодавства про конфіденційність та власність, або що викладач/університет повинні володіти авторськими правами на контент, який вони сканують [1].

З цих причин у багатьох ВНЗ відсутня належна система перевірки оригінальності завдань, зосереджена лише на випускних курсах та/або дипломних (бакалаврських, магістерських, кваліфікаційних) роботах, й це прикро, тому що всі викладачі і всі види робіт повинні мати вільний доступ до програм перевірок на плагіат. З перших курсів необхідно викладати академічне письмо та закладати підґрунтя для формування у здобувачів вищої освіти академічної етики. Фактично, багато авторів, які досліджували цю проблему, дійшли висновку, що рішення щодо виявлення плагіату – це лише одна частина рішення, а іншими частинами є забезпечення дотримання етичних норм, навчання етики публікацій та активна участь читачів (викладачів, рецензентів тощо) [2-4].

Системи з виявлення плагіату виявляють наступні елементи тексту [2, 3]: запозичення, цитування та текстові перетини. Запозичення – це частка всіх знайдених текстових перетинів, за винятком тих, які система віднесла до цитувань, по відношенню до загального обсягу документа. Цитування – частка текстових перетинів, які не є авторськими, але система вважала їх використання коректним т доцільним по відношенню до загального обсягу документа (цитати; загальноновживані вирази; фрагменти тексту, знайдені у джерелах з колекцій нормативно-правової документації). Текстові перетини – це фрагменти тексту документа, що перевіряється, збігаються або майже збігаються з фрагментом джерела тексту. При цьому джерелом вважається документ, проіндексований у системі і який міститься в модулі пошуку, за яким проводиться перевірка [4].

У цих умовах вкрай важливим є застосування не лише формального, але й неформального підходу до перевірки рукописів на плагіат. Всі

наукові праці, що видаються у різних видавництвах, повинні проходити багаторівневі перевірки на плагіат. Кожне видавництво розробляє та застосовує власні методики щодо проведення перевірки, що включає застосування різних інструментів. При цьому може бути виявлено самоплагіат, неточне цитування, загальноприйняті висловлювання та терміни, формули, виявлення збігів окремих частин тексту.

При неформальному підході стає зрозуміло, де є самоплагіат, а де він відсутній з об'єктивних причин, тому що закінчена наукова робота передбачає проміжні публікації, в яких містяться її основні положення та результати, отримані у процесі її виконання. Насправді часто зміст проміжних публікацій повністю перекриває основну роботу.

При виявленні неточного цитування, коли потрібно послатися на неточно процитований матеріал (по ходу статті у цитаті потрібно ввести якісь зміни, узгодити її з рештою тексту, тому лапки не ставилися), зазвичай наприкінці фрази необхідно ставити посилання джерело. Тому в даний час вкрай небажано використовувати непряме мовлення і виділене лапками неточне (часткове) цитування, що суттєво знижує можливості викладу матеріалу. При дослідженні загальноприйнятих висловлювань, широко відомих законів, закономірностей, визначень та формул, постає питання: чи потрібно переписувати загальноприйняті ухвали, давати свої власні? Тому що здобувачі вищої освіти при не переказі підручників та статей своїми словами можуть видавати безглуздий перебір різних формулювань однієї і тієї ж думки з перевіркою, яка пройде через систему виявлення плагіату. [6]

Взагалі не можна не відзначити часті помилкові спрацьовування систем виявлення плагіату за поширеними стилістичними та мовними зворотами. Особливо небажано спрацьовування системи за стильовими оборотами, характерними для наукової мови. Це пов'язано з тим, що системи виявлення плагіату не аналізують змісту тексту. У випадку

виявлення запозичень, потрібно оцінити їхнє походження й можливість застосування заходів. В ході оцінки необхідно особливу увагу приділити авторству походження запозичення, наявності чи відсутності цитування, що оформлено згідно встановлених вимог, встановлення типу джерела (дисертація, монографія, наукова стаття, науковий посібник, книга або текст, знайдений у мережі без вказання автору). На основі проведеного аналізу приймається рішення щодо можливості або неможливості другу твору. У разі прийняття негативного рішення, про це повідомляється автору із вказанням переліку запозичень й джерела їхнього походження.

Таким чином, методики перевірки на плагіат обов'язково повинні враховувати багато факторів, зокрема тип досліджуваного матеріалу, особливості тієї галузі, до якої належить запропонована робота, особливі терміни, які застосовуються без змін, для адекватного тлумачення можливості правомірних запозичень.

Література:

1. Академічна доброчесність: виклики сучасності: збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 28.09 – 06.11.2020) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», ДАУКСВ, Фундація ADD. Варшава, 2020. 209 с.
2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
3. Правила академічної доброчесності учасників освітнього процесу Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. СТВНЗ 67.0-01:2019. Харків, ХНАДУ, 2019.
4. Сопова К. Методи виявлення плагіату в наукових публікаціях. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2007. № 4. С. 31-37.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ

*Томашук І.В., доктор філософії з економіки, старший викладач,
Вінницький національний аграрний університет*

Інтеграція України у світове освітнє суспільство вимагає аналізу досвіду провідних країн світу з метою з'ясування сучасних реалій та тенденцій у розвитку ІКТ та вироблення особистих шляхів їх застосування в системі державної освіти. У постіндустріальному суспільстві інформаційно-комунікаційні технології радикально змінюють повсякденне життя людей, роблячи товари та послуги доступнішими, а процес обробки та обміну інформацією – ефективнішим. Використання інформаційних технологій в освіті покликане підвищити якість, ефективність та доступність освіти для всіх: від дітей до дорослих.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) - пов'язані інструменти створення, зберігання, передача, обробка та управління інформації. Цей широко використовуваний термін включає всі технології використовується для передачі та обробки інформації [1]. Метою ІКТ є виробництво інформації для її аналізу та прийняття рішення щодо виконання конкретних дій. Інформаційні технології – це узагальнююче поняття, яке описує різні методи та способи збору, збереження, обробки, представлення та передачі інформації. Під інформаційними технологіями вказують методи та способи збору, обробки та передачі інформації з метою отримання свіжої інформації про досліджуваний об'єкт, або - сукупність знань про методи та засоби роботи з інформаційними ресурсами [2; 9].

На рисунку 1 наведено модель відображення етапів навчання і викладання з ІКТ.

Не дивлячись на широке висвітлення проблем інформатизації освіти у вітчизняній та зарубіжній науковій теорії та практиці, низку законодавчих актів та участі України у міжнародних програмах з впровадження інформаційних технологій в освітній процес освітнім організаціям, установам та навчальним закладам нашої країни належить виконати роботу, спрямовану на адаптацію національної системи освіти до потреб підростаючого покоління цифрової епохи [8; 10].

У постіндустріальному співтоваристві інформаційно-комунікаційні технології докорінно змінюють повсякденне життя людей, роблять його доступнішим, а процес обробки та обміну інформацією ефективніший. Інтернет став унікальним середовищем для доступу до навчальних матеріалів з усього світу. Використання інформаційних технологій в освіті покликане підвищити якість, ефективність та доступність освіти для всіх верств населення.

Рисунок 1- Модель відображення етапів навчання і викладання з ІКТ

Джерело: [3]

Якщо в якості ознаки інформаційних технологій вибрати інструменти, за допомогою яких проводиться обробка інформації, то можна виділити наступні етапи її розвитку:

I-й етап (до другої половини 19-го ст.) – «Ручна інформаційна»;

II-й етап (з кінця 19-го ст.) – «Механічна технологія»;

III-й етап (40 – 60-і рр.. 20-го ст.) – «Електрична технологія»;

IV-й етап (з початку 70-х рр.) – «Електронна технологія»;

V-й етап (з середини 80-х рр.) – «Комп'ютерна технологія»;

VI-й етап – «Мережева технологія» [4; 6].

Нові інформаційні технології характеризуються наявністю глобальної мережі онлайн, це і електронна пошта, телекомунікації, що надають широкі можливості для усіх верств населення. В даних комунікаціях комп'ютер займає перше місце. Він гарантує комфортабельну, персональну, різноманітну, високоінтелектуальну взаємодію об'єктів комунікації [2; 5]. Поєднавши інформаційні та комунікаційні технології, спроектувавши їх на освітню практику необхідно зазначити, що основним завданням, яке стоїть перед їх запровадженням є адаптація людини до життя в інформаційному суспільстві [6; 9].

Закордонні вчені виділяють глобальні тенденції розвитку ІКТ в освіті, такі як:

- 1) Організація навчання впродовж усього життя;
- 2) Створення та використання динамічних навчальних матеріалів;
- 3) Реалізація спільної роботи в режимі реального часу.

Міжнародним медіа консорціумом визначено тенденції розвитку ІКТ, які впливають на розвиток системи освіти (рис. 2).

Масове впровадження комп'ютерних технологій в усі сфери роботи, складання свіжих комунікацій і високоавтоматизованого інформаційного

середовища стало першим кроком до формування інформаційного суспільства [4; 6].

<i>Мобільні технології</i>	<i>Відкритий контент</i>	<i>Електронні книги</i>
<i>Доповнена реальність</i>	<i>Сенсорні інтерфейси</i>	<i>Візуалізація даних</i>

Рисунок 2 - Тенденції розвитку ІКТ
Джерело: [2]

Прикладом вдалої реалізації ІКТ стало виникнення Інтернету - масової комп'ютерної мережі з її буквально нелімітованими можливостями збору і заощадження інформації, передачі її персонально кожному окремому користувачеві.

Отже, поняття інформаційно-комунікаційних технологій не вважається конкретно однозначним. Це сукупність всіляких технологічних інструментів і ресурсів, які застосовуються для забезпечення процесу комунікації, створення, поширення, збереження та управління інформацією. Технологічні інструменти і способи це комп'ютери, мережа Інтернет, радіо і передачі, а ще телефонний зв'язок. Модернізація системи освіти України здійснюється в контексті європейських вимог та спрямована на її інтегрування у європейський і світовий інформаційно-освітній простір.

Література:

1. Березюк С.В., Оніщенко М.Л. Інформаційні технології у підприємницьких структурах. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 2. С. 118-131.

2. Жалдак М.І. Професійна підготовка вчителя та інформаційні технології. *Освіта*. 2004. № 11 (3-10 березня). С. 55-60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_2_2011_11_3.

3. Кочарян А.Б. Сучасні тренди ІКТ в освіті. *Тенденції їх розвитку. Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2014. № 5. С. 10–15. URL: [http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/2024/1/zb_2018_3-196-201%20\(1\).pdf](http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/2024/1/zb_2018_3-196-201%20(1).pdf)

4. Кремень В.Г. Інформатизація освіти – провідний напрям підвищення результативності навчального процесу. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2011. № 1. С. 10-23.

5. Новітні інформаційно-комунікаційні технології в освіті (ІСТЕ 2015): *матеріали III Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. молодих учених та студ.* (Полтава, 18-19 листоп. 2015 р.). Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка, 2015. 223 с.

УДК 372.8

**ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН
ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО ПРОФІЛЮ**

*Круглов О.А.
Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут»*

Задовго до введення карантинних обмежень у зв'язку із пандемією викликаною вірусом COVID-19 в Національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут” приймалися активні міри по комп'ютеризації навчального процесу та наукової роботи викладачів та студентів.

Одним із найбільших досягнень в цьому напрямку було створення електронного репозиторію НТУ “ХПІ” (<http://repository.kpi.kharkov.ua/>). За даними світового рейтингу бібліотек інститутів «Transparent Ranking: Institutional Repositories by Google Scholar» за квітень 2020 року, репозиторій НТУ “ХПІ” увійшов у сотню найкращих у світі. Він зайняв 85-е місце серед усіх представлених інституційних ресурсів та третє серед українських. Усього в рейтингу 2700 учасників (<https://www.kpi.kharkov.ua/rus/2020/05/12/ranking-web-repositories-2020/>). Вирішальний вплив на створення та розвиток інституційного репозиторію НТУ “ХПІ” мала організаційна та просвітницька робота співробітників науково-технічної бібліотеки нашого університету [1, 2 та ін.].

Викладачі кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин приймали активну участь у формуванні колекції електронних варіантів навчальних та методичних матеріалів по забезпеченню навчального процесу дисциплін економіко-математичного профілю спираючись на ресурси репозиторію НТУ “ХПІ” [3-6 та ін.]. Навчальна лабораторія обчислювальної техніки кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин надавала консультаційну та організаційну підтримку викладачам, які розміщали свої методичні напрацювання в університетському репозиторії.

В результаті на початок карантинних обмежень кафедра менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин, яка забезпечує значну частину навчального процесу з дисциплін економіко-математичного профілю в Навчально-науковому інституті економіки, менеджменту і міжнародного бізнесу НТУ “ХПІ”, в методичному плані була повністю готова до переведення навчального процесу в дистанційному режимі.

На початку карантину навчальний процес із дисциплін економіко-математичного профілю забезпечувався в основному за допомогою додатку Zoom та обміну файлами лабораторних, практичних робіт, розрахункових та розрахунково-графічних завдань між студентами та викладачами електронною поштою. Але, така організація навчального процесу із дисциплін економіко-математичного профілю була нераціональною через те, що виявлення помилок в роботах студентів та їх пояснення студентам викладачами займало дуже багато часу порівняно із традиційним off-line проведенням лабораторних робіт в комп'ютерному класі. Більш раціональним засобом організації навчального процесу із дисциплін економіко-математичного профілю стало використання хмарного пакету Microsoft Office 365. Коротко розглянемо його можливості.

До початку карантинних обмежень викладачі кафедри реєструвалися на платформі Microsoft Office 365 в основному із метою отримання електронної пошти у домені @khpri.edu.ua. Це було підтвердженням відношення викладача або співробітника до НТУ “ХПІ” та використовувалося для подачі документів на гранти, конкурси, рецензування статей в міжнародних журналах. Також частково використовувалися можливості роботи інших додатків Microsoft Office 365, особливо високо були оцінені переваги хмарної роботи на платформі.

Після введення дистанційного режиму роботи освітніх закладів Microsoft Office 365 виявився найбільш комфортною платформою для організації навчального процесу. Альтернативою репозиторію НТУ “ХПІ” стало хмарне сховище OneDrive. Свої методичні матеріали викладачі можуть розміщувати як в особистому сховищі, так і в сховищі кафедри, наприклад у вигляді папок з назвами курсів. Після розміщення, в хмарному сховищі OneDrive, вибирається опція «Поділитися», в якій вказуються групи чи окремі студенти, яким викладачі надають доступ. Перевагою

хмарного сховища OneDrive порівняно із репозиторієм є те, що доступ до методичних матеріалів викладача надається обмеженому колу осіб, в той час як репозиторій НТУ “ХПІ” працює за ліцензією відкритого доступу. У випадку коли методичні матеріали іще офіційно не опубліковані та викладач хвилюється за свої авторські права, хмарне сховище OneDrive є гарною альтернативою репозиторію. Також репозиторій НТУ “ХПІ” та хмарне сховище OneDrive дозволяє використовувати наукові напрацювання вчених НТУ “ХПІ”, наприклад [7-13 та ін.], в навчальному процесі. Планування навчального процесу та організаційних заходів кафедри (наприклад засідань кафедри) зручно здійснювати із застосуванням компоненту Календар програми Outlook.

Однак спосіб організації навчального процесу із розміщенням навчально-методичних матеріалів в репозиторії або хмарному сховищі OneDrive із подальшим спілкуванням зі студентами електронною поштою із використанням програми Outlook є дуже комунікативно-навантаженим через наявність великої кількості електронної кореспонденції. Більш прийнятним варіантом тут є організація лекційних та частково практичних та лабораторних занять за допомогою конференцій Microsoft Teams. Також тут можна контролювати відвідуваність занять студентами. Організацію контролю знань студентів можна здійснити за допомогою тестів та форми в Microsoft Forms, яка надає широкі можливості по створенню питань тестів, обмеженню часу тестування тощо.

Специфіка курсів економіко-математичного профілю полягає в необхідності виконання лабораторно-практичних робіт із застосуванням Microsoft Excel. Версія цієї програми Microsoft Office 365 дозволяє надавати спільний доступ до файлів, що дає можливість ефективно (із мінімізацією комунікативного навантаження) організувати навчальний процес з дисциплін економіко-математичного профілю.

У якості висновків із досвіду використання комп'ютерних технологій для дистанційного викладання дисциплін економіко-математичного профілю за час карантинних обмежень можна визначити наступні:

1. впровадження інноваційних комп'ютерних технологій в НТУ “ХПІ” задовго до початку карантинних обмежень дозволило лабораторії комп'ютерної техніки кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» перевести дисципліни економіко-математичного профілю в дистанційний режим без втрати якості навчального процесу;

2. епідемія вірусної хвороби COVID-19 та карантинні обмеження, пов'язані із нею, стали каталізатором впровадження інноваційних комп'ютерних технологій в навчальний процес, зокрема із дисциплін економіко-математичного профілю;

3. скоріше за все після відміни карантинних обмежень повернення до традиційної очної освіти може повністю не відбутися, можливо буде знайдена гібридна (очно-дистанційна) форма навчального процесу;

4. наявність гібридної (очно-дистанційної) форми навчального процесу дозволить кафедрі менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин розширити можливості змішаної форми навчання.

Серед перспектив подальших досліджень в напрямку розвитку педагогічних та методичних аспектів викладання дисциплін економіко-математичного профілю потрібно відзначити впровадження сучасних наукових наробок [7-13 та ін.], пошук гібридних (очно-дистанційних форм викладання) та застосування додаткових програмних засобів для забезпечення навчального процесу.

Література:

1. Главчева Ю. Н. Создание, хранение и обеспечение доступности электронных ресурсов научной библиотеки НТУ "ХПИ": программно-технический аспект, НТУ "ХПИ", 2015. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/13828>
2. Побережна О.О., Ілляшенко А.О. Репозитарій як впливовий фактор рейтингу університету, НТУ "ХПИ", 2015. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/12954>
3. Экономико-математические модели планирования производства : учеб. пособие / В. А. Садовский [и др.] ; ред. В. А. Садовский ; Нац. техн. ун-т "Харьков. политехн. ин-т". 2-е изд., испр. и доп. Харьков : НТУ "ХПИ", 2018. 152 с.
4. Скворчевський О. Є. Економетрія : текст лекцій курсу "Економіко-математичні методи та моделі". Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків : НТУ "ХПИ", 2016. 52 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/22347>
5. Скворчевський О. Є. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л. Оптимізаційні методи і моделі в економіці і менеджменті : лаб. практикум з курсу "Економіко-математичне моделювання" . Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків : НТУ "ХПИ". 2013. 96 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/2780>
6. Методичні вказівки до розрахунково-графічного завдання "Парний кореляційно-регресійний аналіз" за розділом "Економетрія" дисципліни "Економіко-математичне моделювання" : для студ. заочної форми навч. спец. 8.030601 "Менеджмент організацій", 8.050106 "Облік та аудит", 8.050107 "Маркетинг" / уклад.: О. Є. Скворчевський, В. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, Р. О. Побережний. Харків : НТУ "ХПИ", 2013. 52 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/2785>
7. Богатырева В. В., Скворчевский А. Е. Инновации и человеческий капитал: эконометрический анализ показателей инновационной деятельности организаций. *Экономическая теория в XXI веке: поиск эффективных механизмов хозяйствования : материалы 2-й Междунар. науч.-практ. конф., 20-21 октября 2016 г.* : в 2 ч. Ч. 2 / ред. И. В. Зенькова.

Новополоцк : ПГУ, 2016. С. 7-12. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/28261>

8. Скворчевський О. Є. CALS-концепція логістичної підтримки життєвого циклу озброєння та військової техніки: національні аспекти впровадження. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони = Modern Information Technologies in the Sphere of Security and Defence*. 2019. № 1 (34). С. 45-52. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/41288>

9. Скворчевський О. Є. Аналіз зарубіжного досвіду побудови CALS-технологій для управління життєвим циклом озброєння та військової техніки. *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Сер. : Економічні науки*. Харків : НТУ "ХПІ", 2016. № 48 (1220). С. 75-80. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/29399>

10. Скворчевський О. Є. Перспективи використання моделі даних NATO CALS в інноваційному машинобудуванні країн Балтійсько-чорноморського регіону. *Розвиток транспорту = Transport development*. – 2020. № 2 (7). С. 73-85. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/52640>

11. Скворчевський О., Лаврук А. Стандарти інтегрованої логістичної підтримки життєвого циклу зразків озброєння та військової техніки. *Актуальні питання підготовки фахівців логістики Збройних сил України: зміст, технології, якість : тези доп. міжнар. наук.-метод. конф., 19 квітня 2019 р. Одеса : РВВ ВА, 2019. С. 65-66. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/41101>*

12. Скворчевський О. Є. Багатокритеріальна оптимізація процесів підбору та розміщення персоналу на підприємстві. *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Сер. : Економічні науки*. Харків : НТУ "ХПІ", 2016. № 47 (1219). С. 41-45. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/29336>

13. Побережний Р. О. Щодо застосування економіко-математичних методів та економетричних моделей в управлінні трудовими ресурсами підприємства. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку : матеріали 1-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 квітня 2019 р.* Херсон : Вишемирський В. С., 2019. С. 372-374.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

*Вербицька В.І., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Стороженко Т.В., викладач
Харківський національний педагогічний університет
ім.Г.С.Сковороди*

Реформування системи вищої освіти, спричинене наявністю комплексу глобальних трансформаційних перетворень, постійне зростання обсягу інформації, збільшення кількості досліджуваних дисциплін при збереженні колишніх термінів навчання у вузах, є причиною пошуку ефективних шляхів розвитку освіти. Основні тенденції розвитку вищої економічної освіти ставлять перед викладачами завдання гуманізації, практичної спрямованості, акцентування фундаментальності економічної освіти, оптимізації навчального процесу за рахунок вибору ефективної освітньої технології (оптимальне поєднання традиційних та інноваційних форм, методів і засобів навчання), визнання важливості творчої складової та побудови внаслідок вищевказаного оптимальних освітніх траєкторій.

Інформатизація всіх сфер життєдіяльності людства вже перевела освіту на новий рівень, але, разом з цим, ця обставина зовсім не означає відторгнення класичних (традиційних) форм і методів навчання. Слід тільки зазначити, що традиційні форми навчання повинні і в подальшому використовувати інноваційні методи вищої освіти - методи, що засновані на використанні сучасних досягнень науки та інформаційних технологій, спрямовані на підвищення якості підготовки майбутніх фахівців будь-якої галузі шляхом розвитку у студентів творчих здібностей, самостійності

одержання і застосування знань, мотивації до саморозвитку, самовдосконалення.

Сьогодні однією з найважливіших задач у процесі навчання майбутніх фахівців є допомога майбутньому фахівцю в побудові своєї індивідуальної стратегії освіти з урахуванням здібностей, рівня домагань особистості і в не останню чергу сучасному рівню розвитку технологій, науки та економіки.

В даний час підготовка студентів вищих навчальних закладів неможлива без використання сучасних технологій навчання. Мова, насамперед, йде про застосування в навчальному процесі інформаційно-комп'ютерних технологій. Одним з методів застосування технологій в навчальному процесі є дистанційний, який дає можливість широкому колу студентів самостійне освоєння відповідних розділів вивчаємих дисциплін, спілкування з викладачами за допомогою спеціальних розділів дистанційного курсу або електронної пошти, отримання індивідуальних завдань та відповідне їх виконання в зручному для студентів режимі.

Новітні умови освітнього процесу, спричинені пандемією COVID-19, не могли не вплинути на організацію навчальних процесів, що, в свою чергу, створило сприятливі умови для більш широкого впровадження та масового розповсюдження дистанційних методів та форм навчання та викликало значне зменшення загальних обсягів навантаження в університетських аудиторіях.

Крім того, досвід показав, що розвинення навику самостійної роботи має найбільш ефективний прояв в умовах застосування модульного навчання, яке раніше вважали доцільним використовувати в процесі вивчення спеціальних та професійно орієнтованих дисциплін.

Отже, коли мова заходить стосовно новітніх технологій викладання, слід розглядати ті з них, які мають можливість використовуватись в якості самостійних елементів навчального процесу:

В першу чергу це стосується, як вже було зазначено вище, модульних форм навчання, дозволяючих підвищити ступінь залучення студента в процес самостійного освоєння необхідної інформації, надбання необхідних знань, практичних навичок та професійних компетентностей.

Ця форма передбачає підвищення відповідальності студента за результат власної роботи, роль викладача полягає в постановці ключових завдань по освоєнню навчальної дисципліни, коригування освітнього шляху і перевірці отриманих студентом знань.

В навчальному процесі останнім часом широко використовуються можливості Інтернету. Це стосується як застосування методики викладання, центральною частиною якої є використання інформаційного простору учбового закладу, так і використання можливостей мережі Інтернет в якості допоміжного інструменту при модульній формі навчання (розсилка завдань, надання виконаних робіт, відповіді на питання, ознайомлення студентів з оцінками і т.д.).

На погляд авторів, педагогічними завданнями, вирішенню яких сприяє організація модульного навчання, мають бути:

- підвищення самостійності студентів при освоєнні матеріалу (індивідуальна робота і групова);
- придбання та закріплення навичок прийняття рішень при груповій роботі;
- закріплення навичок оформлення власних аналітичних текстів, презентації матеріалу в аудиторії; формування навичок ведення дискусії;
- постійна оцінка роботи студента зі сторони викладача, що дозволяє активізувати роботу студента протягом семестру.

Основним джерелом інформації для студентів є навчальні сайти університетів. Так, наприклад, Навчальний сайт Харківського

національного автомобільно-дорожнього університету містить всю необхідну для здійснення ефективного освітнього процесу інформацію:

- категорії курсів по факультетам;
- навчальні матеріали для викладачів;
- опитування студентів щодо вибіркових дисциплін;
- конференції ХНАДУ та т.ін.

Інформація щодо розкладу занять, списку групи та розклад занять викладача можна побачити на офіційному сайті університету. Це більш інформативний інформаційний ресурс, який надає повну різноманітну інформацію щодо організації навчального процесу та принципів керівництва закладом. Крім того, є окремий сайт з розкладом занять студентів та викладачів, навчальні плани, електронні журнали, списки академічних груп та відомості щодо успішності студентів.

Інформація щодо змісту викладаємих на факультетах і кафедрах дисциплін також дублюється на сторінках офіційного сайту. Так, кожна кафедра має інформацію не тільки стосовно історії та сучасного складу кафедрального професорсько-викладацького складу, напрямки навчальної та наукової діяльності, а й окремі сторінки для абітурієнтів, анкетування випускників та студентів, останні новини, а й широку інформацію щодо організації навчання на період карантинних заходів, пов'язаних з пандемією COVID-19.

містять певну кількість посилань на електронні ресурси, електронні підручники та публікації автора сайту. Електронна пошта викладача дає можливість спілкування студента з керівником, але цей діалог носить перерваний, непостійний у часі характер. Електронні підручники є в основному допоміжним елементом в процесі навчання, який заміняє брак друкованих підручників.

Сьогодні найбільш популярною і часто використовуваною функцією Інтернету є інформаційна. Використання мережі тільки в якості

додаткового джерела інформації є однобоким і, по суті, не впливає на навчальний процес. Побудова навчання з активним використанням інформаційних технологій та Інтернет-ресурсів вже дали можливість значно збільшити частку самостійної роботи студентів і створити максимально комфортний режим роботи.

Необхідність та значення широкого застосування новітніх інформаційних технологій у вузівському навчанні продиктована зміненою ситуацією у світі, навчальному процесі та готовністю студентів до впровадження у навчальний процес. В сучасних умовах основне завдання викладача не надати студенту інформацію, а організувати процес доступу до неї і засобів обробки. Отримана в результаті спільної діяльності інформація стає особистим знанням студента, а викладач виконує роль наставника, допомагає студентові в самостійній діяльності з освоєння знань.

Необхідно уточнити, що технічні засоби забезпечення навчального курсу стають навчальними тільки в процесі реалізації їх дидактичних властивостей. Застосування подібної технології є найбільш логічним в рамках модульної форми організації навчання. Після проведення лекцій в дистанційному режимі викладач продовжує керівництво процесом самостійного позааудиторного навчання через свої курси-ресурси, який служить місцем загального спілкування викладача зі студентами. Як правило, для цього сторінці надається: календарно-тематичний план курсу; конспект лекцій, робочі програми та силабус дисципліни, методичні вказівки з практичними завданнями; критерії виставлення оцінок, презентаційні або допоміжні матеріали; список завдань для студентів, строки їх виконання і вимоги до оформлення, а також спосіб їх подання: по електронній пошті або на паперовому носії (перший варіант підвищує ефективність використання сайту); інформацію про форми зворотного зв'язку (перелік форм контролю і шкалу оцінки результатів роботи), видах

і часу перевірочних робіт (проміжних і заключних); список рекомендованої літератури і Інтернет-посилань з теми дослідження; дошку поточних оголошень, на якій розміщується актуальна інформація.

Більшість викладачів Харківського національного автомобільно-дорожнього університету доповнюють свої ресурси відомостями про себе, а також створюють форум, на якому обговорюються будь-які питання, що виникають у процесі навчання як у студентів, так і у викладача. Спілкування зі студентами через сайт дозволяє зменшити число аудиторних консультацій, постійно перебувати «на зв'язку», контролювати процес самостійного навчання, а також побудувати менш формалізовані відносини зі студентами, що дозволяє підвищити зацікавленість студентів у самому процесі навчання та його кінцевому результаті.

Таким чином, створені в ХНАДУ електронні курси-ресурси в Інтернеті є сполучною ланкою між ними і студентами, що дає можливість більш раціонально побудувати процес навчання, скоординувати позааудиторну роботу студентів, а також в кілька разів підвищити ефективність аудиторних занять та консультацій.

Впровадження методів навчання з використанням інформаційних технологій хоча й вимагає великих витрат, як фінансових, так і організаційних, але багато в чому підвищує ефективність навчання і дозволяє забезпечити конкурентоспроможність навчального закладу на ринку освітніх послуг.

ДРУГЕ ЖИТТЯ СТАРИХ СМАРТФОНІВ

*Рябець С. І., к.т.н., доцент,
Рябець І. С., здобувач бакалаврського ступеня
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

Сучасний світ досить швидко прогресує в технічній сфері. Принципово важливим питанням є використання старих смартфонів [1], їх введення в активне користування після тривалого використання та максимальна доступна користь.

Проблеми використання безпосередньо телефонів, є досить актуальними на сьогодні, тому метою даної публікації є розкрити та дослідити можливості використання смартфонів в якості допоміжного інструмента, а також проаналізувати переваги та недоліки застосування застарілих смартфонів.

За звичай, старий сенсорний телефон можна використовувати для поширення Wifi, який може підтримувати і покращувати передачу Інтернету. Інше популярне застосування – можливість використовувати як аналог звичайним веб-камерам. Головним аспектом такого використання є стабільне підключення до живлення, адже окрім того, що телефон активно використовувався раніше ці способи використання досить сильно розряджають батарею. Також дедалі популярним стає програмування на IOS чи Android з наступним підлаштуванням створених програм у відповідних студіях під різні мобільні додатки. А саме: розмір інтерфейсу, його розміщення та все, що стосується фронтенду. Це дає можливість перевірити інтерфейс додатку чи програми.

Для багатьох людей музика є невід'ємною частиною їхнього життя і використання смартфона як пристрою задля прослуховування творів може значно покращити комфортність такого хоббі. Крім того, за допомогою відповідних додатків можна старий і непотрібний пристрій перетворити в пульт дистанційного керування телевізором. Навіть флешку можна замінити просто використовуючи вільні гігабайти пам'яті на смартфоні.

В світі існує велика кількість мобільних ігрових додатків, які не потребують особливих системних вимог, а це означає що телефон може стати цілою ігровою системою. Ще одним із способів використання цього ж пристрою є читання книг, а також досить цікавим і корисним є ще заміна кардрідера (електронна книга). Врахуємо, крім цього, що кожен телефонний пристрій має можливість бути використаним задля зв'язку зі службою порятунку навіть без SIM-карти і тарифного плану, що вказує на ще одну важливу функціональність. Окрім вищенаведених прикладів старий смартфон є досить потужним пристроєм у порівнянні з комп'ютерами 90-х років. Тому можливостей тут відкривається безліч. В даний час рішення є тільки для Android: університет Берклі розробив додаток Vionic який дозволяє використовувати зайві потужності застарілого телефону. Творча особистість тут може проявити чи реалізувати свої прагнення в екології, спостереження, знахідки в дослідженнях у галузі охорони здоров'я чи допомогти уникнути катастрофи планетарного масштабу, цікавинки побутові, популярний догляд за домашніми улюбленцями та інші подібні проекти.

Таким чином, можемо констатувати наступні переваги:

– не потрібно хвилюватись за батарею, є можливість віддаленого користування, підтримання функцій, які необхідні для зручного використання в різних сферах діяльності, немає обмежень майже ні в чому, а при роботі пристрою офлайн можна збільшити час заряду. Великий функціонал звукового контенту, який можна використати в повній мірі за

допомогою додатків (наприклад: зміна голосу під час розмови). Не потрібно хвилюватися за те, що щось може зламатися чи підчепити вірус. Є можливість замінити частину пристроїв, які використовуються повсякденно. Може врятувати життя людині всього лише однією наявністю та бути використаним як дитячий прототип (діти можуть сміливо експериментувати та конструювати).

Як на основі недоліки можна звернути увагу на такі:

– не зручно використовувати тривалий час, адже батарея зменшує свою ємність з часом ще більше. Застарілим пристроям притаманні постійні баги, помилки та збої в роботі. Слабкий процесор в порівнянні з пізнішими версіями та іншими передовими технологіями, технічні характеристики яких розвиваються швидкими темпами. Не має можливості відкрити програму, яка потребує досить значних системних вимог. Крім того, дані, які залишилися на цьому телефоні «без нагляду», знаходяться під загрозою зчитування.

Висновки. Аналіз особливостей використання старих смартфонів як пристроїв, що ще багато років можна використовувати у побутовій сфері діяльності людини, дуже важливий, адже на сьогоднішній день дослідження в цьому напрямку – найважливіше завдання екологічне, утилізаційне, конструкторське і в решті решт – творче, так як відкриває широкі можливості модернізувати та замінити багато пристроїв із повсякденного життя. Це питання є особливо актуальним для молоді, адже навіщо витрачати більше, на усілякі плеєри чи будильники, коли є звичайний старий смартфон. Досить значними є можливості використання телефону задля підтримки наукових досліджень та проектів, які повинні покращити життя людства.

Література:

1. <https://itechua.com/smartphones/129306>.

АКТУАЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТІВ ТРЕТЬОГО ВІКУ В УКРАЇНІ

*Беляєва Л.А., к.е.н., доцент
Пеняк Ю.С., к.е.н., доцент
ННІ «Каразінський банківський інститут»
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна*

Старіння населення є однією із найважливіших проблем сучасності у світі в цілому і особливо в Європі. Україна в цьому рейтингу займає одне із чільних місць. Дані Інституту демографії та соціальних досліджень свідчать, що сьогодні кожен третій житель України є пенсіонером, а за прогнозами, до кінця 2050 року 28% жінок і 20% чоловіків перебуватимуть у віковій категорії старше 65 років. У 2060 році питома вага дітей становитиме лише 14,9%, а у віці старше 60 років перебуватиме 32% населення [1].

Кількість людей поважного віку у світі невідомо зростає, збільшується кількість довгожителів і тому актуальними є питання соціального захисту та матеріального забезпечення їх. Ці важливі напрями допомоги людям старшого віку, постають перед людською спільнотою у більшості країн і вирішуються як на рівні держави, так і на рівні різних соціальних інститутів.

Україна не є винятком, політика підвищення пенсійного віку і збільшення страхового пенсійного стажу на сьогодні є актуальною, не звичною для населення, і як додаток до цієї ситуації під час пандемії і збільшення ризику для цієї групи населення. Збільшення пенсійного віку і страхового стажу вимагають змін і у політиці держави, щодо збереження працездатності та профілактики здоров'я, оновлення навичок, роботи з комп'ютером та іншими сучасними гаджетами, пристосування робочих

місць до вікових змін, впровадження більш гнучких графіків роботи.

У зв'язку з цим у 2009 р. завдяки підтримці Фонду народонаселення ООН в Україні та Міністерства соціальної політики був розроблений проект Концепції розвитку Університетів третього віку (УТВ).

Університети третього віку – вже давно працюють у Європі та інших країнах цивілізованого світу, вони дають можливість людям старшого віку опановувати нові професії та залишатися здоровими як психічно, так і фізично після виходу на пенсію.

У 1970-х роках, тривалість життя в розвинутих країнах почала невпинно зростати і виникла необхідність поліпшення життя літніх людей, тому як їх соціально-економічний стан, здоров'я та соціальна захищеність були незадовільні, і за ініціативою професора П'єра Велласа створено перший університет на базі університету в Тулузі (Франція).

Сьогодні у світі утвердилося п'ять моделей освіти людей третього віку:

1) французька або Vellas-модель (за ім'ям засновника університету третього віку), яка тісно пов'язана з університетом або є його складовою;

2) англосаксонська (британська) модель, визначальною рисою якої є взаємодопомога в навчанні;

3) північноамериканська модель, яка наслідує Vellas-модель, проте з вагомою участю студентів/студенток у плануванні курсів;

4) південноамериканська модель на основі Vellas-моделі із охопленістю навчанням усього населення літнього віку;

5) китайська модель сфокусована на житті спільноти та збереженні традиційної культури [2].

Найбільш поширеними є британська та французька моделі освіти людей третього віку.

На сьогоднішній день, у багатьох країнах світу (США, Японії, Франції, Польщі та ін.) відкриті спеціальні курси, навчальні центри,

народні університети та факультети для літніх людей. Навчальні програми для даної категорії громадян складаються на основі психологічних та соціологічних досліджень, з урахуванням їхнього життєвого досвіду та різнобічних інтересів. Особливістю навчання – є залучення багатого життєвого досвіду людей похилого віку у навчальний процес, їх висока мотивація, оскільки навчання відбувається без обов'язкових програм [3].

В умовах демографічного старіння населення в Україні, при одночасному скороченні попиту на освітні послуги молоді, пов'язані з бажанням навчатися у вищих навчальних закладах за кордоном, збільшується попит населення перед пенсійного та пенсійного віку на підвищення кваліфікації або перекваліфікації, набуття корисних знань, тощо.

В Університетах третього віку найбільший попит існує на напрями у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, тому як старше покоління у зв'язку з віковими змінами не встигає опанувати навички користування новітніми пристроями та програмними продуктами, особливо при здійсненні розрахунків за комунальні та спожиті послуги. Також до найбільш популярних напрямків відносять опанування іноземної мови, прикладне й художнє мистецтво, здоровий спосіб життя та заняття з правознавства.

Так, наприклад, в польських університетах для людей похилого віку виділяються кілька освітніх цілей навчання:

- попередження старості;
- підготовка до пенсії;
- підготовка до громадської діяльності [4].

Наразі в Україні працює понад 300 таких закладів, як порахувало Мінсоцполітики, і понад 25 тисяч слухачів уже розширили свій світогляд, закінчивши Університети третього віку [5]. Найбільш поширена мережа університетів третього віку у Києві і Львові, на сьогодні набувають свого

поширення у містах Одеса, Полтава, Дніпро, Харків. У таблиці 1 наведені діючі Університети третього віку при територіальних центрах м. Харків та напрями їх діяльності.

Таблиця 1 - Університети третього віку у Харкові та напрями їх діяльності

Назва	Напрями діяльності
«Університет III віку» Немишлянського терцентру	В Університеті діють 5 факультетів: - загальноосвітній; - профілактична медицина та здоров'я; - основи фізичної активності; - основи роботи з персональним комп'ютером та - сучасними гаджетами; - культура та мистецтво;
«Університет третього віку» у терцентрі надання соціальних послуг Новобаварського району.	культурно-творчі факультети, правові науки, інформаційні технології, здоровий спосіб життя.
Університет третього віку "Протон" Благодійний фонд "Let'shelp"	фінансова грамотність, психологія, економіка, українська культура, література, інформаційні технології, іноземні мови, відвідують танці, йогу займаються творчістю та розвиваються в своєму напрямку: мода, подорожі, фотографія
«Університет третього віку» КУ «Мереф'янський центр надання соціальних послуг»	«Інформаційні технології»: користування гаджетами та мобільними додатками, спілкування у соціальних мережах, користувачі ПК. Факультети «Психології», «Правознавства», «Краєзнавства», «Здорового способу життя».

Університети «третього віку» неможливо вважати класичними вищими навчальними закладами, тому як відсутні вступні екзамени, не контролюється поточна успішність, відсутні студентські квитки, тобто навчання в ньому носить не освітній а соціальний напрямок. Не працюють і традиційні форми і методи навчання, тому як люди похилого віку вже мають значний особистий життєвий досвід.

Створення Університетів третього віку в Україні, безкоштовних навчальних закладів для пенсіонерів, буде сприяти розширенню участі осіб похилого віку в різних видах діяльності та позитивних змін у житті суспільства.

Неузгодженість законодавства, низька поінформованість та незацікавленість частини громадян пенсійного віку ускладнюють даний процес, що не дає можливості продовження роботи.

Викликом для уряду та суспільства в цілому є проблеми та наслідки старіння населення в Україні. На сьогодні на жаль, українське суспільство при збільшенні пенсійного віку та страхового стажу, не надає достатньо уваги на проблеми старіння та потреби пенсіонерів, не дозволяє розвивати ринок орієнтований на потреби осіб похилого віку.

Література:

1. Як в Україні розвиватимуть університети третього віку. URL: <http://m.day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/studentom-mozhna-staty-zavzhdy>
2. Лук'янова Л. Б. Концепція освіти дорослих в Україні. Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2011. 24 с.
3. Vellas P. La recherche et les Universites du Troisieme age, «Gerontologie et Societe» P. Vellas. 1990. № 55. P.104-106.
4. Czerniawska O., Drogi Bezdroża Andragogiki Gerontologii. Łódź, 2007. P.118-141.
5. Понад 300 Університетів третього віку діють в Україні. URL: <http://pedpresa.ua/118907-starity-nemaye-chasu-ponad-300-universytetiv-tretogo-viku-diyut-v-ukrayini.html>

ЗАСТОСУВАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ БІЗНЕС-СТАТИСТИКИ DATA MINING В ОЦІНЮВАННІ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

*Оніщенко К.С., студентка
Науковий керівник: к.е.н., доцент Кущенко О.І.
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна*

Суб'єкти господарювання на ринку не можуть чітко та успішно функціонувати без постійного використання інформації стосовно свого вланого стану; навколишнього середовища; як поведуть на ринку партнери та конкуренти. Ці всі умови стали започаткуванням нового напрямку національної статистики – бізнес-аналітика.

Бізнес-аналітика – це процес аналізу інформації для прийняття бізнесових рішень. Вона включає в себе методи збору і обробки інформації, оцінку ризиків, моделювання, прогнозування за допомогою інформаційних і телекомунікаційних технологій.

Головне завдання бізнес аналітики полягає в тому, щоб знаходити та вносити зміни, які будуть приносити користь компанії, а також подальший розвиток.

Бізнес-аналітика займається аналізом внутрішньо корпоративних процесів, підвищенням ефективності підприємства, мінімізує витрати, створює єдину автоматизовану систему управління підприємством і керує її основними бізнес-процесами.

Важливими інструментами бізнес-аналізу є бізнес-розвідка, за допомогою якої роблять точні фінансові прогнози, генерують економічно ефективні рішення; борди на яких відображено весь процес роботи над проектом, від його початку до кінця; інструменти Microsoft Office, такі як Excel Microsoft Business Intelligence, завдяки цим інструментам компанії можуть деталізувати, аналізувати та візуалізувати дані; існує багато платформ

з технологічними інструментами бізнес-аналітики, наприклад QlikView, основною перевагою цього інструменту є те, що він самообслуговується і дозволяє компаніям проводити аналітику даних, отримувати уявлення та маніпулювати даними.

Data Mining – це термін який застосовується ждя опису здобуття знань у базах даних, дослідження даних, обробки зразків даних, очищення і збору даних. Це процес виявлення кореляції, тенденції, шаблонів, зв'язків і категорій.(2)

Технології Data Mining поєднують в собі два методи аналізу – це формалізований та параметричний.

Формалізованим методом аналізу називають метод, який долає суб'єктивність традиційного методу, та знаходить властивості ознак, характеристик документа. За допомогою цього методу можна уникнути суб'єктивізму під час вивчення соціальної реальності і аналізувати, систематизувати і узагальнювати масиви документів.

Параметричним методом аналізу називають середнє арифметичне, середнє квадратичне відхилення, коефіцієнт варіації, середня похибка, це використовується для аналізу варіаційних рядів, його параметрів, а також вимагають представлення вихідних даних у кількісному вигляді.

Вони впливають на можливість розв'язувати великий спектр завдань, наприклад : класифікація, кластеризацію, прогнозування, візуалізацію, аналіз, виявлення відхилень, асоціацію, аналіз взаємозв'язків, підведення підсумків.

Data Mining має три основні стадії:

1. Виявлення закономірностей
2. Використання виявлених закономірностей для прогнозування невідомих значень, це ще називають прогностичне моделювання
3. Аналіз виключень – виявлення та пояснення аномалій, знайдених у закономірностях.

Я вирішила провести невелике дослідження, для того, щоб показати, що завдяки даже невеликому обсягу інформації можна зробити дослідження.

Завдяки вмілому використанню статистичних інструментів можна зробити аналіз інформації у будь-якій сфері діяльності. Для проведення дослідження, я взяла результати минулої сесії студентів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна за освітньою програмою «Бізнес-аналітика та міжнародна статистика» група ЕС-11, дань наведені у таблиці 1:

Таблиця 1 – Аналітика успішності студентів першого курсу (у балах)*

ПІБ студента	Вища математика	Макроекономіка	Політична економіка	Історія України	Інформатика	Середній бал студента
Онiщенко К.	80	75	100	100	90	89
Достан В.	70	60	80	90	90	78
Махiнько К.	90	75	100	100	100	93
Побережна В.	75	60	98	99	70	80,4
Савченко К.	70	65	98	100	70	80,6
Маловичко С.	70	65	80	90	70	75
Середній бал з дисципліни	63,33	55,83	92,66	96,5	81,66	82,66

Завдяки цьому невеликому обсягу інформації, ми побачили, якщо вміло користуватись статистичними методологіями, то можна отримати результат у будь-якій сфері діяльності.

Література:

1. Кущенко О. І., Чуприна О. А. Аналітичні можливості статистики. Економічний потенціал країни: наукові підходи та практика реалізації : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 2 березня 2019 р.) / відп.за випуск д.е.н., проф. С.О. Якубовський. Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова, 2019. С.123-126.
2. Бізнес-моделювання і аналіз даних. Уейн Л.Вінстон.2016. 864 с.

ПОГЛЯД НА СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

*Бражник М. О. магістр
Вдовиченко І. Н. к. т. н., доцент
Криворізький національний університет*

Невід'ємною частиною сучасного світу є інформаційні технології, які визначають розвиток людства та проникають в кожну сферу життя суспільства. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в систему освіти викликає суттєві зміни в змісті, методах навчання, постає проблема пошуку нового педагогічного інструменту, виникає можливість використання засобів і можливостей, які надають комп'ютерні технології та Інтернет. Завдяки цьому викладач краще подає матеріал, робить його більш цікавим, швидко перевіряє знання студентів, підвищує інтерес до навчання. Педагог має можливість отримувати найостаннішу інформацію, активно спілкуватися з колегами, здобувачами освіти. Також, завдяки цьому підвищується авторитет викладача.

С. Гончаренко поняття «інформатизація освіти» визначає як «комплекс соціально-педагогічних перетворень, пов'язаних з насиченням освітніх систем інформаційною продукцією, засобами й технологією» [1, с. 149].

Узагальнено поняття «інформаційні технології» можна розглядати як технології навчально-виховного процесу з використанням електронних засобів, які надають доступ до багатьох джерел інформації, можливість реалізації нових форм і методів навчання, підвищують ефективність самостійної роботи.

Термін «інформаційно-комунікаційні технології» трактуємо як сукупність різних технологічних інструментів (комп'ютери, мережа Інтернет, телефонний зв'язок) і ресурсів, які використовуються для забезпечення процесу комунікації та створення, поширення, збереження, управління інформацією.

Використання автоматизованої інформаційної підсистеми контролю успішності здобувачів передбачає:

- посилення регулярного контролю над роботою студентів при освоєнні ними навчального матеріалу;
- підвищення мотивації до освоєння освітніх програм;
- активізація самостійної та індивідуальної роботи здобувачів освіти;
- поліпшення показників відвідуваності занять [2].

Основним завданням, що стоїть перед впровадженням інформаційних та комунікаційних технологій в освітню практику, є адаптація людини до життя в інформаційному суспільстві.

Взагалі використання інформаційних технологій в навчанні розвинене на достатньому рівні. Особливо зараз, в умовах дистанційного навчання, проведення занять налагоджено здійснюється з використанням платформ Zoom, Google Meet, Skype. Матеріали лекцій, лабораторних та практичних робіт надсилаються у Moodle, Google Classroom.

Студенти впродовж навчання знайомляться з безліччю функцій у різних програмах:

- виконання креслень у «КОМПАС-3D»;
- підготовка презентацій, таблиць, графіків, діаграм, написання доповідей за допомогою пакету «Microsoft Office»;
- створення ілюстрацій у «Adobe Illustrator» або «Corel DRAW»;
- розробка баз даних у «Server Management Studio»;
- програмування у «Microsoft Visual Studio».

Застосування сучасних інформаційних технологій у навчанні – важлива і стійка тенденція розвитку освітнього процесу.

Інформатизація суттєво вплинула на процес придбання знань. Нові технології навчання на основі інформаційних і комунікаційних, дають змогу інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість сприйняття, розуміння та глибину засвоєння величезних масивів знань.

Підсумовуючи, можна зробити наступні висновки, що застосування ІКТ:

- підвищує обсяг виконаних на заняттях завдань;
- значно пришвидшує здійснення контролю знань (модульні контрольні роботи), або проведення самостійних робіт;
- спонукає викладачів до пошуку нових нетрадиційних форм і методів навчання, прояву творчих здібностей;
- активізує пізнавальну діяльність здобувачів освіти, підвищує якість засвоєння матеріалу;
- дає можливість моделювати та вирішувати проблемні ситуації;
- допомагає успішній реалізації індивідуального підходу, що створює систему освіти, яка забезпечує кожному студенту максимальний розвиток його можливостей, здібностей.

Література:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 373 с.
2. Герова Н. В. Автоматизированная система рейтингового контроля знаний студентов вуза. *Программные продукты и системы*. 2009. № 4. С. 138-142.

**ПЕРВИННА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ДСНС НА ОСНОВІ
АВТОМАТИЗОВАНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ СИСТЕМИ**

*Пономаренко Р.В., д.т.н., с.н.с.
Національний університет цивільного захисту України*

У сучасних умовах відбувається зростання обсягу та складності завдань, пов'язаних із вирішенням проблем цивільної безпеки, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, забезпечення пожежної безпеки.

У зв'язку з цим, а також з урахуванням функцій, покладених державою на Державну службу України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), основною метою закладів освіти ДСНС є підготовка компетентних фахівців, які професійно, психологічно та фізично готові до вирішення всього спектра завдань з проблем підготовки та забезпечення цивільної безпеки, захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, забезпечення пожежної безпеки.

При зростаючих вимогах до теоретичних знань та практичних умінь фахівців, заклади освіти ДСНС поставлені у часові рамки, встановлені програмними документами. Звідси випливає, щоб досягти виконання всього обсягу робіт у період гасіння пожеж та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на різних об'єктах економіки, необхідно підвищити якість професійної підготовки здобувачів вищої освіти, майбутніх пожежних-рятувальників.

Одним із важливих напрямів вирішення цього завдання є інтенсифікація освітнього процесу здобувачів вищої освіти у закладах

освіти ДСНС, що сприятиме формуванню здобувача як професіонала, компетентного співробітника ДСНС.

Важливим завданням у галузі підготовки фахівців ДСНС є організація професійної первинної підготовки здобувачів в закладах освіти ДСНС. Необхідність удосконалення освітнього процесу у закладі освіти ДСНС щодо початкової професійної підготовки здобувачів та оцінки їх професійного рівня, як працівників ДСНС під час практичної підготовки після первинного професійного навчання пояснюється і новими завданнями, і характером пожежно-рятувальної справи, що стає, незважаючи на змінний характер та проблеми соціально-економічного характеру, дедалі комплекснішим і передбачає наявність тісного взаємозв'язку між окремими напрямками підготовки здобувачів вищої освіти у закладах освіти ДСНС.

Таким чином, проблема вдосконалення професійної підготовки здобувачів вищої освіти у закладах освіти ДСНС є однією з найбільш актуальних у системі ДСНС. Це багато в чому пояснюється наростанням процесів автоматизації, впровадженням нової техніки та обладнання в освітній процес закладів освіти ДСНС. Все це вимагає наявності у системі ДСНС виключно висококваліфікованих, добре організованих співробітників, які здатні самостійно експлуатувати та переналагоджувати складні технологічні комплекси, керувати ними, виявляючи ініціативу, приймаючи серйозні рішення.

Література:

1. Наказ МВС України №412 від 20.05.2020 Про затвердження Порядку підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту.

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

*Шищенко І.В., к.п.н., доцент
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка*

На сучасному етапі розвитку освіти найперспективнішим напрямом генези цифровізації систем навчання залишається застосування хмарних технологій. Використання хмарних освітніх систем стало одним із основних шляхів ключових інформаційно-технологічних змін освіти. Сучасний етап розвитку ІТ пов'язаний із виходом на перше місце хмарних обчислень і в освітніх організаціях, і на підприємствах усіх форм власності. Оцінка популярності хмарних сервісів було проведено компаніями IDC, Forrester Research показала, що обсяг хмарних послуг збільшився на 70% у 2017 році, до 2022 року відбудеться збільшення обсягів даного ринку, нині більшість підприємств та організацій використовують хмарні послуги (75% витрат на інформаційні технології – хмарні витрати компаній), в освіті цей показник трохи нижче – 23% [1].

Основною відмінністю хмарних технологій в освіті від звичайних інформаційних технологій слід вважати системи знань: про учня, про специфіку предмета (курс навчання), про стратегію навчання (оскільки процес навчання включає великі обсяги даних у вигляді інтерактивних карт, баз знань, відеофайлів тощо). Хмарні технології та сервіси під час навчання можуть розширювати можливості проведення уроку, розширювати доступ до інформаційних ресурсів, наприклад, Animoto дає можливість навчання школярів створенню кліпів або LearningApps.org,

який розширює інтерактивні можливості проведення уроку. Таким чином, хмарні послуги дозволяють включати в освітній процес безліч допоміжних ресурсів. Дослідження останніх років упровадження інформаційних технологій в освітній процес були спрямовані на засоби підтримки процесу навчання учнів. Ці засоби передбачають сприяння «навчанню дією», причому це характерно і для точних наук, і для гуманітарних, наприклад, подібними засобами підтримки процесу навчання виступають усі види хмарних сервісів.

Застосування хмарних сервісів та розвиток умінь їх застосовувати дає можливість розвитку інтелектуального керівництва діяльністю учня без безпосереднього контакту з ним (включаючи організацію дистанційного навчання), ефективного застосування інших інформаційних навчальних систем та спеціальних програм (вбудованих у хмарний сервіс), а також підвищення ефективності процесу навчання. Керування навчально-пізнавальною діяльністю учня проводиться за допомогою семантичної моделі знань у конкретній предметній галузі, яка інтегрується у хмарний сервіс.

У процесі цифровізації системи шкільної освіти є суттєві особливості, які пов'язані з короткою дистанцією за часом між виникненням нових цифрових технологій та їх упровадженням в освітній процес. Елементи структури інформаційно освітнього середовища (ІОС) закладу освіти постійно змінюються під впливом змін галузі розвитку сучасних хмарних інформаційних систем та соціальних мереж. Тому як основний напрям цифровізації освітнього середовища можна назвати гіпертрофовану технологізацію змісту, форм та методів навчання з установкою підготувати вчителів та учнів до швидкого застосування цифрових технологій в освітньому процесі. Тому якщо ми говоримо про цифрові технології в освітньому процесі, то ми швидше говоримо про формування інформаційно-цифрової компетентності учня та вчителя,

зокрема вміння використовувати соціальні мережі, інформаційні системи та хмарні послуги.

Загалом на цифровізацію системи шкільної освіти впливає те, що необхідним є постійне оновлення «цифрових знань» вчителя, оскільки спостерігається висока швидкість удосконалення цифрових технологій та технічних змін (пов'язаних зі зміною та прискоренням роботи процесорів, збільшенням оперативної, відеопам'яті, появою сучасних пристроїв тощо), що безумовно вимагає постійного підвищення інформаційно-цифрової компетентності вчителя, інакше може статися так, що учень виявиться більш компетентним з точки зору вміння застосовувати ті чи інші інформаційні послуги.

Безумовно вказані тенденції визначають необхідність удосконалення технологічної та цифрової підготовки вчителів, у тому числі потрібне формування спеціального курсу «Цифрові інновації у шкільній освіті», де мають відобразитись всі сучасні тенденції розвитку ІТ-сфери, крім того, вчитель має не просто отримувати теоретичні знання, а має безпосередньо брати участь у прикладній роботі з інформаційними системами та програмними продуктами. Таким чином, розвиток дистанційних форм навчання, упровадження хмарних навчальних систем в освітній процес, а також збільшення кількості програмних комплексів викликали необхідність науково-обґрунтованого методичного забезпечення навчання використання хмарних сервісів у рамках ІОС ЗЗСО.

Література:

1. Cloud computing : principles and paradigms / edited by R.Buyya, J. Broberg, A. Goscinski. URL : <http://www.chinacloud.cn/upload/2007/11073107539898.pdf>

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ

*Майборода Ю.В., к.е.н., викладач
ВСП «Житлово-комунальний фаховий коледж ХНУМГ ім. О.М. Бекетова»*

В екстремальних умовах, викликаних пандемією Covid-19, в національній освітній системі посилюється роль і місце дистанційної форми навчання, а також використання сучасних інформаційних технологій.

Дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп’ютерних і телекомунікаційних технологій, навчальних платформ, онлайн курсів, що забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі [1].

Нині існує доволі широкий спектр інструментів дистанційної освіти:

➤ інтернет-платформи, які дозволяють завантажувати презентації, аудіо-, відео-, текстовий матеріал; проводити опитування за створеними формами; здійснювати розсилку навчальних матеріалів; контролювати виконання завдань студентами. Великої популярності серед учасників освітнього процесу набули: а) LMS Moodle – модульно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яке дозволяє розміщувати, редагувати й оновлювати на його сайті навчально-методичні матеріали, продуктивно спілкуватись, обмінюватись інформацією, оцінювати студентів, співпрацювати з ними з метою підвищення ефективності та результативності освітнього процесу; б) веб-сервіс Google Клас (Google Classroom) – новий сервіс Google Apps для освіти, який дозволяє викладачам швидко створювати і впорядковувати завдання, виставляти

оцінки, залишати коментарі й спілкуватися зі студентами. Своєю чергою, студенти можуть зберігати завдання на Google Диску, а також здавати виконані роботи в Класі й безпосередньо спілкуватися і один з одним, і з викладачами. Застосування сервісу дає можливість поглибити й розширити знання студентів, підвищити якість навчання [2];

➤ платформи, що дозволяють проводити он-лайн заняття у форматі відеоконференції. Найбільш використовувані: Google Meet, Zoom, Microsoft Teams;

➤ додатки-месенджери, які забезпечують оперативний зворотний зв'язок із викладачем, а також дають можливість відправляти студентам текстові й мультимедійні матеріали для підготовки до занять, а також виконані студентами завдання – викладачеві. Найпопулярнішими є: Viber, Telegram;

➤ віртуальні тренажери (інструменти для відпрацювання практичних навичок учасників освітнього процесу).

Однак на практиці заклади освіти часто стикаються з проблемами, пов'язаними з організацією якісного дистанційного навчання (відсутність безперебійного доступу до мережі Інтернет, необхідної техніки вдома; низька пропускну спроможність електронної мережі під час навчальних чи екзаменаційних відеоконференцій; ризик необ'єктивного оцінювання; недостатня самоорганізація; проблема психологічної невідповідності студентів до самостійної роботи; нерегулярність комунікації з викладачем; відсутність або недостатність необхідних навичок роботи з технікою та дистанційними технологіями). Тому на сьогоднішній день нагальним є питання вирішення проблем дистанційної освіти з метою одержання якісно нового освітнього продукту.

Література:

1. Дистанційне навчання [назва з екрана]. URL: <http://vnz.org.ua/dystantsijna-osvita/pro> (дата звернення: 12.11.2021).

2. Олешко А. А., Бондаренко С. М. «Удосконалення системи дистанційного навчання у вищій школі в умовах пандемії covid-19». *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації» : тези доповідей, 10 листопада 2020 р.* Київ : КНУТД, 2020. 189 с. С. 78 – 79.

UDC 378.148

INNOVATIVE APPROACHES IN THE TRAINING OF APPLICANTS HIGHER EDUCATION

*Khoroshylova I.O., candidate of economic sciences, Associate Professor
Kharkiv National Automobile and Highway University*

*Baidala V.V., candidate of pedagogical sciences, Associate Professor
H.S. Scovoroda Kharkiv National Pedagogical University*

The current state of teaching methods in higher education institutions demonstrates that teachers are increasingly using innovative methods in the process. Today, in the period of pandemic, unfortunately, the use of traditional teaching methods is impossible, it is necessary to optimize all the forces and opportunities to ensure the educational process. Given all it, we need an innovative approach to the formation of modern learning and contact between teacher and student. The learning process during distance learning has certain features. First of all, this is a virtual meeting, not a real one. Initially, it may be difficult to switch to distance learning, but the latest methods allow teachers and students to continue the educational process without much hindrance and creativity.

In the current conditions, interactive distance learning methods are mostly gaining popularity in the world. The term "innovation" means

innovation, updating the learning process, the basis of these methods is controlled and purposeful independent work of the student. The educational process for both students and teachers occurs in a convenient, safe place, without visiting the university in connection with the introduction of quarantine, according to the schedule. Improving the quality of educational services and the introduction of modern innovative methods of traditional and interactive learning through interactive methods and various audio-visual programs (BigBlueButton, Skype and Webex, video conferencing based on Zoom, Google Meet, Skype, as well as Viber, YouTube, Telegram, Instagram, etc.). By the way, we note that the modern process of globalization, the relentless development of modern innovation and information technologies, society's needs for mobility determine the search for the latest learning technologies and modernization of educational systems. In the conditions of long-term quarantine and restrictions on attending educational institutions, the role and place of distance learning and the use of modern innovative information technologies are growing. Distance learning has been introduced by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine, therefore, distance learning is one of the new realities of modern education in difficult conditions. In addition to the fact that teachers are constantly developing and updating courses on remote platforms, real-time classes are conducted using the above-mentioned platforms. And students working in the distance education system are also engaged in professional self-development at a time convenient for them and in safe conditions.

During the communication process on the Zoom program, in addition to reviewing materials of disciplines, the audience develops a lively discussion on the issue, there is direct contact, it gives positive feedback and good reason that the material aroused interest from students, encourages them to further study the topic and good assimilation of materials. The use of such technologies of audio-visual communication removes the question of the lack of live contact between

teacher and student. According to the results of the research and survey of students, it was noted that the lack of contact with the teacher during distance learning causes them some psychological discomfort. According to a survey, students assessing satisfaction with the opportunities for informal interaction with the administration, teachers and students studying remotely on the Internet, a third said they were "completely satisfied" , although almost 50 percent "partially satisfied", and when asked about problems in the process conducting electronic lectures and seminars - almost 70 percent of students said that "there were no problems and the seminars were organized."

However, along with the positive aspects of distance learning, students also note the problems that students encountered during their studies, namely:

- difficulties in studying educational material in the Internet environment,
- lack of real help from the teacher,
- fast pace of learning, lack of time to prepare tasks.

But despite all of it, the question of whether students are satisfied with the volume and quality of knowledge acquired in the specialty when studying distance learning in the Internet environment, they said that: fully satisfied - 27%, partially satisfied - 55%, completely dissatisfied 13% and only 5% did not answer the question.

Additionally, it is crucial to understand why we need such a system at all. If this is a lifeline in case of quarantine or other emergencies in the future, this option of organizing quality training is needed. Do we see a future for blended learning, which is very easy to switch to different modes: increase or decrease offline or online components, choose different organizational models and strategies according to opportunities, needs, and challenges. Participants in the educational process need both emotional support and the provision of the Internet and technology. Good Internet is a must-have. Technical support for students is no less important. It would be desirable to create a community among all interested teachers and to analyze real working cases.

Another important factor is the training and education of teachers, which should be conducted in accordance with the needs and individual learning trajectories. By the way, a misconception is spreading everywhere, but distance learning is absolutely not a vacation with an online roll call and homework. We understand that the distance format implies the presence of all the inherent attributes of full-time learning, such as group discussions, collective discussion of the material, live communication, and more. Therefore, to ensure a full educational process at a distance, in addition to technical tools, the teacher must have numerous professional and personal competencies that will interest, organize students at the initial stage and keep their attention at the end of the learning process.

Thus, the quality of distance education is not inferior to the ideal, the quality of full-time education, and improves by attracting a well-known teaching staff, the use in the educational process of the best educational publications, as well as developed control tests in academic disciplines.

A course of rehabilitation psychology for masters of the specialty Social work of specialization social and psychological rehabilitation has been developed and implemented. Seminars and practical classes have a professional focus and provide an opportunity to develop the necessary competencies in the specialty. Despite the difficulties, we wish fruitful pedagogical communication and strong physical and psychological health, success in education and work.

References:

1. Anyfrieva O. L. Gykovska C. A., Snisarenko O. C. The system of practices in the preparation of higher education . *Theory and methods of educational management: electron. Science. specialties type*. 2017. № 1(19).

2. Abdalova O., Issakova O. The use of e-learning technologies in the learning process. *Distance. and virtual. training* . 2014. № 12. C. 53; Higher education The attack of the MOOCs. The Economist. 2013.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ

Камишнікова Г.В., к.пед.н., викладач

ВСП «Житлово-комунальний фаховий коледж ХНУМГ ім. О.М. Бекетова»

Традиційна система навчання вже не в змозі задовольнити потреби населення в освітніх послугах. Особливо гостро це відчулося в період пандемії COVID-19, яка призвела до суттєвих змін в освітньому просторі. У карантинних умовах пошук альтернативних способів навчання став головним пріоритетом діяльності держави у сфері освіти. Саме дистанційне навчання відіграє першочергову роль у складних умовах сьогодення.

Дистанційне навчання — це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі. Воно надає здобувачам освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає абсолютно нові можливості для творчого самовираження, знаходження та закріплення різних професійних навичок, а викладачам, в свою чергу, дозволяє реалізовувати абсолютно нові форми і методи навчання [1].

Перевагами дистанційної освіти є:

- ✓ актуальність, яка передбачає використання найсучасніших засобів для здобуття інформації, ІКТ та можливостей Інтернету;
- ✓ порівняно більші обсяги інформації, яку можна отримати в умовах дистанційного навчання у коротші строки;

- ✓ зручність, за якої кожен студент має можливість обрати власний ритм та режим отримання знань у комфортній для нього обстановці, що сприятливо вплине на сам процес навчання;
- ✓ індивідуалізація, яка дає змогу кожному студенту узгодити навчання зі своїми потребами;
- ✓ доступність, що передбачає економію часу та коштів за рахунок використання навчальних приміщень та представлення вільного доступу до навчальних матеріалів;
- ✓ гнучкість, яка надає можливість викладати матеріал відповідно до рівня підготовки та базових знань студентів, створюючи додаткові сайти з необхідною інформацією та сайти, на яких студенти можуть обмінюватися інформацією, відповідаючи на запитання один одного та навчатися, навчаючи інших;
- ✓ відсутність географічних бар'єрів, за якої відпадає необхідність дорогого переїзду та проживання в інших країнах, а натомість надається можливість спілкування з викладачами та студентами по всьому світу без обмежень [2; 3].

Отже, через вплив COVID-19 вітчизняна освіта має бути скоригована та пристосована до нових умов. Важливою є розробка нових підходів та моделей освітнього процесу. Адаптивність учасників освітнього процесу до специфіки віддаленого навчання полягає у набутті ними цифрових навичок. Викладачі повинні постійно підвищувати свою педагогічну майстерність, розробляти нові дистанційні курси і програми з урахуванням особливостей дистанційного навчання. Органи державної влади мають створити належні умови для забезпечення ефективного освітнього процесу у закладах освіти України.

Література:

1. Дистанційне навчання [назва з екрана]. URL: <http://vnz.org.ua/dystantsijna-osvita/pro> (дата звернення: 13.11.2021).

2. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : кол. монографія / В.Ю. Биков, О.О. Гриценчук, Ю.О. Жук та ін. Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. К. : Атіка, 2015. С. 77–140.

3. Реалізація дистанційної форми навчання засобами платформи Moodle у процесі підготовки майбутніх філологів / О.М. Павленко та ін. *Інженерні та освітні технології*. № 7 (3). С. 106–121.

УДК 378.096

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

*Кравченко Д.В., студент II курсу,
Комар О.С., викладач*

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

В епоху стрімкого розвитку інформаційних технологій суспільство пред'являє до майбутніх фахівців вимогу мати навички та вміння, необхідні для самостійного набуття знань, та застосування їх на практиці для ефективного вирішення різних проблем, збору та аналізу фактів, виконання узагальнення та аргументованих висновків [2; 251], для досягнення успіху необхідно бути комунікабельними, працювати спільно у різних ситуаціях, шукати вихід із конфліктних ситуацій; мислити критично і творчо, знаходячи шляхи вирішення проблем з використанням сучасних інформаційних технологій; самостійно працювати над підвищенням свого культурного рівня. Розвиток вищевказаних умінь та пізнавальних навичок

учнів в освітньому процесі відбувається за рахунок технологій активного навчання [1; 22].

В даний час основним показником при виборі засобів навчання є досягнення підсумкових рівнів володіння іноземними мовами, розроблених Радою Європи, що представляють ефективну загальноєвропейську систему інформаційного обміну [3, с. 90]. «Навчальна діяльність з засвоєння мови має стати захоплюючим, осмисленим заняттям та справжньою мовною творчістю. Лише в цьому випадку студент з учня перетвориться на учня, здобуде автономність і бажання саморозвиватися відповідно до нових освітніх стандартів» [1, с. 21-22].

В даний час глобальна комп'ютеризація охопила всі сфери діяльності людини, в тому числі науку і освіту. Розвиток Інтернету і поява безлічі комп'ютерних програм, що спрощують процес навчання, значною мірою змінило вивчення іноземних мов, прискоривши і полегшивши роботу з автентичними джерелами.

Комп'ютерні навчальні програми мають низку переваг перед традиційними методами навчання, будучи насамперед засобами прямої аудіовізуальної інтерактивної взаємодії. Застосування їх на заняттях спільно з традиційними методами навчання дозволяє тренувати різні види мовної діяльності, освідомити природу мовних явищ, формувати лінгвістичні здібності, створювати комунікативні ситуації, автоматизувати мовні та мовні навички та забезпечити реалізацію особистого підходу та інтенсифікацію самостійної роботи ученика, а також сприяє підвищенню пізнавальної активності, мотивації та якості знань учнів.

Комп'ютерні комунікаційні технології дозволяють по-новому реалізовувати методи, що активізують творчу активність учнів. Вони можуть брати участь у віртуальних дискусіях на різних освітніх сайтах та тематичних форумах, виконувати спільні творчі проекти спільно з учнями різних навчальних закладів. Таким чином, використання сучасних

інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі може розглядатися як одна з активних форм індивідуалізації навчання [3; 90].

Невід'ємні властивості нових технологій такі, як їх інтерактивність, полімодальність, мультимедійність, візуалізація змісту, відіграють важливу роль у навчанні. Так, комп'ютерна візуалізація освітнього контенту, особливо в ігровій, інтерактивній формі розвиває когнітивні стилі мислення, креативність і розумову активність учнів, а також позитивно впливає на їх психологічний та емоційний стан [4; 250].

За словами Н.К. Рябцева, «застосування комп'ютерної техніки вносить евристичну новизну в процес навчання і створює мотивацію для продуктивного самопізнання і самовдосконалення, а також робить заняття привабливим і по-справжньому сучасним, відбувається індивідуалізація навчання, контроль і підбиття підсумків проходить об'єктивно і своєчасно» [5; 456].

За словами Тоні Прінса, академічного директора NILE (Norwich Institute for Language Education), коли викладачі розмірковують над застосуванням цифрових технологій з навчальною метою, вони найчастіше фокусуються на питанні: «Які програми або комп'ютерні програми необхідно використовувати для досягнення найкращого результату?». [11].

Наступними запитаннями, що спливають, є наступні: «Як дані технології використовувати?», «Які методи застосування різних додатків дають найбільш швидкий результат?», «Як використовувати їх під час заняття?», «Як застосовувати їх для своїх потреб?», «Як їх оновлювати?» і т. п.

При цьому дуже рідко задається, здавалося б, першочергове питання: «Навіщо нам використовувати цифрові ресурси?».

Необхідно зазначити, що, якщо ми хочемо, щоб навчання було найбільш ефективним, ми повинні змінити порядок розгляду цих питань на

зворотний і розпочати планування використання технологій з постановки мети, до досягнення якої ми прагнемо, т. е. з питання «Навіщо?».

При розгляді з питання «Що використовувати?», ми неминуче зіткнемося з величезною кількістю доступних цифрових ресурсів, кожен з яких має велику кількість шанувальників, які віддають перевагу саме йому, як найефективнішому чи революційному. Існує безліч цифрових ресурсів, як он-лайн так і вимагають установки налаштування, що реалізують процеси створення нового або дослідження вже існуючого.

Дані ресурси також можуть бути представлені у вигляді різних курсів (MOOCS, I-tunes Courses), інструментів (Google Docs, Camtasia, Explain Everything), енциклопедій та інших академічних джерел (Google Search, Wikipedia, автономних словників, Microsoft Office) і допомагати проводити дослідження на різних етапах: збір інформації, синтез, подальше керування процесом вивчення та робота з результатами дослідження. А також процес створення, починаючи від об'єднання в творчі групи, планування, і закінчуючи аналізом проведеної роботи.

Основна складність при виборі цифрових технологій, задаючись насамперед питанням: «Що використовувати в процесі навчання?» і розгляді всіх цих додатків полягає в тому, що ми часто не усвідомлюємо труднощів, які виникають при безпосередньому використанні вибраних ресурсів.

Через недостатню поінформованість про те, як їх застосовувати правильно використовувати. Викладачеві може не вистачити часу або бажання попередньо докладно вивчити всі можливості та правила використання вибраних ресурсів. Навіщо? Яка основна мета використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі?».

Причини можуть бути різними:

- покращити розуміння досліджуваного;

- збільшити час навчання, закликаючи студентів використовувати освітні додатки та ресурси за межами аудиторії;
- підвищити рівень ефективності роботи викладача;
- розвиток самостійності у студентів;
- підвищення рівня навичок роботи з комп'ютерними технологіями;
- розвиток у студентів таких якостей як рішучість і цілеспрямованість у досягненні результату;
- підготовка учнів до майбутнього життя;
- підвищення мотивації у студентів;
- скорочення кількості використовуваних фізичних ресурсів та ін.

Наприклад, якщо ми хочемо покращити розуміння студентами вивченого матеріалу або теми, ми повинні при плануванні розглянути ресурси, які сприятимуть усвідомленню цієї теми. Для цього необхідно поглянути на дану проблему під різними кутами. В даний час інтернет і різні он-лайн ресурси пропонують викладачам і студентам широкий доступ до думки експертів з багатьох питань. Викладач не завжди може виступати в якості такого експерта у зв'язку з тим, що неможливо бути повністю обізнаним у кожній сфері, а також у зв'язку з тим, що часто він надто занурений у проблеми та потреби своїх студентів, щоб об'єктивно оцінювати те чи інше питання. Тому для вивчення певної теми необхідно ознайомитися з думкою експерта, що володіє більш повним і сучасним баченням предмета дослідження.

Щоб ознайомитися з думкою експертів, підходять такі ресурси інтернет, як [youtube.com](https://www.youtube.com) та [ted.com](https://www.ted.com) із платформою ed.ted.com, що дозволяє на основі запропонованого відео створити свій урок. Викладач може розбити відео на тематичні фрагменти та опрацювати обговорення побаченого на заняття [5; 235].

Основними питаннями при виборі викладачем цифрових технологій є: що застосовувати, як застосовувати і, найголовніше, навіщо

застосовувати той чи інший ресурс. Необхідно, перш за все, визначитися з основними цілями і завданнями самого заняття, а, отже, і застосування комп'ютерних інновацій у рамках даного заняття. Потім ми повинні вже задаватися питанням, який ресурс необхідно задіяти для найбільш ефективного досягнення цих цілей і завдань, і, нарешті, як функціонує обраний нами засіб навчання. Детальне осмислення вищезгаданих питань може значно збільшити залученість студентів до освітнього процесу та розвитку у них навичок і умінь, необхідних для успішної реалізації майбутньої професійної діяльності.

Література:

1. Беляева И. С., Шабанова А. Е. Из опыта составления учебного пособия по английскому языку для студентов технического вуза. *Вестник Тверского государственного технического университета. Серия: Науки об обществе и гуманитарные науки.* 2016. № 3. С. 18–23.

2. Голубева Н. Б. Развитие критического мышления как важный элемент формирования профессионально-ориентированной иноязычной компетенции. *Вестник университета.* 2015. № 3. С. 257–261.

3. Иванова Т. А., Скугарева И. В., Шабанова А. Е. Обучение иностранным языкам в тверском государственном техническом университете в условиях интеграции России в единое образовательное пространство. *Вестник Тверского государственного технического университета. Серия: Науки об обществе и гуманитарные науки.* 2016. № 2. С. 88–93.

4. Окань Г. И. Активные методы обучения в вузе: содержание и особенности внедрения. *Научный диалог.* 2012. № 1. С. 265–270.

5. Рябцева Н.К. Новые коммуникативные тенденции в современной культуре и инновации в области преподавания иностранного языка. *Лингвистика и методика преподавания иностранных языков : периодический сборник статей.* Выпуск 8. Электронное научное издание. М.: Институт языкознания РАН. 2016. 557 с.

**ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО
НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ**

*Прокопенко М.В., старший викладач
Харківський національний автомобільно – дорожній університет*

Актуальність проблеми підготовки грамотних фахівців та професійних кваліфікованих економістів (у тому числі) завжди залишається важливим питанням.

В сучасній професійній підготовці кваліфікованих економістів переважає компетентний підхід.

Компетенції — це навички та вміння, які студент повинен набувати поступово в процесі навчання, тобто фахівець, отримуючи диплом, одночасно повинен мати достатні навички щоб якісно розпочати роботу.

Як логічний наслідок найбільша увага приділяється формуванню навичок у майбутніх фахівців, підвищенню їхньої здатності реалізувати отримані знання на практиці.

Методика викладання - це комплекс прийомів, методів, засобів за допомогою яких викладач доносить до студента інформацію з метою напрацювання ним навичок (компетенцій) та особистісних якостей.

Мета викладача – виховання грамотного нового фахівця, який здатен вирішувати завдання, поставлені перед ним у майбутньому своєчасно, якісно, творчо та на високому рівні.

Останнім часом у науковому середовищі часто обговорюються активні методи викладання дисциплін у ЗВУ та економічних дисциплін зокрема. Піднімаються питання їх впровадження в освітній процес,

розробляють нові напрямки із застосуванням комп'ютерної техніки та інших досягнень науки і техніки.

Інтерактивні методи, які активно обговорюються у вищій професійній освіті останні кілька років, вирішують проблему наближення абстрактних норм і правил до повсякденного життя студентів як майбутніх фахівців.

Кількість інноваційних методик викладання, що вводяться в освітній процес, неминуче призведе до підвищення їх якості а згодом і появи нових організаційних форм викладання які оперують іншими якісними характеристиками.

Активні методи викладання призводять до збільшення кількості та якості засвоєння навчального матеріалу студентами.

По-перше, завдання з багатоваріантним варіантом розвитку ситуації допомагає розкрити творчі здібності студента; по-друге, він запам'ятає проблемну ситуацію та правила, які намагався застосувати у вирішенні завдання краще, ніж читаючи підручник; по-третє, студент навчиться формулювати думки у процесі участі у діловій грі, або диспуті; в - четвертих, отримає навички виступу та зможе відстоювати свою думку; по-п'яте, виникне інтерес у процесі вирішення завдання та участі у грі.

Існують різні інтерактивні форми в освіті, серед яких зазвичай виділяють метод «круглого столу», диспути, мозковий штурм, ділові та рольові ігри, case studi- аналіз конкретних ситуацій, ситуаційний аналіз, тренінги, майстер-класи.

Розглянемо деякі активні методи викладання юридичних дисциплін.

Case-метод, чи інакше case studi - одна з форм інтерактивного навчання. Суть даного методу полягає в тому, що викладач пропонує студентам осмислити конкретну професійну ситуацію, проаналізувавши проблему яку вони повинні виявити (або вона спочатку сформулюється викладачем), розібратися в ній та запропонувати своє рішення. Для

розробки кейсу можуть бути використані управлінські рішення, матеріали роботи реальних підприємств, практика або штучно змодельовані викладачем ситуації на основі аналізу конкретних економічних ситуацій.

При цьому пропонуються різні технології застосування case-методу. По-перше, шляхом постановки перед студентами конкретних питань, відповідаючи на які вони мають дійти правильного рішення. Мета використання такої технології полягає в тому, щоб студенти самостійно глибоко вивчили певну тему курсу (або її частину). По-друге, інша технологія передбачає самостійне визначення студентами всіх аспектів запропонованої ситуації, їх аналіз, пошук інформаційних джерел прийняття правильного рішення. Ця технологія застосування кейсу, яка називається «case method», найбільш наближена до практики. Вона є доцільною на завершальному етапі вивчення тієї чи іншої теми курсу або кількох суміжних тем і, можливо, як форма проміжного контролю протягом семестру.

Ділові ігри сприяють засвоєнню матеріалу та включенню до процесу, спрямовані на розвиток практичного та логічного мислення та аналізу реальних економічних ситуацій, що відповідає цілям активних методів викладання економічних дисциплін.

Розглянемо такий метод освітньо – комунікаційних технологій як «Сократичний діалог».

Сократичний діалог – це метод викладання який існує досить давно. Запропонував його давньогрецький філософ Сократ у 5 столітті до нашої ери і активно застосовував у розмовах. Сократ, використовуючи особливу форму діалогу із сучасниками, розвіював хибні переконання та шукав істину.

При використанні сократичного методу «відточується» ораторське мистецтво, здатність до залучення опонента на свій бік, змушує слухати,

стимулює інтерес намагатися вникнути в суть проблеми та вирішити її якнайкраще.

При використанні викладачем вищої школи сократичного діалогу досягаються три завдання – навчити слухача, викликати інтерес до предмета та повести за собою. А оскільки слухачам стає цікаво, вони уважні, залучаються до проблеми, краще засвоюють матеріал, здатні критично оцінювати погляди, і як результат ефективно проведеної роботи на заняттях – майже не втомлюються, бо весь час були зайняті цікавою справою.

Сократичний діалог - це ще й спосіб переконання, який непомітно переводить співрозмовника на свій бік.

Сократичний діалог можна активно застосовувати на семінарських заняттях у процесі навчання студентів.

Сократичний діалог як метод викладання вимагає ретельної підготовки до проведення. Існує алгоритм поетапної підготовки сократичного діалогу:

1. Викладач повинен визначити спочатку, чи можливе застосування сократичного діалогу у конкретній галузі знань чи дисципліні. Потім позначити проблему, яка потребує вирішення. Створення проблематики теми зумовить появу інтересу студентів до вирішення проблеми.

2. Написати концепцію вирішення проблеми та приблизний алгоритм дій.

3. Під час підготовки питань слід врахувати, що вони мають бути зрозумілими студентам. Написати питання у загальній формі та продумати варіанти відповідей. Бажано, щоб відповідь на запитання була так.

4. Аналіз відповідей та генерування питань до того моменту, коли буде винайдено спосіб вирішення проблеми та отримано висновки.

5. Останній елемент – контрольні питання.

"Сократичний" семінар - педагогічний прийом, в основі якого знаходиться метод Сократа. Методика передбачає дослідження інформації в дискусії і полягає в тому, що студент має деякі знання з теми дискусії, а нові знання набуваються шляхом обговорення. Мета діалогу полягає у тому, щоб учасники обговорення висловлюючи свої думки поступово дійшли до єдиної відповіді, а не перемога однієї людини чи групи у суперечці. Незважаючи на те, що «сократичні» семінари можуть відрізнятися за структурою, вони зазвичай мають наступний склад: матеріал, з яким усі мають ознайомитися заздалегідь, та два концентричні кола студентів – внутрішнє та зовнішнє. Внутрішнє коло зосереджено на аналізі матеріалу за допомогою методу Сократа, тобто послідовних питань та відповідей. У цей час учасники зовнішнього кола спостерігають за дискусією внутрішнього кола, не вступаючи до неї. Коли обговорення у внутрішньому колі закінчується, учасники зовнішнього кола висловлюють думку про нього. Тривалість процесу залежить від теми дискусії. Викладач може змінювати групи місцями на власний розсуд, або ж групи міняються після кожної дискусії. Істотно відрізняється роль викладача - у «сократичному» семінарі він лише спрямовує дискусію за допомогою навідних питань, при цьому він не є повноцінним учасником дискусії.

Можливі варіанти кола.

1. Студенти разом із викладачем утворюють два кола: зовнішній (спостерігачі) та внутрішній (активні учасники). Члени внутрішнього кола беруть активну участь в обговоренні запропонованого викладачем питання. Інші студенти спостерігають і виступають тоді, коли чиясь версія їх зацікавила; вони доповнюють, запитують, конкретизують. При цьому «спостерігач» має стати поруч із активним учасником, який залучив його своєю версією. Після обговорення однієї проблеми (питання) учасники змінюються місцями (ті, хто стояв за межами кола, сідають у коло). Бажано, щоб усі студенти побували у колі.

2. Студенти поділяються на групи по 6-8 осіб, які розміщуються в аудиторії по колу. Члени кожної групи обирають представника чи голову, який у процесі дискусії відстоюватиме їхню позицію. Протягом 15-20 хв. групи обговорюється проблема і виробляється загальна думка. Решта студентів стежить за перебігом обговорення і тим, наскільки точно представник групи висловлює спільну позицію. Панельне обговорення закінчується після закінчення відведеного часу або після ухвалення рішення.

Немає значення, яка варіація буде обрана викладачем. Усі семінари цього типу заохочують колективну роботу учасників із подальшим формуванням єдиної думки з теми дискусії. Акцентується критичне та творче мислення.

Таким чином, активні методики викладання вирішують проблему напрацювання навичок практичної діяльності майбутніх економістів. У той же час необхідно пам'ятати про роль фундаментальної економічної освіти та формування системного мислення і розуміння суті економічних відносин.

Література:

1. Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : навч. посіб. Вінниця : Планер, 2017. 220с.
2. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті : навч. посіб. Київ : Київський національний економічний ун-т, 2016. 298 с.
3. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка, 2014. 684 с.
4. Швачич Г. Г. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології : навч. посіб. Дніпро : НМетАУ, 2017. 230 с.

СЕКЦІЯ 4
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З
ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ОСВІТИ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ОБЛІКУ

*Колесніченко А.С., к.е.н., доцент,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут»*

В умовах глобалізації економіки, міжнародних принципів організації обліку і вироблених для світогосподарських потреб стандартів фінансової звітності (управління і регулювання національних економік і глобальних ринків капіталу та інвестицій) проблема підготовки висококваліфікованого персоналу набуває особливого значення як на національному рівні, так і в міжнародному контексті [2, с. 941].

Успішна діяльність кожної компанії в значній мірі ґрунтується на внутрішній стабільності, яку, головним чином, забезпечують співробітники, відповідальні за фінансові питання. У зв'язку з цим процес підбору кандидатів на посаду бухгалтера, фінансового директора або аудитора має проводитися менеджером з персоналу особливо ретельно.

Саме професійне судження і компетентність професійного бухгалтера дозволяють йому виступати радником в процесі прийняття ділових рішень, що сприяє зміцненню суспільної довіри, а також економічній стабільності і зростанню.

Підготовка фахівців з обліково-аналітичних дисциплін та сфери оподаткування у системі університетської освіти науковці виступає важливим стратегічним завданням макrorівня, оскільки формує ґрунтовний фінансово-економічний базис для соціального та промислового розвитку держави. Тому науковий інтерес до цієї проблематики у всьому світі продовжує зростати, зокрема, це підтверджують роботи багатьох

дослідників, серед яких слід назвати: Borgonovo A. [1], Brian F. [1], Wells M. [1] Козловського Ю.М. [2], Кузьмінського Ю.А., Літікову О.І., Михасюк К.В. [3], Мних Є.В., Яремка І.Й. [2] та інших.

Компетентність – це здатність виконувати актуальні завдання в реальному житті відповідно до визначеного рівня майстерності. Окремі категорії – знання і розуміння – не призводять до формування компетентності. Компетентність вимагає ефективного застосування відповідних навичок і наявності певних якостей, які, як правило, з'являються тільки в результаті визначеного практичного досвіду [1, с. 3].

Впровадження компетентнісного підходу як одного з пріоритетних напрямів модернізації вищої освіти в Україні вимагає вирішення ряду проблем, а саме: оновлення стандартів вищої освіти шляхом розробки концептуальних засад для створення моделі випускника вищого навчального закладу як системи моделей його професійної діяльності та освітньо-професійної підготовки; відповідно до зміни освітньої парадигми, розробки та впровадження єдиних підходів до побудови педагогічної системи, яка відповідала б головному завданню вищої школи – формуванню компетентностей майбутнього фахівця [3, с. 38].

В контексті бухгалтерського обліку, професійна компетентність – здатність продемонструвати необхідні технічні та професійні навички, цінності, етичні принципи і підходи на такому рівні майстерності, якого буде достатньо для виконання функцій професійного бухгалтера, відповідно до потреб і очікувань роботодавців, клієнтів, колег і громадськості. При цьому, технічні знання важливі, але недостатні для виконання функцій бухгалтера: суспільна цінність професійного бухгалтера не зводиться до знання правил обліку операцій або дотримання податкового законодавства, а, що набагато важливіше, поширюється на вміння виносити професійне судження, зокрема, в таких ситуаціях:

- допомога в оцінці ризиків;

- моніторинг і забезпечення якості та прозорості фінансової звітності;
- зразкова поведінка в контексті прийняття етичних рішень;
- оцінка складних транзакцій і потенційних проблем для збереження актуальності і придатності фінансової звітності для користувачів;
- тлумачення і застосування відповідних стандартів і нормативів;
- критичний підхід до аналізу інформації;
- участь в стратегічному плануванні [1, с. 3].

Зважаючи на вищезазначені вимоги, необхідно виділити зростаючу роль компетентнісного підходу до освіти та підготовки й сертифікації спеціалістів у сфері бухгалтерського обліку.

Метою компетентнісного підходу до навчання є розвиток компетентності, а не просто накопичення знань. Тобто, компетентнісний підхід до практичної підготовки і сертифікації виходять за рамки традиційних процесів передачі і контролю знань, спрямовані на розвиток навичок і вимагають від учнів уміння продемонструвати рішення цільових завдань і досягнення результатів на попередньо визначеному кваліфікаційному рівні.

Підхід, заснований на передачі знань, все ще зберігає переважне поширення в багатьох регіонах світу. Однак, слід зазначити, що такий підхід все ж вкрай обмежений: професійні бухгалтери не отримують повноцінної підготовки для можливості застосування професійного судження щодо робочих ситуаціях, з якими вони будуть постійно стикатися на своєму професійному шляху [1, с. 4].

Таким чином, компетентнісний підхід до освіти та практичної підготовки майбутніх бухгалтерів, їх сертифікації ґрунтується на якісному фаховому базисі, постійному підвищенні кваліфікації професійних бухгалтерів, набутті необхідних професійних компетентностей та

оновленні їх в процесі своєї діяльності, що необхідно для надання актуальних послуг в епоху глобалізації та цифровізації, в умовах нарощення складності угод та бізнес-процесів.

Література:

1. Borgonovo, A., Friedrich, B., Wells, M. 2019. Competency-Based Accounting Education, Training, and Certification : An Implementation Guide. International Development in Practice;. Washington, DC: World Bank.
2. Козловський Ю. М. Яремко І. Й. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з обліку та аналізу. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2018. Випуск 22. С. 940-944.
3. Михасюк К. В. Формування професійної компетентності майбутніх бухгалтерів у процесі навчально-виробничої практики в коледжах економічного профілю : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Рівне : РДГУ, 2016. 288 с.

УДК 657

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ**

*Соломіна Г.В. к.е.н., доцент
Національний авіаційний університет*

Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку та особливостей оподаткування відіграє важливу роль в системі управління кожного функціонуючого субєкта, впливаючи на величину його витрат,

доходів та фінансові результати. Недооцінка ролі і значення як нормативного забезпечення так і кваліфікованого персоналу з бухгалтерського обліку в діяльності кожного підприємства може призвести до негативних наслідків, що можуть викликати розбалансованість системи управління, призвести до значних штрафів, неочікуваного банкрутства.

Проблемам нормативно-правового забезпечення та підготовці кваліфікованих спеціалістів з бухгалтерського обліку присвячено чимало наукових праць вітчизняних вчених і практиків Матюха М.М., Літікова О.І. та інших.

На сьогодні існує п'ять основних рівнів нормативного забезпечення організації бухгалтерського обліку: вихідні і правові норми; акти вищих органів виконавчої влади; підзаконні акти Міністерства фінансів України; підзаконні акти міністерств і держкомітетів; децентралізовані нормативні акти [2, с. 18].

Наукові публікації з нормативного забезпечення бухгалтерського обліку в Україні здебільшого присвячені питанням:

- 1) організації бухгалтерського обліку загалом; управлінського обліку;
- 2) обліку активів підприємства, грошових коштів, виробничих запасів;
- 3) обліку витрат підприємств; обліку виробничої діяльності підприємств; обліку інноваційної діяльності;
- 4) обліку доходів підприємств; податкових розрахунків; обліку розрахунків з оплати праці тощо.

Організація забезпечення бухгалтерського й управлінського обліку вимагає від головного бухгалтера підприємства відповідного професійного та практичного досвіду. Практика застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні, зокрема, Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS), Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (IAS),

Інтерпретації, розроблені Комітетом з інтерпретації міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRIC) або колишнім Постійним Комітетом з інтерпретації (SIC), викликає потребу у підготовці фахівців, що відповідають спеціальним компетентностям з обліку та оподаткування, здатних усунути розбіжності в оцінці результатів господарсько-економічної діяльності на міжнародному рівні [1].

Підготовка фахівців у сфері бухгалтерського обліку має бути спрямована, насамперед, на вивчення складу, змісту і основних змін як нормативного забезпечення так і організації ведення бухгалтерського й управлінського обліку підприємства.

Погоджуючись з автором [2] системність спеціальної підготовки з облікової роботи за МСФЗ зумовлюється всім контекстом навчання, коли кожна дисципліна розглядається як засіб формування професійної компетентності майбутнього фахівця. Вона направлена на опонування як спеціальних компетентностей, що необхідні для забезпечення якісної професійної підготовки, зокрема: здатність зводити до мінімуму розбіжності в оцінці результатів господарсько-економічної діяльності у процесі використання міжнародних стандартів; здатність забезпечити прозору співпрацю і зрозумілість із зовнішніми інвесторами, вихід на іноземні біржі; довіру партнерів, а також соціальні (уміння розв'язувати проблеми в різних професійних ситуаціях; здатність до міжнародного співробітництва; соціальні громадянські цінності й уміння) так і функціональні компетентності, що полягають у практичному використанні та обробки інформації облікового. Крім того. Необхідно також враховувати і мотиваційні компетентності (здатність до позитивного мислення у професійному середовищі; здатність виявляти професіоналізм; здатність до навчання).

Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC) для забезпечення підвищення рівня професійної якості бухгалтера через освіту розробила

сім міжнародних стандартів (International Education Standarts for Professional Accountants), що є обов'язковими для всіх членів Міжнародної федерації бухгалтерів. До їх складу входять стандарти [2]:

IES 1 «Вихідні вимоги до програми професійної бухгалтерської освіти» (участь у наскрізній програмі професійної бухгалтерської освіти);

IES 2 «Зміст програм професійної освіти» (сфера професійних знань та необхідність їх постійного розширення відповідно до умов середовища);

IES 3 «Професійні навички» (вимоги до професійного бухгалтера, зокрема навички в інтелектуальній, технічній, функціональній, організаційній сферах);

IES 4 «Професійні цінності, етика» (визначає професійні цінності, принцип вироблення професійних суджень);

IES 5 «Вимоги до практичної підготовки» (практичний досвід до моменту присвоєння кваліфікації професійного бухгалтера);

IES 6 «Оцінка професійних здібностей та компетенції» (оцінювання професійних здібностей та компетенції кандидатів до моменту отримання кваліфікації професійного бухгалтера в розрізі як теоретичних знань, так і практичного їх застосування);

IES 7 «Система безперервної професійної освіти».

Отже, питання як нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку так і професійної підготовки фахівців відповідного напрямку входять до першочергових з організації бухгалтерського обліку, що потребує постійного моніторингу та вдосконалення у відповідності з вимогами міжнародної та вітчизняної практики.

Література:

1. Матюха М. М. Інноваційні підходи до підготовки фахівців обліково – аналітичного напрямку в умовах модернізації освіти. URL: <https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/791/1/>

2. Літікова О. І. Професійна компетентність майбутніх фахівців з обліку та аудиту в умовах запровадження МСФЗ. URL:

https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2370

3. Зарудна Н. Я., Кундеус О. М., Яковець Т. А. Облік та нормативноправове забезпечення підприємницької діяльності. Т.: ТАЙП, 2016. 283 с.

УДК 657 : 387.147

ПРО МЕТОДИКУ ВИКЛАДАННЯ ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН

Ковальова Т.В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Преамбулою для даної роботи буде думка Аксьонової О.В. : «методика викладання економічних дисциплін є одночасно мистецтвом, технологією передачі знань, таємницею засвоєння предмета, невидимою канвою, у яку вплетено знання та навички тих, хто навчається, інтелектуальною власністю викладача [1]». Якщо ж говорити про облікові дисципліни, слід згадати Ф.Ф. Бутинця, який говорив, що бухгалтерський облік – це не сукупність реєстрів і звітних форм, це, передусім, стиль мислення [2]. Саме стиль мислення, який створює викладач під час навчання, і відрізняє цю професію від інших і саме він стає основою професії.

Сучасні підприємства різних галузей економічної діяльності зацікавлені у висококваліфікованих фахівцях, в т.ч. і обліковцях. Крім

фахових компетенцій, роботодавці хочуть бачити працівників, що відповідають світовим вимогам і стандартам, адаптованим до ринкових умов і конкуренції. Формування таких фахівців відбувається у ВНЗ. Цікава думка щодо методології викладання економічних дисциплін сформульована у Курило Г. М.: «підготовки інтелектуала у ВНЗ повинна ґрунтуватися на синхронність навчального процесу зі складовими:

- фундаментальність підготовки кадрів – адаптована до сучасних умов, зі збереженням основних компонентів вищої освіти;

- гуманізм, адже найвища цінність людини, як особистості – це право на вільний розвиток та прояву своїх здібностей, повагу як до особистості, досягнення гармонії в середині і з оточуючим світом;

- спеціалізація – високопрофесійна підготовка майбутнього спеціаліста-фахівця, спроможного адаптуватися до будь-яких умов і ситуацій та успішно їх вирішувати[3]».

Методичні підходи до викладання облікових дисциплін крім основних складових: чого навчати, в якій послідовності і як навчати, повинні попередити у студентів намагання автоматично запам'ятовувати (зазубрювати) матеріал. Специфіка організації процесу підготовки фахівців облікових професій ускладнюється постійними змінами чинного законодавства, а також повинна передбачити максимальне наближення навчальних занять до умов практичної діяльності [4]. Отже, якість методики викладання стоїть на першому місці. Якість методики викладання знаходиться у прямій залежності від подальшого працевлаштування випускника ВНЗ. Чим скоріше здобувач знайде роботу за фахом і вона буде достойно оплачена, тим якіснішою була методика викладання дисциплін.

Поняття «якість» має декілька значень і його використання залежить від галузі де воно використовується. У Академічному тлумачному словнику воно трактується, як внутрішня визначеність предмета, яка

становить специфіку, що відрізняє його від усіх інших або та чи інша характерна ознака, властивість, риса кого-, чого-небудь [5]». Щодо якості викладання облікових дисциплін, то вона повинна базуватись на співіснуванні практичної та теоретичної діяльності здобувачів вищої освіти, що зумовлені закономірностями та особливостями змісту дисципліни. Курило Г. М. вказує, що якість викладання, перш за все, характеризує рівень опанування знань, закріплених навичок, ефективність асиміляції, акомодатії і асертивності. Тобто формування сутності розвитку особистості, рівня інтелекту, що є головною метою – вищої школи [3]».

Якість освітнього процесу залежить від методів навчання, що застосовуються при викладанні облікових дисциплін. На основі результатів досліджень Національного тренінгового центру у США (80-ті роки ХХ ст.), було виявлено, що у залежності від методу навчання здобувачами сприймається різний відсоток засвоєння інформації. Цей взаємозв'язок наведено у таблиці 1.

Таблиця 1- Рівень засвоєння інформації залежно від методу навчання [6]

Метод навчання	Рівень засвоєння, %
Лекція	5
Читання	10
Відео-, аудіо- матеріали	20
Демонстрація та презентація	30
Дискусійні групи, робота в групах	50
Практика через дію	75
Навчання інших, або негайне застосування	90

Ураховуючи результати дослідження, викладачі повинні розвивати три останніх метода, що наведені в таблиці. Якщо говорити про викладання облікових дисциплін, то практичні заняття слід будувати таким чином, щоб студенти відчували позитивні емоції від переживання власного успіху у навчанні, були зайняті напруженою творчою діяльністю, пошуками правильних і точних розв'язків, пропонували альтернативні

варіанти відповідей та шукати шляхи удосконалення тих чи інших облікових операцій. Можна спробувати кейс-метод, але при його використанні викладачеві слід врахувати постійні зміни у законодавстві, а отже, викладачеві необхідно буде часто вносити зміни у кейси. Щодо практики через дію, то найпоширенішими є: предметно-практичні дії, предметно-розумові, знаково-практичні, знаково-розумові. Останній метод навчання, наведений у таблиці, передбачає використання власного досвіду здобувача освіти, яку він набув через самостійну підготовку до заняття, самонавчання.

Важливим у навчальному процесі є лекція, незважаючи на низький рівень засвоєння інформації. Саме вона дає можливість здобувачу окреслити теоретичні основи дисципліни, що вивчається, розкрити студентам метод науки, за допомогою якого аналізуються економічні явища на підприємстві, в галузі, в країні, у світі. Москалюк Г.О., Чернецька О.Ю. висловлюють пропозицію, що: «одним із засобів, що дозволяють збільшити інтерес до лекції та встановити контакт з аудиторією, слугує постановка дискусійних чи проблемних питань теми. При цьому лектор, коли викладає суть проблеми, висвітлює обставини, що ускладнюють її рішення, і, підготувавши аудиторію до сприйняття висновку, розвиває вирішення проблеми» [4]. Підвищення якості вищої освіти буде залежати також і від фахових компетенцій викладача, який є посередником між науково-технічною і культурною інформації і студентом. Він повинен постійно оволодівати новими знаннями, постійно оновлювати та удосконалювати фахові знання, творчо ставитись до ведення занять.

Таким чином, урахування вище наведеної інформації, покращить якість підготовки здобувачів освіти за спеціальністю «Облік і оподаткування».

Література:

1. Аксьонова О. В. Методика викладання економіки. К.: КНЕУ, 1998. 280 с.
2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік: роздуми вченого. Житомир: Рута, 2001. 100 с.
3. Курило Г. М. Сучасні методи викладання економічних дисциплін: зв'язок з фундаментальністю навчання у вищих закладах освіти. Сайт URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/2092/1/15.pdf>. (дата звернення 02.11.2021).
4. Москалюк Г. О., Чернецька О. Ю. Напрямки вдосконалення системи викладання облікових дисциплін у вищих навчальних закладах економічного спрямування. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2897/1/%D0%9D%8F.pdf> (дата звернення 28.10.2021).
5. Академічний тлумачний словник. Сайт URL: <http://sum.in.ua/s/jakistj>. (дата звернення 28.10.2021).
6. Мокієнко Т. В. Прийдак Т. Б. Сучасні методи викладання облікових дисциплін. Сайт URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7515/1/%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D6%D0%BD.pdf> (дата звернення 28.10.2021).

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

*Вербицька В.І., к.е.н., доцент
Якушкіна В.Р., Якімова В.О., Осадчий Д.Г., студенти ЕА-21
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Сучасна епоха глобалізації об'єктивно визначає необхідність та доцільність сумісності національних систем вищої освіти у рамках єдиного не тільки європейського, а й світового простору. Цей процес потребує вирішення комплексу як фундаментальних питань, пов'язаних із модернізацією системи вищої освіти в Україні, так і конкретних завдань організації навчального процесу, методів викладання окремих дисциплін та форм контролю знань студентів, у тому числі й у технічних (галузевих) вишах. Безпосередньо це стосується викладання дисциплін обліково-аналітичного напрямку у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті, що здійснюється викладачами кафедри обліку і оподаткування.

В межах означених завдань слід визнати дискусію, що велась на сторінках журналу «Бухгалтерський облік та аудит» між провідними українськими вченими: В. Сопко, Ю. Кузьмінським, М. Мельничуком, Л. Нападовською, В. Ластовецьким, О. Мних, В. Трушем та іншими з питань удосконалення методики викладання бухгалтерського обліку у ВНЗ, своєчасною та актуальною.

Як справедливо зауважують фахівці, необхідно чітко визначити професійний рівень і той обсяг теоретичних та спеціальних знань, якими має володіти відповідний спеціаліст певної кваліфікації сьогодні, та бути

здатним (готовим) до їхнього розширення та поглиблення самостійно в майбутньому [1].

Аналіз питань, що дискутуються, дозволив виділити такі основні проблеми підготовки фахівців бухгалтерського обліку в Україні на сучасному етапі:

- освітньо – кваліфікаційний рівень підготовки бухгалтерів (I та II або III-IV) та стандарти вищої освіти (виділення галузевого обліку);

- удосконалення навчальних планів та навчальних програм (визначення переліку основних дисциплін професійного циклу, виходячи з напрямів реформування обліку в Україні; структура курсу бухгалтерського обліку для не бухгалтерів);

- система кваліфікації, професійної освіти та науки з бухгалтерського обліку, контролю, аналізу та аудиту (бакалавр, спеціаліст, магістр);

- професійне визнання фахівців обліку та аудиту шляхом післядипломної сертифікації (професійний бухгалтер) [1-2].

З питань підготовки фахівців галузевого обліку слід погодитися з вченими щодо того, що в умовах становлення ринкових відносин необхідність підготовки бухгалтерів галузевої спеціалізації практично відпала. Це, по-перше, уніфікацією обліку об'єктів бухгалтерського обліку (активів, капіталу та зобов'язань) відповідно до Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. По-друге, відсутністю галузевих інструкцій з обліку, регламентацій ведення бухгалтерського обліку міністерствами та відомствами. І по-третє, наявністю галузевих стандартів вищої освіти за спеціальністю «Облік і оподаткування».

Однак, безумовно, навчаючись у тому чи іншому спеціалізованому виші, студенти спеціальності «Облік і оподаткування» повинні вивчати особливості обліку доходів, витрат та результатів діяльності в основних галузях промисловості, сільського господарства, будівельного виробництва, транспорту, інших видів послуг, торгівлі, громадського

харчування. І тут значну роль має відігравати варіативна частина, що відображає специфіку вишу. Так, у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті в ряд дисциплін облікового напрямку введено специфічні особливості, такі як облік на підприємствах автомобільно-дорожнього комплексу та т.ін.

Сучасні тенденції розвитку показують, що бухгалтерська (фінансова) звітність має бути лише на рівні світових стандартів [3]. На жаль, у сучасних умовах фахівці, які складають бухгалтерську звітність, мають передпенсійний вік та морально застарілі знання, що значно знижує ефективність ведення та аналізу діяльності підприємств. Перенавчання таких фахівців займає значно більше часу та коштів, ніж підготовка спеціалістів (економістів бухгалтерського обліку та аналізу господарської діяльності) нового покоління.

Сучасні вимоги до фахівця – бухгалтера (навіть головному) пред'являються ринком праці як до економіста широкого профілю; працівник повинен добре знати фінанси, економічний та фінансовий аналіз, грошовий обіг та кредит, вміти готувати проекти рішень щодо планування та прогнозування розвитку підприємства. Безумовно, лише навчальні заклади III – IV рівнів акредитації здатні надати якісні та глибокі знання. Не можна не погодитися з тим, що і майбутні фахівці інших економічних напрямків підготовки, таких як економіка та підприємництво, менеджмент та маркетинг мають вільно «читати» баланс та звітність підприємства, аналізувати дані та надавати проекти управлінських рішень керівництву щодо покращення фінансово-господарської діяльності [4-5].

Питання вдосконалення системи кваліфікації та професійної підготовки фахівців обліку і оподаткування потребують спеціального розгляду, оскільки вбудовані у реформу системи вищої освіти України. Крім зазначених аспектів, характерною для переважної більшості вітчизняних вишів, є проблема адаптації студентів до практичної

діяльності. Слабкі зв'язки із замовниками, недостатньо активне залучення студентів до вирішення практичних проблем підприємств та організацій у процесі навчання є предметом піклування керівництва всіх вишів. Як правильно зауважила Л. Нападовська, нова парадигма сучасної освіти повинна бути пов'язана з умінням студента використовувати отримані знання та вільно адаптуватися до швидкозмінного зовнішнього середовища [6].

Таким чином, в умовах реформи системи вищої освіти, технічні виші намагаються вирішувати проблеми підготовки фахівців із бухгалтерського обліку і оподаткування. Удосконалення навчальних планів та навчальних програм ще не досягло своєї межі та потребує певного контролю з боку керівництва ВНЗ.

Література:

1. Кузьмінський Ю. А., Науменко С. М. Професійна етика та професійні компетенції бухгалтера. *ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»*. 2020. С.194-196.

2. Мних Є. Нова якість професійної підготовки бухгалтерських кадрів в Україні. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2016. № 4. С.21-23.

3. Професійне забезпечення розвитку обліку: етика і мораль бухгалтера. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/profesiynе-zabezpechennуa-rozvitku-obliku-etika-i-moral-buhgaltera.html>. (дата звернення 4.11.2021)

4. Левочко М. Покликання і вибір обліково-економічної освіти: теоретичні підходи. *Вища школа*. 2009. № 7. С.111-115.

5. Бузні А. М. Службово-професійне просування бухгалтерів. *Держава та регіони*. 2018. № 2. С.47-49.

6. Нападовська Л. Проблеми підготовки фахівців з обліку та аудиту, їх професійне визнання. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2014. № 8. С.41-44.

**ПРО ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО І МЕТОДИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ПРОФЕСІОНАЛІВ З ОБЛІКУ І
ОПОДАТКУВАННЯ**

*Приймак С.В. к.е.н., доцент
Гончарук С.М., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Метою освітньої діяльності кафедри обліку, аналізу і контролю факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка є підготовка висококваліфікованих професіоналів, які володіють сучасними знаннями і практичними навиками з обліку, оподаткування, аналізу, аудиту, фінансових розслідувань та вміють їх застосовувати для вирішення завдань системи управління підприємств та організацій, прийняття управлінських рішень для задоволення потреб держави, суспільства, бізнесу, державного сектора економіки на міжнародному, національному, регіональному (територіальному) рівнях на основі принципів гуманності та захисту суспільних інтересів. Для цього кафедрою запроваджено освітньо-професійну програму «Облік, аналіз та фінансові розслідування» [1]. Підготовка фахівців здійснюється на бакалаврському та магістерському освітніх ступенях.

Зараз університети мають конкурентну перевагу перед іншими видами навчання, оскільки для роботи в багатьох компаніях досі потрібен диплом про вищу освіту. Проте вже зараз є всі передумови, що ця важлива перевага зовсім скоро може зникнути. Навіть якщо ваш фах забезпечить вам роботу зараз, не факт, що вам не доведеться з різних причин засвоювати нову професію. Наприклад, щоб отримувати вищу зарплату,

перейти на менш конкурентний ринок чи адаптуватися до змін, яких зазнає ваша сфера від автоматизації.

Загалом у розмові про майбутнє професій науковці сходяться в тому, що принцип "одна професія на все життя" більше не актуальний. Не виключено, що людині доведеться освоювати впродовж життя кілька фахів.

Тому, в основу підготовки здобувачів вищої освіти до майбутньої професії у царині обліку і оподаткування покладено компетентістний підхід та студентоцентроване навчання, розроблені на основі Галузевого стандарту [2]. Здобувачі вищої освіти мають можливість отримати в межах однієї освітньо-професійної програми сконцентровані й систематизовані знання, уміння, навички і компетентності з обліку, аналізу, оподаткування, фінансових розслідувань і контролю. Фінансові розслідування займають основне місце в розслідуванні економічних злочинів та відіграють важливе значення у попередженні, запобіганні та розкритті правопорушень в економічній сфері. Залучення до фінансових розслідувань висококваліфікованих фахівців повинно стати запорукою ефективного функціонування Бюро економічної безпеки як суб'єктів економіки так і держави в цілому. Структура програми передбачає оволодіння поглибленими знаннями щодо організації обліку, оподаткування, контролю і аналізу діяльності підприємств і організацій; навичками застосування сучасних методів і методик формування обліково-аналітичної інформації для цілей прийняття управлінських рішень; методами контролю, аудиту і фінансових розслідувань; організації облікового процесу та розробки ефективної облікової політики; застосування інноваційних підходів у побудові систем обліку, аналізу, контролю, звітності та оподаткування для управління стратегічним розвитком суб'єктів економіки.

COVID-19 уже почав впливати абсолютно на різні сфери нашого життя. Освіта – не виняток. Проте, якщо говорити конкретно про цю галузь, то питання про необхідність її реформування назрівало давно. Пандемія просто може стати каталізатором цього процесу. Ми звикли говорити про застарілі підходи до навчання в Україні загалом і вищу освіту зокрема. Насправді ж, ми не єдині, чия освітня система не встигає йти в ногу з часом. Питань, які порушують у контексті такої дискусії, багато – звертаємо увагу на кілька основних.

По перше, методика викладання матеріалу, принципи і підходи у формуванні теоретичних знань і практичних навиків в розрізі навчальних компонент.

По друге, застосування технологій офлайн і онлайн навчання під час самонавчання, проведення поточного і підсумкового контролю та атестації здобувачів вищої освіти.

Набуття загальних і спеціальних (фахових) компетентностей здійснюється через проблемно-орієнтоване навчання, навчання через практику, навчання на основі досліджень і сприяє високому рівню досягнення програмних результатів.

Аудиторне навчання поєднується з онлайн навчанням на платформі Moodle та у комунікаційному застосунку Teams. Невід’ємним елементом викладання та навчання є робота з первинною документацією та звітністю. Періодично відбуваються професійні зустрічі з науковцями, практиками бухгалтерами та аудиторами, стейкхолдерами так роботодавцями. Все методичне забезпечення викладачі кафедри виставили на веб-сайт кафедри [3], що значно спрощує навчальний процес, підвищує ефективність навчання і оволодіння програмними результатами, покращує комунікацію із здобувачами вищої освіти.

Нині освітні системи сформовані таким чином, щоб навчати професій, які є популярними або набувають популярності. Потрібно ж

акцентувати увагу на тому, які професії матимуть попит хоча б через роки 5-10. На щорічній сесії в січні 2020 року учасники програми Всесвітнього економічного форуму в Давосі запустили "Революцію перепідготовки" (Reskilling Revolution) – ініціативу, мета якої до 2030 року забезпечити 1 млрд людей кращими навичками, освітою і робочими місцями [4]. Потрібно залучати академічні інститути до підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації через створення, спільно із ЗВО, магістерських і докторських програм, взаємної участі в організаційній діяльності по захисту дисертацій аспірантів ЗВО і академічних інститутів. Необхідною є також державна підтримка інноваційного підприємництва, формування економічних умов для широкого використання досягнень науки, сприяння поширенню ключових для економіки науково-технічних нововведень. Співпрацю між університетом і суб'єктами підприємництва має налагоджуватися шляхом виконання конкретних науково-дослідних робіт в інтересах бізнесу. Це сприятиме ефективності науково-освітньої діяльності.

Література:

1. Освітньо-професійна програма «Облік, аналіз і фінансові розслідування». URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/OSVITNI-PROHRAMY-NAVCHALNI-PLANY-11.pdf>

2. Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня вищої освіти ступеня «магістр» галузь знань 07 Управління та адміністрування спеціальність 071 Облік і оподаткування. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 10.07.2019 р. № 958.

3. Методичне забезпечення кафедри обліку, аналізу і контролю. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/department/obliku-analizu-i-kontrolu>

4. SKL International.org URL: <https://m.facebook.com/SKLInternational.org.ua/photos/a.621037538040917/2172710989540223/?type=3&source=57>

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТЬНОГО ПРОЦЕСУ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Вербицька В.І., к.е.н., доцент

Насоненко Я.С., магістр

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Викладання облікових, аналітичних та дисциплін, що стосуються податкових особливостей, в технічному вузі, такому, як Харківський національний автомобільно-дорожній університет, має свою специфіку і полягає у невеликому обсязі навчального часу, що відводиться на вивчення кожної дисципліни для студентів інших факультетів, дорожньо-будівельного, механічного та факультету транспортних систем. Внаслідок цього необхідно враховувати ці особливості, впроваджуючи навчальні заняття та методичні прийоми, що дозволяють за короткий час максимально активізувати розумову діяльність студентів.

Першочергове значення підвищення рівня ефективності системи навчання має системний підхід до організації навчально-пізнавальної діяльності. Організація навчально-пізнавальної діяльності передбачає забезпечення умов, необхідних для підготовки висококваліфікованих фахівців, які водночас мають значний загальноосвітній світогляд. Реалізації цього завдання в значній мірі сприяє дистанційна форма навчання, що дозволяє студентам формувати свій інтелектуальний рівень паралельно із практичним оволодінням професійними навичками.

Що стосується бухгалтера, то стати справжнім професіоналом неможливо шляхом здобуття лише теоретичних знань, хоч би якими глибокими вони були. У навчальній аудиторії можна ознайомити студента

з основами теорії бухгалтерського обліку, ведення фінансової звітності тощо, але неможливо освоїти всю специфіку фінансово-економічної діяльності організації у відриві від них [1].

Випускники спеціальності «Облік і оподаткування» повинні мати обсяг теоретичних знань та практичних навичок, необхідних та достатніх для успішного працевлаштування та роботи бухгалтером в організаціях будь-яких галузей та форм власності [2]. У рамках курсу «Бухгалтерський облік» вони отримують знання з бухгалтерського обліку з «азів» - плани рахунків, законодавчі акти, що регулюють бухгалтерський облік в Україні, основні документи та інше, без чого грамотне освоєння професії просто неможливе, до розрахунку фінансових результатів діяльності організації та складання балансу. Інші професійно орієнтовані дисципліни, поглиблюючи базові знання, сприяють формуванню широкого кола знань з обліку та оподаткування. Це такі дисципліни, як звітність підприємств, фінансовий облік та управлінський облік, фінансовий аналіз, облік і фінансова звітність за Міжнародними стандартами, аудит, облік і звітність в оподаткуванні та ін.

В основі будь-якої освітньої технології, будь-якого підходу до викладання тієї чи іншої навчальної дисципліни лежить певна мета. За виділенням педагогічної мети визначаються методи та засоби, а також сам зміст навчання.

В сучасній теорії педагогіки виділяються такі основні цільові орієнтації педагогічного процесу:

- формування знань, умінь та навичок;
- формування методів розумових процесів;
- формування естетичних та моральних відносин;
- формування дієво-практичної сфери та розвиток творчих здібностей;
- формування самоврядних механізмів особистості.

Необхідність кожної з цих цілей визнається, як правило, будь-якою педагогічною технологією і, відповідно, повинна тією чи іншою мірою враховуватись у кожній навчальній дисципліні. Цілі, сформульовані лаконічно та конкретно, визначають спрямованість педагогічного процесу, і лише в цьому випадку можна буде оцінити ефективність навчання щодо поставленого перед ним комплексу цілей.

Навчальні завдання педагогічного процесу полягають у формуванні повних, наукових, дієвих знань, дієвість яким надають уміння та навички: формувати уявлення, поняття, уміння; узагальнювати, систематизувати; закріплювати, удосконалювати навичку та ін.[3]

Розвиваючі завдання полягають у формуванні, вдосконаленні інтелектуальної, емоційної, вольової сфер особистості: розвивати креативність мислення (вирішення нетипових завдань, або завдань, у яких стандартні способи вирішення суперечать правильному вирішенню в даній ситуації), формувати вміння виділяти головне та другорядне, вміння розвивати спостережливість до деталей.

Виховні завдання полягають у формуванні етичних понять, світогляду, норм поведінки, наприклад, щодо дисципліни «Бухгалтерський облік» формувати інтерес до діяльності бухгалтера, розвивати впевненість у собі, формувати повагу до думки своїх колег, сприяти формуванню потреби в самовдосконаленні.

Залежно від того, яке завдання є провідним, педагогічний процес змінює свою спрямованість, наприклад, якщо переважає завдання, що виховує, то такий процес можна назвати виховним, якщо переважає навчальне завдання, - навчальним.

Сутність педагогічного процесу полягає в тому, що це цілеспрямований, двосторонній процес між викладачем та студентом, заснований на діяльності та спілкуванні, в якому відбувається навчання, розвиток та виховання. Його якість залежить не лише від професійної

підготовки викладача, а й від готовності студента сприймати навчальний матеріал. Ця готовність може визначатися практичним інтересом студента, пов'язаним із його майбутньою спеціальністю.

Класичною наукою вважається, що педагогічний процес має кілька етапів:

- підготовчий, який включає в себе діагностику та прогноз;
- основний етап, де відбувається виклад змісту, зворотний зв'язок, контроль;
- заключний етап, у якому аналізуються отримані результати.

Ефективність педагогічного процесу визначається тим, наскільки цільовий етап відповідає результативному етапу. Отже, якість навчання облікових та аналітичних дисциплін спеціальності «Облік і оподаткування» підвищиться, якщо викладачі професійно ставитимуть мету, які навчають, виховують та розвивають завдання курсу, теми, заняття.

Для ефективного досягнення поставленої мети та завдань необхідно дотримуватись певних принципів до організації педагогічного процесу, тобто основні положення, що відображають закономірності процесу навчання та визначають правила навчання.

Література:

1. Степова Т. Г. Сучасний стан професійного навчання та підвищення кваліфікації бухгалтерів. *Економіка XXI століття: глобалізація, кризи, розвиток: міжнар. наук.-практ. конф.: 29-30 червня 2012 р.* Харків. ІФІ, 2012. С.51-53

2. Дячук С. М. Теоретичні засади розвитку професії бухгалтера. *Облік і фінанси АПК.* 2010. № 4. С. 109.

3. Метелиця В. М. Тенденції розвитку бухгалтерської освіти. *Облік і фінанси АПК.* 2010. № 4. С. 98-102.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ФОРМ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

*Байдала В.В., к.п.н., доцент
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди;
Хорошилова І.О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній
університет*

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації освітнього процесу, суть якої полягає у спільній діяльності над освоєнням навчального матеріалу у вирішенні загальних, проблем, які важливі кожному, це обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Процес навчання із впровадженням елементів інтерактивності пробуджує у здобувачів вищої освіти інтерес та мотивує їх на подальше вдосконалення професійних навичок.

Сучасна наука про освіту наблизилася до моменту, коли виникла потреба у створенні педагогічних технологій, які забезпечують найголовніше у освітньому процесі – розвиток особистості кожного, його активності. Необхідно створювати такі умови навчання, щоб студент прагнув отримати нові результати своєї роботи й надалі успішно застосувати їх в практичній діяльності. Завдяки інтерактивним методикам процес розвитку активної особистості, яка володіє можливістю комунікацій на професійному рівні, став більш ефективним.

Відчизняними та зарубіжними науковцями досліджувалися питання інноваційного розвитку вищої освіти, інновації у вищій школі розглядаються як чинник формування національної економіки знань, наряду з формуванням комунікативної компетенції фахівців, формуванням

професійних умінь, та здатності студентів до професійного самозростання в умовах інноваційного навчання. Деякі вчені визначають інтерактивне навчання як спосіб пізнання, що здійснюється у формах спільної діяльності учнів: всі учасники освітнього процесу взаємодіють один з одним, обмінюються інформацією, спільно вирішують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії один одного та свою власну поведінку, поринають у реальну атмосферу ділового співробітництва з вирішення проблем. Кожен здобувач вищої освіти залучений до процесу пізнання, таким чином інтерактивне навчання представляє особливу організацію навчального процесу. Отже, перед викладачем постає питання, як знайти шляхи підвищення пізнавального інтересу студентів до вивчення тієї чи іншої дисципліни. Одним з можливих шляхів вирішення цього питання стає використання інтерактивних технологій на занятті, а саме посилене взаємодія учнів. Класифікувати інтерактивні методи можна за їх провідною функцією:

- створення сприятливої атмосфери, організації комунікації.
- організація обміну діяльностями.
- організація мислєдіяльності.
- організація смислотворчості.

Педагогічний процес, до якого включено використання інтерактивних методів, спонукає і студента, і викладача до постійної творчості та особистісного зростання. Розвиток комунікативних умінь та навичок – одне із завдань, яке ставиться перед викладачем і може бути вирішене за допомогою організації інтерактивного навчання. Чи існують переваги інтерактивних методик навчання? Насамперед, нам необхідно розглянути переваги використання інтерактивних методик.

Інтерактивні методики заохочують активну участь кожного у навчальному процесі та сприяють ефективному засвоєнню навчального матеріалу та формують у студентів компетенції, необхідні у період

входження до активного життєвого середовища. Використання інтерактивних форм та методів роботи позитивно впливає на поважні взаємини учнів у колективі та заохочують взаємодопомогу та підтримку один одного. Між педагогом та здобувачами вищої освіти встановлюються доброзичливі та поважні стосунки. Всім учасникам освітнього процесу бажано дотримуватись демократичного стилю поведінки.

У процесі навчання головну роль відіграє співробітництво між учнями. У результаті вирішення поставлених завдань учням необхідно наводити власні приклади, відстоювати свою думку. Працюючи у групах з одного боку вирішується проблема подолання психологічного бар'єру: подолання скутості, сором'язливості, страху зробити багато помилок проти іншими успішнішими учнями.

При інтерактивній формі навчання викладачеві відводиться роль помічника чи організатора мовної взаємодії, а той, хто навчається, стає рівноправним мовним партнером. З іншого боку, групова робота, сприяє розвитку самостійності та почуття відповідальності. Кожен стає відповідальним за свою частину спільної справи, яку за неї ніхто не зробить, що також сприяє згуртуванню колективу студентів та учнів. Групове навчання успішно вирішує проблемні завдання, формує бажання співробітництва та творення, розвиває почуття взаємодопомоги та взаємоповаги.

Успіх роботи в колективі залежить не тільки від бажання та вміння працювати спільно та узгоджено, а й від професійних та особистісних якостей викладача, який виконує роль організатора та помічника у проведенні тих чи інших інтерактивних форм роботи. Використання цього методу вносить новий свіжий струмінь у навчання, сприяє підвищенню мотивації студентів, а також розвитку вільного самовираження та

творчості, їх білінгвістичному та бікультурному розвитку, формуванню справжньої комунікативної компетенції.

В умовах сучасних інформаційних технологій та автоматизованих систем бухгалтерського обліку традиційна система навчання не сприяє його індивідуалізації у вищому навчальному закладі і тим самим недостатньо готує майбутніх спеціалістів бухгалтерського обліку до професійної діяльності. Для результативного показника формування фахової компетентності майбутнього спеціаліста з бухгалтерського обліку в процесі навчання необхідно постійно удосконалювати професійну та викладацьку майстерність науково-педагогічного складу та використовувати форми активного навчання, орієнтованого на професійну підготовку майбутніх фахівців бухгалтерського обліку.

УДК 378:657

ЯКІСТЬ І ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ БУХГАЛТЕРА-АНАЛІТИКА

*Васильчук В. В., студентка
Національний авіаційний університет*

В сучасних умовах, що характеризуються високою динамічністю зовнішнього середовища і волатильністю ринків збуту продукції, прийняття управлінських рішень на основі тих чи інших концепцій менеджменту стає складним завданням.

Питання вивчення внутрішніх процесів, що відбуваються на підприємстві, а також процесів і тенденцій, що спостерігаються в зовнішньому середовищі, пов'язаному з ним, є досить актуальними та

вимагають використання сучасних інструментів і методів бізнес-аналітики. Тому і підготовка майбутніх бухгалтерів-аналітиків має бути орієнтована на потреби бізнесу, що дасть змогу забезпечити успішну діяльність підприємства. Визначення та формування відповідних компетенцій майбутніх фахівців є основою їх конкурентної переваги на ринку праці і затребуваності провідними вітчизняними та зарубіжними підприємствами, при цьому розвинути подібні компетенції можна тільки на підставі тісної взаємодії з бізнес-спільнотою [1].

Бухгалтер-аналітик – експерт, який вивчає аналіз та узагальнення конкретних сфер діяльності, володіє аналітичними методами, здатний прогнозувати процес і формулювати перспективні плани розвитку. Завдяки професійній діяльності корпоративних експертів можна налагодити обмін інформацією та звітність між різними службами. Він повинен: створити основу для ефективного корпоративного управління; нести відповідальність перед керівництвом за достовірність звітів; допомагати в плануванні та підведенні підсумків роботи; вміти керувати підлеглими.

Фахівець відповідного напрямку діяльності повинен постійно підвищувати свою кваліфікацію в мінливому економічному та правовому полі, оскільки наявність досвіду, знань посилює необхідність постійного моніторингу рівня професіоналізму і його підвищення відповідно до вимог реалій сучасних викликів економіки [2].

Розробка нових освітніх технологій для підготовки бухгалтерів та аналітиків включає:

- поглиблене вивчення МСФЗ та розвиток навичок його застосування на практиці, подальше вивчення методів бухгалтерського та економічного аналізу, включаючи фінансову звітність;

- постійне оволодіння сучасними обліково-аналітичними, контрольо-аналітичними процедурами, методами діагностики і моніторингу діяльності підприємства на базі створення автоматизованих

робочих місць фахівців, прогнозування та податкового планування, стратегічного моделювання розвитку суб'єктів господарювання.

Підготовка фахівців за спеціальністю «Облік та оподаткування» в умовах зовнішньої нестабільності дає змогу майбутнім бухгалтерам, економістам та іншим спеціалістам з обслуговування господарсько-фінансових процесів підприємства, швидко приймати правильні та обґрунтовані управлінські рішення завдяки глибшому розумінні процесів, які відбуваються; в короткі терміни адаптуватися до нових викликів, стилю керівництва; володіти здатністю до самонавчання, вміти обмінюватися знаннями; розвивати стратегічне мислення і проявляти фінансову грамотність у поточних питаннях.

Професійні бухгалтери – найвищий рівень професійної кваліфікації, і їх поява є потребою сучасних викликів. Вища бухгалтерська освіта відповідає міжнародним стандартам бухгалтерської освіти і є необхідною умовою для підвищення кваліфікації професійного бухгалтера. Тому все більшої актуальності стає завдання підвищення кваліфікації бухгалтерів, а також підготовки нових кадрів ринкової економіки – бухгалтерів-аналітиків.

Для цієї категорії бухгалтерських працівників також є доцільною система перепідготовки та атестації. Діяльність підприємств висуває досить високі вимоги до професійних навиків, знань та умінь бухгалтера-аналітика. Сьогодні він є активним учасником процесу менеджменту на підприємстві. Саме тому виникла потреба у повній трансформації становлення професії обліковця у плині сучасних викликів, зокрема: законодавчо закріпити положення про статус бухгалтера-аналітика; підвищити престиж вищої освіти за спеціальністю «Облік і оподаткування»; поглибити важливість професійної, громадської і суспільної ролі [3,4].

Отже, поєднання нових викликів сьогодення та глобалізації бізнесу значно змінило інформаційне та бізнес-середовище, в якому існують підприємства. Сучасні бізнес-процеси характеризуються швидким зростанням обсягів інформації, високою волатильністю, новими проявами взаємовпливу учасників ринку та відповідними новими ризиками управління. Професії бухгалтера-аналітика притаманний динамізм, у зв'язку з безперервним прискоренням соціальних змін та необхідністю швидкої адаптації до нових умов. Ця професія зміцнює свої позиції в суспільстві та отримує все більше уваги і визнання, але в той же час попит на професіоналів продовжує зростати, що робить її однією з найскладніших і цікавих професій у сучасному суспільстві.

Література:

1. Савчук В. К. Поліпшення аналітичної підготовки бухгалтерів аграрних формувань. *Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, міжпредметні зв'язки: зб. матеріалів ІХ Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 26 лют. 2015 р.). К.: ННЦ «ІАЕ», 2015. С. 437–439.

2. Зубілевич С. Я. Міжнародні стандарти освіти професійних бухгалтерів: «перезавантаження». URL: <http://uabs.edu.ua/images/stories/docs/9956/zubilevich.pdf>

3. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності аграрних підприємств: монографія / Р.Ф. Бруханський, М.К. Пархомець, П.Р. Пуцентейло. Тернопіль : Крок, 2015. 300 с.

4. Метелиця В. М. Розширення функцій і прав бухгалтерів аграрної галузі та закріплення норм професійної етики і поведінки. *Облік і фінанси*. 2015. № 2 (68). С. 29-39.

**НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МЕТОДИЧНИМ ЗАСАДАМ
НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ МАЛОЦІННИХ ТА
ШВИДКОЗНОШУВАНИХ ПРЕДМЕТІВ ОБЕРНЕНИМИ
МЕТОДАМИ ЗМЕНШЕННЯ ЗАЛИШКОВОЇ ВАРТОСТІ**

*Сук П.Л., д.е.н., професор,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України “Ніжинський агротехнічний інститут”*

Підприємство в процесі своєї діяльності використовує необоротні і оборотні активи. Оборотні активи – гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи використання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Необоротні активи – всі активи, що не є оборотними [1].

Оборотними активами є запаси. У складі оборотних активів обліковуються малоцінні та швидкозношувані предмети (далі – МШП), які можуть використовуватися більше як один раз у процесі виробництва, але мають строк використання не більше 1 року.

Згідно П(С)БО 9 “Запаси” для цілей бухгалтерського обліку запаси включають МШП, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року [2].

Вартість МШП, що передані в експлуатацію, виключається зі складу активів (списується з балансу) з подальшою організацією оперативного кількісного обліку таких предметів за місцями експлуатації і відповідними особами протягом строку їх фактичного використання [2, п. 23].

По МШП можна нараховувати амортизацію, як по необоротних активах, але терміном не більше одного року.

МШП можна амортизувати подібно до необоротних активів, але терміном не більше 12 місяців. Тобто МШП можуть мати початкову вартість, строк експлуатації, залишкову вартість, вартість, що амортизується, ліквідаційну вартість і т.д.

Амортизацію МШП можна нараховувати за оберненими методами зменшення залишкової вартості. Ці методи є протилежними до методів зменшення залишкової вартості. Обернені методи зменшення залишкової вартості можна використовувати в управлінському обліку.

У міжнародній практиці існує багато видів методу зменшення залишкової вартості. Підприємство може обрати будь-яку ставку (коефіцієнт) для амортизації, але не більше 3 (тобто включно до 300%) [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11].

Щоб визначити амортизацію за оберненим методом зменшення залишкової вартості необхідно спочатку вирахувати амортизацію за методом зменшення залишкової вартості і переставити навпаки: перший рік (місяць) в останній, другий в передостанній і т.д.

Отже, амортизацію МШП можна нараховувати такими оберненими методами зменшення залишкової вартості:

1. Обернений метод зменшення залишкової вартості;
2. Обернений метод прискореного зменшення залишкової вартості (або метод 200% зменшення залишкової вартості);
3. Обернений метод 125% зменшення залишкової вартості;
4. Обернений метод 130% зменшення залишкової вартості;
5. Обернений метод 150% зменшення залишкової вартості;
6. Обернений метод 170% зменшення залишкової вартості;
7. Обернений метод 175% зменшення залишкової вартості;
8. Обернений метод 180% зменшення залишкової вартості;
9. Обернений метод 230% зменшення залишкової вартості;
10. Обернений метод 250% зменшення залишкової вартості;

11. Оборнений метод 300% зменшення залишкової вартості.

Обираючи певний коефіцієнт прискорення від 1 до 3 підприємство може використовувати будь-які оборнені методи зменшення залишкової вартості: 107%, 128%, 135%, 142%, 151%, 218%, 249%, 291% і інші.

На прикладі визначимо амортизацію МШП за оборненим методом зменшення залишкової вартості. Первісна (початкова) вартість МШП – 31000 грн, строк експлуатації 12 місяців, ліквідаційна вартість – 1000 грн. Отже, вартість МШП, що підлягає амортизації, становить 30000 грн (31000 – 1000 = 30000).

Треба спочатку розрахувати амортизацію за методом зменшення залишкової вартості (табл. 1).

Таблиця 1 - Розрахунок суми амортизації МШП за методом зменшення залишкової вартості

Місяць	Первісна (залишкова) вартість, грн	Місячна норма амортизації, %	Місячна сума амортизації, грн
1	31000	24,94	7731
2	23269	24,94	5803
3	17466	24,94	4356
4	13110	24,94	3270
5	9840	24,94	2454
6	7386	24,94	1842
7	5544	24,94	1383
8	4161	24,94	1038
9	3123	24,94	779
10	2344	24,94	585
11	1759	24,94	439
12	1320	24,94	320
x	Разом	x	30000

Річна (місячна) сума амортизації за цим методом визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року (місяця) або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної (місячної) норми амортизації. Вона обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років (місяців)

корисного використання об'єкта від результату ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість.

Сума амортизації за методом зменшення залишкової вартості вираховується за формулами:

$$MCA = Pzv \times MHA,$$

де MCA – місячна сума амортизації; Pzv – первісна (залишкова вартість); MHA – місячна норма амортизації.

$$MHA = \sqrt[n]{(1 - n\sqrt{(ЛВ : ПВ)})} \times 100\%,$$

де n – кількість місяців корисного використання об'єкта.

$$\sqrt[12]{1 - 12\sqrt{(1000 : 31000)}} \times 100\% = 24,94\%.$$

Місячна норма амортизації – 24,94%.

Визначення амортизації за оберненим методом зменшення залишкової вартості наведено в табл. 2.

Таблиця 2 - Розрахунок суми амортизації МШП за оберненим методом зменшення залишкової вартості

Місяць	Первісна (залишкова) вартість, грн	Місячна норма амортизації, %	Місячна сума амортизації, грн
1	1320	24,94	320
2	1759	24,94	439
3	2344	24,94	585
4	3123	24,94	779
5	4161	24,94	1038
6	5544	24,94	1383
7	7386	24,94	1842
8	9840	24,94	2454
9	13110	24,94	3270
10	17466	24,94	4356
11	23269	24,94	5803
12	31000	24,94	7731
x	Разом	x	30000

Як видно з таблиць 1 і 2 при прямому і оберненому методах зменшення залишкової вартості не залишається недоамортизованої вартості на кінець періоду, а вся вартість МШП списується у витрати

протягом періоду амортизації. При розрахунку амортизації за всіма іншими методами зменшення залишкової вартості на кінець періоду постійно залишається недоамортизована вартість, яка в останньому періоді повністю списується у витрати.

Висновки. Амортизацію по МШП можна нараховувати за оберненими методами зменшення залишкової вартості. Вони включають обернений метод зменшення залишкової вартості, що розраховується як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років (місяців) корисного використання об'єкта від результату ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість і обернені методи зменшення залишкової вартості, що визначаються з використанням прискорюючого коефіцієнта від 1 до 3. Щоб їх розрахувати потрібно спочатку визначити суму амортизації за відповідним методом зменшення залишкової вартості за періодами, а потім взяти навпаки: останній період взяти як перший, передостанній як другий і т.д.

Згідно законодавства в фінансовому обліку можна використовувати тільки два методи: зменшення залишкової вартості і прискореного зменшення залишкової вартості (тобто метод 200% зменшення залишкової вартості) [12]. Всі інші прямі і обернені методи зменшення залишкової вартості можна використовувати підприємству на свій розсуд, зокрема в управлінському обліку.

Література:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 07 лютого 2013 р. № 73, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 лютого 2013 р. за № 336/22868. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 “Запаси”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 20 жовтня 1999 р. №

246, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 02 листопада 1999 р. за № 751/4044. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>.

3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 “Основні засоби”. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text.

4. <https://www.accountingcoach.com/terms/D/declining-balance-method-of-depreciation>.

5. <https://smallbusiness.chron.com/gaap-declining-balance-method-55759.html>.

6. Положення з бухгалтерського обліку 6/01 “Облік основних засобів”, затверджено наказом Міністерства фінансів Російської Федерації 30 березня 2001 р. № 26н, зареєстровано в Міністерстві юстиції Російської Федерації 28 квітня 2001 р. № 2689. URL : <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=199487&fld=134&dst=100011,0&rnd=0.7550347104001115#04149534261205524>.

7. Спосіб уменьшаемого остатка. Справочник бухгалтера. URL: <https://obd2bluetooth.ru/sposob-umenshaemogo-ostatka/>.

8. Метод уменьшаемого остатка начисления амортизации: формула. Современный предприниматель. Налоги и учет для малого бизнеса. URL: <https://spmag.ru/articles/metod-umenshaemogo-ostatka-nachisleniya-amortizacii-formula>.

9. Годовая норма амортизации. Современный предприниматель. Налоги и учет для малого бизнеса. URL: <https://spmag.ru/articles/godovaya-norma-amortizacii>.

10. <https://spmag.ru/articles/metod-umenshaemogo-ostatka>.

11. <https://glavkniga.ru/situations/k504713>.

12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби : наказ Міністерства фінансів України 27 квітня 2000 р. № 92. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.

**ACCOUNTING AND TAXATION SPECIALISTS AT RESPONSIBLE
AND INTERNATIONAL COMPANIES: PROBLEMS AND TASKS OF
TRAINING**

*Popova A.M., Ph.D., Associate Professor
Kharkiv National Automobile and Highway University*

The modern education system in Ukraine is at a stage of changes. They will affect the entire scope of the educational process from the elementary school for the defense of academic titles.

The changes were caused by both external and internal factors, in particular the economic crisis and then a pandemic, which are already changing economic and socio-political realities. It is difficult to determine what place higher education occupies in the formation of a modern economic state, but the importance of this cannot be denied.

International cooperation has a certain impact here. Applicants for higher education with an international component in their educational programs appear in a more advantageous position from the whole society of graduates of higher educational institutions at the bachelor's and master's level. Getting the opportunity for multicultural and social development, as well as increasing professional competence. The consequence of this is a higher competitiveness in the world labor market.

Considering the large-scale development of information technology tools, legislative and regulatory changes, at the enterprises of Ukraine and in the world, there are problems of training specialists in accounting and auditing, additional costs as a result of the acquisition of new software, costs of personnel

training. However, given that the process of automating accounting processes at an enterprise requires a significant amount of work and enterprise procedures, they understand that prompt and reliable reporting in accordance with international standards can only be obtained by introducing modern information technologies at the enterprise.

An important role in the economic activity of the enterprise is played by the use of all means of labor that function in kind for a number of years in the sphere of material production or non-production sphere and labor resources, which can significantly increase the competitive level of the company. Accounting and tax specialists do not have a direct impact on production, but they are an important element of a successful company. The process of their reproduction, replenishment, renewal and, ultimately, the provision of an enterprise with competitive, modern means of labor, which determines its place in the market, depends on the correct and rational accounting of fixed assets. Changes in the direction of high-tech industries and online sales are changing the marketing policy of enterprises and specialists who are able to work in this stormy sea of finance, who have the opportunity to work with state, private, foreign companies and individuals.

As you know, the economic activity of any enterprise consists of three continuous interconnected economic processes: supply (procurement and acquisition of material and technical resources), production and marketing (sales). These processes are carried out simultaneously, which uses the labor of workers, fixed and current assets. So, the most important objects of accounting at the industrial enterprise - the basic means in their movement. The importance of fixed assets in social production is determined by the place of tools in the development of productive forces and production relations.

The construction of a system of teaching aids is focused on taking into account a clear goal of each stage of the educational process and, in its combination, on all components of cognitive activity, among them: the

formation of cognitive motives, the formation of a system of knowledge and means of influence on the basis of self-management of the educational process, taking into account the parameters of personal applicants for higher education, including each in the educational process.

Analysis of modern trends in the educational process characteristic of our time is inherent in the entire world community and are decisive in the field of education in many countries, an increasing number of changing factors indicate the formation of a new education system using the capabilities of information and communication technologies.

The existence of a variety of information technologies makes it possible to consider a common goal, since economic transformations have a direct impact on finance, accounting, create new prospects and methods of work for applicants for higher education who have received modern and complete knowledge. Covering the main ones: a radical revision of the production process, its orientation to current and future consumer demands.

Setting a goal in this is a priority, without a clear scheme, the processes of movement become chaotic and level out all the efforts and investments spent on acquiring knowledge resources. Therefore, it is necessary to depict the algorithm for the formation of the goal in the formation of the education policy of each higher educational institution, namely:

- 1) Conducting a comprehensive analysis of the activities of enterprises in modern conditions, both in the country and abroad, both external and internal environment, in order to establish the motives for the need for changes, the necessary information and software;

- 2) The results obtained are used in determining precisely the changes required on the basis of data from the analysis of the modern market and the requirements for enterprises;

- 3) Definition of the question: "How to make changes?" has clear boundaries of the necessary transformations, it is possible and necessary to

determine what is necessary from a wide range of technical and technological developments, one should not forget about the creation of revolutionary new means of communication, etc.;

4) After solving the main questions "What?" And "How?" it is worth answering the question "When?" setting a clearly defined and realistic deadline for the implementation of established tasks helps to concretize the expected result and transfers the project from development to implementation issues;

5) The question of the estimate of changes, the time spent when making changes (if necessary). The place of the question does not diminish its importance in assessing the expected benefits and analyzing future income;

6) The analysis of the measures already taken allows to complete the algorithm for all the set parameters of the goal separately, as well as in the implementation of complex modernization projects;

7) At the same time, a clause should be added on correcting actions when detecting deviations or other "markers" established to identify the quality of the introduced activities of teachers in general and a specific educational institution in particular.

A logical extension of changes in the world are changes in the tasks of higher education and the requirements that modern educational products must satisfy.

СЕКЦІЯ 5
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЇ І
ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ
ДИСЦИПЛІН ЩОДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ
ІНТЕГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ У МІЖНАРОДНИЙ
ПРОСТІР

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЇ
І ОРГАНІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ
В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ
У МІЖНАРОДНИЙ ПРОСТІР**

*Давидченко І. Д., к.п.н., викладач
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

Завданням педагогічного закладу вищої освіти є формування особистості здобувачів вищої освіти як суб'єкта навчальної діяльності та його всебічна підготовка до безперервного процесу освіти, саморозвитку та самовдосконалення.

Найважливішим пріоритетом у вихованні молодого покоління на сучасному етапі, на нашу думку, є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації; передача молодому поколінню соціокультурного досвіду, багатства духовної культури народу, що має стати основою формування особистісних рис громадянина України: національної самосвідомості, розвиненої духовності, моральної культури. Тож проблема формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти набуває загальнодержавного значення, оскільки йдеться про збереження й примноження соціально-духовних багатств суспільства.

На підставі аналізу і узагальнення положень наукових праць (М. Алефіренко [1], В. Воробйова [2], О. Дортман [4], В. Кононенко [5], В. Красних [6], В. Маслова [7], О. Селіванової [8]) визначено,

що лінгвокультурологічна компетентність – це інтегративна якість фахівця, що відображає готовність і здатність до взаєморозуміння і взаємодії з представниками іншого лінгвокультурного соціуму на підставі оволодіння знаннями про іншу лінгвокультуру і соціонормативним комунікативним досвідом з метою їх реалізації в різних сферах професійної педагогічної діяльності.

Із нашого погляду, лінгвокультурологічна компетентність реалізується в знаннях матеріальної й духовної культури, історичного розвитку української нації, фольклору, традицій, звичаїв та обрядів рідного народу, а також у вміннях реалізовувати культурознавчі знання у професійній діяльності. Важливо виробити вміння характеризувати феномен української культури, історію її розвитку, визначати місце у системі світової культури, поцінювати досягнення культури на основі знання історичного контексту їх створення, бути спроможним до діалогу культур, уміти висловлювати й обґрунтовувати власну позицію до питань, що стосуються ціннісного ставлення до історичної минувшини [3].

Теоретико-методична підготовка викладачів закладів вищої освіти щодо формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти здійснюється у процесі вивчення гуманітарних освітніх компонентів на навчально-методичному семінарі «Формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти», метою якого є оволодіння викладачами закладів вищої освіти знаннями й навичками формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти у процесі викладання гуманітарних освітніх компонентів. Семінаром передбачається проведення для викладачів лекційних і практичних занять, майстер-класів та тренінгів, розрахованих на викладачів уже запланованих соціально-гуманітарних і фахових освітніх компонентів (вступ до спеціальності, загальна педагогіка, українська мова за професійним спрямуванням, психотренінг

комунікативності, психолого-педагогічний практикум, основи науково-педагогічних досліджень, організація самостійної роботи, лінгводидактика, педагогічні інноваційні технології, основи педагогічної майстерності, методика розвитку мовлення, культурологія, народознавство, тренінг комунікативності, риторика).

Здобувачі вищої освіти за допомогою ІКТ можуть підготувати цікаві презентації лінгвокультурологічної тематики в межах наукового гуртка, або на студентських міжвузівських конференціях з проблем українознавства, фольклористики, наприклад: «Мовна картина світу», «Українські стереотипи», «Безеквівалентна лексика української мови», «Ономастична лексика в прислів'ях та приказках», «Лексика побутових реалій, що використовують у різних регіонах України», «Традиційна регіональна їжа українців», «Різдвяні традиції в західному та східному регіонах України» тощо. За допомогою ІКТ можна зробити аналіз побуту, звичаїв, традицій нашого народу, зацікавити здобувачів вищої освіти у подальшому дослідженні лінгвокультурологічної проблематики.

Застосування «цифрових» технологій в освіті – наразі одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. За допомогою медіа- та інтерактивних засобів вихователям, вчителям та викладачам легше використовувати підхід до викладання на основі впровадження інноваційних підходів, включаючи використання «кейсів» (від англ. case), дослідницько-пошукової роботи, методу проєктів, розвивальних навчальних ігор тощо. Як результат – здобувачі вищої освіти набагато краще засвоюють інформацію, перебуваючи в емоційно-комфортному середовищі, не втрачають бажання навчатись, створювати нові знання та інновації.

Оновленням освітніх компонентів передбачається розширенням змісту робочих навчальних програм завдяки їх доповненню та збагаченню теоретичними знаннями про суть лінгвокультурологічної компетентності.

Література:

1. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология. Ценностно-смысловое пространство языка : учебное пособие. Москва : Флинта, 2010. 288 с.
2. Воробьев В. В. Лингвокультурология : теория и методы : монография. Москва : РУДН, 1997. 331 с.
3. Давидченко І. Д. Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ, 2018. 359 с.
4. Дортман С.Р. Обучение лингвокультурологической компетенции учащихся средних профессиональных образовательных учреждений : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Пятигорский гос. лингвист. ун-т. Пятигорск, 2012. 180 с.
5. Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія : навчальний посібник. К. : Вища школа, 2008. 327 с.
6. Красных В. В. Этнопсихолінгвістика и лингвокультурология : лекционный курс. Москва : Гнозис, 2002. 284 с.
7. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособие для студ. вузов. 4-е изд., стер. Москва : Академия, 2010. 204 с.
8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : підручник. Київ ; Полтава : Довкілля, 2008. 712 с.

КЕЙС-МЕТОД: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

*Ковальов П.А., к.т.н., доцент
Національний університет цивільного захисту України
Ковальова Т.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Реалії сьогодення можна охарактеризувати одним словом – інформаційна лихоманка. Інформаційне перевантаження та проблеми якості інформації висувають нові вимоги до осіб, які з нею працюють. Зростають вимоги і до випускників вишів, які приймають активну участь у формуванні інформаційного середовища. Для підготовки компетентних фахівців, викладачі українських навчальних закладів широко використовують досягнення міжнародної спільноти, а саме залучення нових методів та методик викладання дисциплін. Одним із методів, який забезпечує якісну систему підготовки здобувачів вищої освіти є кейс-метод. Кейс-метод широко використовується в бізнес-навчанні в усьому світі і продовжує знаходити нових прихильників. Так, з 50-х років двадцятого століття бізнес-кейси отримали поширення в Західній Європі. Найбільш солідні бізнес-школи Європи приймають активну участь у викладанні та написанні таких кейсів. Вперше метод case-study було використано у навчальному процесі Гарвардської школи бізнесу (Harvard Business School) у 1921 році. Саме в Гарварді було розроблено перші кейсові ситуації для навчання студентів бізнес-дисциплін [1].

Кейс-метод ([англ.](#) *Case method*, метод кейсів, метод конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу) — техніка навчання, що використовує опис реальних економічних, соціальних і бізнес-ситуацій. Ті, що навчаються повинні досліджувати ситуацію, розібратися в суті

проблем, запропонувати можливі рішення і вибрати найкраще з них. Кейси ґрунтуються на реальному фактичному матеріалі або ж наближені до реальної ситуації [2]. Слід також зазначити, що найбільш дієвим цей метод буде при невеликій наповненості навчальних груп.

Кейс-метод вивчався широким загалом, як науковців, так і практиків. Автори детально аналізували та обґрунтовували переваги та акцентували увагу на недоліках його використання.

Серед переваг цього методу фахівці називають: розвиток та вдосконалення аналітичних навичок; поглиблене засвоєння дисципліни через набуття студентами практичного досвіду шляхом використання основ теоретичних знань, які були отримані на лекціях; можливість глибокого аналізу конфліктних ситуацій, які можуть виникати під час їх майбутньої трудової діяльності; навички ведення переговорів; виховання відповідальності при прийнятті рішень і т.ін. Використання цього методу дає можливість здобувачам не тільки виконати завдання, а й засвоїти певні знання, підвищити свій інтелект.

Важливим є також робота здобувачів у групі, яка провокує дискусію навколо теми (ситуації), яка обговорюється (вирішується). Ягоднікова В. В. вказує на великий виховний потенціал з позиції формування особистісних якостей: розвиток працьовитості; розвиток креативності; формуванні здатності до конкурентноспоможності; формуванні готовності взяти на себе відповідальності за результати власного аналізу ситуації і за роботу всієї групи; формуванні впевненості в собі; формуванні потреби в досягненні; розвиток вольових якостей, цілеспрямованості; формуванні навичок роботи в групі; формуванні навичок комунікативної культури; формуванні соціально активної і життєво компетентної особистості, здатної до саморозвитку, самовдосконаленню і самореалізації [3].

Кейс-метод має і свої недоліки. До них можна віднести наступне. Кейси так правильно структуровані, що студенту немає необхідності

шукати додаткову інформацію, яка їм буде необхідна, і це може знизити їх дослідницьку активність. Серед недоліків називають також ситуацію коли здобувачі вищої освіти, які не мають практичного досвіду при навчанні за кейс-методом не можуть генерувати свої ідеї і як результат – обмін ідеями з іншими є мало ефективним. Цей метод є досить трудомістким для викладача, і займає багато часу у студента при його виконанні. А отже, якщо є необхідність у вивченні не складної теми, підготовка і виконання кейсу займе багато часу. Не слід також використовувати кейси при викладанні фундаментальних дисциплін, вони будуть не ефективними, оскільки, відповіді у ситуаційних завдання будуть точними і не підлягатимуть дискусії. До недоліків також відносять:

- виникнення помилок. Здатність виявляти, аналізувати і прораховувати кожен крок, що веде до вирішення, є одним з найбільших переваг методу кейсів і в той же час одним з його обмежень. Навряд чи при зіткненні в реальності з проблемою, подібної до тієї, яку людина вирішувала на тренінгу, у неї виявляться у розпорядженні такі ж час, знання та безпечні умови, щоб впоратися з нею. Це необхідно пояснити учасникам, щоб врятувати їх від розчарування, що чекає їх на робочих місцях;

- відсутність висновків. Так як тимчасові рамки не дозволяють групі виробити якісь практичні рекомендації, це з великою ймовірністю може вилитися в загальне почуття незадоволення;

- правдоподібність. Потреба в реалізмі - постійна умова будь-якої вправи у тренінгу, і метод кейсів не є винятком з цього правила. Вправа має бути такою, щоб учасники могли ідентифікувати себе з пропонованими ролями і впоратися з ними. Вона має виробляти необхідний паттерн поведінки в умовах таких же установок і обмежень, які можуть виникнути в реальній ситуації [4].

Підводячи підсумок, слід зазначити, що цей кейс-метод навчання знайшов широку підтримку і підтвердив право на існування. Він за 100 років існування видозмінився і удосконалився, його стали використовувати як у навчанні, так і серед практиків. Використання його у ВНЗ дає, з одного боку, змогу підвищити рівень знань здобувачів, з іншого - їх стресостійкість. Щодо недоліків цього методу, то їх можна уникати, якщо його використання буде методично обґрунтовано та забезпечено.

Безумовно, цей метод навчання необхідно поєднувати з класичними методами навчання, які дають базовий, нормативний рівень знань. Необхідна експертна оцінка як спеціальностей так і навчальних дисциплін, де використання кейс-методу буде найбільш ефективним. Слід використовувати цей метод у системі підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів.

Література:

1. Іванов С.В., Мостенська Т.Л., Федулова І.В., Рибачук-Ярова Т.В. Використання кейс-методів у навчальному процесі. Сайт URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8754/1/NP-43.pdf> (дата звернення 01.11.2021).
2. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. Сайт URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B5%D0%B9%D1%81-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4> (дата звернення 04.11.2021)
3. Ягоднікова В. В. Кейс-метод (Case study) як форма інтерактивного навчання майбутніх фахівців. Сайт URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2008/Pedagogica/25496.doc.htm. (дата звернення 01.11.2021).
4. Кейс-метод. Сайт URL: <http://groupdynamics.kspu.edu/wiki/a/27> (дата звернення 07.11.2021).

ЗАЛУЧЕННЯ РОБОТОДАВЦІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

*Водолажська Т.О., к.е.н., доцент
Догадайло Я.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Сьогодні в умовах пандемії COVID-19 всі без виключення заклади освіти, включаючи заклади вищої освіти, вимушені функціонувати в досить складних умовах, що характеризуються необхідністю швидко реагувати та адаптуватися до стрімких змін відповідно формату навчання, новим стандартам та вимогам, викликам діджиталізації, інтеграції в європейський освітній простір тощо. Одночасно в Україні спостерігається тенденція її керівництва до скорочення чисельності таких закладів.

За таких умов з метою укріплення своїх конкурентних позицій в закладах вищої освіти безперервно оновлюють навчальний процес та розробляють унікальні освітні програми.

Відповідно п. 14 Статті 1 Частини I Закону України «Про вищу освіту» освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) програма - це «єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій)» [1].

У Статті 9 III Розділу Закону України «Про вищу освіту» зазначено, що освітня програма повинна включати :

- перелік освітніх компонентів;
- їх логічну послідовність;

- вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою;
- кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми,
- очікувані програмні результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти [1].

З метою створення та/або модернізації і реалізації освітніх програм до їх складання залучаються висококваліфіковані фахівці : проєктна група, рецензенти, зовнішні та внутрішні стейкхолдери тощо. Особливої уваги потребує питання включення саме роботодавців (стейкхолдерів) до складу таких груп, оскільки врахування їх зауважень та актуальних пропозицій зумовлює суттєві зміни у змісті загальних та фахових компетентностей, які повинен опанувати здобувач вищої освіти, а також програмних результатів навчання відповідних освітніх програм.

Стейкхолдери (англ. Stakeholders) – зацікавлені сторони, фізичні та юридичні особи, які мають легітимний інтерес у діяльності організації, можуть впливати на досягнення нею своїх цілей і на її роботу в цілому, залежать від неї і внесок яких є основою успіху даної структури.

В Україні кожний заклад вищої освіти при складанні освітньої програми здійснює вибір відповідних їй стейкхолдерів. Для прикладу досліджено освітньо-наукову програму (ОНП) «Менеджмент» третього освітньо-наукового рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (ХНАДУ) [2].

При формуванні зазначеної та переліку інших освітніх програм викладачі ХНАДУ проводять плідну роботу щодо залучення роботодавців до організації та реалізації освітнього процесу в різних формах: у якості членів робочих груп зі складання та корегування змісту ОНП із наданням відповідних рецензій; рецензування навчально-методичних матеріалів для здобувачів вищої освіти; відкриті лекції; майстер-класи, екскурсії до

підприємств, проведення «Дня випускника», «Ярмарок вакансій», «Освіта та кар'єра» (у плані заходів ХНАДУ) тощо.

Інформація про проведені заходи розміщується на сайті університету у розділі «Новини» (<https://www.khadi.kharkov.ua/news/>).

Усі залучені стейкхолдери у якості членів робочих груп зі складання та корегування змісту ОНП «Менеджмент» третього освітньо-наукового рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» висувують слушні пропозиції, що враховуються та відображаються в змісті ОНП. Узагальнені результати участі стейкхолдерів у обговоренні проєкту ОНП «Менеджмент» третього рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» ХНАДУ висвітлені у Таблиці результатів відповідної ОНП (<https://fmab.khadi.kharkov.ua/kafedri/menedzhmentu/navchalna-robota/>).

Наприклад, директор ТОВ «АТП-16363» (м. Харків) Кривенко Л.М. висловив рекомендацію щодо необхідності включення програмного результату зі «здійснення досліджень проблем у сфері управління підприємствами транспорту. Стосовно компетентності з розробки стратегічних документів розвитку систем на загальнодержавному та регіональному рівнях – вилучити, враховуючи специфіку програми – підприємства автомобільного транспорту»; випускниця аспірантури, стейкхолдер-роботодавець Сукач Ю.О. запропонувала включення до ОНП компоненту «Управління конкурентоспроможністю на автомобільному транспорті» до складу обов'язкових і ін.

Врахування у змісті ОНП таких пропозицій забезпечує її удосконалення та модернізацію відповідно новітнім вимогам.

До реалізації освітнього процесу за ОНП «Менеджмент» залучаються також стратегічні партнери ХНАДУ : ХТЕІ КТЕУ, ХНУБА, НТУ та інші. Зокрема, в обговоренні проєкту ОНП брали участь завідувачка кафедри менеджменту НТУ д.е.н., проф. Ложачевська О.М., завідувачка кафедри менеджменту та економіки морського транспорту

Національного університету «Одеська морська академія» д.е.н., проф., Сотниченко Л.Л., завідувачка кафедри менеджменту та публічного адміністрування ХНУБА д.е.н., проф., Аванесова Н.Е., а також випускниця спеціальності к.е.н. Юлія СУКАЧ (<https://fmab.khadi.kharkov.ua/kafedri/menedzhmentu/novini/statija/article/spiv-pracja-zi-steikkholderami-nad-udoskonalennjam-osvitno-naukovoji-programi-menedzhment-tretogo-osvi/>).

Для залучення роботодавців до організації та реалізації освітнього процесу також офіційно оформлені угоди про співпрацю із наступними стейкхолдерами : ПАТ «Шостське АТП-15909», ТОВ «Атлант-Пак», ПП «Істсервіс», ТОВ «Караван», ТОВ «Канцопт-Плюс», ТОВ «ЛЕК-7», ПАТ «АТП-16355», ТОВ «Фавікон», ТОВ «Сумське АТП-15954», Богодухівський електромеханічний завод – філія ДНВП «Об'єднання Комунар» і ін.

Література:

1. Про вищу освіту : Закон України від від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 02.04.2021).

2. Освітньо-наукова програма «Менеджмент» третього рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» ХНАДУ. Режим доступу :

<https://www.khadi.kharkov.ua/education/katalog-osvitnikh-program/073-menedzhmen>

**ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗНАНЬ ПРО ПОЖЕЖНУ
БЕЗПЕКУ У ШКОЛЯРІВ В РЕЗУЛЬТАТІ БЕСІД З
РЯТУВАЛЬНИКАМИ**

*Ковальов П.А., к.т.н., доцент
Кальмус О.В., здобувач вищої освіти
Національний університет цивільного захисту України*

У сучасній школі для формування протипожежних знань, вмінь і навичок у молодших школярів використовуються різноманітні форми й методи роботи, основними серед яких є екскурсія, ігрова вправа, колективне творче панно, бесіда, тематичний зошит, оформлення альбому, уявна подорож, конкурси, ігри, демонстрація, розповідь, моделювання, вікторина, виставка малюнків, добродійна акція та ін. [1, с. 25]. Однак, не дивлячись на наявний теоретичний матеріал з пожежної безпеки, з яким працюють молодші школярі, практичну реалізацію здобутих протипожежних вмінь і навичок у виховній позакласній роботі, ми маємо доволі сумну статистичну картину щодо загибелі й травмування дітей у пожежах. Так, за статистикою, за останні п'ять років в Україні виникло 272411 пожеж, у яких загинуло 16756 людей, у тому числі 484 дитини; отримали травми 8396 людей, з них 722 дитини; було врятовано 19157 людей, у тому числі 1499 дітей [2]. Найбільша кількість пожеж та загиблих у них людей (у тому числі й дітей) спостерігається в житлових будинках.

Таким чином, можна припускати, що сьогодні підготовка молодших школярів з питань пожежної безпеки не дає очікуваних результатів. Наявні навчально-методичні джерела не розв'язують повною мірою питання формування в учнів молодших класів знань про пожежну безпеку. Отже,

існує гостра необхідність удосконалення теоретичного матеріалу з питань пожежної безпеки, добору більш ефективних форм та методів виховної роботи з молодшими школярами при навчанні основ пожежної безпеки та їх впровадження для підвищення рівня готовності школярів до самозахисту в умовах пожежної небезпеки, що і є концептуальною основою нашого наукового пошуку.

Тож нашим науковим пошуком є перевірка ефективності розроблених і впроваджених нами форм та методів бесіди, екскурсій до місцевих пожежних частин, навчальних евакуацій, ігор та тренінгів з пожежної безпеки, визначених як найбільш ефективними для формування у молодших школярів протипожежних знань.

В основу цієї перевірки ми поклали критерії, що були визначені нами ще на початку експериментальної роботи та спрямовані на виявлення рівня знань у молодших школярів знань про пожежну безпеку. Нагадуємо, нами були визначені: когнітивний критерій, який надає можливості визначити ступінь засвоєння учнями теоретичних знань у сфері пожежної безпеки; емоційно-ціннісний критерій передбачає виявлення у молодших школярів цікавості до розуміння значення забезпечення пожежної безпеки, інтерес до рятувальної справи, інтерес до соціально-значимої діяльності з формування безпечного пожежного життєвого простору та практично-діяльнісний критерій, що передбачає практичну перевірку наявності у дітей навичок самозахисту в умовах пожежної небезпеки, які відіграють важливу роль у забезпеченні протипожежного захисту та є основою пожежної безпеки.

Підтвердженням ефективності впроваджених форм та методів виховної роботи з молодшими школярами при навчанні основ пожежної безпеки має стати позитивна динаміка показників у експериментальній групі порівняно з результатами діагностики, проведеної на початку роботи. Про позитивну динаміку можуть свідчити такі зміни:

- формування необхідних особистісних якостей з рівня знань, умінь та навичок у сфері пожежної безпеки; покращення розуміння до основних вимог пожежної безпеки; досягнення відповідності соціального віку в рамках вивчення пожежної безпеки; досягнення балансу індивідуально-психологічних особливостей вихованця в умовах пожежної небезпеки;
- становлення збалансованої системи ціннісних орієнтацій з безпеки життєдіяльності в рамках забезпечення власної безпеки, прагнення пізнання та прийняття участі у суспільному житті в рамках вивчення матеріалу з пожежної безпеки;
- розвиток поведінкових стереотипів в умовах пожежної небезпеки; сформованість основних тенденцій поведінки в умовах пожежної небезпеки та особистісних стресостійкісних рис;
- підвищення мотивації до самореалізації у сфері пожежної безпеки; усвідомлення важливості дотримання правил вимог пожежної безпеки з попередження виникнення пожежі; сформованість та усвідомлення власних схильностей до безпечної діяльності для здійснення обґрунтованого професійного вибору в умовах пожежної небезпеки.

Застосувавши ті самі діагностичні методики, які використовувалися під час первинної діагностики, ми змогли відслідкувати зміни показників знань у молодших школярів про пожежну безпеку за всіма вказаними критеріями. Повторна діагностична робота проводилася з тим же контингентом вихованців, що й попередня. Він налічував 450 школярів молодших класів загальноосвітніх навчальних закладів Луганщини. Варто зауважити, що 237 вихованці із загального числа респондентів увійшли до експериментальної групи, а 213 – до контрольної групи.

Отриманий результат свідчить про прогрес у інтеграції показників пожежної безпеки кожного вихованця до теоретичних та практичних знань у сфері пожежної безпеки, а отже, і про формування його соціальної та професійної компетентності, психологічної та емоційної стійкості, що

відображено в остаточних результатах. Так, ми спостерігаємо збільшення рівнів показників когнітивного критерію вцілому на 65%, на 78% емоційно-ціннісного критерію та 70 % практично - діяльнісного критерію, що дозволяє констатувати про ефективність проведеної роботи. Отже, цілеспрямований розвиток сукупності знань, умінь та навичок, що сукупно є ключем до формування протипожежних знань, досягнув своєї мети, і це дозволяє говорити про наявність у респондентів експериментальної групи знань, умінь та навичок з адекватного професійного вибору та подальшого розвитку їх потенціалу за обраним алгоритмом дій у разі виникнення пожежної небезпеки. У той же час, результати діагностики, проведеної серед вихованців контрольної групи, зросли на незначний відсоток. Підтвердженням цього стали й свідчення спеціалістів Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти та фахівців відповідної категорії навчальних закладів, що були залучені нами до участі у експерименті. Так, під час проведення на базі Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти підсумкової конференції вони доповіли про наступні зміни рівня знань представників експериментальної групи у сфері пожежної безпеки:

- утвердження самостійності вихованців у вирішенні питань у сфері пожежної безпеки; формування навичок самореалізації у різних життєвих пожежонебезпечних ситуацій; розуміння значення забезпечення пожежної безпеки та реалізації її завдань з метою захисту власної безпеки життєдіяльності; розвиток схильностей вихованця, що уможливлюють досягнення балансу знань, умінь, навичок та інтересів молодшого школяра.
- покращення розуміння загрози пожежної небезпеки для життя, утвердження позитивного відношення та стресостійкості до процесів горіння та під час дій у разі виникнення загорання чи пожежі;
- підвищення мотивації до самореалізації у сфері пожежної безпеки; розвиток знань, умінь та навичок, необхідних для здійснення свідомого

«професійного» вибору під час виникнення пожежної небезпеки; набуття навичок організації самозахисту та правильного вибору алгоритму дій у разі виникнення загорання чи пожежі.

Таким чином, позитивна динаміка щодо формування у молодших школярів знань про пожежну безпеку у позакласній виховній роботі отримала підтвердження нашим висновкам не тільки за результатами повторного діагностування респондентів експериментальної та контрольної групи, а і за оцінкою цього процесу експертами з числа працівників закладів освіти.

Тож отримані емпіричні дані доводять, що переважна більшість вихованців молодших класів із експериментальної групи, на відміну від респондентів контрольної групи, мають високий та середній рівні сформованості показників за всіма критеріями. Відтак розроблені нами форми та методи виховної роботи з молодшими школярами при навчанні основ пожежної безпеки є достатньо ефективними та потребують подальшого впровадження.

Разом з цим, проведене дослідження щодо формування у молодших школярів знань про пожежну безпеку у виховній позакласній роботі не є вичерпним, оскільки щодня з'являються нові яскраві зразки ідей, які потребуватимуть нового, більш докладного вивчення.

Література:

1. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 1243 «Про Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/24565/
2. Національна доповідь про стан пожежної та техногенної безпеки в Україні. URL: <http://mns.gov.ua/>

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЇ І
ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРАВОВИХ
ДИСЦИПЛІН ЩОДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ
ІНТЕГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ У МІЖНАРОДНИЙ ПРОСТІР**

Перунова О.М., к.ю.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Побудова сучасної правової, демократичної держави та громадянського суспільства безпосередньо пов'язана з формуванням нового рівня правосвідомості та правової культури населення України. Це в свою чергу, повинно привертати увагу спеціалістів - викладачів до вивчення студентами вищих вузів широкого спектру суспільних правовідносин які є в державі та в системі міжнародного права, оскільки інтеграція права в цілому бере свою первинність з поняття римського права (рецепції римського права). Історичний розвиток римських правовідносин уявляє собою вивчення першоджерел, що стали підґрунтям формування сучасної системи законодавства країн Європейського Союзу та інших держав миру.

Вивчення сучасного права містить детальний аналіз вітчизняних та іноземних джерел права, міжнародних договорів, звичаїв, доктрини з питань власності, зобов'язальних правовідносин. Особливої уваги в вивченні правових дисциплін слід приділяти сімейному, трудовому, спадковому, кримінальному праву, а також нормам міжнародного права.

Усе це дає змогу зробити висновок, що у кожній державі найважливішим регулятором суспільних відносин є право. Це система юридичних норм, що фіксують певні відносини; охороняють

загальнообов'язкові правила поведінки; закріплюють права та обов'язки осіб. У сукупності вони становлять внутрішньодержавну (національну) систему права та з часом мають все більшу схожість з правовими нормами Європейського Союзу, нормами міжнародного права, оскільки право все більше пропонує себе, як мова міжнародного сучасного спілкування.

Тому, вважаємо дуже важливим для майбутньої правої держави, суспільства, юридична освіта студента, його правове виховання, ставлення, розуміння основ функціонування держави, конституційного, виборчого, адміністративного, цивільного, трудового, кримінального та інших галузей права. Без глибоких прав, свобод, обов'язків чинного законодавства неможлива демократизація нашого суспільства, розвиток сучасної цивілізації та концепції євроінтеграції.

Об'єднання Європи стало наслідком тривалого процесу формування європейської цивілізації. Інститут приватної власності, ринковий характер економіки, громадське суспільство, система права, яка враховує права й обов'язки громадян Європи.

До речі, до предметної сфери дії права ЄС належить: 1) сфера економічних відносин (створення спільного ринку та валютного союзу); 2) спільна економічна політика (сільськогосподарська, торгівельна, у сфері охорони навколишнього середовища, конкурентна); 3) політика в соціальній сфері (питання зайнятості, соціальна забезпеченість, освіта, робота тощо); 4) здійснення Спільної зовнішньої політики та політики безпеки; 5) співробітництво поліцій і судів у кримінальному праві; 6) побудова простору свободи, демократії та законності.

Отже, методологія пізнання предмета права для майбутніх фахівців має велику кількість наукової інформації, що в свою чергу на сучасному етапі викладення правового матеріалу у вузі дає змогу застосувати педагогом певну методику викладення учбового матеріалу. *Метод* – (грец.

спосіб пізнання) – в самому широкому сенсі слова – «шлях до чого-небудь», спосіб діяльності суб'єкта будь-якій її формі.

Поняття «методологія» має два основних значення: система визначених способів і прийомів, застосованих у тій або іншій сфері діяльності (в науці, політиці, мистецтві і т.п.); вчення про цю систему, загальна теорія методу, теорія в дії. Головне призначення будь-якого методу – на основі відповідних приписів (вимог, приписів і т.п.) забезпечити успішне вирішення певних пізнавальних і практичних проблем, оптимальне функціонування і розвиток тих чи інших об'єктів.

У системі правових дисциплін давно було сформульоване поняття та підходи вивчення певних правових дисциплін, і перш за все методи вивчення цих дисциплін формуються за допомогою поняття правовідносин у той чи іншій сфері права. Об'єктами правових наук завжди є права та обов'язки суб'єктів правовідносин (цивільні правовідносини, сімейні правовідносини, трудові правовідносини і т.і.). Суб'єктами цих правовідносин завжди виступають фізичні, юридичні особи, тобто ми з вами, тому дуже важливо сформулювати у студента вірне уявлення про його майбутнє правове місцезнаходження у системі правового, демократичного суспільства, правильне застосування законів та норм права, оскільки кожне не вірне відношення до тих чи інших правовідносин приводить до судового розгляду справи у суді, що певною мірою відображається на понятті відношення до загального права в цілому.

Так, наприклад такі дисципліни, як конституційне право, кримінальне право використовують такий метод, як імперативний – це домінанта права, застосування закону, а цивільне, трудове права – метод диспозитивності – юридична рівність сторін.

Отже, це методи, які ми використовуємо при вивченні деяких правових дисциплін, він обумовлений перш за все своїм предметом, що саме ми досліджуємо, у даному випадку певні правовідносини суспільства,

чи правовідносини міжнародного права, оскільки тепер Європейський Суд теж має право розглядати справи наших громадян у суді.

Тому, люба правова дисципліна при її викладенні повинна торкатися області, властивостей, дійсності, значимості матеріалу. Викладач повинен аналізувати матеріал, який він доносить до молодого фахівця, оскільки правові науки мають таку особливість, як зміна певних правих норм, законів, які є невід'ємною частиною кожної правової дисципліни, бо вона будується на цієї нормо творчості.

Юридичні предмети мають фундамент судової практики розгляду справ, а також різного роду наукові дослідження, це теж має з часом своє відображення у викладенні законів та підзаконних актів. Іноді, щоб придати красок при викладенні дисципліни, дуже добрим є застосування прикладів вирішення судових спорів, роз'яснення роботи в судах та розгляд їх ефективної діяльності для молодих фахівців.

Отже, сучасна наука взагалі може працювати з різноманіттям методологічних знань. Сьогодні нас цікавлять лише ті методи, які є загальними при вивченні науки, а саме:

1) філософські методи (діалектичний і метафізичний) , ці методи засновані на розумовій та логічній діяльності , а також певній інтуїції аналізу матеріалу;

2) загальнонаукові підходи і методи дослідження – це інформація, модель, структура, функція, система, елемент, оптимальність, ймовірність;

3) приватно наукові методи – сукупність способів, принципів пізнання, дослідницьких прийомів і процедур, що застосовуються в тій чи іншій науці, яка відповідає даним основній формі руху матеріалу;

4) дисциплінарні методи – система прийомів, що застосовуються в тій чи іншій науковій дисципліні, що входять в яку-небудь галузь науки або виниклої на стиках наук (господарське право);

5) методи міждисциплінарного дослідження – сукупність ряду синтетичних, інтегрованих способів, націлених головним чином на стики наукових дисциплін.

Таким чином, методологія пізнання правової дисципліни включає цілий комплекс складних, динамічних, способів, прийомів, структур, сфер дій закону, які застосовуються при викладенні певної галузі права.

Тому, сьогодні ми можемо зазначити, що наука правових дисциплін повинна відображати не тільки національну структуру законодавства, а і враховувати законодавство міжнародного права, що безперечно відображається на викладення юридичних дисциплін, причому воно повинно відрізняти, оскільки молоді спеціалісти ділять на тих у кого це профільюючий предмет і тих у кого це предмет на вибір. І тому повинні залишатися різними, рівні пізнання того чи іншого правового предмету.

Основним висновком для молодого спеціаліста при ознайомленні з наукою права є його компетенція в вирішенні правових задач, використовувати та застосовувати закони на практиці.

Сьогодні наша держава має дуже тісний зв'язок зі саранами ЄС, тому громадяни нашої держави мають змогу не тільки відвідувати ці держави з метою туризму, а і повноцінно мігрувати, це певною мірою відображається на їх елементарному знанні права, яке дає їм змогу працювати в цих державах, мати сімейні правовідносини, заключати різну купу договорів (договір купівлі-продажу; договір дарування, договір міни),здійснювати міжнародні перевезення, застосовувати норми права у залі судового засідання.

Таким чином, що необхідно винести із сьогодення, це те, що Україна бере за основу викладення права, як свого історичного, національного розвитку, так і право міжнародного суспільства, тому, чим більш молодий фахівець, який випускається з вузу буде розумно оцінювати свої права і обов'язки, застосовувати закони та норми права не

тільки в Україні, а також за її межами, тим більш розвинуте суспільство ми будемо мати.

Інтеграція права уявляє собою дуже довгий процес, норми права повинні відповідати нормам міжнародного права, але право більшою мірою вийшло із римських правовідносин, воно у процесі історичного розвитку на різних територіях має певні розходження, наприклад спадкове право.

Отже, викладачу права необхідно застосовувати методи і прийоми не тільки самих правових, юридичних наук, а і методи і прийоми загальноосвітні, це дасть змогу більш детально підійти к предмету вивчення та допоможе відкрити кругозір молодим фахівцям, що право може бути в нагоді в різних обставинах їх життя.

УДК 371

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТІВ ВЕЛИКОБРИТАНІ НА ПРИКЛАДІ ОКСФОРДСЬКОГО ДИСКУСІЙНОГО КЛУБУ

*Зарудна І.А. аспірант
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди*

Великобританія є країною, яка протягом тривалого часу розвитку історії здійснює великий вплив на розвиток європейської цивілізації. Досліджуючи біографії людей, які очолювали парламент цієї країни, або здійснювали значний вплив на її політичний розвиток та розвиток політичної ситуації на європейському континенті можна дійти до висновку, що дуже багато з цих людей мають дипломи Оксфордського

університету. Доречно тут буде згадати про Уїнстона Черчілля, політична діяльність якого змінила політичну картину світу після закінчення другої світової війни та Терезу Мей видатного політичного діяча політичного життя сучасного Сполученого Королівства.

Цих двох людей, не зважаючи на різницю у часі, об'єднує те, що вони були членами Оксфордського союзу – престижного дискусійного клубу, який має 200 річну історію. В ньому студенти вчать проводити дебати на актуальні соціально значущі теми та перед ними постійно виступають провідні політики Сполученого Королівства та світу.

Інші провідні університети Великої Британії також мають дискусійні клуби, наприклад Кембріджський університет, але молоді люди, як ібажають займатися політикою йдуть саме до Оксфордського дискусійного клубу, тому що навчання тут надає можливість встановити неформальні зв'язки у найвищому колі політичної еліти Великобританії та світу.

Ще одним фактором, що є спільним для більшості біографій сучасних керівників Сполученого Королівства, є факт успішного закінчення курсу, який викладається в Оксфорді «філософія, політика та економіка» (англійська аббревіатура PPE). Зміст та мета даного курсу, створеного ще 100 років тому – підготовка кадрів до влади. При цьому Оксфорд наголошує на тому, що його двері відчинені для вихованців з різних соціальних прошарків суспільства та більше 60 відсотків його абітурієнтів складають випускники державних безкоштовних шкіл.

Перелік соціальних компетенцій які виховуються в дискусійних клубах – від удосконалення навичок говоріння та аудіювання до формування самооцінки та всебічних знань з конкретного предмета чи теми.

Участь у дебатах дозволяє студентам стати менш вузькими, розглядати аргументи з усіх боків, надавати обсяг і структуру своїй роботі

і на практиці розвивати мистецтво публічних виступів і риторики. Мистецтво вести дебати передбачає оволодіння навичками, які мають очевидну внутрішню цінність: впевненість виступати на публіці; конструювати логічні аргументи. і, мабуть, найголовніше, навчитися чути аргументи інших і відповідати на них з точністю. Підготовка являє собою суміш незалежного дослідження та командної роботи, і кожен студент висвітлює різні аспекти дебатів. Потім пропонуються спростування у відповідь на аргументи кожного учасника дебатів, а судді та аудиторія ставлять запитання. Нарешті проводиться голосування.

Весь процес заохочує учасників дебатів і аудиторію бути твердими та гнучкими у своїх ідеях, брати участь у цікавій і часто суперечливій темі, чітко спілкуватися, мислити й аналізувати швидко й критично.

Приблизний порядок проведення дебатів:

Вступне слово Голови

Голова, до якого завжди слід звертатися як «пан/пані голова», відкриває кілька слів про дебати, дебати в залі та процедури голосування. Потім голова запропонує першому оратору розпочати дебати.

2. Перший промовець пропозиції

Перший виступаючий у реченні має подати інших запрошених виступаючих. Традиційний формат для цих уявлень – розпочати свій виступ зі слів «Пан/пані Голова, як перший виступаючий сьогодні ввечері (вдень), для мене велика честь представити ваших гостей сьогодні ввечері (вдень)». Потім кожного виступаючого слід подати на ім'я та коротким вступом з одного або двох рядків, яке може бути гумористичним або серйозним. Після представлення останнього гостя оратор може сказати: «Г-н / пані голова, це ваші гості, і вони дуже вітаються», і ми сподіваємося, що за цим будуть оплески аудиторії. Потім перший оратор має розпочати обговорення. Голова лова подякує промовцеві і надасть слово наступному.

3. Перший промовець від опозиції.

Потім перший, хто говорить, повинен коротко представити першого, хто говорить для промовця, на початку своєї мови. Голова подякує промовцеві та відкриє дебати із зали.

4. Дебати із зали.

Це можливість для аудиторії приєднатись до дискусії. На це буде відведено певну кількість часу і кожна мова буде обмежена узгодженою максимальною тривалістю часу.

Голова завершить дебати і надасть слово наступному оратору.

5. Спростування

Час для спростування може бути відведений будь-якій із сторін. Спростування зазвичай вимовляється першим оратором кожної сторони. Голова оголосить про припинення дебатів та оголосить про початок голосування

6. Голосування. Це може бути підняття рук чи інша процедура голосування.

Досить цікавий формат обговорення різних тем, а враховуючи, що в дискусіях Оксфордського дискусійного клубу приймали участь президенти Америки Рональд Рейган, Дж. Картер, Р. Никсон, Б.Клінтон, британські прем'єр-міністри Уинстон Черчилль, Маргарет Тетчер, Девід Кемерон та Тереза Мей, робить для студентів досвід такого спілкування незабутнім, та формує соціальні компетентності, що допомагають бути більш успішними у подальшому соціальному житті.

Література:

1.Вердик Ю. Інкубатор еліти. Чому більшість кандидатів в прем'єр міністри Британії – з одного університету.

URL: <https://www.bbc.com/russian/features-48669868>

2. Вальденмайер Ж. Що таке дебати? Та чому вони є все більш

популярними у сучасному світі? URL:

<https://greenforest.com.ua/journal/read/csho-take-debati-i-chomu-voni-stayut-vse-bilsh-i-bilsh-populyarni-v-suchasnomu-sviti>

3. Лоуренс Х. Як проводити студентські дебати: 6 кроків до конструктивного обговорення URL:

<https://ahaslides.com/ru/blog/how-to-hold-a-student-debate/>

4. Caroline, Graham, Fiona. Playing at politics : an ethnography of the Oxford Union (англ.). — Edinburgh: Dunedin Academic Press, 2005. ISBN 978- 1281232168

УДК 378.4.096:311(477.54)(091)

CONTRIBUTION TO INTERNATIONAL BUSINESS EDUCATION OF FOLLOWERS OF E.G. LIEBERMAN

O. Kushchenko
associate professor, Ph.D. (Economic Sciences–statistics)
V.N. Karazin Kharkiv National University

XX a century is characterized further development of practical and scientific activity of statisticians. It was related to the height of productive forces and requirement in objective data for organization of practical activity in area of management and planning. At the beginning of century mathematical statistics developed swiftly, and her vehicle was actively used in practice. In the second half of century development of production becomes more difficult, and socio-economic processes are more varied. It put new more difficult tasks before practical statistics, a statistical idea takes part in the decision of that. The great number of the works, sanctified to the discussion of major questions of perfection of statistical methodology, application of statistical methods of

research of production, goes out at this time.

Theoretical, practical, and also social questions of research of statistical idea of prominent scientific professor E.G. Lieberman became basic themes in works of such well-known economists, as V.V. Glushchenko[1, c.127-131], G.V. Kovalevskiy, V.M. Selivanov[2, c.13, 29-31; 3], S.U. Oleynik [4, c.280-284] and other. However all these labors are devoted researches of scientific thought mainly E.G. Lieberman and there is not even a hint on the study of works of his students and followers.

The aim of this article consists in that, on the basis of analysis of present scientific historical sources, official records, facts and available statistical data to form a system idea about nature and character of functioning of statistical idea of followers of prominent economist E.G. Liberman. All of them brought in a ponderable contribution to development business of education in Ukraine.

Pleiad of academic statisticians, continuing the way of E.G. Libermana to modern economic reforms and business education in Ukraine and other countries of the world can take such scientists of the Kharkov national university as Z.L. Zhitnitskiy (1911-1987), V.V. Spivakova (1924-1995), I.V.Semenyak (1935-2011) V.M. Selivanov (1929-2013) i A.V. Sivokon (1931- 2017).

Liberman Evsej Grigorjevich (1897-1981) was born in Podolsk gybernia, with top marks finished gymnasium and Kiev University, faculty of law. In 1920-1923 he worked in soviet state institutions. Liberman E.G. organized and headed a laboratory of production analyses; initiated the opening the first in the USSR machine station for industrial calculation. In 1940 he defended the thesis of Candidate of Economic sciences.

In 1947-1950-ies Liberman E.G. headed a research laboratory of Economy and Planning of “engineering production” at Kharkov Institute of Engineering Economics, which launched a broad research program in the factories of the city and the region. In 1956 Liberman E.G. defended the thesis

of a Doctor of Economic Sciences; the subject of his dissertation "Ways to improve the profitability of socialist enterprises".

In 1962 professor Liberman E.G. wrote a resonant article "Plan, profit, bonus", which gave way to all-country discussion about changes in economic mechanism and finally led to economic reform of 1965. The concept, which laid in the basis of suggested changes, was a reduction of the volume of directive targets, definition of standards' for long-lasting, increasing the role of such indicators as profit and production efficiency.

The name of professor Liberman E.G. and ideas of the reform were very popular abroad, particularly in the USA. His portrait was published on the cover of "Time" magazine, many foreign economists and journalists came to Kharkov University especially to meet professor Liberman E.G.

He lectured in our University, faculty of economics, statistic and accounting department from 1963 until 1981. In 1970 Pr. Liberman E.G. published a book "Economic methods of increasing the efficiency of social production", which was reprinted in many countries, as well as a number of other works. He always supported the idea of integration of science and teaching and implemented it in his practical work. A powerful school of talented researchers was formed around professor Liberman E.G.. He was a great authority in his field and much respected among professionals.

Zhitnitskiy Zinovij Lazarevich (1911-1987) was born in Krasnograd, Kharkov region. Graduated from Kharkov Institute of Planning, his major-industrial economy and planning. In 1932-1937 worked in the State Planning Commission of Kharkov region. At the same time he lectured at the Institute of Planning and in 1939 was appointed as the Dean of the faculty of industrial planning. In the 1940-ties Zhitnitskiy Z.L. was assistant chairman in Kharkov Regional Planning Commission. He never stopped his pedagogical work and taught planning at the Institute of Soviet Trade.

From 1948 Zhinitskij Z.L. dedicated his activity to full-time teaching at Kharkov State University, faculty of economics. In 1950-defence of Ph.D. thesis on "Reconstruction and development of cooperative industry in Kharkov Region in postwar 5-year Plans". From 1953 until 1974 Zhitnitskij Z.L. permanently headed statistics and accounting department at economic faculty of Kharkov University. Being a person of extensive knowledge in his field, possessing wisdom and tolerance as leader and organizer, being a talented lecturer Zinovij Lazarevich 19 in succession was unanimously elected the Head of statistics and accounting department.

Zhitnitskiy Z.L. contributed a lot to analyses and estimation of work of industrial enterprises, to further improving of planning and statistical methods. Among his works: "The efficiency of work at industrial enterprises. Statistical indexes."1973, "Socialist competition at industrial enterprises. Indexes and final estimation." 1977 . Particularly shout be mentioned students' respect and love towards Zhitnitskij Z.L. His every lecture was an amazing journey to the world of knowledge of such an interesting and important branch of science as economics.

Spivakova Valentina Vasiljevna (1924-1995) was born in Moscow, in a family of a doctor. In 1941 she entered Moscow Institute of Finance and Credit, but because of the war, finished only one year and left it for work. In the 1950-ies, in connection with marriage, moved to Kharkov and became a student of Kharkov Institute of Soviet Trade. After its graduation she came to work as a lecturer in Kharkov State University, faculty of Economics. The faculty was housed then in historical building of architect Beketov (nowadays-Nature Museum).

In early 60-ies in the USSR of much interest were the questions of further economic development, discussions about new economic reforms. Quite popular was a theory of rapprochement of 2 economic models: capitalist and socialist. The essence was to take the best from each system and to create the

most efficient model of economic development. For example: to use planning in capitalist system and to use profit index in socialist economy.

One of the chief economists who suggested to introduce Profit Indicator for estimation the efficiency was professor Liberman E.G. In 1963 he began to lecture in Kharkov University, statistics and accounting department. With his arrival the scientific-research work in the faculty revived. The team of the department carried on numerous researches at many enterprises of the country with the aim to define the most correct and useful indicators for accounting the efficiency of given enterprises.

Spivakova V.V., one of the first, in 1966 defended her dissertation on this topic - Indicator of Profitability. Together with her colleges she wrote several articles and educational aids on up – to - dates topics of statistic investigation. Her whole working life was connected with the faculty. Spivakova V.V. was respected by her colleagues and students.

Semenyak Inna Vladimirovna (1935-2011) was born in Voronezh in a family of employees. In 1958 she graduated from Kharkov State University, faculty of economics and worked as economist at leading machine-building factories of Kharkov. In 1970 Semenyak I.V. came to work at Kharkov University, the department of statistics and accounting. Her career began from a postgraduate student, under scientific guidance of professor Liberman E.G.(1970-1973 years), followed by the defense of Doctor´ s dissertation in 1988 years and soon after- the rank of Professor of economic sciences at the statistics and accounting department. Scientific and pedagogical activities of Semenyak I.V. have always been innovative and exploratory; she was the author of numerous special teaching courses(such as "Philosophy of Marketing", "Strategy of Marketing", "Methods of teaching Marketing" and many others. Semenyak I.V. proved the necessity to organize a new department on the faculty of economics of Kharkov University - the Department of Marketing and

Management of foreign activities; selected the new team of lecturers and headed the new department from 1998-2011.

The team of Marketing and Management of foreign activities department continues to develop the ideas and traditions laid by Semenjak I.V. In contemporary educational model of international management lies the strategy of European integration of the Ukraine and professional competence of our graduate students.

There were published over 120 scientific, pedagogical and methodical works written by professor Semenjak; including 2 Monographs and 2 textbooks, approved by Ministry of Higher Education of the Ukraine. A number of thesis by Semenjak I.V. were presented at international Conferences: «Project Ecozone and Health for Analyzing Information» (Vienna, 1991 year), «Marketing of goods: statistics of feed back» (Warszawa, 1992 year), «Modeling of Regional Marketing Information system under Conditions of Passing to Market Economy for Ukraine» (Geneva, 1996 year).

As a member of Specialized Council for Doctoral and Candidates' dissertations she prepared 10 Candidates of economic sciencies: Kyschenko-Berezanj E.I., Marsh O.V., Bondarenko N.V., Gogitidze G.I., Kataev L.V., Oberemok S.V., Rahman M.S., Mangushev D.V.,Mozgovaja G.V. Today all of them work successfully in higher educational system of the Ukraine[5. C. 52]. Semenjak's teaching motto was: "Show by your own example." She devoted much attention to her younger colleges and talented students.

Selivanov Vladimir Michajlovich (1929-2013) was born in Krasnograd region, in a peasants' family. In 1931 his parents moved to Kharkov to participate in the construction of Kharkov Tractor Factory. His childhood was darkened by the war, parting with parents, evacuation. Despite all the difficulties he finished school with a silver medal and in 1948 became a student of Kharkov State University, faculty of economics. In 1953 Selivanov V.M. graduated from the University with top marks, his major-"Planning of national economy" and,

as a postgraduate student continued further his studies at statistics and accounting department.

All his knowledge and abilities Selivanov Vladimir Michajlovich devoted to pedagogical activities. In the 1950-ies he lectured at Kharkov branch of All-Union Correspondence Financial Institute and at economic department of Kharkov Higher Party School. From 1960-senior lecturer at the department of industrial economics in UZPI.

In 1963, after defending his thesis, Selivanov V.M. was awarded a Ph. D in economics and in 1967 the rank of assistant Professor. At the same time Vladimir Mikhailovich comes to work at KSU, the ties with which he never stopped. The sphere of his scientific interests was wide: he did researches in statistics of industry and in statistics of social economics, took part in scientific-practical conferences, wrote dozens of articles and monographs. Selivanov V.M. devoted much attention to young specialists' training.

From 1985 to 2003 Selivanov V.M. headed department of statistics and accounting. In 2002, in co-authorship with Professor Kovalevsky G.V., Vladimir Michajlovich published a textbook "Statistics of foreign countries" [3]. Due to high professional qualities and organizer's talent Selivanov V.M. was one of distinguished members in a row of prominent scientists and lecturers of Kharkov V.N. Karazsin National University.

Sivokon Antonina Vasiljevna (1931-2017) was born in Kharkov, in workers' family. With excellent marks she finished school and Kredit and Accounting technical College. In 1955 Sivokon was enrolled at Kh. University, the faculty of economics. After graduation from the University Sivokon A.V. worked as senior economist at the Kharkiv regional department of statistics and at the same time lectured at the College. In 1964 Antonina Vasiljevna began to work as a full-time lecturer at the faculty of economics in Kharkiv University.

She finished post-graduate courses and, under the guidance of Pr. Liberman, successfully defended her thesis on the subject : "Economic-statistic

study of prime cost production at sugar factories." Sivokon A.V. took an active part in the life of the faculty: participated in the work of scientific Conferences, published over 80 articles, reports and research papers in many branches of economy, but sugar industry remained always her major field for study.

From 1973 till 1985 Sivokon A.V. successfully headed the department of statistics and accounting of faculty of economics and managed to create a friendly and efficient team of teachers, highly estimated by the Uni.'s authorities. Sivokon A.V. devoted much attention to the training of highly-qualified professionals for the Kharkiv regional department of statistics.

From 1985 to 2002 Sivokon Antonina Vasilievna successfully continued scientifically-pedagogical activity in position of associate professor of department and always was firmly convinced, that educating and education of young people very good and necessary cause!

A considerable place in history of development of statistical idea belongs to the representatives of the so-called academic statistics, i.e. to the representatives of those scientific forces that engaged in the questions of theory of statistics and the special courses conducted in higher educational establishments. Actually academic statistics was folded only by the end of XIX of century that confirmed by appearance of row of lab ours of theoretical character, the theory of statistician, as special field of scientific knowledge, finds an authentic ground in that. Academic statistics in the process of development was presented by many widely ramified directions.

One of the directions presented by the reformers of industrial production Kharkov of economics and statistics school engaged in and including followers of E.G. Libermana - teachers department of statistics of the Kharkov national university of the name V.N. Karazina of Z.L. Zhitnitskiy, A.V. Sivokon, V.V. Spivakova, V.M. Selivanov, I.V. Semenyak, and also author of the article that was the last graduate student of prominent scientific reformer.

Generalized directions of statistical researches of teachers of department of statistics under the direction of E.G. Libermana presented in a table 1:

Table 1 - Subjects of dissertation researches of teachers of department of statistics of the Kharkov national university

The last name is the Name Patronymic	Theme of candidate's or doctoral dissertation	Year of defence
Liberman Evsej Grigorjevich	« Ways of increase of profitability of socialistic enterprises»(Doctor of economic sciences)	1956
Zhitnitskiy Zinovij Lazarevich	«Renewal and development of cooperative industry of the Kharkov area are in postwar fiveyear»(Candidate of economic sciences)	1950
Spivakova Valentina Vasiljevna	«Statistics and economics methods of estimation of efficiency of work of industrial enterprises (on the example of enterprises of sewing industry) »(Candidate of economic sciences)	1966
Selivanov Vladimir Michajlovich	«Questions of improvement of account and statistics of labour on the enterprises of engineer (on materials of machine-building enterprises)»(Candidate of economic sciences)	1963
Sivokon Antonina Vasiljevna	«Economics and statistics study of unit cost on the enterprises of saccharine industry»(Candidate of economic sciences)	1970
Semenyak Inna Vladimirovna	«Statistics of quality of products on the industrial enterprise» (Candidate of economic sciences) «Management methodology by quality of products»(Doctor of economic sciences)	1973 1988

All these advanced studies are united by that by a basic methodological feature them there was application in economic researches of such effective statistical instrument, as a cross-correlation-regressive analysis that and now with success is used our young scientists at implementation of candidate's dissertations.

By the main idea of E.G. Liberman, and accordingly and his followers, it was: to give economic freedom to the enterprises, as

government control reduces the labour productivity. In fact this was suggestion to pass to self-supporting basis and enter market elements in the curtained off soviet economy.

During the last twenty years the search of new forms of organization of production, sources of the resource providing and markets of produced production distribution, establishing new economic connections, channels of sale and deliveries, proceeds on the enterprises of Ukraine, because the old appeared destroyed,

Continuing traditions of E.G. Liberman and his followers, it is necessary to activate statistical researches on issue of organization of production in modern not simple terms not only in the Kharkov national university of the name V.N. Karazin , but also in other institutions of higher learning, where economic faculties are.

Literature:

1. Економічна наука в Харківському університеті: колективна монографія до 210-річчя університету та 80-річчя економічного факультету / кол. авт.; відп. ред. В.В. Глущенко. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. 372 с.

2. Ковалевський Г.В., Селіванов В.М. Харківська економічна школа (1804-2004) : Присвячується 200-річчю Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Х.: ХНУ, 2004. 51 с.

3. Ковалевський Г.В., Селіванов В.М. Статистика зарубіжних країн : навч. посіб. Х.: ХНУ , 2002.144 с.

4. Олейник С.У. Вклад Е. Г. Либермана в теорію и практику організації виробництва . *Бізнес інформ*. 2012. №11. С.280-284.

5. Кущенко О.І. Історія статистичної думки : навч.-метод посіб. Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна,2015.88 с. (+ CD).

**ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО
ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ НА ЗАСАДАХ
ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ**

*Болдовська К.П., к.е.н., доцент
Проскура А.С., здобувач вищої освіти
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

За сучасних умов прискорення й поглиблення глобалізаційних та інтеграційних процесів, переходу розвинутих країн до економіки знань формування конкурентоспроможної системи освіти є визначальною у забезпечити високотехнологічного та інноваційного розвитку країни.

Перехід до економіки, заснованої на знаннях, зокрема, має супроводжуватися створенням у суспільстві системи безперервної освіти протягом всього життя людини. Відповідні освітні системи вже створені й успішно розвиваються у США, країнах ЄС, Японії. Проблема створення системи освіти впродовж усього життя є дуже актуальною й для України, однак залишається недостатньо дослідженою. В галузі втілення у життя європейського гасла: «Освіта впродовж усього життя» в Україні є багато невирішених проблем. Фактично зруйнована колись добре організована для централізованої економіки система підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів. Нової якісної, сучасної системи, яка б відповідала потребам інноваційної моделі розвитку, ще не створено. Разом з тим як позитивний факт слід відмітити, що в Україні є необхідне підґрунтя для створення системи безперервної освіти дорослого населення.

Україна належить до країн з високим рівнем освіти і освіченості робочої сили, при цьому питома вага працівників з повною вищою освітою в загальній кількості працівників неухильно зростає за всіма основними

секторами економіки. Також набуває все більшого розповсюдження в Україні тенденція одержання другої, третьої вищої освіти. Втім, як показує аналіз показників розвитку України в галузі освіти [1], вітчизняні інвестиції в освіту, й зокрема освіту впродовж життя, відстають від більшості інших країн. Також варто зауважити, що, нажаль, якість навчання часто не відповідає міжнародним стандартам. Відповідно, Україні для забезпечення не на словах, а на ділі інтеграції до європейського наукового й освітянського простору необхідно значно підвищити якість навчання, у тому числі побудувати якісну систему безперервної освіти.

Згідно матеріалів Національного інституту стратегічних досліджень [2], «проблематику безперервної освіти можна умовно розділити на дві основні сфери. Перша пов'язана з побудовою системи безперервної освіти як частини соціальної практики (соціально-освітній аспект безперервної освіти), друга – із процесом засвоєння людиною нового життєвого, соціального, професійного досвіду. Саме тому в другій половині 90-их років ХХ століття у сфері освіти дорослих було проголошено сполучення принципу безперервності освіти із принципом навчання протягом життя і формуванням суспільства знань. Тим самим зроблена спроба закріпити у суспільній свідомості розуміння взаємної відповідальності суспільства, держави й особистості за розвиток освітніх процесів».

Процес формування системи безперервної освіти в кожній країні має свої особливості, свої специфічні риси. Однак базові принципи такої системи є спільними для усіх країн, і вони мають бути покладені в основу при створенні системи освіти впродовж всього життя в Україні, а саме принципи:

- гуманізму;
- демократизму;
- мобільності;

- гнучкості;
- відкритості;
- випередження,
- безперервності.

Навчальні заклади, працівники освіти, науки і виробництва, навіть усі люди мають переглянути свої погляди на роль і місце освіти в житті людини і суспільства. Необхідно подолати орієнтацію на поверхневу «енциклопедичність» змісту освіти, перевантаження інформаційним і фактологічним матеріалом. Колишній девіз: «Знання на все життя» поступається місцем новому – «Знання крізь усе життя».

Для впровадження у життя цього принципу необхідно розробити й ухвалити спеціальний Закон України «Про освіту та підвищення кваліфікації дорослого населення». У цьому Законі мають бути передбачені правові основи та організаційно-економічні механізми забезпечення високоефективної системи освіти дорослого населення. Необхідно врахувати всі аспекти процесу навчання дорослого населення (форми навчання, права та обов'язки учасників процесу навчання, джерела фінансування, оплата, кредити, стандарти, результати тощо).

Одним з найважливіших напрямків організації освіти дорослих є розширення дистанційних форм навчання, завдяки яким освіта для багатьох категорій населення стане загальнодоступною. Необхідно створити служби інформування й орієнтації населення у сфері освітніх послуг. При створенні системи освіти дорослого населення в Україні необхідно ретельно вивчати та використовувати досвід країн-членів ЄС та інших розвинутих країн в реалізації цієї системи.

Таким чином, з огляду на вихід навчання протягом життя на чільні позиції у світових освітніх процесах, що диктується базовими тенденціями сучасного розвитку людства, для України вкрай важливо найближчим часом вжити дієві заходи для подолання відставання у цій сфері.

Література:

1. Лук'янова Л. Б. Освіта впродовж життя в умовах інформаційно-технологічного суспільства. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2019. Вип. 1 (15). С. 10–20.

2. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика: аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень* : веб-сайт. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/252/> (дата звернення: 12.11.2021).

YDC 378

PROSPECTS OF UNIVERSITY COOPERATION AND ED-TECH

Verbytska V.I., Ph.D., Associate Professor

Malikov V.V., Ph.D., professor

Kharkiv National Automobile and Highway University

A study by British experts identified three areas in higher education that are guaranteed to be improved through digital technology.

In 2020, universities around the world were building online learning from what was. There was not enough internet infrastructure, training materials for the distant, trained specialists and time to move the courses online. The emergency solutions that have had to be resorted to in the past year are mostly temporary patches on the tearing fabric of traditional learning.

In the new post-pandemic world, the digital infrastructure of the university is as important as the buildings on its campus, British experts say.

The study "From Corrections to Foresight: Jisc and Emerge Education Ideas for Universities and Startups" with the subtitle "Roadmap to 2030" is

based on interviews with more than 50 representatives of universities and the EdTech market. The aim of the authors was to identify ideas for a long-term learning and teaching strategy in blended formats. A key part of the study describes in which areas of higher education digital technologies are opening up, according to British experts, the most beneficial changes.

In total, the study by Jisc and Emerge Education names three such areas: educational content, its delivery through the training and assessment infrastructure, and support in the educational process.

Content: more interactive.

All study materials that students turn to in lectures, seminars or independently when completing assignments fall into this category. Traditionally, these are mainly textbooks, but in the digital environment, the diversity is increasing. The study highlighted several trends in the field of educational content, and the challenges that we have to deal with.

First, textbooks are becoming digital and more interactive. The formats are not limited to e-books: videos, online tasks for self-testing, any links to additional materials can be embedded in tutorials.

But digitalization is not going very quickly - the textbook markets in different countries are controlled by large conservative publishers.

To this day, the majority of e-textbooks are simply digitized texts with no additional functionality, the study reports.

In the UK, compared, for example, to the United States, licenses for electronic textbooks are also prohibitively expensive: the cost of a digital edition for one user can be ten times more than for a similar printed one. Since there is no time to develop their own manuals or to find open educational resources, universities continue to build programs around famous textbooks, regardless of the price.

The second trend is the inclusion of massive open online courses (MOOCs) in the regular educational process. Before the pandemic, universities

usually used them as a tool for promoting among a new external audience, but now it became clear that this format can be a base or addition to the main educational programs of a university.

However, standard courses prepared for a large audience on MOOK platforms always have low end-to-end availability.

It is not a fact that this feature is carried over to intra-university courses - after all, the levels of involvement and motivation are very different among users of online platforms and among university students. Nevertheless, to use MOOK at the university, it is required to more accurately target the needs and tasks of the audience, create and offer them in a targeted manner, experts say.

The third trend is the growth in the quality of digital curricula. Instead of digitally transferred offline resources, solutions appear, originally designed for online, - with a division into small fragments (microlearning), each of which focuses on a specific educational task; with educational analytics; with the ability to personalize the student's path through the course.

But this trend is still in its infancy: in most cases, the online university learning experience is still neither convenient nor seamless.

Online resources for each program are collected during training, as there are no ready-made solutions. The format is superimposed on the format, and it is difficult for students to master such programs, and for teachers to analyze the results.

Which EdTech solutions will help? More accessible digital libraries. We need textbook aggregators and services that make it easy to buy individual eBooks without having to subscribe an entire university to an expensive license.

Online course development tools and teaching aids that educators can use themselves to create content based on pedagogical goals.

VR / AR laboratories both for those cases where access to hands-on training is limited (for example, during a pandemic), and for the initial training of complex skills in a safe environment.

Services based on the OPM (Online Program Management) model. In this option, an external company is involved in packaging the material into the course, rather than university staff. This allows the university to use materials that are more suitable for its students than is offered in ready-made courses, but at the same time reduce the cost of designing curricula.

The infrastructure category includes all formats and tools that provide students with access to educational materials and knowledge: lectures, seminars, homework in the form of essays and tests, and the platforms on which all this is connected.

The first trend in this area is the transition of some LMS developers to cloud and ecosystem approaches, in which the use of open educational resources is allowed. This expands the possibilities for customization and updating. At the same time, traditional LMSs can be more of an obstacle to innovation than a conduit for it. University LMSs are typically used for content storage and grading, but they do not provide students with opportunities to collaborate, share material, communicate with the teacher, and they do not provide useful analytics tools for educators.

The second trend is the search for new formats of online communication in the educational process. Lectures are translated into the distance format almost without problems. But are hands-on online classes possible as well? These prospects are limited by the lack of interactivity in existing distance teaching tools.

Many university professors are adept at delivering truly engaging face-to-face classes, but conventional video calling services cannot reproduce the same.

And one more trend is new technologies in assessment. Digital tools are already allowing for multiple choice test scores, and research in natural language analysis is gradually approaching the point where automated essay scoring is also possible. The experience of the pandemic has led to the fact that universities have become more relaxed about high-stakes online exams.

The difficulty is that technology makes many new types of academic fraud possible.

According to the author, the following EdTech solutions can help:

- Services for recording and designing engaging video lectures with subtitles in several languages, high-quality annotations and comprehension assignments, as well as new formats of online interaction that will keep students active in small groups throughout the lesson.

- LXP systems - educational experience platforms - instead of LMS. Such solutions can resemble familiar social networks and streaming services, combining access to educational materials with the ability to personalize information flows according to the student's request and communicate.

- Collecting and analyzing information about educational behavior, which will allow the teacher to see, without waiting for the exam, what difficulties the student has, and to give accurate feedback.

New assignment and exam formats so as not to fight academic fraud, but to prevent it. As noted in the study, solving a problem does not have to be proctoring. Perhaps assignments are simply meant to better reflect learning goals and skills that are important to students for future employment.

УДК 371

**МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПРОТЕХНІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОПЕРАТИВНО-
РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ**

*Бурменко О. А., к.т.н., викладач
Національний університет цивільного захисту України*

Найбільш невизначеним та складним, з погляду об'єктивності прийняття рішень під час попередження надзвичайної ситуації, пов'язаної з

імпульсним ураженням небезпечними хімічними речовинами (НХР) є процедура експертної оцінки потужності та безпеки компонентів НХР [1]. Так якщо уразі наявності заводських маркувань, це питання вирішується досить однозначно? то у разі аналізу саморобних пристроїв, ефективність дій з подальшої деструкції цілковито залежить від досвіду та підготовки експерта піротехніка.

З метою зменшення відсотку суб'єктивності у процедурі аналізу була розроблена комп'ютерна програма, яка дозволяє проводити експертноуправлінські імітаційні тренінги у варіативних умовах невизначеності та браку часу.

Розроблена програма складається з чотирьох модулів:

- 1) Модуль теоретичного тестування.
- 2) Модуль варіаційного вибору параметрів надзвичайної ситуації пов'язаної з імпульсним викидом НХР та практичного відпрацювання управлінських дій з її попередження.
- 3) Модуль формування експертної оцінки параметрів безпеки НХР.
- 4) Модуль з розрахунку заходів з попередження НС з урахуванням параметрів безпеки НХР на базі попередньої експертної оцінки. Модуль теоретичного тестування.

Модуль варіаційного вибору параметрів надзвичайної ситуації пов'язаної з імпульсним викидом НХР та практичного відпрацювання управлінських дій з її попередження включає діалогове вікно модулю тестових завдань з практичного відпрацювання заходів з проведення попередньої експертизи та подальшої організації процесу попередження надзвичайної ситуації, пов'язаної з імпульсним викидом небезпечних хімічних речовин.

Модуль формування експертної оцінки параметрів безпеки НХР включає:

- діалогове вікно модулю з прийняття остаточного управлінського рішення щодо визначення небезпеки складових ПУНХР та подальшої організації процесу попередження надзвичайної ситуації, пов'язаної з імпульсним викидом небезпечних хімічних речовин;
- діалогове вікно модулю розрахунку параметрів протікання НС, пов'язаної з імпульсним викидом небезпечних хімічних речовин з урахуванням якості попередньої експертизи.

Загалом на базі навчального кризового центру було проведено понад 180 тестувань працівників ДСНС України за різними напрямками проведення заходів у разі виникнення НС, пов'язаної з імпульсним викидом небезпечних хімічних речовин.

З комплексного аналізу персональних функціональних даних, були узагальнені вимоги до експертів з питань оцінки НХР.

До основних вимог слід віднести:

1) високий рівень відповідальності, а саме необхідність відповідати за зміст, інтерпретацію і висновок піротехнічного обстеження, за всі рішення, прийняті в його ході; забезпечення достовірності, валідності і надійності використовуваних методик;

2) високий рівень компетентності - даний принцип указує на те, що реалізація посадових функцій ґрунтується на знанні сутності явища (процесу) і особливостей його прояву за конкретних умов і ситуацій. Фахова компетентність в остаточному підсумку припускає досконале володіння інструментарієм, прийомами і продуктивними технологіями реалізації функціональних обов'язків.

Враховуючи постійну негативну динаміку щодо збільшення числа малих вибухонебезпечних пристроїв та загрозу виникнення за їх участі НС у тому числі пов'язаних з імпульсним викидом НХР у роботі сформовані пропозиції щодо підвищення боєздатності [2] піротехнічних підрозділів ДСНС України.

Таким чином, для забезпечення підвищення ефективності підготовки експертів піротехніків до дій з попередження НС, пов'язаних з імпульсним ураженням НХР пропонується впровадження розробленої математичної моделі та відповідної методики, створеної на її основі [1], у вигляді комп'ютерного додатку, що програмно реалізує розроблений керуючий алгоритм та основні процедури методики попередження НС, пов'язаних з імпульсним ураженням НХР. Застосування останнього дозволяє, по-перше, оцінити ефективність управлінських рішень та заходів протидії НС подібного характеру, по-друге, сформулювати пропозиції щодо підвищення боєздатності [2] піротехнічних підрозділів ГУ(У)ДСНС України в областях з урахуванням прогнозованої оцінки зростання функціонального навантаження на них.

Література:

1. Стрілець В. В., Шевченко Р. І. Формування початкових та граничних умов термічної локалізації осередку надзвичайної ситуації, пов'язаної з ураженням хімічно-небезпечними речовинами. *Науково-технічний збірник «Комунальне господарство міст». Серія: Технічні науки та архітектура.* 2020. № 154. С. 293- 297.

2. Бурменко О. А., Шевченко Р. І. Формування експертно-статистичної моделі попередження надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру у межах оперативних можливостей територіального підрозділу *Науково-технічний збірник «Комунальне господарство міст». Серія: Технічні науки та архітектура.* 2020. № 154. С. 288-292.

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ВИДИ ТУРИЗМУ» МОДУЛЬ «ДІЛОВИЙ
ТУРИЗМ» В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ**

*Андренко І. Б., к.е.н., доцент
Харківський національний університет міського
господарства імені О.М. Бекетова*

Пандемія коронавірусу COVID 19, без сумніву, вплинула на особливості організації навчального процесу ЗВО, вивчення й викладання дисциплін. Так ЗВО активно запроваджували дистанційну й змішану форми навчання за відповідних умов. Зазначена практика вимагала удосконалити використання інформаційних технологій для дистанційного навчання ЗВО, а також учасниками навчального процесу.

У ЗВО активно почали використовувати різноманітні технології і засоби дистанційного навчання, досвід впровадження яких у ЗВО Харківської області узагальнено у тематичному дослідженні, проведеному у 2020 р. [1]. ЗВО автономні і вільні у виборі найбільш придатних для використання технологій і засобів і викладачі мають змогу обрати найбільш ефективні для дисциплін технології і засоби та поєднувати їх.

В рамках викладання дисципліни «Спеціалізовані види туризму» модуль «Діловий туризм» для студентів Освітньої програми «Туризм» освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр канд. екон. наук, доцентом кафедри Туризму й готельного господарства Андренко Іриною Борисівною було актуалізовано й адаптовано зміст та організацію викладання цього курсу до умов змішаного навчання.

Лекційні і практичні заняття канд. екон. наук., доц. Андренко І.Б. проводились і в аудиторіях ЗВО з використанням мультимедійного

обладнання й на платформі онлайн навчання Zoom з застосуванням презентаційного матеріалу і дистанційно.

Проведення дистанційних занять відбувається за умови комбінування системи дистанційного навчання Moodle, запровадженої у Харківському національному університеті міського господарства імені О.М. Бекетова [2] та платформи онлайн навчання Zoom та за умови використання месенджера Telegram, де було створено відповідні групи зі студентами.

Для навчальної дисципліни «Спеціалізовані види туризму» Модуль «Діловий туризм» розроблено навчальний посібник та відповідне методичне забезпечення, що дозволяє сформувати спеціальні профільні знання та відповідні компетенції, вміння й навички у студентів й досягти запланованих програмних результатів навчання.

Теоретичний матеріал для вивчення розміщено в системі дистанційного навчання Moodle, де створено відповідний курс. Там також розміщено питання для самостійного опрацювання, тести для перевірки знань та відповідні завдання з курсу.

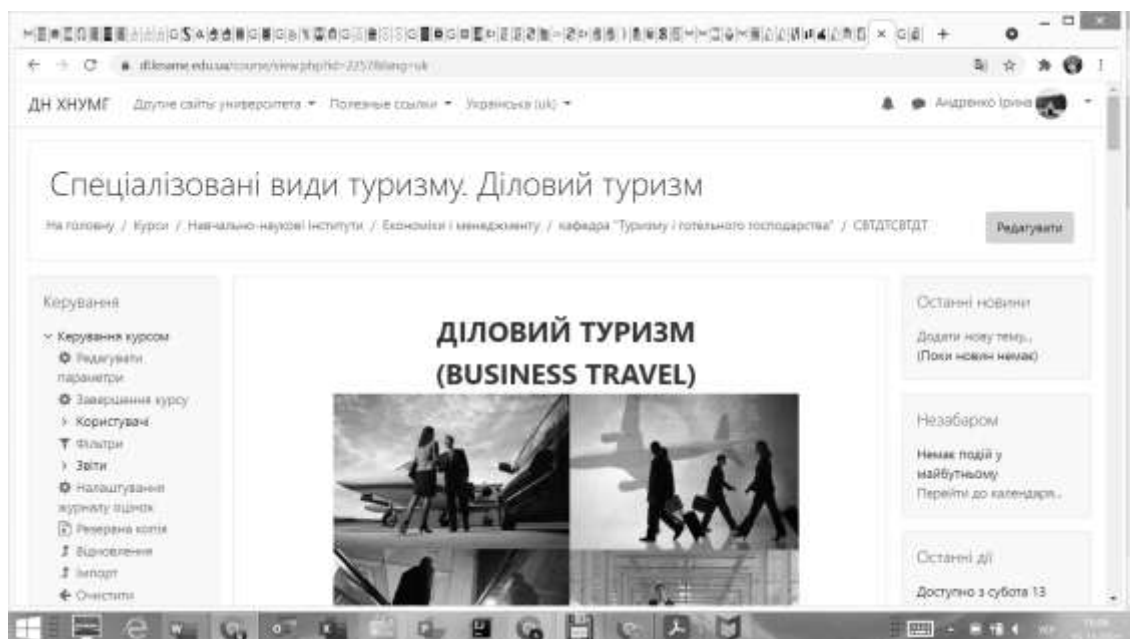

Рисунок 1 - Інтерфейс курсу на сайті дистанційного навчання ХНУМГ імені О.М. Бекетова

Рисунок 2 - Навчальний посібник «Діловий туризм»

Використання курсу в системі дистанційного навчання Moodle дозволяє студентам опрацьовувати теоретичний матеріал та виконувати завдання курсу у зручний період часу, відведеного для самостійної роботи.

Можливість демонстрації екрану на платформі онлайн навчання Zoom дозволяє студентам презентувати та успішно захищати свої доповіді, завдання з курсу та індивідуальні завдання. Доцільно зазначити, що цю платформу при викладанні дисципліни можна використовувати не лише працюючи з комп'ютеру чи ноутбуку, а навіть використовуючи смартфони та аналогічні гаджети. Таким чином студенти мали змогу отримати нові soft skills з використання цієї платформи.

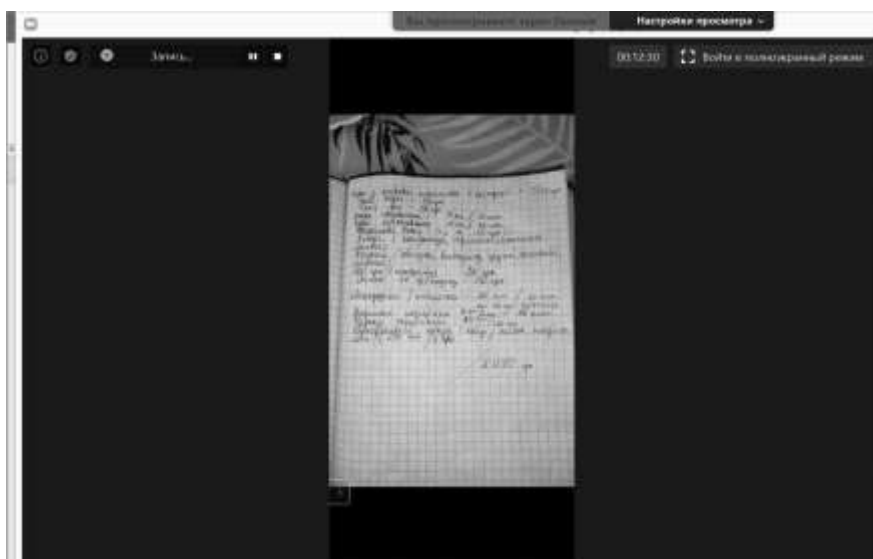

Рисунок 3 - Демонстрація через екран смартфона написаного тексту

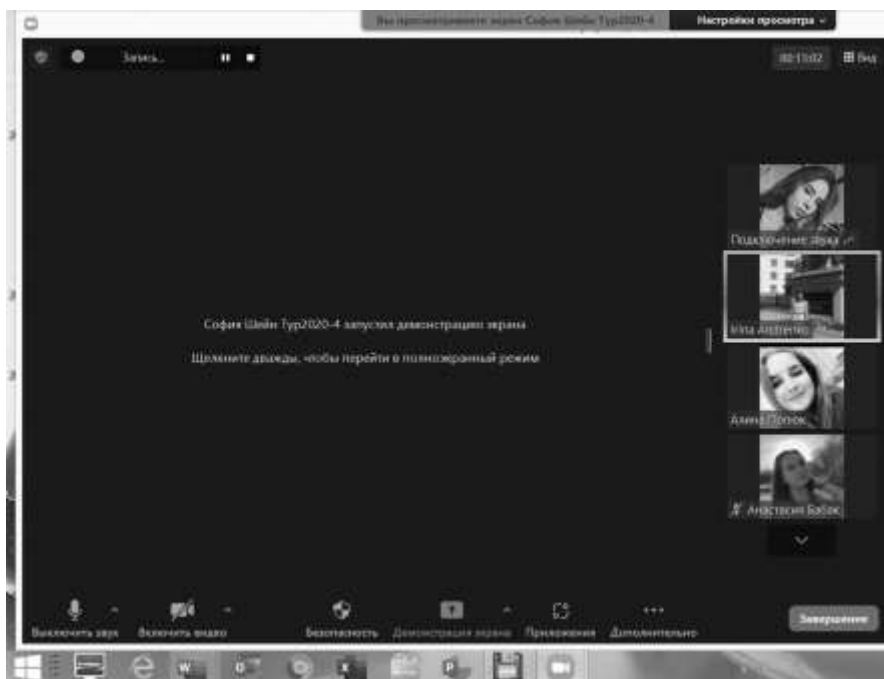

Рисунок 4 - Демонстрація через екран ноутбуку презентаційного матеріалу

Дисципліну «Діловий туризм» було актуалізовано й адаптовано. Так в зв'язку з пандемією коронавірусу COVID 19 та карантинними заходами, що мали істотний вплив на функціонування ділового туризму і особливості роботи його інфраструктури, а саме готельних, ресторанних закладів та бізнес-центрів курс було розширено актуальним питанням «Особливості функціонування ділового туризму та його інфраструктури в умовах COVID 19». Було розглянуто законодавчі та практичні аспекти цього питання.

Усі студенти, що вивчають дисципліну, мають можливість успішно підтвердили свої знання, компетенції й навички під час проходження модульних тестів та підсумкового контролю знань.

Література:

1. Аналіз досвіду ЗВО Харківської області щодо використання дистанційних форм навчання та визначення шляхів впровадження змішаного навчання. URL: <https://nure.ua/wp-content/uploads/>

Benchmarking/analiz-dosvidu-zvo-harkivskoi-oblasti-shhodo-vikoristannja-distancijnih-form-navchannja-ta-viznachennja-shljahiv-vprovadzennja-zmishanogo-navchannja-u-2020-2021-n-1.pdf (дата звернення 15.11.2021 р.).

2. Сайт дистанційного навчання ХНУМГ. URL: <https://dl.kname.edu.ua> (дата звернення 15.11.2021 р.).

УДК 378

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОБЛЕМ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

*Ищук В.М., викладач
Національний університет цивільного захисту України*

Органи управління та пожежно-рятувальні підрозділи ДСНС в областях ефективно функціонують тільки при наявності добре підготовлених кваліфікованих фахівців.

До кваліфікованих фахівців відносяться особи, що закінчили відповідні навчальні заклади ДСНС і мають відповідний ОКР.[1]

Підготовка кваліфікованих фахівців пов'язана з рішенням важливих економічних проблем. В останні роки з'явилося багато публікацій, присвячених проблемам планування підготовки. Найбільш важливими з цих проблем є визначення перспективної потреби у кваліфікованих фахівцях; планування розвитку системи навчальних закладів з метою задоволення потреби у кваліфікованих фахівцях; підвищення якості фахівців, що випускаються навчальними закладами. [1.2.]

У даний час ці проблеми стоять особливо гостро, тому що сформовані методи їхнього рішення в значній мірі застаріли. Аналіз робіт, присвячених дослідженню питань, пов'язаних з удосконаленням систем підготовки кваліфікованих фахівців, показує, що дуже ефективним методом для вирішення вказаних проблем планування навчання є метод моделювання. [2]

Використовуючи системи класифікацій, що намітилися в роботах, присвячених використанню математичних моделей при дослідженні проблем підготовки кадрів, проілюструємо взаємозв'язок цих моделей схемою на даному рисунку 1.

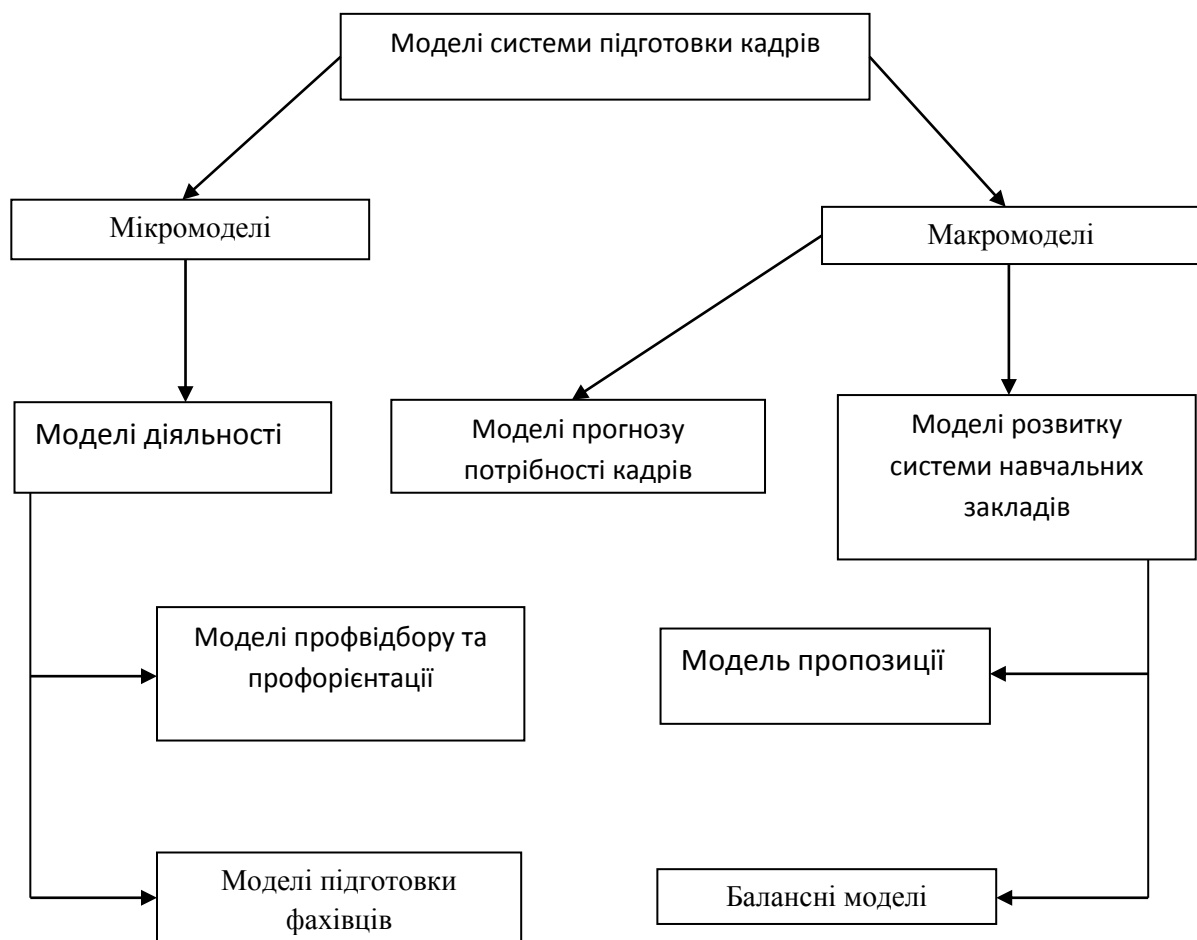

Рисунок 1 - Основні напрямки моделювання системи підготовки кадрів

Так названі мікромоделі враховують психологічні, фізіологічні, дидактичні й інші аспекти процесу навчання. До них відносяться моделі, що описують діяльність випускників, моделі для вирішення завдань профвідбору й профорієнтації, моделі підготовки фахівців. Ці моделі, як правило, описують змістовну, якісну сторону навчання, смороду орієнтовані на забезпечення підготовки фахівців відповідно до запропонованих практикою вимог.

До макромоделей, що описують кількісну сторону розвитку системи навчання, відносяться моделі прогнозування потреби в кадрах визначеної кваліфікації й моделі розвитку системи навчальних закладів. Останні можна розділити на моделі пропозиції і балансові моделі. [1]

Вихід моделі прогнозування потреби в кадрах є вхід моделі розвитку системи навчальних закладів, тобто утворюють комплексну модель, що дозволяє ефективно вирішувати практичні завдання аналізу стану і планування розвитку системи підготовки кваліфікованих кадрів для органів управління та пожежно-рятувальних підрозділів. [1]

Комплексні дослідження, проведені за останні роки в ДСНС, дозволяють впритул підійти до досить обґрунтованого визначення необхідної чисельності працівників оперативно-рятувальних підрозділів різних категорій, включаючи інженерно-технічних працівників, тобто фахівців вищої й середньої кваліфікації.

Література:

1. Організація служби та підготовки особового складу пожежно-рятувальних підрозділів : навч. посіб. / Безуглов О.Є. та ін.. Х.: НУЦЗУ, КП «Міськдрук», 2012. 436 с.
2. Системный анализ и проблемы пожарной безопасности народного хозяйства Н.Н.Брушлинский и др. Стройиздат 1988. 413с

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ
ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

*Болдовська К.П., к.е.н., доцент
Лівенцова Я.О., здобувач вищої освіти
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

За сучасних умов карантинних обмежень через пандемію COVID-19 проблема застосування дистанційних технологій в освітньому процесі підготовки кваліфікованих фахівців у закладах вищої освіти (ЗВО) набуває особливої актуальності. Ефективне її вирішення сприятиме підвищенню якості знань та умінь студентів.

Упровадження дистанційних освітніх технологій в освітній процес, розвиток мережевої інфраструктури ЗВО, створення електронних курсів-ресурсів, використання електронної бібліотечної системи – все це є основним завданням кафедр, які відповідають за підготовку кваліфікованих спеціалістів. Особливу роль цьому процесі грає створення інформаційної освітнього середовища.

Інформаційне освітнє середовище (ІОС) є комплексом апаратних та програмних засобів, спрямованих на реалізацію навчальної діяльності, яке шляхом створення єдиного інформаційного і комунікаційного простору забезпечує доступ користувачів до інформації навчального, методичного та організаційного характеру.

Як один із можливих підходів до реалізації навчальної діяльності у ЗВО, інформаційне освітнє середовище є елементом більш загальної системи освіти та як елементи включає ІОС факультетів, які, своєю чергою, містять ІОС кафедр тощо, тобто має багаторівневу ієрархічну

структуру. На нижчому рівні ієрархії розташовано ІОС дисциплін, або предметні середовища.

Дистанційні освітні технології характеризуються такими основними властивостями:

- предметом (об'єктом) є дані;
- метою процесу є отримання інформації;
- засобами здійснення процесу є програмні, апаратні та програмно-апаратні обчислювальні комплекси;
- процеси обробки даних поділяються на операції відповідно до заданої предметної області;
- вибір керуючих впливів на процеси має здійснюватися особами, які приймають рішення.

Модель дидактичного процесу у дистанційних технологіях представляється кількома структурними складовими:

- ініціювання, тобто вивчення проблеми та можливостей її вирішення;
- попередня оцінка ситуації;
- аналіз та оцінка, тобто визначення цілей;
- аналіз наявних вихідних даних;
- оцінка стану системи навчання, що використовується;
- визначення напрямів застосування (конкретних дисциплін, циклів, модулів);
- вибір інформаційних технологій навчання (ІТО), тобто пошук чи створення безлічі можливих рішень;
- оцінка рішень порівняно з цілями навчання;
- вибір ІТО та способів їх використання;
- проектування інтеграції, тобто планування навчальної роботи; проектування контролю навчання та розвитку учнів;
- забезпечення ресурсами [1].

Програмні засоби, що застосовуються в сучасних дистанційних освітніх технологіях, мають, як правило, широкі функціональні можливості, розвинений користувальницький інтерфейс і можуть використовуватися самостійно у вигляді комп'ютерних інформаційних технологій.

Практика застосування дистанційних освітніх технологій в освітньому процесі передбачає її використання, першою чергою, у вивченні технічних та економічних дисциплін.

Дистанційні освітні технології можуть вирішувати проблеми вивчення професійних дисциплін та вдосконалити підхід до навчального процесу за рахунок підвищення темпу, індивідуалізації навчання, моделювання ситуацій, збільшення активного часу кожного слухача та посилення наочності завдяки перевагам дистанційних освітніх технологій. Останні полягають у такому:

- організація пізнавальної діяльності шляхом моделювання;
- імітація типових ситуацій професійного спілкування за допомогою засобів мультимедіа;
- застосування отриманих знань у нових ситуаціях;
- ефективне тренування засвоєваних умінь і навичок;
- автоматизований контроль результатів навчання;
- можливості здійснення зворотного зв'язку;
- розвиток творчого мислення;
- можливості об'єднання у навчальних програмах візуальної та звукової форм.

Розробляючи принципи організації навчання за допомогою дистанційних освітніх технологій, необхідно брати до уваги, з одного боку, дидактичні властивості та функції навчання самих засобів інформаційних технологій як основи навчання; з іншого боку, концептуальні напрямки

професійної організації такого навчання як елемента загальної системи освіти на сучасному рівні.

Таким чином, застосування дистанційних технологій в освітньому процесі дозволяє значно поліпшити як якість управління освітнім процесом, так і підвищити його педагогічну ефективність.

Література:

1. Безрукова Т. Л., Шанин И. И., Бикулова Д. У., Болдовская Е.П. Применение дистанционных технологий в образовательном процессе высших учебных заведений. *Актуальные направления научных исследований XXI века: теория и практика*. Воронеж : ООО Диамант принт. 2014. № 2, Ч. 3. С. 231–234.

UDC 377, 378

ASPECTS OF INTRODUCING MODERN MEANS OF COMMUNICATION INTO THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

*Popova A.M., Ph.D., Associate Professor
Kharkiv National Automobile and Highway University*

Modern developments in the field of computer technology and communications have significantly expanded the opportunities for learning. In particular, opportunities have emerged for expanding knowledge and skills, obtaining distance education in higher educational institutions, advanced training courses and other things. New technical capabilities make it possible to use active methods and forms of teaching in the educational process, presented in Fig. 1.

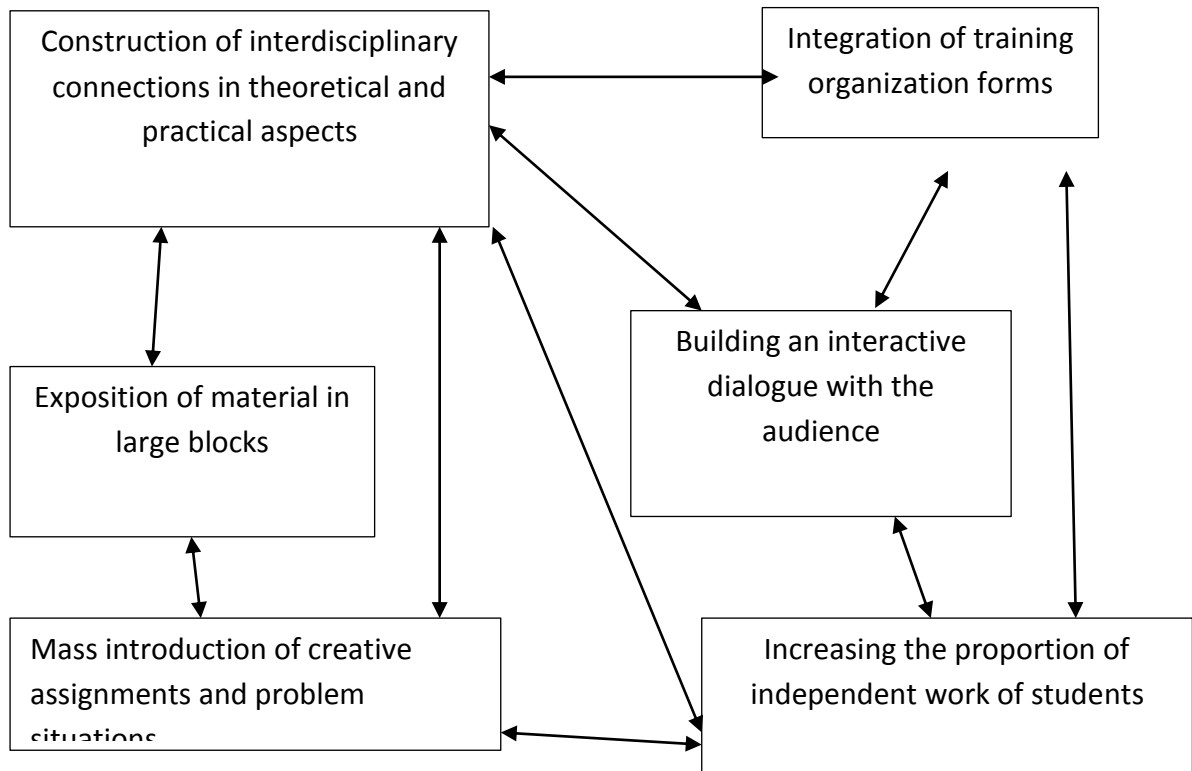

Figure 1 - Active methods and forms of learning

Modernity constantly sets new tasks for all educational institutions. The main task is to provide high-quality educational services with a sufficiently high level of fundamental knowledge and comprehensive coverage of practical aspects in the chosen direction, which in modern conditions makes it possible to make communication tools and the latest software. To do this, it is necessary to analyze the very concept of the fundamental nature of education, which today is a very controversial concept.

Since the contradiction lies in the very definition of fundamental education - this is perceived by the majority as the opposite of the practical professional direction of education, while others consider any higher education fundamental. However, in order to resolve all disputes, modern experts on the methodology of the educational process have formulated three components of this process: the fundamental nature of education - the transfer of knowledge, practical skills - professional skills, and most importantly, the formation and

development of style - based on the development of individual personality. Thus, specialists, receiving an education based on this principle of "unity of three foundations", are not only professionally trained and educated, but will also be realized as individuals with creative thinking.

Constant changes taking place in society also affect education and the tasks that are set for higher education institutions. Thus, technical revolutions and high mobility establish new laws for the functioning of a business society. All this affects the requirements for educational institutions, and at the same time, the requirement for the systematic content of the main areas of knowledge remains unchanged, as well as the optimal practical part of extrapolation and modeling of knowledge in real situations. This set of skills and abilities will allow you to effectively act in the labor market and implement your own projects. Many critics of this attitude to education have put forward other aspects of the issue.

The specialist will have practical skills of action under certain conditions and subject to constant transformations in the world, economy, politics, society and culture; will be forced to face the inability to adequately assess the environment, to implement their skills in the changed conditions.

For all the above reasons, the introduction of new methods and means of knowledge representation is of particular importance. This is how the ability to visualize lecture materials by means of appropriate computer means is widely used. An important aspect in this case is to convey to students the importance of visualization when presenting information. The most example is the material that they perceive, when it is possible with the help of graphic images to present volumes of information that, even when presented in the form of tables and numbers, lose to visual images.

Another aspect of the same issue is the problem of cultural differences when dealing with foreign clients and companies. The difficulty in the work is that the presentation of knowledge, skills and abilities, based on the customs and

traditions of the country where the person is constantly located, the images must be correct and not contain information that can be negatively perceived due to cultural or religious differences.

Skeptics can point out that there are educational institutions to work with other cultural groups, however, the globalization processes taking place in the world have expanded the borders of countries and economic relations, at the same time they have expanded so much that, without migrating abroad, specialists successfully cooperate with foreign companies and even work in them. full-time employees. Indeed, in the absence of the basic transfer of knowledge, it is impossible to implement a specialist in the future on the global market, which will continue to be rapidly transformed in the future.

Thus, using the knowledge gained, a specialist will be able to assess the possibilities of the labor market, choose the hiring of local personnel or the rationality of training employees already working in the company to work in a given region, combine opportunities in view of actions acceptable for the selected territory and a set of measures to expand an existing or open a new enterprise. The listed problems are a small part of the volume of work that a specialist faces when working in international markets, but one should not assume that foreign trade relations specialists face the peculiarities of labor in international markets. The coverage of the modern world by means of communication, the increasing propensity to travel, and, accordingly, the spread of culture and trade relations, encourage specialists of different profiles to new shifts in foreign markets.

These aspects are possible, but not the only ones that can be assessed and taken into account when expanding cooperation in the international educational industry. Fundamental disciplines and the latest developments can be implemented and successfully sold in the educational market. A prerequisite for the implementation of this project is the use of modern software and the capabilities provided by the latest communication tools.

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

*Остапенко В.М., к.е.н., доцент
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

Сутнісні глобалізаційні зміни потребують нових підходів до управління освітньою сферою, яка є інтегральною сукупністю освітніх структур, відносин, діяльності та свідомості, що забезпечує відтворення і розвиток інтелектуального потенціалу суспільства. При цьому необхідно забезпечувати оптимальне співвідношення нововведених елементів з традиційними, призначеними для управління освітньою установою.

В Україні цілеспрямовано проходить процес удосконалення нормативно-правового підґрунтя функціонування системи освіти, всіх її рівнів і підсистем, діяльності навчальних закладів різних типів і форм власності, організації різних форм навчання. Правові аспекти вищої освіти ґрунтуються на Конституції України, з урахуванням Спільної декларації міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти» та уособлено у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки, Постанові КМУ «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету», Положенні про Міністерство освіти і науки України, Національній доктрині розвитку освіти, Указі Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти в Україні повинні забезпечуватися прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти, а також створюватися умови для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості протягом життя. А одним з пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку освіти є запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій. Модернізація управління освітою передбачає організацію експериментальної перевірки та експертизи освітніх інновацій. Основними заходами, спрямованими на удосконалення економічної моделі освіти, мають стати запровадження змішаного фінансування інноваційних проєктів у галузі освіти, зокрема розроблення та запровадження механізму пільгового оподаткування доходів фізичних осіб, які спрямовують власні кошти на оплату навчання. Поєднання освіти і науки є умовою модернізації системи освіти, головним чинником її дальшого розвитку, що забезпечується інноваційною освітньою діяльністю у навчальних закладах усіх типів, рівнів акредитації та форм власності. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити виконання цільових інноваційних програм, спрямованих на розширення участі України у співробітництві на міжнародному ринку освітніх послуг.

Існування єдиного світового освітнього простору, посилення конкуренції між системами вищої освіти та окремими університетами, що зумовлена процесами прогресуючої глобалізації, обґрунтовують необхідність здійснення міжнародних порівнянь на підставі рейтингів національних систем освіти і окремих установ освіти. Отримання останніми високої позиції у світовому рейтингу значно підвищує привабливість системи вищої освіти чи конкретного ЗВО для не тільки для міжнародних та національних абітурієнтів, роботодавців, інвесторів, а й забезпечує додаткові субсидії держави.

Відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» пріоритетним напрямом реформування системи вищої освіти є подолання розриву між наукою та освітою та створення дослідницьких університетів за зразком закордонних, що посідають лідерські позиції у світових рейтингах (табл. 1). Відповідно до завдання 11 із 17 сфер Цілей сталого розвитку є необхідність використання «інноваційних технологій», «інноваційних підходів». Наразі виникає необхідність щодо формування переліку пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності, а також механізму їх реалізації, які повинні відповідати європейським та світовим тенденціям, що обумовлено низкою факторів:

потребує оновлення пріоритетів науки і техніки та інноваційної діяльності, оскільки закінчився термін дії попереднього переліку;

наявні пріоритети не відображають реального економічного та наукового стану країни;

пріоритети повинні бути об'єднані та мають забезпечити нерозривний ланцюг від ідеї до його реалізації в економіці.

підхід до відбору пріоритетів є визначення напрямів інноваційної діяльності держави.

Згідно зі ст. 67 Закону України «Про вищу освіту» ЗВО, який провадить наукову діяльність, що має важливе значення для науки, економіки та виробництва, і хоче отримати відповідну державну підтримку, має право пройти державну атестацію відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Згідно з ч. 3 ст. 19 цього Закону затверджено Порядок проведення державної атестації ЗВО в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності, яким визначено методикку оцінювання наукових напрямів закладів вищої освіти під час проведення державної атестації ЗВО в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності. Ця методика визначає систему показників наукової й науково-технічної діяльності закладу вищої освіти

за науковим напрямом, процедуру утворення системи показників, механізм формування атестаційної та експертної оцінок, механізм визначення кваліфікаційної групи, до якої віднесено ЗВО за науковим напрямом.

Таблиця 1 Напрями реформування системи вищої освіти як основа державної науково-інноваційної політики

Напрямок	Приклади реалізації
1	2
<p>Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» спонукає до подальшого розвитку плідної конструктивної співпраці Національної академії наук, національних галузевих академій наук та Міністерства освіти і науки України, налагодження партнерських відносин у напрацюванні та здійсненні єдиної державної науково-інноваційної політики.</p>	<p>У НАНУ функціонують 12 науково-дослідних установ, які одночасно підпорядковані Національній академії наук та Міністерству освіти і науки України, що оформлено відповідною угодою. Підготовка студентів низки університетів здійснюється на базових кафедрах у 20 установах НАНУ.</p> <p>Близько 1,8 тис. співробітників НАНУ викладають у вищих навчальних закладах. При НАНУ України функціонують 67 центрів колективного користування, де університетські викладачі можуть працювати на найновішому обладнанні</p>
<p>Для поглиблення інтеграції науки та освіти велике значення має організація спільних науково-навчальних об'єднань.</p> <p>У них фактично зникне межа між дослідженнями й освітньо-кваліфікаційними роботами, між викладачем і вченим, оскільки наука передаватиме освіті останні досягнення, формуючи її передовий зміст, а вища школа забезпечуватиме наукову сферу майбутніми вченими, які обізнані із сучасною методологією науки.</p> <p>Тому важливим кроком є ухвалення рішення про створення Київського академічного університету як державної наукової установи подвійного підпорядкування – НАН України та МОН України</p>	<p>Київський академічний університет створюється шляхом реорганізації Фізико-технічного навчально-наукового центру НАН України. Університет здійснюватиме набір студентів на бакалаврську програму на базі Київського національного університету імені Тараса Шевченка, починаючи із заочної фізико-технічної школи для старшокласників Малої академії наук України на умовах ретельного відбору.</p> <p>Набір на освітні магістерські програми Київського академічного університету буде реалізовуватись у співпраці з профільними науковими установами НАН України. У підготовці бакалаврів академічного університету має також взяти участь НТУУ «Київський політехнічний інститут імені І. Сікорського», класичні технічні університети Харкова, Львова, Дніпра, Одеси. Черговим етапом мають бути освітні програми третього циклу вищої освіти, які будуть реалізовуватись на базі академічних інститутів НАНУ із наступним рівнем конкурсного відбору</p>

Продовження табл. 1

1	2
<p>Одним зі шляхів формування пріоритетів і державних замовлень на науку в університетах може стати залучення представників підприємств, які успішно працюють на внутрішньому й зовнішньому ринках</p>	<p>Налагодженню співпраці з високотехнологічним виробництвом сприяють угоди про проведення пілотного експерименту, підписані між ДП «КБ «Південне» та НАНУ, а також між ДП «КБ «Південне» і двадцятьма університетами МОНУ</p>
<p>В період ведення гібридної війни, надзвичайно важливою є співпраця учених та вітчизняних підприємств оборонного комплексу.</p> <p>В умовах зовнішньої агресії та міжнародної невизначеності військово-політичне керівництво держави потребує високоякісних науково-аналітичних розробок</p>	<p>Продуктами спільної роботи студентсько-викладацького складу «Київської політехніки» та оборонпрому є розробки сучасної української автоматичної стрілецької зброї, гідроакустичні системи, які забезпечують виявлення підводних засобів, автоматизована система охорони кордонів, системи протидії кібератакам, інші інновації</p>
<p>У розвинених країнах визначальною є тенденція до розширення технологічної і наукової кооперації між університетами та іноземними промисловими фірмами. Українські вчені мають напрацювання світового рівня, а інтеграція академічної та університетської науки може дати додатковий поштовх іноземним інвестиціям. Також позитивну роль у залученні коштів може відіграти міжнародна наукова співпраця університетів, які спільно виконуватимуть замовлення на розробки.</p>	<p>Посилення наукового складника у ВНЗ, розвиток університетської науки є одним із пріоритетів МОНУ. Незважаючи на економічні труднощі та обмеженість у коштах, фінансування наукових досліджень і розробок ВНЗ та наукових установ, що належать до сфери управління міністерства, збільшилося майже на 40 % – із 366,6 до 507,4 млн грн. Нині фінансування наукових досліджень і розробок у ВНЗ відбувається за прозорим конкурсним відбором, що дає змогу обирати кращі проекти та кращі колективи, здатні їх реалізувати. Нині у МОН триває робота над удосконаленням порядку проведення конкурсу з метою збільшення кількості досліджень прикладного характеру. Також серед пріоритетних – дослідження, спрямовані на підвищення обороноздатності й безпеки країни</p>

Для покращення стану науково-технологічної сфери в Україні слід вирішити низьку питань, основні з яких:

- удосконалення підходів до управління науково-технологічною сферою та механізму фінансування й вкладення бюджетних коштів в її розвиток;
- підвищення продуктивності виробництва в результаті поліпшення умов для інноваційно-спрямованих підприємств;

- удосконалення нормативно-правової бази у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності;
- інтеграція науки, освіти та виробництва, де кінцевим результатом планується інноваційна продукція;
- розвиток ринку інтелектуальної власності.

УДК 378.4

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД США

*Богашко О. Л., к. е. н., доцент
Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

На ринку праці позначилися тенденції досить значного зростання попиту на робочу силу, підготовленої для вирішення широкого кола інтелектуально набагато складніших завдань управління і відтворення науково-технологічних інновацій. Розвинені країни не в однаковій мірі виявилися готовими забезпечити цей попит своєчасною і якісною пропозицією, у зв'язку з чим в кожній ведеться робота з реформування та якісного вдосконалення систем підготовки національних кадрів.

США цілеспрямовано реформують свою імміграційну політику, щоб полегшити переїзд в країну інженерів, вчених прикладних спеціальностей, математиків, вчителів з природничих наук і інших фахівців, інтелектуальний потенціал яких заздалегідь вивчається і оцінюється.

Загальновідомий факт, що США мають у своєму розпорядженні кращі університетами планети, не викликає ейфорії у владному, науковому

і бізнесовому істеблiшменті країни. У багатьох заявах їх представників все частіше визнається: математична відсталість США шкодить економіці. Національна Академія Наук США прийшла до висновку, що наукове і технологічне лідерство країни знаходиться під загрозою: американські вчителі математики гірше освічені у порівнянні з їх колегами в індустриально розвинених країнах світу.

Дослідники проблем вищої школи та системи загальної освіти зазначають, що внаслідок неякісної підготовки школярів з математичного циклу багато з них, закінчуючи High School, вибирають переважно гуманітарні спеціальності в коледжах і університетах. В результаті за останні 20 років конкурси на ці спеціальності значно зросли, а попит на технічні та інші спеціальності ще більш істотно знизився [2; 3].

Відзначається також, що величезної шкоди країні завдала політика outsourcing – винесення великими корпораціями своїх виробничих підприємств за кордон: потреба в інженерно-технічному персоналі різко скоротилася, набори на інженерні спеціальності у ВНЗ відповідно зменшилися, мотивації до серйозної підготовки з точних наук у школярів зникли [1; 2]. Виходить, що корисливість монополій і недалекоглядність влади завдали Америці подвійний удар: один – у вигляді втрати робочих місць і безробіття, що вона вже відчула повною мірою; інший – у вигляді підриву бази відтворення інтелектуального потенціалу, він відгукнеться в повну силу пізніше.

Звідси – багато ознак нервової поспішності влади й капіталу для зміни тривожних тенденцій: посилення функції державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності національних компаній, перегляд деяких позицій податкового законодавства в частині операцій компаній за кордоном, прийняття програм реформування середньої школи, намір федеральної влади допомогти адміністраціям штатів найняти вчителів математики, виділення багатомільярдних асигнувань на потреби освіти,

науки, фінансову підтримку студентства, перегляд обмежувальних принципів імміграційної політики й т. д. Істеблішмент США почав розуміти, що в глобальному суперництві значно зміцнилися сили протистояння в особі провідних країн Західної Європи, Японії, Китаю, які не прийняли американську політику outsourcing, не мають таких серйозних проблем та зберегли цілісність своїх галузевих і науково виробничих комплексів.

Література:

1. Антошкина Л. И. Новые тенденции на мировом рынке интеллектуального труда. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. №4 (16). С. 12–21.

2. Богашко О. Л. Особливості підготовки конкурентоздатних управлінських фахівців в університетах США. *Підготовка конкурентоздатних фахівців: виклики сучасності* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., Кривий Ріг, 25–26 квітня 2018 р. / за заг. ред. Л. М. Сергеевої, Т. І. Стойчик. Кривий Ріг : КПГТЛ, 2018. Том 2, С. 24–29.

3. Богашко О. Л. Функціональна роль освіти в економіці знань. Електронне наукове фахове видання «*Економіка. Управління. Інновації*». Випуск № 2 (12). Житомир : Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2014. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_2_8